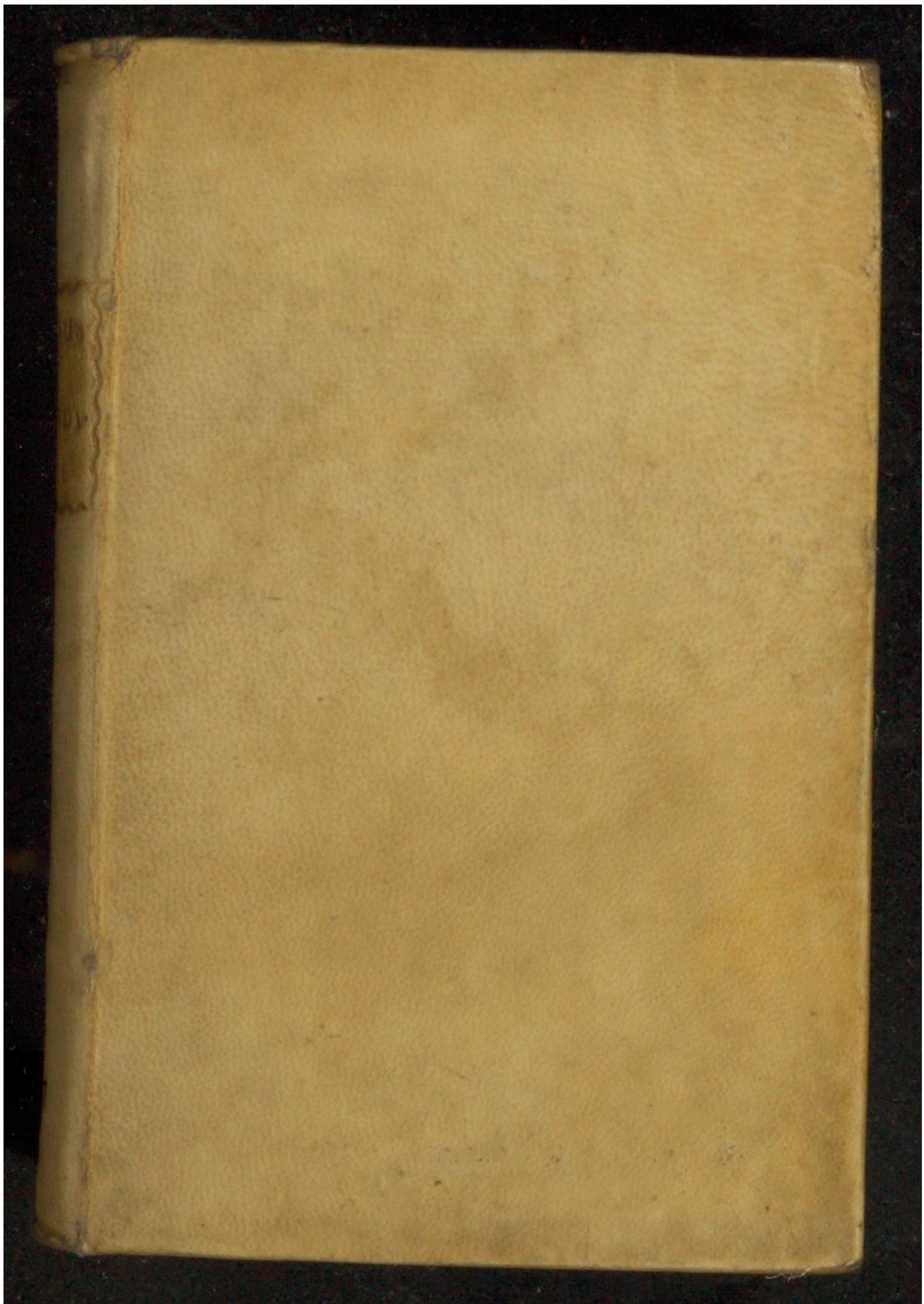
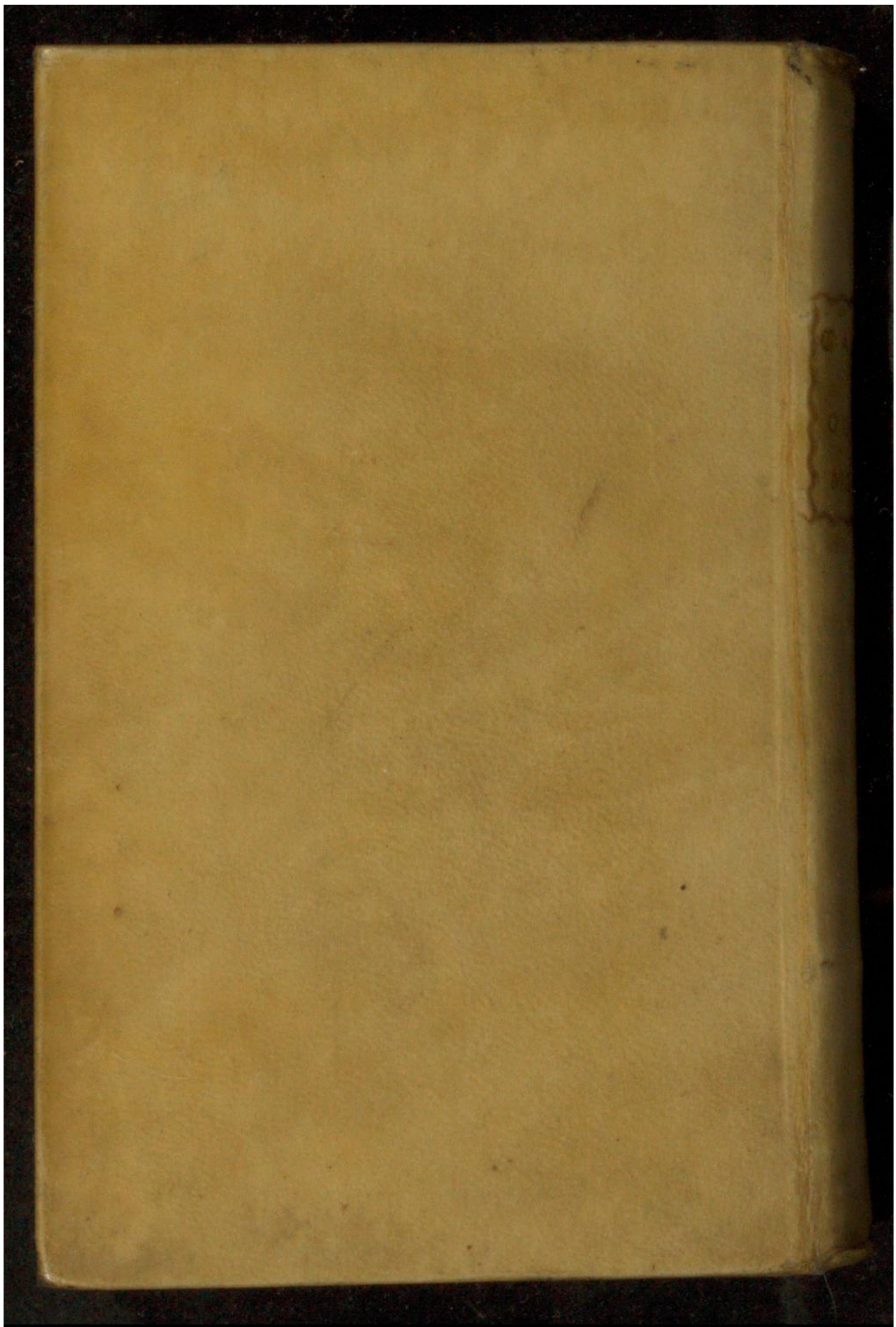

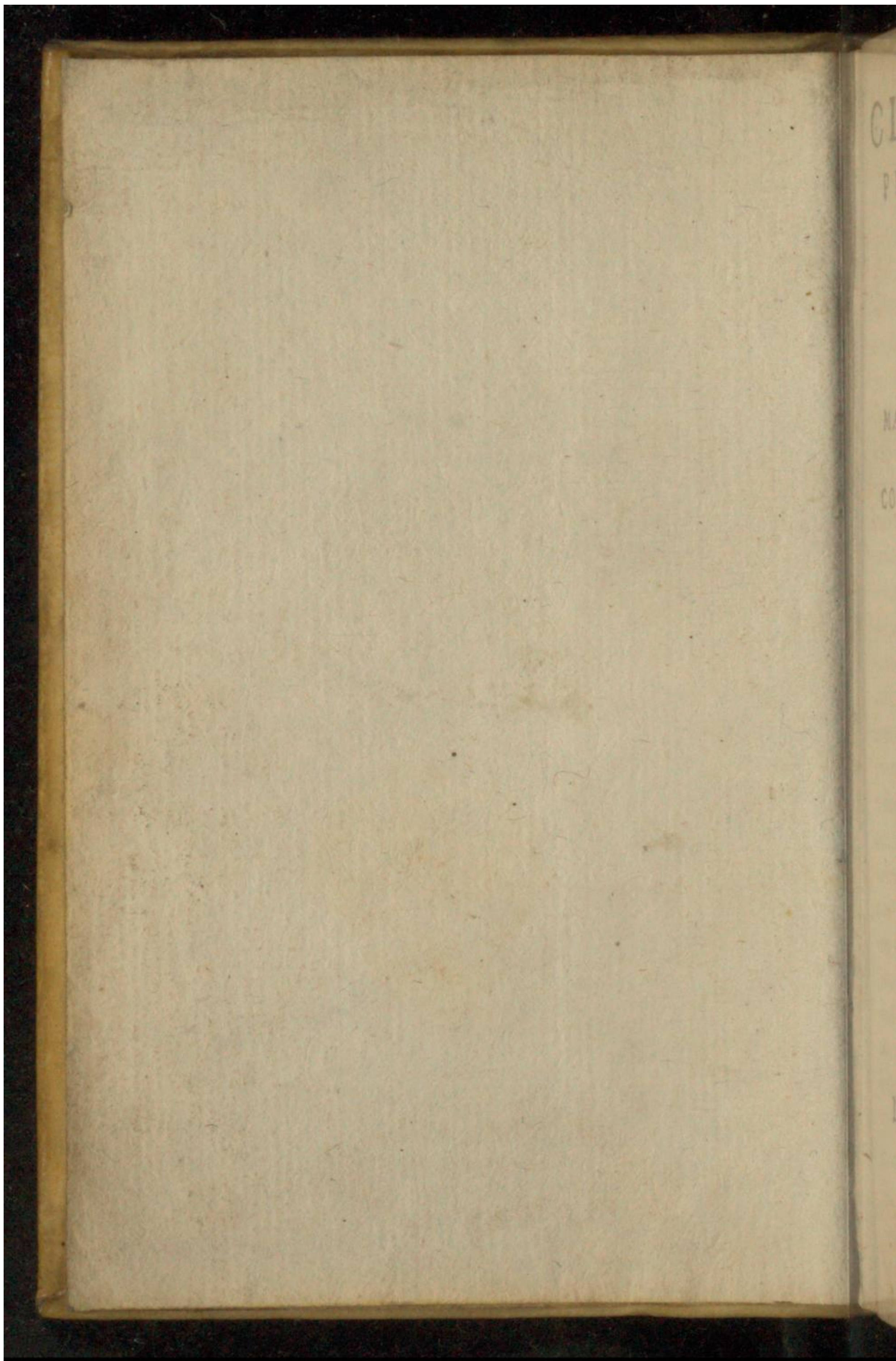

GALENUS
DE
CURANDI-
MORBIS
1547

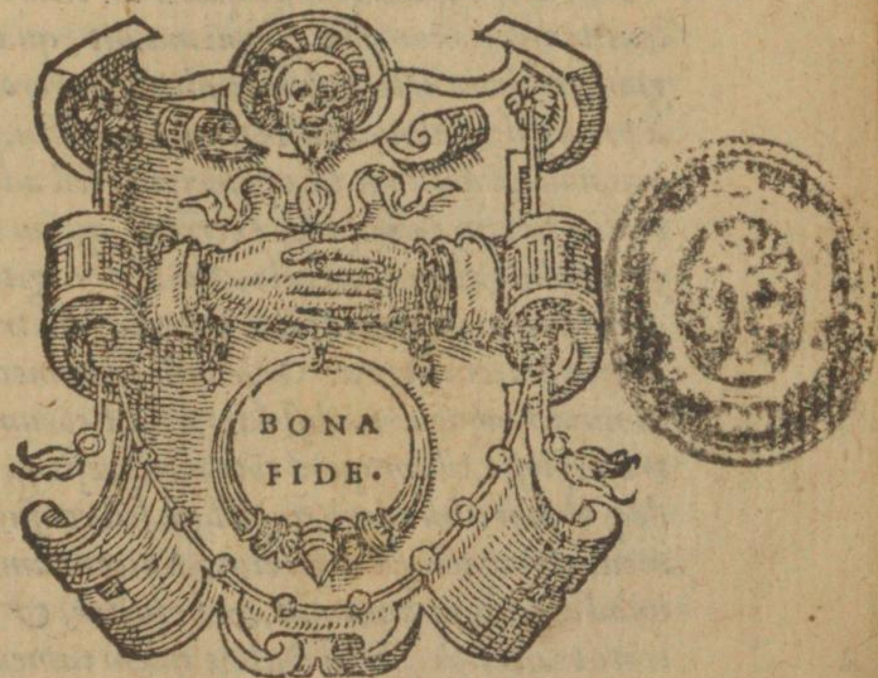

CL. GALENI
PERGAMENI DE RATIONE CVRANDI AD GLAVCONEM LIBRI II.

MARTINO Acakia Catalaunensi Doct. medico interprete.

COMMENTARII EIVSDEM *in eosdem libros.*

Lugduni, apud Godefridum & Marcellum Beringos, fratres,
M. D. XLVII.

MARTINVS ACAKIA LECTORI.

*

EDICINA *ſcientiarũ omnium nobilißima, antiquißimáque, magna caligine ſepulta, ac obruta, iã ſtudioſorum quorundam diligẽtia, & induſtria eniteſcit. Numeroſißima enim ſtudentium pars, hanc artem ad quæſtum trahere uolens, temporis compẽdia ſequi maluit, quàm longiori tempore artis pulchritudinẽ quærere. Itaq; a primis diſciplinis, malè etiam intellectis, protinus, non ad artis medicæ principia, ſed ad finem trãſit. Artem enim prius exercere, quàm intelligere uoluit alieno periculo. Auicẽnam igitur medicæ artis principem fecit, primásq; illi tribuit:* Hippocratem *uerò ac* Galenum, *duo medicinæ lumina, magno artis diſpẽdio, è medicorum theatro exploſit:* Illum, *quòd cõtracte, preßéq;, proindéq; obſcure: hũc uerò, quòd late, ſed confuſe rem medicam tractaße diceretur:* Auicennam *uerò, quòd artem, ut autumat, & breuiter, & luculente tradidißet, ſequi maluit: quem tamen conſtat chaos quoddam, ac indigeſtam molem potius quàm ordinatam doctrinam condidiße. O-*

mnia

nnia enim cum omnibus, ſine ordine, ſine uia ac ratione miſcuit: uaſtúmq; opus effecit, infinitis propemodum erroribus refertum, humano generi perniciosiſsimis. Quot enim hominum milia una Auicennæ, aliorúmque Arabum de ſanguinis miſsione ex oppoſito latere in pleuritide, aliísque internis corporis inflammationibus opinio iugulauit? hoc tamen Auicennæ ſectatores intelligere non poſsunt, adeo huic opinioni inueterata Arabis autoritas ceruicoſos iſtos ac marmoreos addixit. Exprimi enim non poteſt, quàm cæcæ confidentiæ, quàm perditæ audaciæ eiuſmodi homines hãc artem fœdent, literarũ omnium prorſus expertes. Nullos enim non ſuſcipiunt curandos, inani pollicitatione miſerè uulgo imponentes: omnésque tam qui curari poſsunt morboſos, quàm qui curationem nõ admittũt, ex æquo (niſi quos fata ſeruant) enecant. Quiſquis igitur ad hanc diſciplinam ſtudium ſuum collocaturus eſt, educatum ac uerſatum in liberalibus ac bonis diſciplinis eſſe oportet. Deinde optimos præceptores uel audiat, ſi fieri omnino poteſt, uel certe legat. Itaque Galenum, medicorum ſolum huius artis præcepta facilè, luculentè, ac abſolutè docentem, imitandum eſſe ſuadeo, non autem Arabum doctrinam obſcuram, mutilam ac mãcam, erroribúsque ſcatentem. Longè enim plus commodi uel ex hac Galeni ad Glauconem curandi ratione, quàm ex uniuerſa Arabum do-

ctrina te aſſecuturum, ſi quidem diligenter hæc euolueris, ac intellexeris, confidenter adfirmo. Quam nos è Græco in Latinũ uertimus, ac enarrauimus, quàm potuimus diligentiſſimè: ſed quàm feliciter id aſſecuti ſimus, tuum eſto iudicium. Quod ſi tibi boni conſultum eſſe intellexero, quas meditor lucubrationes reliquas, in uſum tuum edam. Vale.

CL. GALENI PERGAMENI DE RATIONE CVRANDI AD GLAVCONEM LIBRI II.

*

MARTINO ACAKIA INTERPRETE ET COMMENTATORE.

VOD non communem solùm omnium hominũ naturam, ô Glauco, sed & cuiusq; propriam, nosse medicus debeat, & ab Hippocrate olim rectè traditum est, & à nobis in ipsis artis operibus, ut nosti, studiosè obseruatum. Fieri tamẽ nõ potest, ut propria cuiusq;, perinde atq; cõmunis, scribatur: sed opposito se habent ordine scripta & opera: cũ in alijs plerisq;,

tum maxime in his quæ nunc docere statuimus.

NATVRAM tum ingenitam, tum ascititiam temperiem uocare solent: nostræ enim generationis initio, ex utriusq;, maris & fœminæ genitura, crasin, id est temperamentum nanciscimur, quam nos proprie naturam à nascendo dicimus: quemadmodum Græci eandem φύσιν, ἀπὸ τοῦ φύειν *appellant. hæc si mutata sit, seu in melius, seu deterius, citra tamẽ actionũ offensionem, ascititia dici poterit. Quòd si tantus ab æqualitate sit mutationis recessus, ut corporis functiones lædantur, eã neq; simpliciter naturã, neq; aduẽtitiã, sed morbũ dicemus. Cõmunis itaq; omniũ hominũ natura est, quæ intra certos limites calidi & frigidi, humidi & sicci cohibetur: quos ultra citráq; nequit cõsistere. Neq; enim quamlibet frigida, calida, humida, aut sicca esse potest, sed intra certos elementorũ fines, ut dixi, coërcita, si modo duratura est, ad quorum mediocritatem, quo propius accesserit, eo temperatior euadet: contrà intemperatior, quò longius abscesserit. Cum igitur in hominis mistura, elementa nunc propius ad æqualitatem accedant, nunc uero longius recedãt, sitq; aliud alio potentius, fit ut non una sit hominis natura, sed quot modis ea contemperantur, totidem naturas esse oporteat. Atqui in mistione calor frigiditatem, aut frigiditas calorem, & siccitas humiditatẽ,*

aut hu

aut humiditas ſiccitatē, aliquando uero duo ex his altera duo ſuperant: nōnunquam omnia propius ad æqualitatem accedunt. Nouem igitur erunt hominis naturæ: ſimplices quatuor: calida, frigida, humida & ſicca: totidem ex his compoſitæ: calida & humida, calida & ſicca, frigida & humida, frigida & ſicca, & præter has una tēperata. Illarū porrò quæq; cōmunis eſt, ſed minus quàm quæ totā naturæ ambit latitudinē. Tēperata uerò quædā ſumma eſt ac conſummata, ut ſcribit Galenus, quæ cogitatione uerius quàm re ipſa cōſiſtit: niſi fortè tēporis momēto duret: eaq; ratione maioris & minoris diuidua nō eſt. Quædā uero ab huius abſolutiōe, perfectionéq; paululum deflectit: habétq; latitudinem, quemadmodum & reliquæ octo: quo liquet innumeras eſſe priuatas particularésq; hominis naturas: quarum quamque Galenus propriam cuiuſque appellat. Cognoſcere igitur communem omnium hominum naturam, nihil aliud eſt, quàm in illo amplo elementorum ambitu, eam contineri noſſe, & quatenus ex elementis ad humanum temperamentum probe miſtis, conſtituta ſit. Minus cōmunē uero dignoſcere, eſt eam intelligere, nō ſolum ex elemētis conſtare, uerū ex eorū uel æqualitate uel inæqualitate, non qualibet, ſed quæ in latitudine humanæ temperaturæ comprehenſa ſit: hoc eſt quatenus aut temperata, aut calida, aut frigida, aut humida, aut ſicca, aut ex his mi

xta ſit. Particularem uero, hoc eſt cuiuſque propriam noſſe, eſt eam intelligere non modo calidam, frigidam, humidam, aut ſiccam eſſe, ſed in hoc, uel illo qualitatis exceſſu conſiſtere: particularéſq; quaſdam proprietates habere, ſeu natiuas ſeu conſuetudine comparatas. Cæterum priuatæ naturæ præ multitudine, uarietate, ac perpetua mutatione ſub artē cogi non poſſunt. Nam propemodum infinitæ ſunt, perpetuóque mutantur. Ad hæc, quantum unaquæq; à iuſto temperamento recedat, ad amuſſim deprehendi non poteſt: nihilominus id coniectura aſſequi enitendum eſt. Fieri enim nō poteſt, ut quis recte curet, niſi is non modo communem, ſed & propriam, priuatámq; cognoſcat. Siquidem aliæ naturæ alia remedia efflagitant. Coniectura igitur, quoniam demonſtratione nō licet, quantus ſit à mediocritate receſſus, diligenter diſquirendum eſt. Porrò autem nō quemadmodum communis, ita priuata doceri poteſt: ſed aliter docemus, aliter opera tractamus. Ab uniuerſalibus enim docentes auſpicamur, & ad particularia deuenimus: curationem uero à particularibus, & contrario quo inuenta ſunt, ordine molimur. uerbi gratia, cum febrem docere uolumus, eam in toto genere contemplamur, eius naturam perſcrutantes per theoremata & principia artis: cognitam in ſuas differentias diſpeſcimus, nempe in putrem, diariam, & hecticam. Rurſus putrē & hecticam

diuidimus

diuidimus, deinceps procedendo, dum ad particulares & indiuiduas deuentum sit. Postea earum causas omnes, usq; ad ultimas uestigamus. Curamus uero nō à febre auspicati, sed ab hac, nimirum biliosa, qua Achilles laborat: quæ quia præsentem causam habet, nempe putredinem, huic prius quàm illi intendimus: quoniam rursus ob meatuum constipationem fit putredo, ad constipationē consilium nostrū dirigimus. Igitur quod docendo inuentum est ultimum, id operando uides esse primum. Quocirca opposito sic habent ordine scripta, & opera.

EFFLAGITASTI enim, ut tibi uniuersalē medendi uiam ac rationē, quasi summatim describere: hæc autē qualitate, quātitateque remedij cuiusque, & utendi modo, ac occasione, quæ horum omnium cognitu difficilima longe est, perficitur. Circa quam, nempe admodum præcipitem, ut alicubi autor nobis bonorum omnium Hippocrates docet, plerunque medicos nō uulgares modo, sed & certe optimos, falli uides. Quinetiam recta assequi coniectura medicamenti quantitatem, pro uirium ratione corpori accommodandam difficile esse, idem uir scripsit.

Vniuersalis medendi uia ac ratio, quam methodum Græci uocant, ex principio aliquo ad singula peragenda ordine perducit: docēdo quid

primum, quid ſecundum, quid tertium, & reliqua deinceps: & quid cũ quo, & quid ſine quo curationem efflagitet: & qua ratione ea perfici poßit. Primum enim curari debet id quod magis urget, aut ſine quo aliud curari non poteſt: Magis urget, quod maius periculum, ſi negligatur, adlaturum eſt: Periculum autem adfert affectus magnitudo, ſiue is morbus, ſiue cauſa, ſiue ſymptoma ſit: Affectus magnitudinem ſua ſubſtantia prodit, atq; à naturali ſtatu receßus: præterea & partis affectæ conditio. Nonnulli enim affectus toto genere mali ſunt, ut ſyncopæ, animi deliquia, atque id genus alia, quæ uires affatim demoliuntur. Nonnulli uero ex ſe quidem pernitioſi non ſunt, ſed ſi increuerint, multúmq; à naturali ſtatu receßerint, periculo nõ uacant. Cuiuſmodi ſunt quædam febres, quæ errore uel medici uel ægroti ad tantum exceßum deueniunt, ut hominem iugulent. Ad eundem modum partes aliæ alijs maius periculum minantur, ubi affectum alioqui mitem conceperint. Principia enim uirtutum, ſtomachus, & aliæ corpori neceſſariæ partes, affici uel mediocriter non poßunt, ſine magna totius corporis iactura. Ab his igitur curationem auſpicari oportet. Exemplum habes in hoc priore libro de febre aßidua cum ſtomachi affectu, ſyncope, animi deliquijs, & alijs id genus ſymptomatis. Aliud ſine alio curari non poteſt, ut effectus ſine cauſa. Putris febris,
exempli

exempli gratia, curari nõ poteſt niſi abacta eius cauſa: nempe humorum putredine: nec putredo, niſi deleta obſtructione. Igitur ubi nihil aliud urget in id genus affectibus, curationis ordo à cauſis petendus eſt. Quemadmodum ubi complicati ſint affectus, ab eo auſpicari curationem oportet, ſine quo reliqui curationem non admittunt. Proponatur, gratia melioris intelligentiæ, ulcus cauum in crure præter naturã calido: quoniam autem per hãc hypotheſin affectus multiplex eſt, nempe ulcus, cauitas, & intẽperies partis calida, uidendum eſt ex quo principio ad ſingulorum curationem procedẽdum ſit: & cui primo conſulendum, cui ſecũdo, & tertio: quod nos methodus ad hunc modum docebit: Vlcus, quia ſolutio continuitatis eſt in carne, uniri poſtulat: cauitas, carne repleri: crus præter naturam calidum, refrigerari, per primum illud principium, Contrariorum contraria ſunt remedia. Et quoniam ulcus probe uniri non poteſt, niſi commiſsis eius labris, cæterum committi non poſſunt, niſi ei quæ perijt caro uicaria regignatur: quod cũ naturæ ſit opus, ea niſi integra, incolumísq; ſit, hoc munus rite obire non poterit. Ex hypotheſi autem crus præter naturam incaluit, proinde eius natura imbecilla eſt, & ad procreandam carnem inepta: quare niſi reductum ſit ad ſuam naturalem conſtitutionem, ſimilem deperditæ carnem generare non poterit. Primũ igitur crus

ad naturã reuocabimus, deinde ulcus carne impleb imus, poſtremo ſolutam uniemus continuitatem. Vniuerſalem hanc curandi rationem cõſtare Galenus ait, ex remediorum qualitate, quantitate, utendi modo, adhibendi opportunitate. Remediorum qualitas ab actione quam edit, à parte cui præcipue dicatur, & ab affectu cui medetur, ſibi nomen adoptat. Actionem edunt primæ qualitates, nempe caliditas, frigiditas, humiditas & ſiccitas, ex hiſq; natæ, ut quæ emolliunt, indurant, laxant, tendunt: quæq; ſubſtantiæ concrementum conſequuntur: cuiuſmodi ſunt quæ tenuant, incidunt, & incraßant, & meatus infarciunt, emplaſticas uocant: quemadmodum & quæ ex ambabus ijs naſcuntur, ut aſtringens, denſans, repellens, aperiens, digerens, detergens, & aliæ id genus, de quibus fuſißime Galenus in libris de Simplicium medicamentorum facultatibus diſputauit. À totius ſubſtantiæ ſimilitudine uis purgatoria manat, quæ humores è corpore trahit, alia alios. Sortiuntur etiam appellationem huiuſmodi qualitates ab affectu, & affecta parte, quibus medentur: ut bechica, id eſt tußicularis, quæ tußi: ſtomachica, hepatica, quæ ſtomacho & iecori cõueniunt. Qualitates primas adhibẽdas eße oſtendunt affectus quidem contrariã, ut calidus frigidã, frigidus calidam, & alij pari modo. Temperatura uero ſimilem, calida quidem calidam, frigida frigidam

dam, humida humidam, & sicca siccã. Ad eundem modum aliæ qualitates, tum quæ ex primis nascuntur, tum quæ ex substantiæ crassamento, tum ex utrisq; ortum habẽt, cõtrarijs affectibus & similibus tẽperaturis adhibẽtur: ut emollitæ præter naturã substãtiæ, quæ indurãt: raræ, quæ densant: & reliquæ pari modo. Sola uitiosi humoris cõditio purgatoriã uim præscribit, ut bilis quæ bilẽ trahat: pituita, quæ pituitã. Quemadmodum quæ à loco & eius affectu nomen accepit, tum loci ipsius, tum morbi natura, quam adhiberi oporteat, ostẽdit. Venter enim, stomachus, & iecur, medicamẽta efflagitant, quæ robur seruare possint: cuiusmodi est absinthium. Quòd autem tum morbus tũ affecta pars peculiare quoddam remedium desiderent, id fit uel occasione supradictarum qualitatum, uel quòd nõ antè medicamenti uis suo fungitur munere, quàm à natura excitata sit. Nã quæ partium crassitie pollent, uiscosáq; sunt, motu pigra existunt, ideo primis partibus hærent, in quibus natiuum experta calorem, uim suam exerunt. Tenuia uero celeriter in lõginquas partes perueniunt, antequam in actum, ut dicitur, reducantur: ubi uim suam exercent, ut cantharides in uesica: hinc fit ut alia iecori, alia lieni, alia alijs partibus conferant. Sic nonnullarum partium ut iecoris & uentris robur seruare debet, scilicet uniuerso corpori necessarium. Ideo leniter astringẽtibus,

hoc

hoc est quæ naturæ partis robur tueantur desiderant: cuiusmodi est absinthium. Pari modo nõnulli morbi peculiaribus remediis iuuari creduntur, ut comitiales pæonia, nõ autẽ occulta, ac delitescente ui, sed quatenus humores hunc morbum efficientes extenuat, ac digerit. Quantitas non solum molem, & mensuram, uerum etiam facultatis ordinem, ac gradum & numerum adhibendorum medicamentorum continet: hæc omnia definiunt magnitudo affectus, propria corporis natura, uirium robur, partis conditio. Affectus nomine intelliguntur morbus, eius causa, & symptomata. Magnitudo sub se cõtumaciam affectus continet: etiam si alioqui exiguus sit. Igitur affectus magnus, non solum medicamenti copiam, sed & uehementiam postulat: exiguus minorem modum, & uim remissiorem: atq;, ut semel dicam, æquali medicamentorum excessu, contrarius naturæ excessus abigendus est. Nam *quemadmodum medicamenti facultas, tum mole minor, tum uiribus ignauior, ad mediocritatem, quod excessit, non reducit, sic maior uehementiórq; oppositum excessum inuehit: tantum quidem, quantum ipsa naturæ excessum superabat.* Neq; *enim alia ratione calidum, & frigidum medicamẽtũ dicimus, quàm quòd calfacit & refrigerat: sic & mediocriter calidum, quod modice calfacit: & in primo, secũdo, tertio, quartóue excessu calidũ, & frigidum, quod hoc aut*

illō

illo exceßu corpus calfacit, ac refrigerat. Vbi igitur uehementer immutandum corpus eſt, uehementer immutantibus eſt opus: ubi modice, ijs quæ modice immutẽt: ubi in ſecũdo, tertio, quartóue ordine, medicamẽta, quæ ſimiliter afficiãt adhibenda ſunt. Pari modo in alijs qualitatibus factitandũ eſt, ut aperientibus, & detergẽtibus. Sic par pondus, & menſura in pari morbi magnitudine adhiberi debet: itaq; remedij quantitas quàm maxime fieri poteſt, affectus magnitudini reſpondeat. Pertinacia affectus medicamẽti quantitatem uariat: ſi quidem is facile ſolui poßit, parcius ac rarius offerendum eße cõmonſtrat: ſin ægre ac pertinaciter, liberalius & frequentius. Quemadmodum & uires ſi ualidæ ſunt, largius & frequentius admittunt: ſin imbecillæ, parcius. Corporum propriæ priuatæq; naturæ ut uariæ ac differentes ſunt, ita uarium medicamenti modũ poſtulant. Sunt enim quibus id in alimentũ uertitur, ſi deuoretur: ijq; liberalius ac uehemẽtius ſumũt. Alij contrà à quouis facile lædũtur, ſic ut interdũ ſolo eius olfactu ad uomitũ prouocẽtur: atq; ijs parcius, ac blãdius adhibẽdũ eſt. Cõditio partis ſentiẽdi præſtãtiam ac hebetudinẽ, craßamentũ, officium, formationẽ, ſitũ, ac ſocietatẽ cum alijs partibus, cõplectitur. Acutus enim ſenſus uehemẽs ac copioſum medicamẽtũ reſpuit, quod obtuſus, hebéſq; admittit. Quẽadmodũ rara, mollis, & laxa materia mitius:

tius:

tius, densa, dura ac compacta, ualentius recipit: sic partes principes, & quæ uniuerso corpori officium suum præstant, quales sunt uentriculus, iecur, cor, & cerebrum, blandius, ac parcius. Contrà obscuræ, ignobiles, & quæ munus publicum non habent, acrius & liberalius ferunt, ut postea fusius docebitur. Formatio quoq; partis eandem habet rationem. Siquidem partes quæ tam intra se quàm extra uias habẽt faciles ac patentes, mitius ac parcius: quæ uero meatibus carent aut angustas uias habent, uberius & acrius efflagitãt, uti posteriore libro dicetur. Situs, & societas partium, medicamenti & uim & molem uariant. Nam quæ in superficie constitutæ sunt, & quæ societatem cũ uẽtriculo & intestinis habẽt, paucum ac mite: quæ uero longe à uijs purgatorijs distant, largum ac uehemens exigunt.

Vtẽdi medicamẽti modũ ac rationẽ ostẽdunt, humoris natura, uia per quam humor ipse educitur, locus cui remediũ adhibetur, & medicamẽti uehemẽtia, morbíque cõditio. Nam si humor uacuãdus in nobilẽ partẽ uergat, hũc retrahere, uel deriuare expedit in locũ cõuenientẽ: qualia sunt intestina, uesica, uterus, cutis uniuersa, palatum, nares: & per conuenientem uiam, hoc est rectum tramitẽ, ac per directũ, ad locũ affectũ. Sin in ignobilẽ, & per cõmodã uiam, sinẽda natura est, modo par sit humori uacuãdo. Sin minus, iuuanda. Quòd si resideat humor in aliqua corpo

ris

ris parte, isq; quantitate magis quàm qualitate delinquat, educi sanguinis missione debet. Sin qualitate, & ad excretionem paratus sit, protinus educere per idonea, ut dictũ est, loca oportet: qui si crassus ac lentus sit, prius extenuari incidiq; postulat: postea, ut modo docui, uacuari idoneis medicamentis. Sin farta uia est detergi, astricta laxari debet: postea humor uacuari. At si neq; stricta, neq; obstructa sit, aut alio quo uis modo impedita, quominus per eam humor fluat, si quæ de humore modo dicebamus, consentiant, protinus hunc uacuare oportet. Cæterum, si affectus magnitudo uehementissimum remedium efflagitat, non continuo id adhibendum est, sed remissius primum, deinde paulatim inauctis eius uiribus, tantisper dum morbi magnitudinem æquet, offerendum. Non enim subitas uehementesq; mutationes natura sustinet, præsertim iam morbo imbecillior reddita. Ad eundem modum, ubi corpus larga euacuatione eget, sed per imbecillitatem, aut aliam occasionem, hanc semel ferre non potest, ea in multas est partienda, ut in cacochymia. Locus uerò, cui adhibetur remedium, medicamenti formam potius, quàm ministrandi modum docet: siquidem alia ano, alia utero, alia oculis medicamenti forma adhibenda est. Occasionem Græci καιρὸν uocant, id est temporis partem, in se habentem rei alicuius idoneam faciendi, aut

 non

nõ faciendi opportinitatem. Curãdi autẽ καιρὸν Hippocrates ὀξὺν, id est, celerem esse ac præcipitem ait, celeriterq; transeuntem, ob perpetuum substantiæ corporis fluorem, ut Galenus interpretatur, scilicet alterantibus causis, tum internis, tum extrinsecus incidentibus obnoxiæ. Morbus enim, ut alias causas taceam, maxime corpus immutat, atq; eò reddit imbecillius, quo uehementior est. Quò uero grauius affligit, eò celerius exigit remediũ. unde fit, ut celeris sit exhibẽdi remedij opportunitas. Remediorum autem opportuna tempora, in genere quidẽ, ex præsentia eorũ, quæ remedia efflagitant, & eius absentia, quod potest exhibitionẽ impedire, desumuntur, ut autor est Galenus. Remedia efflagitant morbus, eius causæ, & symptomata. Nullo enim tempore hæc auxilijs non egent. Nam quicquid in corpore præter naturam est, quòcunq; morbi tempore, siue principio statim, siue incremento, siue statu, siue declinatione, sui ablationem indicat. At non omnia omni morbi tempore opportuna sunt auxilia: sed alia in principio, alia incremento, alia statu, alia declinatione conferunt. Vacuatio enim, etsi hanc febris, uerbi gratia, ex humorum putredine perpetuo efflagitet, non tamen omni tempore commode adhiberi potest: sed tantùm, cum uirium robur id permittit: hoc est, ut dicebamus, absentia eius, quod prohibere adhibitionẽ potest: hoc autẽ est

uir

uiriũ imbecillitas. Itaq; à tempore morbi uires, à uiribus occaſio adhibendi remedij petitur: his ſi adiunctus ſit motus, uel humoris, uel naturæ, uel utriuſq;, maxime remedia offerre licebit. Oſtenſum autem eſt, omnem præter naturã affectum, ſemper ſui ablationẽ efflagitare: præſensq; uirium robur, id eſt, uirium imbecillitatis abſentiam, remedium admittere. Valent autem uires magna ex parte, & per initia horum morborũ, & declinationes. Igitur per ea tempora licet remedia adhibere. Per initia quidem ſanguinis miſsionẽ, aut purgationẽ, ſi materia turget, aut ad excretionem alioqui parata ſit: in declinatione uero maxime purgare licet, cum tunc & humor concoctus, excernią; idoneus ſit, & natura morbo ſuperior ad expulſionem moueatur. Eodem modo per acceſsionum particularium principia prouocare uomitum licet, in declinatione uero inferiorem uentrem mouere, aut ſudores elicere, naturæ motum imitantes. Particulatim uero remediorum tempora, tum ex antè commemoratis, tum ex aliis, quæ omnino ſcribi non poſſunt, petuntur. Cum enim non omnes morbi æqualia habeant tempora, nec eadem ſymptomata, remedium aut impedientia, aut accelerãtia, atq; ægrotorum diuerſæ ſint particulares naturæ, propemodumą; infinitæ, ut oſtenſum eſt: aliaq; id genus inueniantur, quæ adhibendi remedij occaſionem uariant, quod temporis momen-

tum omnibus idoneum præscribi poterit? Non *est igitur facile singulis sua tempora inuenire.* Itaq; *medicos uel doctissimos, circa hanc occasionē subinde hallucinari contingit. Quòd uero nec promptum sit idoneam medicamenti quantitatem pro uirium ratione adhibere, uel ex eo constat, quòd exacte corporis uires, ac medicamentorum facultates metiri non possumus: sed coniectura tantùm, quam non omnes probe asse qui ualent.*

CVM igitur ad rectam curationem plurimum conferre tum occasio, tum quantitas remediorum constet, sint autem hæc singulis ægrotis propria, nihil uero quod proprium sit uerbis explicari possit: hac ratione, quod commune est scribere cogimur, tametsi id usu sit secundum.

Non solum adhibendorum remediorum occasio, & quantitas, ad rectam curationem conferunt: uerumetiam qualitas & utendi modus, ut proxime declaratum est. Ea *uero omnia singulis ægrotis propria peculiariaq; insunt: neq; enim eadem medicamenti quantitas, neq; qualitas omnibus conuenire potest, nec eodem morbi tempore adhiberi, nec omnibus eodem modo ministrari: insuper particulares naturæ innumeræ sunt, ut docuimus, morbi quoq; particulares innumeri: unusquisque uero tum morbus, tum ægrotus proprium efflagitet remedium:*

quot

quot naturæ, & morbi ſunt particulares, totidem remedia particularia eſſe oportet: nempe infinita, proindeq́; ineffabilia. hæc igitur cũ propria unicuiq; inſint, propria autem uerbis explicari non poßint, quæ communia ſunt, ſub artemq́; cogi poßunt, ſcribere tentat Galenus: non autem propria, quæ explicari non poßũt. Quod itaq; commune eſt ſcribit, licet in exercenda arte ſecundum locum obtineat.

PLERVNQVE enim ægrotos quoſdam inuiſimus, quibuſcum antea, dum ſani eſſent, uerſati non fuimus: proinde quẽ colorem, quam corporis habitudinem, quem natiuum calorem, arteriarúmque pulſum antè habuerint, ignoramus: quæ ſi antè perſpecta nobis fuiſſent, morbi utiq; magnitudinem probe iudicare potuiſſemus. Cuiuſque enim morbi magnitudo tanta eſt, quantum à naturali ſtatu recedit. Quantum uero recedat, ſolus is nouit, qui naturalem habitum ad amuſsim tenuerit. Quod cum in illis ipſis ignoremus, ne omnino hæſitemus, ad id quod commune eſt, confugimus. Nam in hoc artis peritus imperito plus nonnihil poteſt. Quid uero plus? Hippocrates quidem omnium quos nouimus, id primus literis mandauit. Qui autem poſt hunc fuerunt, eiuſq́; ſcripta intellectu conſe-

quuti ſunt, fuſius ſunt interpretati. inter quos fuit Mneſitheus Athenienſis, uir cum in omnibus aliis, quæ ad artem pertinent non mediocriter eruditus, tum in exercenda arte, quantum uia ac ratione licet, nulli peritia ſecundus.

Obiter hoc loco ſigna enumerat, quibus natura cuiuſque depræhendi poßit: quæ quoniam paulopoſt plenius tractabuntur, nunc explicanda non ſunt: interim tamen monebimus eorum cognitionem, ad rectam curationem eßc pernec eßariam: quãdo morbi magnitudo ſine his minime haberi poteſt: ſiquidem ea tanta eſt, quantus eſt à naturali ſtatu receßus: quem nos non à mediocritate, ſed à propria cuiuſq; natura, metimur. Huius rei intelligendæ gratia, fingamus Achillem natura eße calidiorem duobus numeris ſupra æquale temperamentum, Hectorem uero temperatum: utrunq; tertiana laborare, quæ excedat, exempli gratia, utriuſq; natiuum temperamentum tribus numeris: dico parem in utroque exceßum præter naturam eße, nempe calorem tribus numeris excedentem: Achillem Hectore nihilominus calidiorem eße. Nam cum ex hypotheſi, ille duobus numeris calidior ſit natura, hic temperatus, uterq; æquali exceßu præter naturam laboret: Achilles quidem à mediocritate quinque numeris, Hector uero tribus ſolum excedet. Quòd ſi ab hac totidem numer

mer

meris præter naturam Hector recederet, grauius quàm ille laboraret, ut qui à suo temperamento longius abscederet. Itaque neceßaria est priuatæ cuiusq; naturæ ad magnitudinem morbi habendam, cognitio. Signa igitur morbosa cum salubribus conferre oportet: æstimareq́;, quàm illa sint ab his mutata: hoc est, quantum color, calor, pulsus, corporis habitudo præsens, à pristina recedat: tum sic ad ueram curationem accedere facile poteris. Si uero incognita sit propria ægrotantis natura, proindeq́; a natiuo statu receßus, ad commune confugiendum est. quod si non exactam magnitudinis morbi notitiam, saltem artificiosam coniecturam attulerit. Communia uero sunt, ægrotantis ætas, temperatura, regio, tempus, morbi species, uictus ratio, & alia id genus, quæ suo loco docebuntur. fo: 30 41.

HIC Mnesitheus à primis summísque generibus auspicatus, ea in alia item genera, species & differentias, secanda esse censuit. Hæc denuo in alia similiter: quæ rursus eodem modo distribuerentur, dum ad aliquam talem descenderemus speciem, quæ diuisa in unum numero ac indiuiduum desineret. Mihi uero satis est tibi sententiam meam breuibus explicuisse. Nam ridiculus forem, si te tua docerem, tanquam ea pridem ex Pla-

tone non didiceris. De hac re igitur meminimus, non ut te diuidendi rationem doceremus, ſed quòd ad ea, quæ pòſt dicẽtur, omnia, non inutilem fore ſperaremus: quódque aliter tibi cauſas, ob quas medicorum plurimos paſsim errare contingit, efflagitanti non alia uia melius indicare poſſemus. Etenim quicquid tum in aliis ſectis, tum à multis medicis in morborum curationibus delinquitur, primam id maximamq́; cauſam habet, uitioſam diuiſionem. Quidam enim in primis, ſummisq́; generibus ſtatim ſubſiſtunt, ſolis indicationibus, quæ ab illis deſumuntur, contenti. Quidam quadam tenus diuidendo proceſſerunt, ſed ad diuiſionis metam non peruenerunt, multi autem perperam diuiſerunt.

Quàm neceßaria ſit diuidendi ratio ad curationem, qualisq́; eſſe debeat, & quæ in ea uitia committantur, oſtendit. Sub diuiſionis nomine Partitio, & Reſolutio continentur. Genus autem proprie in ſuas ſpecies, ac differentias diuiditur: totum in ſuas partes diſtribuitur: effectus uero in ſuas cauſas, & cauſæ in ſuos effectus: finis quoq; in ſua media reſoluitur. Genus igitur diuidi debet in proximas ſemper ſpecies, ac differentias: quæ rurſus in propinquas eodem modo diſtribuuntur, rurſuſque in

alias,

alias, dum ad eam peruentum ſit ſpeciem, quæ amplius diuiſionem non recipit. uerbi gratia. Morbus alius ſimplicium partium, quas ſimilares uocant, alius inſtrumentalium eſt, alius utrarumq; communis. Rurſus ſimplicium partium morbus alius calidus, alius frigidus, alius humidus, alius ſiccus, alius ex his mixtus: qui in alios poſtea morbos non diuiduntur niſi ratione maioris & minoris differentes. Eodem modo reliquæ morbi differentiæ ſecari poßunt, ut ex Galeni libris de Differentijs morborum conſtat. Effectus uero in ſuas ſemper proximas cauſas, ut febrem in putredinem, hanc in prohibitam trãſpirationem, quam in meatuum cõſtipationem, rurſus hanc in obſtructionem, & aſtrictionem reſoluimus. Et obſtructionem in humorum tum abundantiam, tum craßitudinem, tum lentorem: Aſtrictionem in cauſas euidentes, ut in frigus, & aquas aluminoſas: Craßitudinem, & lentorem in antecedentem uictus rationem: Et cauſæ in ſuos effectus: ut meatuum conſtipatio in putredinem, putredo in febrem. Sic finem in ſua media reſoluimus. Exemplum in ſeptimo τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ ab Ariſtotele exprimitur, ad hunc modum: Fit autem ſanum ita cogitante medico: Quoniam ſanitas eſt tale quid, neceſſe eſt, ſi ſanum futurum ſit, ut hoc adſit, nempe æqualitas: & ſi hoc, caliditas: ſi uero caliditatem adeße oporteat, opus eſt frictione. Po-

nit enim morbum eſſe frigidum. Partimur autem totum, ac compoſitum in ſuas partes: ut cor pus in caput, thoracem, uentrem, manus, pedes & c. Medicina in ſcientiam ſalubrium, morboſo rum & neutrorum: aliæ ſunt differentiæ diuiſionis, ut πολυσήμου in ſua ſignificata: & ſubiecta in ſua accidentia: hanc uocat Cicero enume rationem, ubi ſingula quæ rei alicui inſunt, enumerantur. ut ſi quis Franciſci Galliarum regis, huius nominis primi, dotes recenſeret: eas primum, in animi, & corporis uirtutes diſtribueret. Rurſus animi, in liberalitatem, æquitatem, clementiam: Corporis, in pulchritudinem, & robur. ſed hæc ad rhetoras magis ſpectant. Vbi uero in oppoſita accidētia ſubiectum diuiditur, ratione habet ueræ diuiſionis: ut corporis humor alius calidus, alius frigidus, alius humidus, alius ſiccus. Contrà diuiditur accidens in ſubiecta, ut morbus alius ſimplicium partium, alius inſtrumētalium, alius utrarumq;. Diuidendi formas ignorant, qui plura quàm par ſit diuidendo attingunt: neceſſaria omittunt, qui generū ſpecierúmq; ordinē luxant. Plura attingunt, qui acci dentia quædā quæ neceſſaria ad rem propoſitam nō ſunt, in diuiſionē adferūt: ueluti cum febrem diuidunt in rubram cū alijs differētijs. Ne ceſſaria omittunt, ubi aliquod intermedium ge nus uel ſpecies omittitur. Luxatur ordo, cum ſuperius inferiori ſubijcitur: hoc eſt, magis commune,

mune, minus communi. Quòd autem diuidendi ratio ad curationum inuentionem sit necessaria, ex sequentibus patebit.

AT quisquis omnia, & quæ secundum, & præter naturam sunt, ad hanc uiam, ac rationem reuocarit: & ex omnibus ijs quę per diuisionem inuenta sunt, integras desumpserit indicationes: solus is, quantum per humanas uires licet, medendo non errauerit: notos quidem alijs melius, ignotos uero, quàm fieri poterit maxime secundum illos curauerit. Si quis enim probe distinxerit primũ ætatum, deinde temperaturarum differentias, & uires, multáque id genus, quę homini insunt, cuiusmodi est color, calor, corporis habitudo, arteriarum motus, consuetudo, studia, & animi mores, quibus addiderit maris & fœminę discrimen, & quæ ad regiones, anni tempora, & alias ambientis nos aëris constitutiones, ad propriam ægrotantis naturam propè accedet. Verum alia quidem horũ omnium in libris de Pulsibus, alia uero in libris de Temperamentis disputata sunt: quemadmodum & quæ præter naturam sunt uniuersa, ut inter se formis ac generibus differant, in libris de Affectibus à nobis definita sunt.

Secundum naturam sunt, sanitas, uires, sani-

tatis tum causæ, tum effectus. Præter naturam uero, morbus, morbi tum causæ, tum symptomata. Sanitas simplicium quidem ac primarum partiũ, ex calidi, frigidi, humidi, & sicci symmetria: instrumentalium uero, ex commoda magnitudine, numero, forma, & situ consistit. Quoniam autem nouem, ut diximus, modis elementa miscentur, nouem erunt symmetriæ, id est temperaturæ: totidémq; primarum partium sanitates. Rursus quoniam instrumentorum fabrica ex quatuor absoluitur, nempe magnitudine, numero, forma, & positione, quatuor erũt eorum sanitatis differentiæ: quæ si omnia instrumento adsint, summa erit instrumenti sanitas, quatenus instrumentum est. Nam eius simplices partes intemperantia laborare poßunt, & earum fabrica inculpata eße. Si uero absoluta sit tam primarum partium temperies, quàm instrumentorum commoderatio: & absoluta omnino erit sanitas. Sin utraq; deflectat ab hac perfectione, citra tamen actionum læsionem, sanitas quidem erit, sed eò imperfectior, quò à iusto modo magis recedet. Cæterum forma, partis figuram, cauitatem, asperitatem & leuitatem complectitur: Figura, curuitatem, rectitudinem, planiciem, & similia corporis instrumentis commoda: Cauitas uero, raritatẽ, densitatem, obstructionẽ. Vires autẽ sunt, animalis, uitalis, naturalis. Animalis, sensilis, motrix, princeps. Princeps imaginatio, intel

lectus,

lectus, memoria. Causæ, quæ sanitatem seruant sunt, admouenda, efficienda, foris incidentia, & educenda, quæ in libris de Sanitate tuenda Galenus fusissime tractauit. Rite enim ministrata sanitatem tuentur: proinde ad res secundum naturam referuntur. Contrà improbe adhibita morbos pariunt: ideo ad res præter naturam reducuntur. Effectus sanitatis, actio proba, & excrementa, qualitatésque secundum naturam. Actiones totidem sunt, quot uirtutes: ut sentiendi, mouendi, & reliquæ qualitates, quæ sensibus deprehenduntur, calor & humiditas tactu: color, uisu: uox, & sonus, auditu. Excrementa, quæ tota substantia, quantitate, & qualitate secundum naturam se habent. Res præter naturam, sunt morbus, eius causæ, & symptomata: quorum diuisio amplißime in Galeni libris de differentijs, & causis morborum & symptomatum monstrata est. Igitur indicatio à rebus secundum naturam desumpta, prima & communissima custodiam sanitatis, & eius tum causarum, tum effectuum, quæ aderant incipiente morbo, commonstrat, ita, ut per morbum mutari non debeant, etiam si à mediocritate deflexerint. Itaque biliosæ naturæ ægrotanti danda sunt, quæ hanc conseruent, & reliquis pari modo à quibus particulares sumuntur indicationes: eo ordine semper procedendo, quo diuisa fuerunt. Absoluta, gratia exempli, sanitas primarū

partium causas efflagitat, quæ se tueantur moderatißimas, calida calidas, frigida frigidas, & reliquæ similiter temperaturis, ex quibus natæ sunt, gradu & ordine respondentes. A' rebus uero præter naturam sumitur indicatio: prima quidem & generalißima, quæ morbum, eius causas, ac symptomata abigenda eße docet. Particulares uerò à particularibus morbis, quo ordine inuenti per diuisionem fuerunt. Quoniam igitur morbus alius intemperantia est simplicium partium, alius instrumentorum incommoderatio, alius unitatis solútio: intemperantia quidem ad temperamentum reduci postulat: incommoderatio ad commoderationem: & continuitatis solutio ad unitatem. Rursus intemperantia alia calida, alia frigida, alia humida, alia sicca est: calida refrigerari, frigida calefieri, humida siccari, & sicca humectari cupit. Ad eundẽ modũ & reliqui particulares morbi, symptomata, et causæ: semper procedẽdo ad indicationũ inuẽtionẽ, quo ordine inuentæ per diuisionem ea fuerunt. Ex quo liquet, diuidendi rationem ad morborum curationem eße perneceßariam: siquidem diuisio eorum curandorum omnes suggerit indicationes. itaque si quis hanc probe norit, medicando non errabit, quantum per humanas uires licet. uerùm cognitos quidem melius quàm incognitos: quanquam & hos probe curabit. Ad propriæ uero cuiusque naturæ cognitionem propè

accedet,

accedet, quisquis apte distinxerit ætatum & temperaturarum differentias, uires, colorem, calorem, corporis habitudinem, arteriarum pulsum, consuetudinem, uitæ genus, animi mores, sexum, anni tempora, regiones, & alias ambientis nos aëris constitutiones. Hæc enim, qualis cuiusque sit natura, ostendunt. Siquidem aliæ ætates alias habent naturas. pueri enim humidi sunt, adolescentes temperati, iuuenes calidi & sicci, senes frigidi & sicci. Sic temperaturæ aliæ calidæ, aliæ frigidæ, aliæ humidæ, aliæ siccæ, aliæ ex his mixtæ, aliæ uero temperatæ: quarum quæque certis notis depræhenditur: quæ ex Galeni Parua arte discendæ sunt. Vires per se quidem non apparent, sed à suis produntur actionibus: animalis quidem à mouendo, sentiendo, appræhendendo, intelligendo, & memorando: uitalis ab arteriarũ pulsatione: naturalis à concoctione: quam rursus excrementa patefaciunt. Color quoque corporis naturam testatur. Similis enim efflorescit cutis humoribus, ut autor est Galenus. Itaque ater atram bilem, flauus flauam, albus pituitam, rubicundus sanguinem abundare in corpore significat: qui humores cuiusque propriam naturam perspectam reddunt. Calor etiam naturam illustrat: si quidem mitis est, naturam temperatam: si acrior, biliosam esse significat. Quemadmodum corporis habitudo carnosa, calidam & humidam: pinguis, frigidam

& humidam : extenuata aridam, & quadrata temperatam. Arteriarum pulsus differẽtias, & quam quæq; naturam nuntiet, abũde Galenus in libris de Pulsibus tradidit, Cõsuetudo uerò naturæ proprietatẽ docet. Nam ex longo otio, uictu humido & largo humidior natura euadit: quẽadmodũ aridior ex labore, uictu sicco & parco. Vitæ genus, id est ars quam quisque exercet, si magni sit laboris, & calido siccóque loco exerceatur, ut ferraria, calidam siccámque naturam reddit. Contrà, humidam & frigidam, si corpus non fatigat, & loco frigido & humido exerceatur. Animi quoque mores, qualis cuiusque natura sit, docent: ira enim & furor testes sunt caliditatis: iræ uerò uacuitas, frigiditatis. Regio, temporis constitutio, & ambientis nos aëris conditio, qualis quæq; est, talem & reddit, & testatur esse naturam. Sexus uerò naturæ est index: uir quidem, calidæ & siccæ: fœmina uerò, frigidæ & humidæ.

NVNC uero omnis nostra disputatio de ijs ægrotis erit, quos exactè, antequam morbum contraherent, noueramus: cum quibus tamen & reliquos omnes quorũ nobis non erat perspecta natura, intelligemus. Siquidem difficile non fuerit, ex eo quod perfectè distinctum est, id etiam quod tale non sit, inuenire.

Quoniam omnis ars à notioribus ad ignotio

C.2.

ra procedit, primũ de ijs Galenus disputat ægrotis, quorum naturam ad amussim, dum sani essent, perspectam habueris. Postea de ijs, quorum natura prius, quàm morbus inuasisset, incognita fuit. Facile enim, ut inquit, ex certo, exquisiteq; cognito, quod incognitum est, inuenitur.

IGITVR à febribus, quoniam harum curandarum rationẽ habere cupiebas, auspicemur: primúmque de simplicissimis, quas Hippocrates ephemeras, id est diarias uocat, differamus. C.2.

Febrem esse Galenus ait natiuum calorem in igneum uersum. Is autem natiuus duplex est: alter, quem idem autor nunc aëream, nunc sanguineam substantiam, nunc uero spiritum uocari scribit, temperatus, non ubique sui similis: in alijs enim partibus elaboratior, in alijs minus elaboratus (quemadmodum & sanguis) existit: omnium naturæ functionum autor, proinde in nulla corporis parte non continetur, in spatijs quidem inanibus plurimus. Is pro temporum, ætatum, & uictus ratione, modo auctior, modo minutior, & modo acrior, modo mitior existit. Ventres, inquit Hippocrates, hyeme calidiores, id est plus continent calidi innati: quòd eo tempore cutis spiracula, caloris exhalationem prohibeant, frigore astricta. Item eodem tempore mitior, æstate uero parcior, & acrior: pari modo, pueri plus uernaculi caloris,

eiúsque mitioris: iuuenes minus, sed acrioris habent. Sic & qui calido & humido uictu utuntur, maiorem eius portionem, quàm qui sicco & frigido, obtinent. Alterum calorem Galenus uirtutum substantiam, aut primarium ipsarum instrumentum esse scribit: hoc est quatuor elementorum, uel eorum primarum qualitatum contemperamentum. Cum enim elementorum substantiæ miscentur, & eorum qualitates misceri necesse est: nihil ergo refert, an harum, an illorum temperaturas, caloris substantiam esse dixeris: quanquam qualitatum esse, magis probet Galenus. Ex harum igitur symmetria, uires: ex uiribus, proba actio nascitur. Cum autem uaria sint in corpore partiũ cõtẽperamẽta, uariæ erũt natiui hui⁹ caloris differẽtiæ: aliæ enim partes solidæ sunt, aliæ humores, aliæ spiritus: quarũ cuiq; suus inest calor: qui cũ seipso calidior fit, ac uelut ignescit, febrem procreat, in spiritu quidẽ diariã: in humore uero, si quidem putris sit, putrem: sin putredinis expers, synochum: in solidis autem partibus, hecticam. Solidas nunc intelligo, non solum uere solidas, ex semine genitali conditas, sed quæ contra humores distinguuntur, ut Galenus docet: hoc est, quæ crassiores durioresq; sunt: in quo genere continentur, humor insitus, caro, & uere solida substantia: in qua ueluti basi omnium aliarum partium, uirtutis substãtia consistit: id est calor naturalis: quem Galenus natu-

ram

ram solidas partes dispensantem ac moderantem ab Hippocrate uocari scribit. Eiusmodi autem partes corpus nostrum cõstituunt: quæ cum igneam suscipiunt caliditatem, ut diuersæ inter se sunt, sic diuersas febrium differẽtias efficiunt. Quoniam igitur spiritus corporis simplex est, una tãtũ erit diariarum species: humor uero quia multiplex, multiplicem differentiã constituit. Cõcalfactus enim præter naturam sanguis, synochum: putris uero bilis in uenis quidem, assiduam: in genere uero carnoso tertianam facit. Ad eũdem modum pituita, & bilis atra uarias febrium formas gignunt: ut postea docebimus. Eadem ratione hecticæ tres sunt species. Prima, cum insitum humorem calor præter naturam iam obsedit. Secunda, ubi carnosum genus occupauit, & insitum humorem iam depascit. Tertia, ubi uere solidis partibus inhæsit. Simplicissimas uocat diarias, quia breuissimæ, placidissimæ, mitissimæq; sunt, minimeq; maleficæ cum securitatis indicijs sine malis accidentibus: ut plurimum enim diem integrum non excedunt: ob id quòd materia, in qua subsistunt, nempe spiritus, facilime discutitur: nec mala accidentia has comitantur: siquidem calor in blando uapore mitis ac suauis est.

HAE autem ex lassitudine nascuntur, temulentia, ira, mœrore, excandescentia, furoréue, aliísque uehementibus ani-

mi curis.

Ex uehementi fatigatione in musculis, neruis, copulis, & articulis, laßitudinis sensus oboritur: tēsiuus, ulcerosus, uel inflammatorius, pro humoris affectionem afferentis conditione. Eiusmodi enim partes primo calefiunt, deinde calorem uicinis partibus distribuunt: qui cum ad cor peruenit, febrem perducit. Quinetiam citra laßitudinis sensum, ex ampliori motu febris accenditur. Temulentia quoque febrem gignit: uinum enim, præsertim calidum, si immodice sumatur, ubi à corpore calorem accepit, feruentem uaporem ad cor transmittit: unde febris nascitur. Eandem uim habent gignendæ febris cibi calidi. Iracundia etiam, cum sit quasi feruor quidam, ac motus uehemens irascentis facultatis. In mœrore autem reuocati ad suam originem spiritus sese accendunt: In animi uero curis ac cogitationibus in cerebrū feruntur, ubi accensi calorem cordi suggerunt, ac febrim pariunt. At furor, & excandescentia, quæ uehemens ira est, spiritus celeriter intrò reuocatos accendit. de his paulo pòst plura.

IN hoc genere continentur, & quæ à bubone originē ducunt: exceptis ijs, quæ sine manifesto fiunt ulcere. Hæ enim suspicione non uacant: minimèque mites sunt.

Bubones fiunt à delitescente intus causa, ut uiscerum

uiſcerum inflammationibus, humorum uel malignitate, uel plenitudine, ſæpeq́; ex peſtilenti humore. unde certũ eſt ortas ex his febres, mala ſuſpicione non uacare, præcipue peſtilentes: quæ toto genere pernicioſæ ſunt: quemadmodũ & quæ ex uiſcerum inflammationibus naſcuntur. Ex corporis autem plenitudine, & malo humore, curatu quidem difficiles ſunt: ſed quàm hæ minus periculoſæ. Ex euidentibus cauſis orti bubones, febres omnino mites omniq́; periculo uacantes, pariunt. Euidentes cauſæ ſunt: ulcus, dolor, ictus, & ſimiles, quæ iuxta magnas uel uenas, uel arterias, exiſtunt: ut cruris quidem, ſi in inguine: manuum uero, ſi in alis: quemadmodum & capitis, ſi ſecundum aures affectus ſit.

SED & peruigilium ſimplicem febrem ſæpe attulit, quemadmodum & algor, nõnunquam & ardor.

Vigiles ſenſus nũquam otioſi ſunt, ſed ſemper agunt: eliciuntq́; ſpiritus, qui acceſi febrem generant: frigus cutim claudit: proinde ſolitum effluuium cohibet: quod ſi calidum acreq́; ſit, febrem gignit: ſin benignũ, plenitudinem. Solis ardor tũ inſpiratu, tum arteriarum attractu, tum cutis contactu, ſpiritus accendit. Nam ſi cutis hunc diutius patiatur, inareſcit, contrahiturq́;, ita ut effluuium ſupprimatur: atque ex accidenti, non aliter quàm frigus, febrem gignat.

OMNES hæ febres ſolui facilime poſ

sunt: siquidem ad balneas, aliamq; usitatā uiuendi rationem, ægrotum statim ducere oportet. Itaq; qui multorum sermone celebratam illam diatriton, id est triduanam inediam, in omnibus iis admittunt, febres reddunt sæpe acriores: tametsi etiā alioqui delinquunt. quemadmodum ex ipsis uidere est non paucos, qui quoties ægrotos inuisunt, ita aberrant, ut certe manu factas ægritudines inducant.

Ephemeræ, id est diariæ, facile, inquit, curantur: quandoquidem subiecta earum materia prompte soluitur: itaq; balneum illis utilißimū est, tum quia consuetum, tum quia morbi reliquijs, & ex morbo relictis affectibus medetur: ut postea dicetur. Post lauationem, ad aliam consuetam uictus rationem, hoc est solita negotia, exercitationes, cibum, & potum relegat: nimirum à febre iam uindicatos. Igitur perperam mirificam illam diatriton, id est triduanā inediam, instituunt nonnulli, ex qua febres longe acriores redduntur: præcipue in naturis biliosis, quæ prompte accenduntur. Quòd si longior inedia sit, in hecticas, ac tandem in torridum marasmum fit transitus: aut in syncopen, si os uentris facile iniurijs patet: ut late docet Galenus libro octauo Methodi medendi. Nec in hac solum transigenda diatrito, sed & in alijs quoq; aberrant plurimi medici: adeo ut manu factos morbos

bos

bos inducere uideantur, ſcilicet methodi medendi expertes: ut mox dicetur. ὡς καὶ χειροποίητα ὄντως ἐργάσασθαι νοσήματα, *id eſt manu factas ægritudines inducunt: manu factas uocat Galenus, non quæ ſponte eueniunt, ſed medici opera fiunt.*

HARVM igitur febrium prompta eſt curatio, ſed diligentiam exigit maiorem dignotio: de qua ante nos nullus, quãtum res poſcebat, conſcripſit. Itaq; mirum non eſt multos tantũ curando hallucinari, quã tum à cognitione aberrant. Nonnulli enim caſu quodam in graues ſæpe morbos inciderunt: uelut temulenti, uel ſole exuſti, uel refrigerati, uel labore fatigati, uel uigilias paſsi, uel furore concitati, aut alia quauis occaſione, quæ ex ſe lædere idonea ſit, affecti: deinde omnia ob cauſam quæ anteceſsit, accidere, neq; aliam ſubeſſe affectionem arbitrati, negligentius uictus rationem inſtituentes, non intellexerunt ſeſe in incurabilem, aut ægre quidem ſanabilem morbum, ruere. Ob id igitur adhibenda omnino diligentia eſt, quemadmodum Hippocrates admonet, ut non ſolum futura præſentiamus, ſed & præterita & præſentia cognoſcamus. Etenim quod nunc proponimus, ad eam artis partem attinet: quod & nos, quàm di-

lucide poterimus explicabimus. Neq; par ui refert, an ægrotum iam lauare confide- req;, an sibi cauere, ac se tueri iusseris.

Prompte diarias, si quidem cognitæ sint, pos- se curari, iam diximus, atq; mox dicemus: ue- rum haud ita facile dignoscuntur. Quum enim omnes hæ magnam inter se cognationem ha- beant, signaq;, quibus deprahenduntur, parum à salubribus differāt, nō facile eas cognoscas: aut si cognoscas, nō facile distinguas an ab hac an il la causa acceßerint, nisi dilig ēter, quæ circa æ- grotū sunt, tū præterita, tū præsentia, tum futu ra perpenderis. Quo fit, ut multi curando has fe bres hallucinentur. Si quis igitur ex temulētia, uel æstu, uel perfrictione, uel laßitudine, uel uigi liis, uel furore, aut alia euidenti occasione, febrē contraxerit: isq; cruditate, uel uitio humorum laborans, præterea uel obstructione, uelit omniū curationem ad temulentiam, æstum, aut alias euidētes causas referre: nullā aliā causam subes se, hoc est neq; cruditatem, neque corruptionem humorum, neq; cutis aut uiscerum obstructio- nem arbitratus, oscitantiusq; uictus rationem instituat, in quod putas periculum prolabetur? nempe in grauißimum, hoc est morbos incurabi les, uel qui facile curationem non admittant. Re cte igitur monuit Hippocrates *diligentißime o- mnia, quæ circa ægrotum sunt, præsentia, præ- terita, & futura disquirere, ut recte, quæ agen- da*

da sint, institueremus.

ACCEDENTES igitur ad ægrotũ, in primis quæ in ipso sunt præcipua, dein de uero alia contemplari oportet, ne minimum quiddam, si fieri omnino posſit, omittentes. Siquidẽ ut indicationi, quæ à maximis sumitur, magis aut minus credamus, ex aliorum acceſsione efficitur. Maxima uero signa in febricitantibus omnibus, ex pulsibus & urinis petuntur: quibus alia omnia quæ in facie esse docet Hippocrates, & quæ ab accubatione, & respiratione, quæque ab excrementis tum superiorum tum inferiorum partium sumuntur: atq; etiam, si quod appareat accidens in quacunq; corporis parte, aut eius actione (qualia ille sexcenta in sexcentis locis scripsit) addenda sunt: neque ex his ullum oscitanter prætereundum est. Hæc quidem febrium omnium communia sunt. Itaq; in his etiã simplicisſimis, de quibus præsens est disputatio, nullum horum relinquendum est.

Præcipua maximaq; signa sunt, quæ maxime certiſsimeq; morbum exprimunt. Obscura uero minusq; præcipua, ex se quidem parum hunc ostendunt, sed alijs addita reddunt illustriorem: atq; ea ipsa alios affectus produnt. unum enim idemq; signum, obscurum & illustre

eſſe poteſt in diuerſis morbis. Siquidem ſputum in pleuritide, affectum luculentiſſime monſtrat: in febre uero, obſcure: quemadmodum urina febris eſt certiſſima nota, pleuritidis uero fallax. igitur febrium (quoniam de his noſtra eſt diſputatio) principes notæ ex earum ſubſtantia, partis quæ præcipue affligitur actione læſa, & excrementis, ſumuntur: quemadmodum, & à qualitatibus, quæ neceſſario conſequuntur. Subſtantia eſt in genere caloris, ut acris, mordax, &c. Partes quas febris maxime occupat, ſunt cor, arteriæ, & uenæ. Itaq; præcipue in febribus notæ, ex harum partium actione læſa, & excrementis petuntur: hoc eſt ex pulſibus, & urinis. Aliæ uero notæ quæ non ſolum, nec ſemper affectum indicant, tum ex iiſdem ducuntur, nempe actionis noxa, & excrementis: tum ex qualitatibus partium, non primo ac præcipue affectarum, ſed ſecundo & comitatu quodam. uerbi gratia, pulmo incalfacto cordi, & arteriis conſentiens, naturalem ſpirationẽ mutat, ita ut ſeipſo crebrius ſpiret: Et iecori uenisq; affectis ſtomachus, uenter, & aliæ partes conſentiunt: itaque male ſuo munere fungente iecore, & uenis, uenter & reliquæ corporis partes improbe concoquent: unde fit, ut excrementa quoq; oris, alui, & pulmonis, aliarumq; partium, non aliter atq; urinæ cruda appareant. Quòd ſi increſcat febris, adeo ut partes modo commemoratæ, hoc eſt cor, & iecur, im

becill

becilliores reddantur, condolescet cerebrum: actionisq; tum suæ, tum partium à se prodeuntiũ notis, non modo affectum, sed & eius magnitudinem fatebitur. Nam lumen refugere, uisa simulacraq; apparere, peruigilare, delirare, ægre spirare, cubare supinum, manibus & cruribus extentis, delabi ad pedes: hæc inquam omnia, & alia id genus, quæ Hippocrates fusissime tractauit, cerebri & partium ab eo ortarum primario actionem læsam esse significant: ex accidente uero febrem, eiusque uehementiam. Sic & comites qualitates sensiles affectum produnt: sensiles dico, quæ sensibus percipiuntur, ut uisu rubor, pallor, nigrities tum linguæ, tum faciei, tum cutis uniuersæ: in quo genere continentur & notæ, quas ex facie deprehendi docet idem autor in prognosticis, ad hunc modum, Nares acutæ, oculi concaui, collapsa tẽpora. Olfactu, odor anhelitus, ructus, excrementorum alui, sudorum, uaporum, urinæ, sputi, aliorumq; corporis recrementorum. Gustu, nidor, acor, salsitudo, amaror, & id genus qualitates. Auditu, uox clangosa, tremula, rauca, aurium tinnitus, intestinorum bombi, & alij soni. Tactu, caliditas frigiditas, humiditas siccitas, durities mollities, tensio laxitas, asperitas læuitas linguæ, & cutis aliarumq; corporis partium. His adduntur rigor, horror, pruritus, punctiones, & doloris omnes differentiæ. Adduntur & causæ

exter

externæ, ut uictus ratio, exercitatio tum animi tum corporis, tempus, locus, & præsens aëris conditio, uigiliæ, animi affectus: & corporis ad morbum suscipiendum pronitas, ut ætas, temperatura, habitudo: morbi item paßim graßantes. Nam si hæc diligentius consyderentur, non modo affectus differentiam, sed & magnitudinem, luculenter ostendunt.

PERSPECTIS autem tum ex pulsibus, tum urinis, febris moribus: pulsibus quidem nullam inflammationis notam, nullamq; omnino in uno arteriæ percussu inæqualitatem habentibus, aut si habeant, prorsus exilem: urinis uero, uel eas quæ secundum naturam habent, omnino imitantibus, uel à naturali statu parum deflectentibus, ad alia, quæ antè commemorauimus omnia, ueniendum est. Cumq; omnia, uelut concentu quodam consonãt, iam fidendum est, quærendumq;, si lubet, ab ægroto, num qua causa euidens præcesserit. quod si fateatur æger, expectata prima febris solutione, protinus lauandus est: scilicet eius specie ex solutionis modo certius cognita. Nam tunc arteriarum motus huic omnino, qui in sanis sentitur, respondet. Cum is in nulla alia febre, ad naturalem statum redeat, etiam si temporis spatium inter prioris accessionis

nis

ni finem, & ſequentis initium, longum ſit, uelut in tertianis, & quartanis: in quibus ſemper febris ueſtigium relinquitur. In diarijs uero ceſſante acceſsione, omnia ſimul ſigna abolentur: harum tamen plurimæ in madores ſoluuntur: nonnullæ in lenes ſudores: aut omnino uelut uapor aliquis copioſus ex imo corpore exhalat. Sed & urinę eo tempore, longe quàm per initia, meliores tibi apparebunt. Neque uero ſi quis cum febre caput, aut partem aliam dolor occuparit, is amplius manet. Si uero & æger facile morbum ferat, certiſsimum eſt indicium, quod uelut impreſſum quoddam ſigillum omnium maxime febris manſuetudinem exprimet. Quòd ſi, dum lauantur, inſolitum frigoris horrorem, aliamque moleſtiam non ſentiant: ac deinde poſt lauationem facile tolerent, ac bene ferant, cibus offerendus, uinúmque potui dandum eſt ſine formidine, quantum res præſens efflagitat.

Inflammationis, ut non unum eſt tempus, unaq; differentia, ac locus unus, ſic nec eundem pulſum perpetuo, nec ubiq; ſeruat. Nam *ſi illa magna ſit, aut principem corporis partem occupet, pulſum in toto corpore uariat: ſin parua, ac in parte non inſigni, in ea ſolum mutat, quam* obſe-

obsederit. Itaq; per initia maiorem, uehementiorem, celeriorem, ac frequentiorem reddit. In incremento præter magnitudinem, uehementiã, celeritatem, & frequentiam inauctas, duriorem ac magis uibratum. In uigore autem omnia hæc manifestiora habet, sed minor in aliis temporibus: non tamen languidior, nisi uires à morbo uictæ, imbecilliores reddantur. In declinatione uero, graciliorem, & duriorem, præsertim si diuturnior sit, ac in scirrhum mutata inflãmatio. Cæterum inflammationum omnium pulsus serrans communis est. Inæqualitas uero, quam unus arteriæ occursus parit, tum in una eius parte fit, tum in pluribus: in una quidem, cum principio celer, in fine tardus, aut contrà, principio tardus, fine uero celer: uel principio moderatus, fine uero uel celer, uel tardus: idq; uel cum motus interceptione, uel sine hac, aut cum recurrit: recurrit autem, cum sine manifesta quiete, bis digitum ferit: unde & dicroti nomen meruit. Cum enim mouendi instrumentum impeditum non est, & urgenti necessitati facultas obsequitur, magnum necessario pulsum edit sine ulla inæqualitate: sin impeditum est, necessario hæc sequitur. Per febres autem putridas urget necessitas, & quantum potest, obedit facultas: impeditur uero instrumentum, uel obstructione, quæ uias traspirationi præcludit, uel humorum abundantia, quæ facultatem degrauat: unde ipsa necessi

necessitati impar redditur, proindeq; aut quiete motus intercipitur, aut continuus quidem manet, sed non paris celeritatis pro magnitudine causarum motum impedientium. Quod si durũ instrumentum sit, ualidamq; facultatem necessitas urgeat, recurret pulsus. Itaque in diarijs, cum neq; humorum sit abundantia, neq; obstructio, saltem tanta, quæ motum remoretur: neq; tanta arteriæ durities, quam ualida uirtus efflagitante usu non nisi magna ui distendat, nullam talem inuenies inæqualitatem. In diuersis uero arteriæ partibus, inæqualitas uel continua est, cum continenter in arteriæ partibus duabus, uel pluribus fit mutatio, à celeritate in tarditatem uel mediocritatem, uel cõtrà: aut interrupta est, ut cum primus & tertius & quartus digitus, aut primus, secundus & quartus, aut primus & quartus pulsum sentiunt, reliqui non sentiunt. Atq; hæc inæqualitatis differentia non necessaria febrem consequitur. Vrinæ secundum naturam, colore quidem subrufæ, & substantia mediocres: in quibus quod residet, candidum, leue, ac æquale est. Aliæ autem signa, quibus febris mores deprǽhenduntur, ex facie, accubatione, respiratione, & alijs quæ modo exposuimus, ducuntur. Cum igitur pulsus nullam inæqualitatis aut inflammationis notam habet, urinæq; ijs quæ secundum naturam habent simlimæ, uel ab his parum deflectunt, aliaq; signa, quæ

prius

prius retulimus consentiunt, ita ut omnia concentu quodam consonent, & ad hanc febrem exprimendam conspirent, præcesseritq; aliqua euidens occasio, uelut iracundia, furor, aut id genus alia, certum est eam diariam, non putridam febrem esse. Proinde post primam accessionis solutionem, ægrotum lauandum esse. Primam diariæ accessionem dixit, non quòd altera futura sit, sed quadam loquẽdi proprietate, ueluti cum dicimus, mulierem primo partu interũsse, cum non sit rursus paritura. Finita igitur prima accessione statim lauandum præcipit, magna ex parte propter consuetudinem. Nam paulo antè dixit, Omnes hæ febres facilime curari poßunt: siquidem ad balneas, aliamq; uictus rationem perducere oportet. quod perinde est ac si diceret, iam omnino sani sunt, proinde ad consuetam uictus rationem relegandi: in qua lauationem contineri constat. Prodest uero & balneum, quia febris materiam, si qua superest, discutit: corpus humectat, & refrigerat. Solutionis modus febris speciem declarat: si quidem hac soluta pulsus sanorum pulsui similis omnino remaneat, omniaq; alia secundũ naturam habeant, ac symptomata, si qua sint, unà cum febre euanescant, soluaturq; hæc in halitum, qui sensum effugiat, aut copiosos uapores, uel madores, uel sudores suaues, certißimum est diariæ accessionem fuisse. nam & pulsus naturalis, & uaporis, mado-

ris, ac

ris, ac sudoris suauitas, omnem abesse putredinem dilucide testantur: ut quæ à materia proba ortum habeat: quæ si pauca sit ac tenuis, & ad cutim subiectamq; carnem paulatim feratur, & calor febrilis nondum in totum sit remissus, insensibiliter exhalat. Sin copiosior & crassior materia sit, & uiolenter acta, calorq; remissior, in speciem uaporis, madoris aut sudoris, pro modo antè dictarum causarum magis minúsue auctarum erumpit. Contrà pulsus præter naturam, & excrementorum acrimonia, putrem ad esse febrem fatentur: in qua neq; sudor, neq; uapor, neq; mador suauitatem ullam habet, sed tetrum odorem, & saporem, mordaxq; calor est. Cæterum nec pulsus in earũ intermissione, quãtumuis longa sit, ut in quartanis & tertianis, ad naturalem statum redit, propter febris reliquias: fieri enim non potest, ut iuste effluuium acre expiret febre ab obstructione magna ortum habente. In diaria autem, omnia quæ præter naturam sunt in declinatione abolẽtur: tum propter materiam facile expirabilem, tum quia nihil eius obstructio remoratur: aut si quid est, id admodum exiguum est: & quod à medico in prima accessione deleri possit. Vrinæ quoque eo tẽpore meliores, quàm per initia, apparent: quia natura sibi restituta in febris declinatione melius, quàm per initia suo munere fungitur. Ad hæc si æger facile malum hoc ferat, certissime,

maximeq́; febris mansuetudo declaratur: facile enim fertur morbus, qui malis careat accidentibus: qualia sunt capitis & stomachi, & aliarum partium, uehemens dolor, cibi fastidium, inquietudo, sitis inexplebilis, & alia id genus symptomata: quibus magis ipsi ægroti minúsue cruciantur, pro humorum, & uaporum putredine, & acrimonia: ex qua illa omnia ortum habent. Diariæ autem (quoniam neq; calor acris, neq; mordax uapor, uel succus infestat) nulla aut blanda accidentia inuehunt: proinde facile feruntur. Quòd si dum lauantur, insolitum frigoris horrorẽ, aliamq́; molestiam non sentiunt: sed post lauationem deinceps statim facile tolerant, beneq́; ferunt, cibus offerendus, uinumq́; intrepide potui dandum est, quantum status præsens ef flagitat. Insolitum dixit, quia in tertia balnei parte, frigida conspersi inhorrescunt. Itaq; si in alijs balnei partibus frigus, horror, uel rigor, uel alia molestia sentiatur, ut sensus inæqualitas, certum est acrem, aut putrem humorem, uel uaporem in corpore esse. liquatus enim à balneo humor, delatusq́; per membra sentientia frigus, horrorem, uel rigorem, pro acrimoniæ uehementia, & delationis celeritate, incutit: sensus uero inæqualitatem uapor subcalidus, uel erodens: quem balnei calor suscitauit. In diaria uero, utpote eiusmodi acrimoniæ experte, corpus neque friget, neque riget, neque horret. Si igitur, dum

dum lauantur neq; frigus, neq; horror, neque rigor, neque ulla alia molestia infestet, perseuerétq; corpus facile affectum ferre: cibum offerre, uinumq; potui dare licebit, pro rei præsentis necessitate, scilicet pristinæ sanitati iam restituto. Nam alij cibum desiderant liberaliorem, uelut qui ex inedia & nimio labore febricitant: alij parciorem, uelut qui ex cutis densitate: ut mox docebitur.

NOS uero, ut nosti, ab ęgroto sciscitari non sustinentes: causam quæ præcesserit, dicere solemus: quod maximum est argumentum, eum non errare, qui talem sit adeptus facultatem.

Causam quæ ephemeram, id est diariam præcessit, tum ægrotus indicare, tum notis quibusdam depræhendere poßumus: quam qui inuenire, citra laborantis operam norit, hunc in febris curatione minime hallucinari uerisimile est: quando uti prius dictum est, facilis est eius curatio, difficilis uero cognitio, sed quæ tamen usu, & diligentia haberi poßit. In quodam exemplari manu scripto εἰώμεθα *legitur pro* πειρώμεθα, *quod & nos secuti sumus.*

SI uero manentibus adhuc animi motibus, ægrotum contempleris, maxime ex pulsibus, ut in libris de pulsibus declaratum est, deinde ex aliis dignotio petenda est. Quòd si hi sedati fuerint, affectum ue

ro reliquerint, ex pulsibus quidem pertur bationum quæ febrem attulerunt, indicium obscurum habebis: sed reliqua sine pulsibus tibi sufficient. in omnibus enim, ut plurimum, urinæ rufæ apparent. His uero, qui ex mœrore laborant, acrimonia potius, quàm caloris abundantia inest: quemadmodum contrà ijs qui ex furore. Sed & corporis macies in his quos mœror, quàm quos cura confecit, manifestior cōspicitur: oculorumq; cauitas & insueta quædam decoloratio: quæ quidem & aliorum, qui quomodocunq; cogitationem exercuerint, communia sunt. Verum ex oculis maxime discernere licet, ex quibus & in sanis quoque animi mores conijcere poſsis. At in ægrotis perspicua magis tibi signa erunt, si accurate conspicere queas. Sic illi quidem ab affectis mœrore distinguendi sunt, qui in disciplinis, & speculationibus mentem exercuerunt.

Animi motus sunt iracundia, furor siue excandescentia, tristitia, timor, & id genus alij, qui febrem, ut diximus, inferre solent. Quales autem in his sint arteriarum pulsus, quàm breuiter poterimus, ex libris de pulsibus Galeni docebimus. Iracundiæ (inquit) pulsus est altus, magnus, uehemens, celer, creber. Tristitiæ, paruus,

lang

languidus, tardus, rarus. Timoris recentis quidem, celer, uibratus, & inordinatus, inæqualisq;. Inueteratus uero similem habet tristitiæ. Quod sic ostendimus: Pulsum efficiunt facultas, usus, & instrumentum. urgente enim necessitate, obsequente uero facultate, & instrumento non reluctante, arteriam in omnem dimensionem, tantum distendi, quantum usus efflagitat & facultas potest, necesse est: proindeq; urgente calore, magnum pulsum fieri, si tamen distentionem spatium quod arteriam capit, utpote angustius, quàm pro dilatationis necessitate, non impedit. Eadē ratione & celerem, ac frequentē. Quòd si iustā, ac necessitati facultatiq; debitā, spatiū angustia nō admittit, altitudine cōpēsabitur, modo ictui cutis cedat. Contrà languente facultate, usuq; non admodum interpellante, minimeq; instrumento renitente, paruus erit pulsus, lāguidus, & rarus, sine inæqualitate. Si uero necessitati impar sit facultas, aut instrumentum contumax, hoc est durum, compressum, tensum, obstructum, uel humorum copia degrauatum, aut utrunq;, celer & inæqualis, atq; etiam, si auctæ sint causæ, uibratus fit. Igitur cum per iracundiam, & furorem, illatæ iniuriæ species obiiciuntur, spiritus intrò tanquam ad arcem tutissimam confugiunt, in qua ab eminente iniuria se tueri uideantur. Postmodum ira ad uindictā nos impellente, spiritus magna ui resum-

ptis uiribus foras resiliunt. Itaq; manente spiritus & sanguinis in corde feruore, aßidue calidos uapores suscitante, qui in corpus diffunduntur, fit ut magna caloris abundantia totum corpus occupet, unà cum pulsus magnitudine, tanta quidem, ut eam ambiens arteriam locus excipere non ualeat: proinde altitudine compensatur, frequentia, ac celeritate. In tristitia uero spiritus quidem intrò feruntur, sed non affatim, ibiq; coarctantur, ac uelut suffocantur: nec rursus ut in iracundia, foras sparguntur: sed sese accendunt, ac consumunt: unde temporis progreßu humiditas absumitur, & uirtus consopitur, obruitur, desesq; redditur: eam ob rem pulsus fiunt parui, languidi, rari: quia neq; neceßitas urget, neq; ualida facultas est. In timore autem recenti, celeriter intrò uelut ad suam scatebram, mouentur sanguis & spiritus, mens quoq; conturbatur. Natura enim cõmota, atq; ut sibi puideat solicita, modo huc, modo illuc impellit spiritus: qui motu accendũtur: unde fiũt pulsus celeres, scilicet urgente neceßitate. Mens uero concitata, inæquales ac uibratos reddit. In inueterato uero dißipatis spiritibus, uirtuteq; elanguescente, pulsus quales in tristitia eße docuimus, redduntur. Sunt & alia signa, quibus hæc deprahendi poßint: de quibus mox dißeretur. Quòd si animi motus sint compositi, cæterum affectum aliquem in corpore reliquerint, alijs signis

gnis sunt dignoscendi: quando sic pulsus obscure illos prodere potest, non enim manent causæ, pulsus uariantes. Alijs ergo notis distinguere oportet, quæ relictum affectum sequantur: sumuntur autem hæ ex urinis, caloris differentia, oculorum & corporis habitudine. Siquidem omnibus id genus febribus, ut plurimum urinæ flauæ sunt, ob bilis admixtionem, quam animi perturbationes pepererunt. sanguis enim feruore biliosior redditur: uerum acrior in febre ex mœrore, copiosior & suauior ex ira & furore calor est. Mœror enim humorem corporis absumendo, ut dictum est, corpus reddit aridius, proinde calorem acriorem, & parciorem ob materiæ quæ hũc defert, penuriã: furor uero, copiosum uaporẽ ex sanguinis feruore excitatũ (q̃ uehiculum est caloris) ad cutẽ trãsmittit: unde calor & uberior, et blãdior sentitur. Sed et corporis macies in his quos mœror q̃ cura cõficit manifestior apparet. Græce ita habetur, ἀλλὰ καὶ ἰσχνότης τοῦ σώματος ἐπιδηλοτέρα τοῖς λυπηθεῖσιν ἢ φροντίσεισι. ἢ, Leonicenus, &, uertit: nos uerò, quàm: ut sit sensus: qb⁹ mœstitia febrẽ attulit, magis emaciãtur, quàm quibus cura ac cogitatio: quod & sequẽs dictio subindicat ad hũc modũ: Sicquidẽ ab affectis mœrore distinguendi sunt, qui in disciplinis & speculationibus mẽtẽ exercuerũt. ex quibus uerbis palã est discrimen esse inter mœstitiæ & curæ notas. Siquidem ex mœrore nascitur ma-

cies luculentior: ex cura, obſcurior. Quoniam in mœrore intrò ad caloris natiui originem reuocantur ſpiritus: ubi facile ob loci caliditatem accenduntur ac digeruntur, humorq́; in uapores diſsipatur: unde corpus temporis ſpatio exiccatur, emaciaturq́;: tantum quidem, quantus eſt affectus. In curis uero ac cogitationibus, ad caput feruntur: in quo minus ob caloris penuriã, quàm in interno corpore abſumuntur: minus enim ob loci frigiditatem inflammantur, & reſoluuntur: proinde corporis habitum minus exiccant, ac extenuant. hinc fit, ut oculorum quoq; cauitas utriq; affectui ſit communis: ſed in curis & cogitationibus, minor, quia ſpiritus & humores minus, ut oſtendimus, abſumuntur: in mœrore uero maior, ob loci caliditatem ſpiritum & humores reſoluentem. Inſueta quoq; decoloratio quædam hos affectus ſequitur, ſcilicet cute ipſa natiuo calore deſtituta. Quemadmodum enim ſolis ſplendor, quas contingit res, reddit illuſtriores: ita natiuus calor coloratiorem reddit cutẽ: quo abſente uelut demortua apparet: ut in timore, & longis ægritudinibus. Ex oculis porrò animi mores, non ſolum in ægrotis, ſed & in ſanis depræhendi poſsunt: uerum in his obſcure, in illis perſpicue magis. ſiquidem in ægrotis ex animi motu inſignis affectus remanet: in ſanis uero obſcurus, niſi frequenter admodum mens concitetur. Nam ſic affectus cum in alijs capitis partibus,

bus, tum maxime in oculis perſpicuus relinqui-tur. Oculi enim non ſolum cerebro conſentiunt, ſed & alijs duobus principijs: nempe iecori, & cordi per neruos, uenas, & arterias. hæc enim tria, animæ operum ſunt principia. Iecur quidē concupiſcentiæ, hoc eſt ueneris, eſculentorum, & poculentorum deſiderij: Cor animoſæ facultatis, ut iræ, furoris, timoris, triſtitiæ, uictoriæ, imperij, honoris, gloriæ, & ſimilium: Cerebrum uero apprehendendi, intelligendi, & memorandi ui donatum eſt: ueritatis, ſcientiæ diſciplinarum, prudentiæ, aliarumq; honeſtarum rerum appetentiæ. Cæterum animoſæ facultatis motus fiūt, obiectis rationali potētiæ (quæ in cerebro ſedem obtinet) iræ, triſtitiæ, furoris, & aliorū animi affectuum formis: quæ tantum hanc permouent, quàm magnas grauesq; eſſe duxerit. Has emotiones indicia quædam cum in corpore uniuerſo, tum maxime in facie produnt, alia alias. Læti, uerbi gratia, frontem, oculos, totamq; faciem exporrigunt: ſcilicet effuſis in eas partes ſpiritibus, eiusq; cutem tendētibus. Mœſti eaſdem partes in rugas contrahunt, demittuntq;: quaſi intrò recurrentes ſpiritus ſequantur. Excandeſcētibus uero tota facies calet, & rubet: oculiq; prominent, ac ſcintillant: ſpiritus enim & ſanguinis feruor in corde calidos uapores ſuſcitant: qui in corpus uniuerſum, maxime autem in oculos feruntur: cum inſtrumenta ſint, quibus hoſtem per

sequimur. Ex crebris hisce emotionibus similes animus mores, horumq; notas frons, & facies contrahunt: præcipue uero oculi, quòd hi tum uberrimum recipiunt spiritum, ut quem in uidendi functiones absumant, tum duobus principijs, nempe cerebro obiectam emotionis speciem appræhendenti, & cordi emotionem excitanti consentiunt. Nerui enim per quos fit uisio, spiritus capacissimi sunt: & ad ipsos oculos peruenit nõ exigua arteriarum portio: per quas in animi motibus feratur spiritus. Adde quòd in oculis ob cãdorem splendoremq;, notæ conspectiores redduntur. Itaq; frons rugosa, tristitiæ ac seueritatis nota est: contrà hilaritatis, mansuetudinis, & clementiæ exporrecta. Iracundiam uero oculorum igneus calor, ac scintillans splendor fatẽtur. Harum quoq; affectionum notæ natiuas temperaturas sequuntur: ut si, uerbi gratia, oculi tactu calidi sentiantur, minimeq; excrementosi, perspicue cernant, latasq; uenas habeant, easdemq; rubras, principia calida siccaq; esse testantur: proinde qui tali temperamento eas partes præditas habent, facile discunt, magna arduaq; appetunt, audaces sunt, animosi, iracundi, furibundi, implacabiles, præcipites.

EOS uero, qui ex peruigilijs febricitant, tum decolorationis differentia ab alijs discriminat (ipsis enim subtumida facies est) tum manifestus oculorum motus.

tus. Vix enim palpebras attollũt: hisq́; inest humiditas: nam mœrore & cura affectis, inarescunt. Cæterum cauitas commune omnium accidens est, nempe tristitiæ, uigiliarum, & cogitationis, & studij, non tamen furoris, in quo nec oculorum cauitas, nec decoloratio manifesta conspicitur. Calor quoque uberior est, ex altóque corpore celeriter erumpit: nec pulsus magnitudo perit: quemadmodum in uigilijs, mœstitia, & cogitationibus. A' furore itaque euidentissime hæc distinguuntur: illa uero inter se, quemadmodum antè diximus.

Decoloratio *uigiliarum comes est, & faciei tumor, grauisq́; oculorum motus, & palpebrarum humiditas. Vigiliæ enim, cum concoctionem impediant, humorum & uaporum crudorum copiam pariunt: calorem natiuum imminuunt, corpusq́; resoluunt: unde sequitur decoloratio, faciei tumor, palpebrarum humiditas, earumq́; mouendarum difficultas. Per uigilias enim cerebrum sensusq́; instrumenta aßidue exercentur: unde plus facultatis, & spiritus animalis absumunt: quibus tandem resolutis, & in actiones obeundas insumptis, uitales spiritus, antequam integram elaborationem sint experti, aßidue alliciunt. In summa, naturam à coquendi munere auocant: quocirca magnam cum in reli*

quo

quo corpore, tum in cerebro cruditatem relinquunt. cæterum fatigatis animalis uirtutis instrumentis, caput imbecillius redditur: unde commemorata incommoda ſequuntur: nempe cruditas, & caloris naturalis imminutio: ex quibus rurſus ſequuntur decoloratio, tumor faciei, palpebrarum humiditas, earumq́; motus grauitas: ſcilicet reſoluta facultate, & uaporis humorisq́; copia degrauante. In mœrore & ſollicitudine, inareſcunt oculi. Nam mœror reuocatos intrò ſpiritus abſumit, atq; proceſſu temporis humorem depaſcitur: uti iam monſtratum eſt: unde non ſolum caput & oculi reſiccantur, ſed & uniuerſa corporis habitudo. Curæ uero cerebrũ exercent, ac modo antè declarato exiccant, non continuo tamen decolorem ac tumidam faciem reddunt, reliquaq́; uigiliarum accidentia inducunt: quando præcipua horum cauſa ad cruditatẽ referenda eſt, ad uigilias uero cruditas. Quòd autem ex mœſtitia & curis crudum relinquitur (nam & cruditatem hæ pariunt) ſomnus cõcoquit: alioqui enim qualia uigiliæ accidentia inferrent. Cauitas oculorum, commune accidens eſt mœroris, cogitationis, & uigiliarum: quoniã hæc oculorum ſubſtantiam reſoluunt, ut oſtenſum eſt. Hanc uero cauitatem per uigilias, tumor partium oculos ambientium manifeſtiorem reddit. Sed in furore, neque oculorum cauitas adeſt, neq; faciei decoloratio: ſed magis oculi

pro

ex. c. 2.

prominere uidentur: scilicet delatis illuc spiritibus ipsos distendentibus. Nam cum oculi instrumenta sint, quibus persequi hostem uelimus, ut modo dicebamus, ad eos spiritus feruntur: unde distenti minus considunt oculi, sed potius prominent. Hac ratione facies non decoloratur, sed rubet: ut in quam spiritus, & humor confluat: cum quibus & calor è corpore foras emergens non solum illuc, sed ad totam corporis cutem fertur: unde pulsus magnitudo perseuerat. In uigilijs uero, mœstitia, & cogitatione deperit elanguescente uirtute, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν κίνησις δήλη. Leonicenus oculorum motus ligati· x · uertit: quem sequuti fuissemus, nisi Galenus lib. XX. de Crisibus, diariæ ex uigilijs notas exprimens, eadem uerba referret, sed multitudinis numero, ad hunc modum, καὶ αἱ τῶν ὀφταλμῶν κινήσεις δῆλαι. Cum enim paulo antè cura affectos à mœstis decoloratio distinxerit, nūc eadem nota eos, qui ex uigilijs febrem contraxerunt, à mœrore confectis separat: oculorum item motu, ac humiditate. Nam qui peruigilarunt, tumentem ac decolorem faciem habent: mœsti uero cum decoloratione maciem. Præterea & manifesto oculorum motu distinguitur. in illis enim humiditate degrauatæ palpebræ uix attolluntur: in his uero, cum humidæ non sint, haud ægre mouentur.

QVIBVS autem lassitudo febrem in

tulit

tulit, aridior, quàm in alia quacunq; diaria, cutis redditur. Quod omnium quidẽ ex laſsitudine febricitantium ad acceſsionis uſq; uigorem, eſt commune: à quo tẽpore plurimis qui quidem immoderate non laborarint, humor aut uapor calidus ex intimo corpore erumpit. Quibuſdam uero poſt uigorẽ, ſiccitas perſeuerat: præcipueq; labore uexatis ſupra modum, aut refrigeratis, aut exuſtis, unà cum defatigatione. Nec etiam modo eodem habent pulſus in utriſq;. Siquidem immodice fatigati paruos, alij uero magnos obtinent.

Diximus febrem ex laßitudine fieri, calfactis uehementi exercitatione muſculis, neruis, copulis, & articulis: deinde diſtributo cordi calore. Quòd autem ſicciorem immodica exercitatio cutim reddat, hoc ideo fit, quòd ea corpus exiccat, eiusq; humiditatem exhaurit, eo quidem magis, quo immoderatior extiterit. proinde mediocriter fatigatis, ſolum ad acceßionis uſq; uigorem ſiccitas durat: ſed ſtatim ab hoc tempore humor, aut uapor calidus, ex alto corpore ad cutem erumpit. Idq; omnibus accidit, niſi qui, ut antè eſt dictum, immodice laborarint. uehementius enim exercitatis, etiam poſt febris uigorem perſeuerat ſiccitas: nimirum reſoluto uapore, & humore, tum motus uehementia, tum corporis habitu

habitu calidiore, horum reliquias in halitum ſol uente: quod modice exercitatis non contingit. Cæterum, ſi cum labore ſolem aut frigus ſunt ex perti, cutis quoq; arida per totam acceßionem manet. Nam his frigus ſudorem prohibet, illis ca lor, tum ex ſole, tum immodico labore conta-ctus, ſudoris materiam dißipat. Eadem ratione, & qui magnis obſtructionibus laborant, minus in febrium declinationibus ſudant. Pulſus quoq; in his dißimiles ſunt. Supra modum enim exer-citati paruos habent ob uirium imbecillitatem: & ob urgentem neceßitatem celeres: qui autem modicos labores ſubierunt, & quibus nondum uires collapſæ ſunt, efflagitante ſcilicet uſu, ma-gnos obtinent.

FEBRES uero, quæ ex cutis denſitate naſcuntur (hæc autem denſatur, aut frigo-re, aut qualitate affatim ſtringente: uelut in eo, qui ſe aluminoſa lauerit aqua) o-mnium ſolæ aſtricta ſunt affectio. Has ue-ro tactu depræhendere licet: quemadmo-dum & ſqualidas, & quæ ex laſsitudine, & ſolis ardore, contrahuntur. Neq; enim ea rum denſitas, exercitatum tactum fallere poteſt. Cæterum caloris motus expromi tur: quem quidem primo occurſu mitem, deinde acriorem, ſi diutius tangendo im-moretur: manus ſentiet, urinæ tamen ru-fæ non apparent: neq; corporis moles cō

cidit:

cidit: proinde neque oculi caui ſunt, neque aridi: uerum in quibuſdam humidiores, ac prominentiores, quàm pro naturali conſtitutione, uiſuntur. Sed nec pulſus, ut in mœrore, cura, uigilijs, aut immodicis exercitationibus, minores ſunt.

Cutis denſitas eſt, quæ per totum meatus exiguos obtinet. denſitas autem aut frigore fit, aut qualitate affatim aſtringente: qualis in aluminoſa aqua eſt. Vbi autē affatim dixi, uertit Leonicenus, præter conſuetudinem. Nam legiſſe uidetur, ἢ ποιότητος στρυφνῆς ἀύθους, quo modo & in quodam exemplari Græco manu ſcripto comperimus: in Aldino uero habetur, ἢ ποιότητος στρυφνῆς ἀθρέως, quod nos ſequuti ſumus. Ex hac denſitate enatæ febres omniū ſolæ aſtrictæ affectionis nomen merentur: etſi denſari alijs modis cutis poteſt, nempe duris frictionibus, & laboribus uehementibus, calore ſolis, & aliarum rerum: propoſiti enim duo modi proprie aſtringunt: alij uero potius ſiccant, durant & contrahunt, corij modo igni admoti. Has autem febres tactu diſcernere licet: in his enim cutis durior, ac compactior ſentitur. Nam, quod ſtrictum eſt, durum ac compactum apparet: quod uero laxū, molle. Et calor primo quidem contactu ſuauis, deinde ſi diutius admotam manum contineas, acer apparebit. Nam per aſtrictæ cutis exiguos

meatus

*meatus halitus paucus exhalat, qui foras calo-
rem ferat, proinde mitis ſentitur: ſpatio autem
temporis impoſitam manum magis ac magis cal
facit, ita ut tandem hanc mordeat ſenſim au-
ctus in manu calor. Rufæ tamen urinæ non ap-
parent, id eſt* οὐ μὴν οὐδὲ τὰ οὖρα πυῤῥά. *Quid
autem* πυῤῥὸν, *id eſt rufum uocet, in primo ipſe
de Criſibus docet ad hunc modum,* ἐγγυτάτω
τὴν φύσιν ἐστὶν τὸ πυῤῥὸν χρῶμα τῷ ξανθῷ: δια-
φέρει δ' ἀλλήλων τῷ, τὸ μὲν λευκότερον εἶναι, τὸ δὲ
συλπνότερον. καὶ γὰρ οὖν καὶ ἡ πικρὰ χολὴ πο-
τὲ μὲν πυῤῥὰ φαίνεται μᾶλλον, ποτὲ δ' ξανθὴ, πολ
λάκις δ' ἂν σοι καὶ ὠχρὰ δόξειεν εἶναι, λευκότερα
μὲν καὶ θολωδεστέρα γινομένη πυῤῥὰ, στίλβουσα δ'
καὶ καθαρωτέρα ξανθή. τὸ γὰρ οἷον πυρῶδες ἐλλάμ
πον αὐτῇ ξανθότερον ἀπεργάζεται. ὅσον δ' ἐστὶ τὸ
πυῤῥὸν τοῦ ξανθοῦ λευκότερον, τοσοῦτον ἐκείνου τὸ
ὠχρόν. ὅσον δ' αὖ πάλιν ἧττον λευκόν ἐστιν τὸ ξαν-
θὸν τοῦ πυῤῥοῦ, τοσοῦτον τοῦ ξανθοῦ τὸ ἐρυθρόν. ὅθεν
καὶ ἡ τοῦ αἵματος χρόα ποτὲ μὲν ξανθοτέρα, ποτὲ
δὲ ἐρυθροτέρα φαίνεται. διὸ καὶ τοῦτο ποτὲ μὲν ἐρυ-
θρὸν ὀνομάζουσι, ποτὲ δὲ ξανθόν. *Ex quibus uerbis
cõſtat, rufum colorem albiorẽ eſſe ac turbulẽtio-
rem, flauum uero puriorem ac ſplendidiorẽ, &
in quo tanquam igneum quiddam reſplendeat,
& pallidũ rufo albiorem: quo rurſus liquet ru-
fum medium eſſe inter flauum & pallidum: fla
uum uero inter rubrum & rufum: ſed propter
rerum cognationem nomina confunduntur: ita*

ut rufum pro flauo, & flauum pro rufo sæpe usurpetur. Naturalis itaq; urina subrufa, subflauaq; est: utpote quæ ex concocto humore fiat, qui bilis momentum acceperit. Itaque ubi copiosior aut syncerior admista fuerit, rufior uel flauior urina, pro bilis modo ac qualitate, redditur. Cũ igitur in febre ex cutis densitate, sanguis non ferueat, neq; gignatur bilis, quæ urinam colorationem reddat, quemadmodum in febribus ex animi affectibus, uti prius monstratum est, urina neque flauior, neq; rufior multo apparebit, quàm in sanitate: sanis enim alijs magis, alijs minus rufæ apparẽt. Siquidem biliosi natura, aut ij quibus biliosa recrementa male repurgantur, rufas emittunt: alij minus rufas. Neq; corporis moles concidit: propterea quòd cutis densitas, uaporis ac humoris resolutionem impedit: unde fit ut oculi neq; caui sint, neq; aridi, sed potius humidiores ac prominentiores quàm pro naturali habitudine. Sed nec pulsus minores, non paruos simpliciter, sed minores dicit: ut sit sensus, pulsus in febribus ex cutis dẽsitate non sunt minores quàm in sanitate: uerum nisi obruta facultas sit, maiores: scilicet usu id efflagitante. Siquidem febrilis calor arteriam distendi, excrementum fuliginosum astrictione suppreſsũ cõtrahi cogit: distẽtione enim aër externus intrò attrahitur, cõstrictione uero fuliginosum excremẽtũ foras expellitur: hisq; modis febris refrigeratur. In mœrore autẽ,

cura,

cura, uigilijs, ac immodicis exercitationibus, minores ſunt pulſus, ut prius demonſtrauimus. C·3

IN diariis uero, quæ ex bubone contrahuntur, pulſus ſunt maximi, celeres, ac crebri, calorq; multus, & à uigore ſtatim humor quidam ex alto corpore ad cutem fertur calidus, ſed tamen ſuauis. Eiuſmodi enim febres omnium minime acres, mordacesq; ſunt: in his facies omnino rubicunda, ac tumidiuſcula, ſubalbidæq; urinę apparent. Communis autem omnibus his eſt pulſus æqualitas. In harum enim paucis admodum inæqualitas in uno arteriæ percuſſu conſpicitur: ſed nec ipſa quidem omnino euidens, neq; manifeſta. Hactenus de diariarum notis.

Bubones uocant, inquit Galenus, glandulas, quæ in inguinibus, alis, collo, & ſecus aures intumeſcunt: quæ ſi in ſcirrhum aliquando duruerint, ſtrumæ dicuntur. Fiunt autem bubones, ut iã diximus, uel ab euidẽte cauſa, uelut ulceribus, quæ in pede, manu, digitis, alia uicina parte, prope aliquam magnam uel uenam, uel arteriam naſcuntur: item ab ictu, caſu, & ſimilibus: uel à cauſa cæca: quales ſunt uiſcerum inflammationes, abſceßus, humoris uel plenitudo uel malignitas: ſæpe etiam ex peſtilente materia: atq; hi bubones periculoſos morbos nuntiant. Qui igitur ex manifeſta cauſa ortum habent, diarias

gignunt omni periculo uacantes: quas comitantur pulsus magnitudo, celeritas, ac frequentia, caloris tum abundantia, tum suauitas. sudor mitis, faciei rubor ac tumor, albicantes urinæ, & pulsus æqualitas. Pulsus, inquit, maximi sunt, quia urget necessitas, id est febrilis calor, necessitatiq; morem gerit facultas. Hac ratione celeres sunt, & frequentes ob solam necessitatē. Quòd autem inæquales non sint, ne in uno quidem arteriæ motu: ideo fit, quòd mouendi instrumentum impeditum non est, neq; obstructione, neq; humorum uel uaporum acrium abundantia, neque compressu, nisi sit admodum ingens inflammatio. Quòd si inæqualitas in uno arteriæ occursu sit, ea adeo obscura est, ut uix tactu percipi possit. Caloris abundantiæ, ac suauitatis caussæ, prius cum de febre ex iracundia disputaremus, proditæ sunt. Sudor blandus à materia benigna fit. Nihil enim acrimoniæ habent eiusmodi febres, cum solus bubonis calor, non etiam fumus putris ad cor permeet. Caloris porrò abundantiā sequitur faciei tum rubor, tū tumor. Et urinæ albicant, quia materia quæ urinas coloratiores reddere debebat, ad bubonem translata est: & quia caloris suauitas sanguinem ultra modum non calefecit, unde nec bilem, quæ urinæ calorem addit, generauit.

OMNES quidem balneo curandæ sunt. Quòd si ex cutis densitate, aut bubo-

nibus

nibus febricitantes in balnei aëre immorari iusseris, haudquaquam lædes. Reliqui uero omnes ab aëre abducendi quàm citissime sunt. At in aqua diutissime uersari, si uelint, permittendum. Cæterum amplius fricandi cum oleo sunt tepente, ac largo, mollibus manibus, maximeq; qui ex fatigatione: post hos qui ex astricta cute, deinde uero qui ex bubone febricitant. Hi autem quàm fieri possit creberrime lauandi sunt, cibandi uero sæpe qui ex lassitudine laborant: sed non qui ex cutis astrictione, aut bubone: horum autem utrique tenuem efflagitant uictum. Fatigatis uero ea comesse, quæ probe cõficiant, imperare oportet, euitata sola cruditate. Quinetiam uini tantum bibere, quantum concoquere possint. Horum autem modum, uti & aliorum omnium, ex uiribus, ætate, natura, temperie, & consuetudine ægrotantis, anni tempore, regione, & id genus aliis metiri conuenit. A uino uero, qui ex bubone febrem conceperunt, donec is solutus sit, arcendi sunt. At astricti, uel refrigerati, si quidem affectus lenis sit, ac humorum plenitudo minime adsit, prohiberi à uino non debent. Quòd si uehementius refrigerati sint, aut humorum plenitudine laborent, uini abstinentia confert.

Qui uero ex uigiliis, aut aliquo animi affectu, in febrem inciderunt, ubi se lauerint, humido & boni succi uictu reficiendi sunt. Vinum autem maxime quidem omnibus iis, qui peruigilarint, intrepide dandum est: præterquàm quibus caput dolore afficitur, aut tēpora pulsant. Quod & in omnibus aliis obseruandum est. Sed & ira, tristitia, & cura affectis uinum adhibendum est: excandescentia uerò febricitantibus non antè quàm ab eo affectu omnino conquieuerint. Nā prius uino uti tuto non possunt. Perpetuo autem infestanti causæ contraria opponenda sunt remedia: labori quidem quies, uigiliis somnus: iræ, tristitiæ, & excandescentiæ, sermones, actiones, spectacula, & rerum narrationes, quæ animo uoluptatem afferāt. Sic & qui cogitatione laborat, ab hac omnino cesset. Et q ex bubone febrē cōtraxit, hūc ipsum curet: atq; in primis ulc⁹, ex quo ortū bubo habuit. Hæc quidē de diariarū tū signis, tū remediis abūde dicta sint.

Ostensum prius est uniuersalem medendi rationem constare ex qualitate, quantitateq; remedij cuiusq;, utendi modo, & occasione: qualitatemq; potißimū ab affectu præscribi, qui perpetuo contrarium efflagitat. Omnis enim excessus, per contrarium excessum sanatur. Cum igitur

tur febris, intemperantia calida sit, per id quod refrigerat, curatur. Sub affectus nomine intelligo, & causas hunc efficientes, & diatheses seu affectus. Itaq; si febris est, & causa eius desiit, solum febri intendimus. Sin utraq; adsit, hoc est febris, & quæ hanc effecit causa: hæc quidem summouenda est, & illa extinguenda. Quòd si affectus quosdam febris, aut eius causa pepererit, nec ipsi negligendi sunt: ut mox dicetur. Ex diarijs igitur cum alia coniunctam secum habeat causam: alia sine hac sit ea: cuius causa iã desiit, solũ refrigerari, ac humectari desiderat: qualis est, quam ira peperit. Sed quæ cõiũctã habet causã: cuiusmodi est ex bubone, obstructione et dẽsitate cutis, huic primũ succurrendũ est, deinde febri. Quòd si affectus quosdã reliquerint, uerbi gratia, labor substantiæ corporis dißipationem, & siccitatem, his quoque prouidendum est. Quo fit, ut diariæ febres partim eandem, partim diuersam curãdi rationem habeant. Omnes quidem, inquit Galenus, in primæ accesßionis inclinatione, in balneum ducẽdi sunt: tum pinguiter fricandi, & uictu boni succi reficiendi. Cur autem omnes lauari debeant, prius diximus. Nõ omnes tamẽ eodem modo, nec eisdem balnei partibus uti debent, nec eadem uictus ratione. Nam qui ex cutis densitate, aut bubonibus febrem cõtraxerunt, utiliter in balnei aëre immorantur: tum quòd cutem rarefaciat, tum uaporem è cor

pore foras eliciat: nec ægrotos siccitate lædit, quê admodum eos quibus ex fatigatione, uigilÿs, animi affectibus, & ingentibus curis febris accesßit. Nam cum iam ab ÿs causis resiccatũ corpus sit, ab aëre balnei arcendi sunt, ne noxam augeant. Igitur in calente aqua diutius uersari posſunt, ut amißam humiditatem eius madore resarciant: poſtea uero in largo, ac tepēte oleo, mollibus manibus fricari debent. Hæc enim frictio humectat, laxat, ſolidas partes emollit: & quæ in corporis meatibus detinentur, in uapores digerit. Quæ cum omnibus diarÿs ſit communis, maxime ÿs, quæ ex laßitudine ortum habent, utilis eſt: propterea quòd non ſolum partes ſolidas labore reſiccatas ac induratas, ſed & totũ corpus pariter affectum humectat ac emollit: & quod detentum in meatibus eſt, diſcutit. Porrò autem qui ex fatigatione febrem conceperunt, cibi & uini tantum permittitur, quantum concoquere poßint, ſemper enim uitanda cruditas eſt. Labore enim dißipata corporis ſubſtantia, uberiore uictu, & concoctu facili reparãda eſt. Modum autem cibi ſumendi metimur uiribus, ætate, naturali temperie, & conſuetudine ægrotãtis: præterea anni tempore, regione, & alÿs id genus. Nam ualidæ uires plus, imbecillæ minus concoquere poßunt: & qui creſcunt (quia plurimum habent calidi innati) uberiore alimento egent. Eadem ratione, quia hyeme uentres ſunt

calidiores, ideo per id tempus copiosius alimentum dandum est. Consuetudo quoq;, natiua temperies, regio, & id genus alia, maiorem minorémue modum requirunt. Tenuiter uerò alendi sunt qui ex cutis densitate, & bubone laborāt, ut in quibus substantia corporis deperdita non sit. In febre autem ex bubone, non antea uinum dandum est, quàm is resolutus sit: non tam quòd febri sit inutile, quàm quòd bubonis curationē remoretur. Auget enim humorum in affectum locum defluxum, proinde & inflammationem: qua ratione & febrem. Sed nec astricti, nec refrigerati, nisi plenitudine laborant, aut uehementer cutis astricta sit, uino abstinere debent. Nā si leuis affectus est, & nulla adsit plenitudo, nullam adferet noxam aßuetis, si modice bibatur: immo corpus astrictum reserat, & refrigeratū calfacit. Quos uero uigiliæ, aut animi curæ exercuerunt, lauare primum oportet: deinde humido, & boni succi uictu reficere: ut à siccitate, quæ ab ijs iniurijs illata est, uindicentur: præterea & uires recreent. Maxime uero ijs, qui peruigilarint, uinum dandum est, quibus scilicet magna uis spirituum exhausta sit: quos uinum facilime, ac celerrime reparat. Quibus tamen caput dolet, aut tempora pulsant, siue ij uigilarint, siue alia quauis occasione affecti sint, à uino temperare debent: ut quod facile ad caput feratur, secumq; humores rapiat: unde eiusmodi affectus

augentur. Eodem iure ira, mœrore, & cura afflictis, id ministrari debebit. Sed excandescentia febricitantibus ac furore, omnino denegari: ut in quibus maxime spiritus, & sanguis efferuescant. In summa autem infestanti causæ, cōtraria remedia opponenda sunt: uerbi gratia, labori quies, somnus uigilijs, iræ, tristitiæ & excandescentiæ, confabulationes, historiæ, spectacula, rerum narrationes, quæ uoluptatem animo adferant, eiusq; mores componant: timori, quæ securitatem: cogitationibus, remißio, ac ab ijs ceßatio: exustioni, refrigeratio: (refrigeratur autē, si syncipiti rosaceum, aut omphacinum oleum infundatur: his quoq; prodest uictus ratio, quæ refrigeret, & humectet) refrigerationi, quæ calfaciant, ut oleum calidum eodem modo administratum. Item cibus calidus, & boni succi. Et quibus bubo hoc malum peperit, in primis ulcus, quod hunc attulit, curandum est, deinde bubo: qua autem ratione id fiat, ex libris Methodi medendi Galeni petendum est: obstructioni, detersio: cuius abigendæ rationem, quoniam hæc & febres putridas committit, cum de ipsis dißeremus, docebimus. Hæc igitur nunc abunde dicta sint.

c. 4. ALIAE uero febres, aut ex inflammatione, aut humoribus accendūtur. Et quæ ex inflammatione ortum habent, inflammatarum partium uelut accidentia quædam

dam ſunt, morbusq́; ab affecta parte deno minationem ferè accipit, ut phrenitis, peripneumonia, pleuritis, & alij id genus: de quibus poſtea diſſeremus. Quæ uero ex humoribus accenduntur, & eo ipſo nomine febres uocantur, & ſunt: non autē morborum accidētia, ſed ipſæ morbi: quarum aliæ accidentibus carent, manſuetiſsimęq́; ſunt: aliæ uero unà cum accidentibus negotium exhibent. De prioribus quidem, quæ accidentibus carent, noſtra erit diſputatio: in quibus maxime, ſi fieri poſsit, primo ſtatim die febris qualísnam ſit cognoſcenda eſt, diuturnáne an acuta, intermittens an continens. Quòd ſi die primo id aſſequi non poſsis, ſecundo ſaltē eius ſpeciem inuenire tentabis. at ſi nec eo quidē die certi quicquam habueris, tertius certe omnino tibi manifeſtius quidpiam adferet. Nam paucæ admodum febres ad exactam ſui cognitionem, quartum diem deſiderant. Quibus uero notis febris ſpecies depræhendi poſsit, quàm breuiſsime fieri poterit tibi explicabo. Nam de his omnibus alibi fuſius atq; manifeſtius diſputatum eſt.

Putredo fit, cum totius putreſcentis corporis ſubſtantia, à calido externo ad corruptionē permutatur. Permutat autem alienus calor maxime cor

me corpora, quæ calida sunt, et humida: hæc quidem, quòd facile caliditas natiua humidum cũ ſicco continere non poteſt (omnia enim reſolutis his elementis putreſcunt) illa uero, quòd promptè à ſuo ſimili afficiantur. Externum calorem non ſolum ambientis nos aëris, ſed & eum qui in corpore ſæpenumero præter naturam accenditur, intelligo, rei cui ineſt alienum, ac incommodum: natiuum uero qui rem, cui ineſt, tuetur. Seruatur autem hic in animantis corpore, per reſpirationem quidem, in corde: in reliquo corpore per cordis communicationem, & cutis trãſpirationem. Siquidem inſpiratione, & arteriarum diſtentione, attrahitur aër, quo refrigeratur: expiratione uero, arteriarumq; contractione, calida fumoſaq; recrementa expelluntur, alioquin natiuum calorem diſsipatura, & alienum adlatura. Itaq; impedita reſpiratione, & perſpiratione accenditur in corde, & in toto corpore calor, unde & putredo naſcitur, quæ eſt uelut natiuæ caliditatis conſumptio, ut Ariſtoteles docet, recteq; eius cauſam eſse idẽ autor ait, natiuam frigiditatem humido coniunctam: hoc eſt caloris natiui defectum, ac conſumptionem. quod enim putreſcit, propriæ caliditatis indigentiam ſuſtinet, ac defectum: ut idem ſcribit. Vbi enim calor rei, cui ineſt, magnitudine non reſpondet, hanc corrumpi, ac putreſcere neceſse eſt: contrà, uiuere, ſanum eſse, ac incolumem, & robore uale

ualere, in qua re naturalis caliditas pollet, ut autor est Galenus: solus enim is reliqua elementa uincit, miscet, & mista conseruat: qui si pereat rem in ea, ex quibus constat, resolui necesse est. quod nihil aliud est, quàm putrescere, si quidem uiolenta corruptio non sit. Ex quo liquet eundẽ esse apud medicos & philosophos putrefactionis modum. Sed quæ putrescunt, ut uaria inter se sunt, sic eorum putredines diuersæ: semper tamen in omnibus idem putrescendi modus: sed nõ omnem putredinem eadem accidentia sequuntur. Sanguinis enim & aliarum corporis partium humidarum & calidarum putredinis, grauis odor comes est: oßium uero, aliarumq; partium siccarum & frigidarum, nequaquam. Ad eundem modum, lignum, lapidem, ferrum, putrescẽtia, nullus: cadauera uero similesq; res, præsertim calidas & humidas, grauis odor comitatur: omnia tamen, ut dixi, eodem modo putrescunt, nempe dißipando natiuo calore. quocirca male nonnulli fœtore medicam putredinem à philosophorũ putredine diistingunt: eadem enim utraq; est. Itaque in animantis corpore primùm humores, deinde adipes, tandem caro, & reliquæ partes solidæ putrescunt: humores quidem, uel in uasis, uel extra uasa, atq; hic interdum in parte inflammatione obseßa, pariuntq; febrem: quam, quia uelut inflammationis acceßio est, symptoma, non febrem proprie dicimus. Neque uero inflam-

Feb: sy^ca. l. ex infl.^e &c.

flammatio hanc accendit, nisi magna sit, & cũ corde uel uicinitate, uel consensu per arterias putrem fumum communicare poßit: uelut pleuritis, phrenitis, peripneumonia, & iecoris inflammatio: interdũ in genere carnoso, hoc est, in meatibus & uenulis, per totam carnem dispersis: cũ ibi solita corporis recrementa, ob cutis astrictionem detinentur. putrescunt enim, quia non difflantur: pariuntq; febrem intermittentem. Nam resoluto in prima acceßione putri humore, remanet uelut focus quidam: in quo uel postero, uel alio deinceps die sequẽte, rursus putrescit humor. qui partim relictus ex priore acceßione erat, partim ex maioribus uasis in minora confluxerat: scilicet ob cutis stipationem detentus sitq; noua acceßio, serius aut citius, pro humoris conditione: ut mox dicemus. In uasis uero, aut æqualiter omnibus, uel in magnis, cuiusmodi sunt iecoris, uentris, pulmonis, & quæ inter alas & inguina existunt, continuam febrem accendunt. Atq; hæc duo posteriora febris genera, re uera & sunt, & uocantur febres: quarum aliæ solæ existunt, accidentibusq; carent: proindeq; sunt mansuetæ. Alijs uero alia mala accidunt: quæ aut uirtutem lædunt, aut affectionem augent: ut uigiliæ, dolor, immodica uacuatio, & id genus alia, de quibus alio loco dicetur. Prius uero de ijs sermo habebitur, quæ symptomatis carent. In his autem cognoscenda est febris qualísnam sit,

diut

diuturnáne an acuta, intermittens an continẽs: idq́; uel primo die, uel ſecundo, uel ad ſummum tertio. Cur ita? Vt ratio uictus probe inſtituatur: alia enim acutis, alia diuturnis morbis debetur: quemadmodum intermittentibus alia, alia continuis, ut in ſequentibus docebitur. Quomodo autem hæ febrium differẽtiæ cognoſci poſſint, tum ex ijs quæ declarata iam ſunt, tum ex ijs quæ mox dicentur, palàm fiet.

QVAE igitur cum rigore inuadunt, C. 5. non ab re ex earum numero eſſe, quæ circuitu quodam repetunt, duxeris. Tertianæ enim atq; quartanæ, omnino cum rigore laceſſunt. Sed tertianæ ſæpe cum uehementi rigore, primo ſtatim impetu incipiunt. Quartanam uero, nunquam cum uehementi rigore incipere uidimus: ſed temporis progreſſu rigori uehementiam accedere. Adde, quòd plerunq; ab initio ſtatim hæc febris non ingruit, ſed aliis antegreſsis, nimirum erraticis & uagis, quas Greci πλανήτας uocant, febribus ſuccedit. Vix autem citra oris uentriculi iniuriam fit quotidiana: quemadmodum nec ſine lienis uitio quartana: nec tertiana abſq; iecoris offenſione. Quinetiam, ſi à uehemẽti rigore febris initium ceperit, tertianam magis, quàm aliquam aliam eſſe iure fateberis. Quòd ſi & alia, quæ deinceps dicentur,

tur, consentiant: hanc quidem statim primo die tertianam esse certo scies. Sin cũ leui rigore incœperit, tum aliæ notæ potius considerandæ sunt: cum nõ quotidiana solum, aut quartana, sed & semitertiana, aut alia ex continuarum genere aliqua esse posit. Alia uero indicia ex caloris tũ qualitate, tum quantiate, arteriarumq́ue motu, & ex rigoris sensus specie, anni tẽpore, regione, aëris conditione, ægrotantis natura, ac ætate, atq; ex iis quæ præcesserunt ac sequuntur, petenda sunt. Nam calor quidem multus, acrisq́; esse debet: pulsus uero magni & calidi, uehementes, celeres ac frequentes, omnis inæqualitatis præterquam febrilis, expertes. Rigor uero, uelut cum corpus ab aliquo acuto magis quàm frigido pungitur: cum in quartanis & quotidianis, frigidus rigor sentiatur. Anni uero tempus æstiuum sit, quemadmodum & regio calida, & pręsens aëris conditio: laborãtis quoq; natura calidior ac biliosior sit, ætas adolescentia, præcesseritq́; exercitatio magis quàm otium, ęstus quàm refrigeratio, uictus parcus quàm largus. Vigiliæ quoq; & mœrores, & lassitudines, pertinacesq́; curæ, ad id magnum habent momentum. Quòd si eo tempore multos tertianis corripi contigerit, maximum

mum eius febris, unà cum iam declaratis argumentum erit. Hęc autem omnia si adfuerint, aut eorum maxima & accommodatissima, uehemensq; sitis, uomitus item biliosus, uel sudor, uel utrunque superueniat, iam tum febris perspicue apparebit. Quòd si post hæc à febre conquieuerit æger, hac inquam febre quę ex suo motu omnibus est cognita: relinquatur uero propria febrium in arteriarum motu inæqualitas: æque pro certo hanc esse tertianam pronuntiare possis, ac si tertio iam die accessionem uideas rediisse.

Intermittentes febres succi in carnoso genere putrescẽtes, alij alias generant, dispari interuallo redeuntes: Bilis *quidem flaua parit tertianã, id est quæ tertio quoq; die repetit:* Pituita *quotidianam, hoc est quotidie redeuntem:* Et *atra bilis quartanam, quæ quarto quoq; die renouat accessionem.* Natura *enim serius uel tempestiuius, mitius uel uehementius, pro qualitatis quantitatisq; humoris lacessentis cõditione, mouetur: hæc enim lacessitur, humoris aut quãtitate degrauãte, aut acrimonia mordente, quam putrescendo contrahit. Cum igitur alius humor alio facilius putrescat, uberiorq; eius in copore modus sit, fit ut accessiones aliæ frequentius, aliæ tardius redeãt.* Bilis *enim atra, quoniam frigida est & sicca, proinde putredini minus obnoxia, eaq; ...*

ca, ſolum quarto quoq; die naturam mouet. Pituita quia putredinis cauſam unam habet, nempe humiditatem, & multa eſt, quotidie: quemadmodum flaua bilis caliditatem, ſed quia paucior quàm pituita eſt, tantum alternis diebus. Diximus enim calida & humida, obnoxia eſſe putredini: ſicca uero & frigida, huic reluctari: ſic & rigor alius alias febres antecedit: tertianam quidem uehemens, qui propriè rigor dicitur: quartanam horror: quotidianam uero ſolũ frigus. Eſt autem rigor, ut Galenus finit, motus multus, id eſt numeroſas habens motiones: citus, id eſt cum impetu: & denſus, id eſt breue habẽs quietis tempus. horror hæc quidem omnia habet, ſed remiſſiora: frigus uero ſine ullo motu in cute ſentitur. Itaq; in rigore totum corpus ad modum declaratum concutitur, ſcilicet luctante cum humore uirtute: in horrore cutis, & muſculi cum quadam laſſitudine, pigritia, & mouẽdi difficultate: in frigore nulla concuſſio, ſed tãtũ, ut dixi, cutis inalgeſcit. rigorem adferunt ſenſus præſtantia, materia uirtutem proritans, & motionis uehementia. Præſtans enim ſenſus facile noxam ſentit: proinde uirtus facile irritatur, ac cogitur ad materiæ excretionẽ. Si igitur uirtus ualida ſit, uehementer, quantum ex ipſa eſt, materiam impellit: quæ ſi ad motum pigra non ſit, ſuaq; caliditate & acrimonia partes, per ...s defertur, mordeat: rigorem (id eſt motum

ac com

ac concussionem totius corporis) multũ, densum, & citum procreat. Si uero eiusmodi causæ remissæ sint, id est sensus hebetior sit, materia minus calida, minusq; acris, & ad motum pigrior, uirtusq; minus robusta, horrorem, id est cutis et musculorum concussionem pariet. Sed si obtusus sensus sit, materia uiscosa, & tarda, uirtusq; imbecilla, neq; horrorem neque rigorem gignit, sed tantum frigus. Quod qua ratione fiat, deinceps dicemus. Febrem igitur tertianam exquisitam antecedit rigor: quia caliditas exactiorem reddit sensum, quemadmodum contrà, frigus consopit. Deinde humor uehementer mordet, utpote biliosus & acer, & uirtus robusta est ob siccitatem, & duritiem mediocrem. Quotidianam uero nec horror, nec rigor antecedit, sed solũ frigus: quia humoris frigiditate sensus obtunditur: humore robur fatiscit: & materia, utpote uiscosa, nec mordet, nec facile mouetur. Quartanas uero & spurias, tũ tertianas, tũ quotidianas quibus bilis admista sit, & semitertianas anteit horror, mediam scilicet naturã sortitus inter frigus & rigorem: quòd & eius causæ neq; ut in tertiana ualidæ sint, neq; ut in quotidiana languidæ: sed in harum medio constitutæ. Cæterũ quartanæ febres uagis febribus ferè succedunt. Nam diuturnitate corporis habitum resiccant, ac humores adurunt: propterea in quibusdam exemplaribus additum in dictione est, διὰ φλέ-

γμα: hoc est, propter pituitam. Phlegma enim (ut ipsa uox indicat) non aqueam serosamq; humiditatem, sed siccam ac retorridam craßamq; pituitam significat. Inarescit enim ac craßescit hæc febrium lõgitudine, quales erraticæ uagæq; sunt. Vagas ac erraticas uocat Galenus, quæ incerto tẽpore, ac non eodẽ modo repetũt. Quod fit ob uict⁹ rationẽ, nõ rite institutã, aut quia uarijs in uarijs corporis partibus humores putrescunt. Nã hos humores partes quædã citius, quædã tardius accẽdũt: ex quibus alij ad putredinẽ proniores, alij minus proni sunt. Vix autẽ citra uẽtriculi affectũ fit quotidiana, propter pituitã, qua abũdare solet: & quartana sine lienis malo, ob atræ bilis copiã: & sine iecoris uitio tertiana, quòd in eo uiscere flaua bilis cumuletur. Cũ igitur à uehemẽti rigore febris initiũ sumit, si & alia, quæ deinceps docebũtur, signa consentiãt, primo statim die eam tertianam eße iudicare poteris. Sin cũ leui rigore incœperit, qui & aliarum quoq; febrium communis est, alia signa erunt animaduertenda. Leuis enim rigor interdum tertianas antecedit, cum scilicet uirtus debilis, & sensus hebes est. Itẽ quartanas, semitertianas, & alias quasdã ex cõtinuarũ genere: præterea & nothas tum tertianas, tũ quotidianas, quibus scilicet ad mixta bilis fit. Est enim semitertiana, ut Hippocrates finit, cõtinua, horrifica: cõtinua quidẽ quotidiana, cui adiũcta tertiana interpellata sit, cũ

horr

horrore alternis diebus repetēs. Sed et aliæ quædā ex multis particularibus acceßionibus febres procedūt: ita ut prioris finē altera acceßio cum horrore præueniat, uocanturq; continuæ, sed homonymæ. Aliæ quoq; permultæ cōtinuæ, & quæ unica finiuntur acceßione, à leui rigore, uel frigore incipiunt, ob materiæ uel inæqualitatem, uel malignitatem. Sūt & aliæ febres, quas Hippocrates horrificas appellat, quòd per totam ferè earum acceßionem corpus inhorrescat: idq; uel reduplicato febris incremento, uel eo ipso citra reduplicationem inæqualiter increscente. In quibus si longioribus interuallis horror remeat, reduplicatio & dicitur, & fit, maxime in semitertianis: sin breuioribus, horrificus, inæqualisq; motus dicitur, ut autor est Galenus. Cum igitur leuis rigor tertianam febrem antecedit, ad alias notas confugiendum est, nempe caloris qualitatem, ac quantitatem, arteriarum motum, aëris conditionem, ægrotātis naturam, ac ætatem, & alia quæ affectum, & præceßerunt & sequuntur. Calor quidem acer ac multus eße debet: siquidem bilis natura acris est, ac mordax, facileq; ob tenuitatem soluitur in uapores, acrimoniam caloris ad cutem deferentes: unde fit ut non solum acer is, sed multus, sentiatur. Pulsus magni, uehementes, celeres, frequentes, omnis inæqualitatis expertes, præterquam febrilis. Exēplar Græcum typis excusum habet, τοὺς δὲ

σφυγμοὺς μεγάλους, καὶ θερμοὺς, καὶ σφοδροὺς. ſed qua ratione pulſus θερμοὺς, id eſt calidos uocet, non uideo, niſi micantis arteriæ caliditatem indicare uelit. Magnitudo igitur pulſus & celeritas, ad robur arteriæ, urgentem neceßitatem, & ſequax instrumentum referuntur, frequentia ad neceßitatem, & uehementia ad robur. Nam cum hæc febris maxime omnium intermittentium refrigerari deſideret, hoc melius per naturam aßequi non potuit, quàm pulſus magnitudine. Magna enim distentio multum aëris ambientis haurit, & magna constrictio plurimum recrementi fuliginoſi expellit. Celeritas & frequentia, pari modo plurimum refrigerant. Vehemẽtia inſtrumẽti robur indicat: hinc fit ut nulla ſit prᴂterquàm in una pulſatione inæqualitas, quæ neceßarie putridas febres conſequitur, uti prius oſtẽſum eſt. Rigor corpus uelut res quædam acuta magis quàm frigida ob bilis acrimoniam, in hac febre pungit: in quartana uero & quotidiana, ſentitur frigidus, non pungens. Anni tempus æstiuum, & regio, præſensq; aëris constitutio calida, tum inſpirato & attracto per arterias aëre calido, tum contactu corpus calfaciũt, proindeq; bilem in corpore gignunt. ubi hæc ergo præceßerunt, licebit potius tertianam, quàm aliam febrem iudicare. Laborantis natura, & ætas calidior, fatentur tertianam: exercitatio, æstus, paucus cibus, uigiliæ, mœrores, laßitudines,

ek.c.5.

nes, & uehementes curæ uim habent augendæ bilis: eam ob rem, si præceßerint, magnam tertianæ coniecturam adferunt. Quòd si eodem tempore in complures alios eiusmodi febres graßentur, certior erit nota. Quãdo graßari similes affectus, ubi præceßerint similes causæ, solent: aut quòd eodem uictu omnes usi fuerint, aut idem cœlum paßi. Sequuntur tertianam sitis, sudor, uomitus. Sitis fit aut solo caliditatis exceßu, citra humoris consumptionem, ut in hydrope, aut solo humiditatis defectu, citra caloris incrementum, ut in hydrophobia, aut utroq;, ut in febre ardente, & tertiana. In quibus cor primum incaluit, deinde sua uicinitate cum ore uentris & cum pulmone calorem, & pulmo cum uentriculo, eiusq; ore, ac tandem cum lingua communicat: unde ea ariditatem sæpe contrahit, ac asperitatem. Solet tamen plerunq; stomachus, & à bile ex corpore in ipsum refusa incalescere, sitiq; urgeri, & biliosa per uomitum reijcere. Quòd si ad cutem bilis feratur, sudores mouet: si ad intestina, alui fluorem. Ad hæc si à febre conquieuerit æger, hac inquam, quæ se omnibus, ex suo motu prodat: relinquaturq; propria febrium in arteriarum motu inæqualitas: ita pro certo hãc tertianam eße pronuntiare poteris, ac si tertio iam die acceßio rediißet. Propriam inæqualitatem pulsus, uocat eam quæ in una arteriæ pulsatione fit: de qua, cum abunde suprà disputatum

ſit, nihil nunc diſſerendum eſt.

QVARTANA uero (nam & huius notas tibi commemorare oportet) euidẽtiſsimum quidem ſui indiciũ præbet, initio ſtatim acceſsionis, quando ipſi adhuc ægroti rigent. Pulſus enim admodum raros, ac tardos obtinet: ſed neceſſario dum ad uigorem peruenit, uel adhuc etiam increſcit, celeres ac crebros: ſeruatur tamen & tunc natiua eorum tarditas ac raritas, ſi celeritatem & frequentiam adiectam acceſsioni conſideres. Etenim ſi quartanæ uigorem cum tertianæ uigore compares, multo celerius ac frequentius in hac arteriæ tibi micare uidebuntur: atq; unius motus in quartana inæqualitas, eius ſpeciem commõſtrat: quæ cum omnium communis ſit, in hac tamen euidentiſsime depræhenditur: multo enim concitatius principium motus & finem, quàm medium inuenies. Quod in tertianis non ita habet: in his enim celeritatis exceſſus, maximeq́; in uigore, breuis eſt. Quinetiam caliditatis notis hæ febres diſtinguntur. Tertianarum enim calorem & ardorem ac tanquam feruorem in quartanis haudquaquam reperies.

Quartana à bile fit atra, cuius originem poſteriore commentario dicemus. Hæc febris per

initia

initia depræhendi poteſt, etiam dum laborantes rigent: rigorem non uehementem illam totius corporis concuſsionem intelligit, ſed horrorem, & leuem rigorem, quem quartanæ cum multis alijs febribus habent communem, uti ſuprà declaratum eſt. Per hunc igitur rigorem ſtatim ab initio quartana cognoſci poteſt. Pulſus uero habet admodum raros, ac tardos, niſi dum uel increſcit, uel in uigore eſt: neceſſario enim tunc efflagitante uſu, celeriores, ac crebriores fiunt: ſed ita, ut eorum natiua tarditas, ac raritas, ſemper maneat. Rari pulſus dicuntur, cum interpoſitis longis interuallis arteria pulſat: Tardi cum longo tempore paruum ſpatium percurrit. In omni enim locali motu, cauſa quædam agens certo tẽpore aliquid per ſpatium mouet, à meta ad metam contrariam: quòd ſi reflectatur, quietem intercipi neceſſe eſt, ut docet Ariſtoteles: igitur in pulſu, agens cauſa uirtus eſt quæ arteriam per ſpatium mouet, ab eius medio ad circunferentiam, dum diſtenditur, & eandẽ reflectit à circunferentia ad medium, interpoſita quiete dum cõtrahitur, idq́; certo tempore: ex quibus omnes pulſus differentiæ ſumũtur, ut ex Galeni de Pulſuum differentijs opere diſcere licet. Cum igitur uirtutem urget neceſſitas, & ſpatium eſt liberum, arteriæq́; corpus, quod mouetur, uirtuti agenti paret, pulſum fieri magnum, celerem, ac frequentem neceſſe eſt. Contrà uero accidit, ſi uſus

nõ urget, ſpatium impeditum ſit, reluctetur uirtuti arteria. Igitur initio quartanæ, pulſus admodum rari ſunt, ac tardi: quòd neq; uſus, celere refrigerium ac frequens deſyderet, neq; ſpatium omnino liberum ſit, ſed humorum uaporumq; copia præpeditum. Nam acceßionis principio atra bilis ob frigiditatem non facile accenditur: unde nulla refrigerandi eſt neceßitas, quẽ admodũ nec in quotidianis, ut mox docebitur. Quum uero accenditur, aut iam accenſa eſt, hoc eſt dum increſcit aut iam uiget febris, ut celeriter ac frequenter corpus refrigerari neceßitas poſtulat, ſic pulſus celeres ac crebros efficit: ſed ſeruata genuina eorum tarditate ac raritate: rariores enim ac tardiores ſunt, quàm in tertiana: quia neceßitas minus urget. Cæterum inæqualitas, quæ in uno pulſu fit, in quartana luculentior quàm alijs febribus apparet. Cum enim hæc, uti iam monſtratum eſt, fiat urgente neceſſitate, & obſequente facultate, ſed motum interrumpente uel remorante materiæ copia, uel craſſitudine, aut inſtrumenti affectu, hoc eſt obſtructione uel conſtrictione uel compreßione, motus æqualis eſſe non poteſt: neq; in tertiana, neque quartana. Cum enim in utraq; ualeat, obſequaturq; facultas per totum morbum, principio quidem nondum ſentiens onus, motum ſuum pro urgente neceßitate accelerat: In medio uero, dum id ſentit, ea uel omnino ſubſiſtit, & quaſi reſpi-

rat,

rat intercipitq; motum, uel nititur quidem, sed onere preßa motum retardat: tandem uero ad finem magna contentione, eorum more qui residuum operis uelut collectis uiribus absoluere nituntur, properat. Itaq; principio & fine celerior est, medio uero tardior pulsus. Sed hæc inæqualitas in quartanis quàm tertianis apertius deprahenditur: nõ quòd celerius in illis quàm his principium aut finis sit, sed quòd maior celeritatis et tarditatis inter principium & medium, interq; finem & medium in quartanis quàm tertianis differentia sit: adde quòd in tertianis tota pulsatio celerrima est, proinde breuißimo tempore absoluitur: ergo eius principium, medium, & finis breuißimo tempore fient: quæ autem talia sunt, facile deprahendi non poßunt: facile uero, quæ contra. Itaq; breuem celeritatis exceßum, id est breuißimo tempore durantem, non paruum eße dixit. quando tertianarum pulsus omnium intermittentium celerrimi sunt: ut prius ostensum est. Vt hæc melius intelligantur, fingamus follem utranq; uiam, nempe accipiendi & reddendi spiritus, angustam habere: sitq; spiritus is craßior, proinde ægrius tum attrahatur, tum emittatur. Vrgeat uero res, ut celeris fiat perflatio, & qui follem moderatur, ita uiribus polleat, ut probe, quantum ex se est, distẽdere & comprimere hũc poßit. Cum igitur ex hypothesi urgeat neceßitas, ut celeriter follis flatum accipiat, reddatq;, impe

impediatur autem per uiarum eius angustiam (neq; enim per has tantum aëris, præcipue crassi, attrahi ac educi potest, quantum usus efflagitat) necessitati debita celeritas impedietur: etiã si uehemẽter contendat, qui munus mouendi follis suscepit. mouebit igitur tardius quàm res efflagitat, præsertim in medio, ubi onus maxime sentitur: in principio autem, quòd minus id grauet, celerius: in fine uero, uelut resumptis uiribus, maiore contentione ad opus cœptum pergẽs motum accelerat: quòd si manente reliqua hypothesi, uterq; spiritus, tum qui intromittitur, tum qui redditur, aut paucus, aut tenuis sit, minore negotio distendetur, comprimeturq; follis. Ad eũdem modum in arterijs fit: distenduntur enim, ac comprimuntur pro rei impellentis necessitate. Si quidem calor urgeat, & fuliginosi effluuij copia adsit, has distendi comprimiq; celeriter oportet: nisi quid impediat. in febribus autem, de quibus nostra est disputatio, calor præter naturam urget, facultas quantum potest, obsequitur: sed motum tum humores deprauantes, aut alio quouis modo impedientes, nimirum uel ob crassitiem uel multitudinem liberum exitum nõ habentes, tum arteriæ affectus remorantur. Affectum hic maxime intelligo obstructionem, quæ reddendi emittendiq; spiritus debitam necessitati celeritatem impedit. Præterea humores & uapores facultatem impediunt, quo minus ad a-

ctionem expedita sit: mirum itaq; non est, si in ipsius motionis medio tardior pulsus sit, aut etiã interdum prorsus intercipiatur: siq; in quartanis tarditas maior, & inæqualitas, quæ in una fit pulsatione, maior inueniatur. Rursus caliditatis notis, hæ febres distinguntur. Feruet enim ac deurit in tertianis calor, quòd bilis flaua promptè ignescit: in quartanis, quia atra bilis frigida siccaq; est, paulatimq; accenditur, ut testa uel lapis, paucumq; fumum emittit, minor calor sentitur.

HAEC quidem maxima signa sunt: reliqua uero externa, neque hæc sunt omittenda. Quin ægrotantis natura consideranda est, num ad atram bilem magis declinet, & an tẽpus anni autumnus sit, præsensq; aëris constitutio inæqualis. Sic uero & loci, & morborum tum ingruẽtium natura inspicienda: & num lien intumuerit, febresq; inordinatæ præcesserint, & ætas uigorem excesserit, febrisq; in sudores desierit: in hac enim uomitus bilis expectandus non est: quemadmodum neq; in quotidianis, cum id tertianarum proprium sit.

Signa, uti iam dictum est, alia maxima, præcipuaq;: alia minus præcipua. illa rem certissime ostendunt: sumuntur autem à febris substantia, quæ est in genere caloris, cuius differentias prius expo

exposuimus: Ab actione læsa, ut est pulsus inæqualitas, celeritas, tarditas, raritas: Ab excrementis, uelut urinis: & à qualitatibus, quæ necessario sequuntur. Alia signa minus præcipua, quæ affectum obscure explicāt, sumūtur tum ab ijs quæ in corpore sunt, ut ætate, temperamento, habitudine, & qualitatibus temperaturam consequentibus: tum ab ijs quæ forinsecus incidūt, ut uictus ratione, consuetudine, uitæ instituto, exercitatione tum animi, tum corporis, uigilijs, anni tempore, regione, & præsenti aëris constitutione, morbis item popularibus, atq; hæc externa uocat Galen. Itaq; quartanæ præcipua signa sunt pulsus raritas, tarditas, & luculenta inæqualitas in una pulsatione: calor nec copiosus, nec deurens, qualis in tertianis est, ut paulo antè monstrauimus: urinæ uariæ quidem, sed tamen crudæ, ut mox dicetur, hanc febrem testātur. Eius febris signa minus præcipua, inclinans ætas: quæ atram bilem plurimam gignit, temperatura melancholica, quæ hac abundat: quemadmodum & consuetudo, habitudo corporis extenuata, cutis nigra & hirta, naturam arguunt melancholicam: uictus ratio parca & quæ atrā bilē gignere idonea sit: uitæ genus, id est ars quam quisq; exercet, si magni sit laboris, & calido siccoq; loco exerceatur, ut ferraria, atram bilem gignit: quemadmodum labor ingens, & longus, et curæ, mærores, & uigiliæ diuturnæ, autumnus,

&

& aëris constitutio inæqualis, quæ modo calida, modo frigida sit cum siccitate. Hæc enim omnia atram bilem augent. Quòd si & quæ uulgo grassantur febres, quartanæ sint, magnam tibi fidẽ facient: quemadmodum & lien si intumuerit, magnam uim atræ bilis in corpore congestam esse testatur. Febres quoque inordinatæ, id est, ut prius uocauit, uagæ si præcesserint, quartanam esse fatentur, ut quæ diuturnitate humores aduřant, ut suprà dictum est. Hæc quoq; febris, si in sudores desierit, quartanæ indicium adfert: etsi tertianæ quoq; sudor communis sit, sed in hac copiosior, in illa parcior propter materiæ paucitatem: quæ nihil semiustum post accessionem relinquit, sed uacuatur per sudores: quod in quotidianis minime fit propter materiæ uiscositatem. Neq; uomitus biliosus in hac, quemadmodum nec in quotidianis, expectandus est: cum sit tertianarum proprium. Nam hæ à bile flaua fiunt, quæ ad stomachum sæpe refunditur: quartana ab atra bile: quotidiana à pituita.

QVOD si pacata febre eius signum adhuc permaneat, & pulsus naturali sit rarior ac tardior, palam est ipsam quartanam esse.

Signa quæ remanent sedata febre, quæ hanc adfuisse testantur, sunt oris & sputi sapor uel acidus, uel insipidus, & gustu ingratus, pulsus inæqualitas. Tametsi eiusmodi febris purã exquisi

quiſitamq́; intermiſsionem habere uidetur, ut Galenus autor eſt lib. II. de Differẽtÿs febrium, eò quòd in ea omne id humoris melãcholici quod eſt exuſtum, euacuatur, atq; diſcutitur. Sed reue ra pura non eſt: nam paulo antẽ dixit, in nulla fe bre præterquàm diaria pulſum ad naturalẽ ha- bitum redire, etiam ſi inter duas acceſsiones lon gũ intercedat ſpatium, ut in tertianis & quarta nis. Porrò quartanæ pulſus poſt inclinationẽ ra riores ſunt, ac tardiores q̃ naturales: quia eius fe bris materia natura frigida eſt, ſed febris calore incalfacta, pulſus crebriores & celeriores efficit: abacta uero febre redit ad naturam, corpusq́; re frigerat, & pulſus rariores ac tardiores efficit.

QVOTIDIANAM autem his maxi me notis deprǽhendes: Calor neceſſario humentior eſt, cum quadam acrimonia: quã nõ protinus admota manus, ſed per- manens ſentit. Caliditatem enim quãdam fumoſam cum largo uapore commiſtam exire putabis: ſcilicet igni in multa humi- ditate potius ſuffocato, quàm ipſo mate- riam euincente. Sed & harum pulſus mi- nores ſunt quartanarum pulſibus, quàm quartanarum pulſus ſint tertianarũ. Rur- ſus quotidianarum pulſus tanto ſunt ter- tianarum pulſibus rariores, quanto harũ ſunt quartanarum pulſus. At in utriſq; ea- dem eſt tarditas. Verum hæc febris mino- rem

rem adfert sitim: hanc itaq; quartana tantum excedit, quantum quartanam tertiana. Atque in tertianis quidem lingua, totumq; corpus aridissimum est, in his uero humidissimum: uomitionesq; pituitosæ, & quicquid per uentrem excernitur, frigidius, humidius, crudius, aquosius, & pituitosius est. Et in hisce febribus, uniuersum corpus crudis humoribus scatet. Siquidē hæ ætatibus, naturis, anni temporibus, & temperaturis humidioribus accidunt. Nūquam enim adolescentem biliosum, ac natura siccū, hac febre correptum uidimus. Pueri uero, præsertim natu minores, & ex grandioribus, qui pituitosi magis, ac corporis habitudine crassa sunt, uitamq; agūt otiosam, gulæ indulgentes, & ebrietati deditи, crebro balneis, maximeq; à cibo utentes, quotidianis facile corrumpuntur: sed & locus humidior, & tempus hybernum, aërisq; constitutio humidior, hanc maxime febrem inuehunt: quę si tunc etiā grassetur, præter antè dicta, maximam adferet cognitionem. Verum harum febrium declinationes, uti tertianarum, & quartanarum sudoribus non finiuntur: unde neq; ad manifestam febris remissionem, paucis quibusdam exceptis, perueniunt. Vrinæ autem procedente febre totius morbi

tēpora docēt: initio uero eius speciē ostēdunt. In quotidianis enim aut albæ, uel tenues, uel crassæ, & turbulētę, aut rubræ apparēt: In tertianis rufę uel subrufę: In quartanis uero uariæ, sed crudæ omnes. Atq; hæ quidē sunt febriū intermittentiū notę.

Quotidianæ calor humidior est ob materiæ ex qua gignitur humiditatem, hoc est pituitæ, cum acrimonia quadam, quam putris fumus parit: hāc quidem acrimoniam protinus manus nō sentit admota, scilicet copioso uapore obrutam: sed quam manu diutius manente, facile percipias. Pulsus quotidianarum sunt omnium intermittentium minimi. Quotidianarum enim pulsus, quartanarum minores sunt, minores inquā, quàm quartanarum pulsus sunt, tertianarum. Tertianarū enim maximi, celerrimi, ac creberrimi sunt. Quartanarum rarißimi. Cæterū quotidianarum rariores quàm tertianarum, & frequentiores quàm quartanarum. Ex æquo uero tardi sunt in quotidianis & quartanis. Nam calor in tertianis maxime urget, facultas obsequitur, & instrumentum non reluctatur: in quotidianis neceßitas non admodum impellit, facultas consopita est, & instrumentū humoris copia impeditum: unde multum uel dilatari, uel cōtrahi non potest. In quartana uero calor quidem non multum urget, quemadmodum nec in quotidiana: facultas uero manet, & minus instru-

ment

mentum impeditur: propterea quòd parcior uapor & humor, quàm in quotidiana, infestet. Ad hæc quotidiana minorem sitim adfert: tertiana uehementem: quartana mediocrem. Nam tertiana corpus calidissimum, & aridissimum reddit: quotidiana frigidũ & humidissimũ: quartana uero siccum quidem, sed minus quàm tertiana calidum. Quemadmodum igitur in tertiana tum per aluum, tum uomitione biliosa uacuãtur: ita in quotidiana, frigida, humida, cruda, aquosa, & pituitosa. In ea enim corpus crudis humoribus redundat, ut quæ ætatibus, temperaturis, aëris constitutionibus humidioribus, & alijs id genus accidat, quæ pituitã generare solẽt: in tertiana biliosus exuperat humor, à causis calidioribus & siccioribus genitus. Cæterum quotidiana non desinit in sudores, præsertim ubi pituita cutis & subiectæ carnis meatibus inhæret. Qua ratione in manifestam quietem minime desinit. Vrinæ autem in intermittentibus febribus humores, qui extra uasa putrescunt, raro indicant: quoniam hi ut plurimum per sudores, uel insensiles transpirationes uacuantur. Qui uero in uasis continentur, uitiosi quidem ac putrescere parati, nondum tamen putres, quales quidẽ sint urinæ produnt, tum initio febris, tum toto eius decursu. Initio enim morbi speciem, toto uero morbi processu eius tempora docent. Aliæ enim tempora aliæ urinæ ostendunt: initia quidem &

dem & incrementa crudiores, ſtatum uero & inclinatonem coctiores. Itaque albæ, tenues, uel craſſæ, aut etiam rubræ, ut in quibuſdam exemplaribus typis excuſis legitur, quotidianarum ſunt notæ: Albæ quidē ac tenues ob pituitæ cruditatem, & ingentem uiarum obſtructionem apparent: Turbulentæ ac craſſæ, cum iam natura concoctionem auſpicata eſt, aut craſſa pituita excernitur: Rubræ uero, ubi per imbecillitatem iecoris ac uenarum ſerum ac rubra ſanies unà cum urina emittitur: qualis in hydrope excerni ſolet. In tertianis autem rufæ aut ſubrufæ apparent, ob admiſtam flauam bilem: In quartanis nunc ſubrufæ, nunc albæ, ſed ſemper tenues ac crudæ. Nam ut bilis atra à diuerſis fit humoribus, ſic & febres quæ ab hac naſcuntur, diuerſas eſſe oportet. quæ enim à flaua bile retorrida fit, cum rigore incipit uehementiore, & flauiores habet urinas, quàm quæ à craſſo ſanguine deuſto.

FEBRES autem aſsiduas ex eo quidem maxime cognoſces, quòd nullum ex ijs ſignum habeāt, quę debere ineſſe intermittentibus docuimus: & ſi intra quatuor & uiginti horas non deſinant, quæ ſi inæquale habuerint incrementum, præter alias notas maiorem temporis diuturnitatem prænuntiant: atq; adeo ſi & quod proprium eſt febrium, euidens in pulſibus ſignum

gnum obtineant. At ſi neq; ordinem, neque æqualitatem, neq; numeros ſeruent, argumentum erit tum earum magnitudinis, tum quòd ex genere intermittentium non ſint. Quòd ſi tales permaneant, & tertio die acceſsio maior, aluiq; excrementa, & urinæ omnino crudæ appareãt, non poſſunt ſeptimo eiuſmodi febres iudicari. Si uero dies quartus tertio ſimilis uideatur, & febris uelut langueat, nec facies nec uniuerſa corporis habitudo concidat, in longum tempus hoc febris genus protrahi ſolet. Atque hæ quidem ſunt febrium differentiæ, quæ accidentibus carent.

Signa alia alijs febribus intermittentibus inſunt: tertianis quidem rigor & ſudor, quotidianis frigus, quartanis horror & ſudor: quæ ſi in aliqua febre putri non appareant, hanc continuam eſſe certum eſt. quòd ſi inæquale habuerit incrementum, non modo aſsiduam eſſe, ſed & fore longam, iudicare poteris. Inæquale incrementum apparet, cum corpus modo calidius, modo frigidius ſentitur: quod fit ſtomacho, uel alia ſenſili parte affecta. Nam externæ partes urgente dolore, caloremq; intrò reuocante, frigent: quidum mitigatur, foras calor reſilit, calfacitq; externas partes: atq; ſic alternatim corpus caleſcit ac malgeſcit. Accidit & ex humorum uarie

tate in uenis putrescentium, in quibusdam non intermittentibus febribus, non simplicibus, sed spurijs, testaturq; earum diuturnitatem: tum quia ex crudis humoribus, unà cum alijs permistis ortum eiusmodi febres habeant, tum quia natura paruo tempore multos, uariosq; affectus euincere non poßit, ut Galenus ait. Quòd si cum hac incrementi inæqualitate pulsus euidens sit inæqualitas, longitudo febris significatur: ut in qua multitudo, ac contumacia humorum naturam premat. At uero, si neq; ordinem, neq; æqualitatem, neque numeros pulsus seruet: non solum continuam, sed magnam iudicare licebit. Nam tunc uel facultatem oneratam, uel instrumentũ impeditum, uel uehementer intemperatum eße, neceße est: proindeq; febrem magnam. Si autem ad tertium usq; diem tales permaneant, in quo & acceßio maior fiat, urinæq; omnino crudæ ac alui excrementa appareant, septimo die iudicari eiusmodi febres non poterunt. Nam ex hypothesi cum duos dies eadem mansit febris, tertio increuit manẽtibus magnæ cruditatis signis, septimo die integra concoctio apparere non poterit: ut inde iudicium eius finiendæ sumi poßit. At si quartus dies similis tertio uideatur, & febris uelut sepulta languidaq; appareat, neq; facies, neq; uniuersa corporis habitudo concidat, protrahi in longum tempus eiusmodi febris solet. Cum enim corpus non cõcidat, & febris quasi ui

ſi uicta marceſcat, indicium eſt materiam reſolutioni eſſe contumacem, & cauſam reſoluentẽ, nempe calorem, imbecillam: unde non ſine ratione febris erit diuturna.

DEINCEPS uero ſingularum curatio tradetur: ac primum quidem intermittentium, deinde cõtinentium, ut uocant, febrium. Ex intermittentibus quidem breuiſsima ſimul & manſuetiſsima, tertiana eſt: longiſsima uero, ſed tuta, quantum in ſe eſt, quartana. Quotidiana uero longa eſt, & periculo non uacat. Itaq; uictus rationem ſtatim ab initio inſtituemus, uniuerſum morbi tempus conſiderantes. Nã in acutis, & qui ad ſtatum celeriter perueniunt, ſi tenuiter omnino cibare uelis, haud magnopere lædes. In longioribus uero, niſi per initia liberalius cibaueris, aut unà cum morbo hominem necabis, aut intempeſtiue uictus ratio mutanda erit: neq; enim accedente ſtatu uberior uictus quàm prius, ſed contrà, omnium qui per morbum exhiberi debeant tenuiſsimus in id tempus reſeruãdus eſt: hoc quidem omnium commune eſt.

Iure ad febrium curationem procedit, ubi earum non ſolum ſpeciem, ſed & magnitudinem, & longitudinem docuit. Primum igitur ab intermittentium curatione tanquam faciliore, auſpica

ſpicatur. Quarum, cum aliæ longæ, aliæ breues, aliæ tutæ ac ſine periculo, aliæ non ſine periculo ſint, alijs alia uiuendi ratio inſtituenda eſt. Tertianis enim, quæ & breuiſsimæ & minime periculoſæ ſunt, tenuior uictus adhibetur: quia uires ad finem uſq; durare poßũt. Quartanis & quotidianis liberalior, idq́; per initia, quando natura cum morbo minus pugnat, & uires adhuc robuſtæ copioſiorem cibum concoquere poßunt. Sed ut ad ſtatum morbus proxime accedit, ita cibum maxime circuncidere oportet: eò quidem magis, quò propius ad hunc acceditur: id quod omnibus febribus eſt commune. Quoniam autẽ cum celerius ad ſtatum peruenitur, principium incrementumq́; breuiora ſunt, idcirco ſtatim ab initio parcius alendi ſunt, ſcilicet natura iam cũ morbo multum colluctante, quem breui ſuperatura eſt. Contrà ubi longum principium & incrementum eſt, liberalius alere oportet: cum uires, niſi ſubueniatur, in tantum tempus durare non poßint. Tertianas porrò eße acutiſsimas, & celeriter ad ſtatum peruenire dicit: quia bilis, quæ has procreat, facilime accenditur, ac alteratur. Eaſdem mitiſsimas uocat, non quòd grauiter non infeſtent (urgent enim & caloris uehementia, & ſiti, & id genus alijs ſymptomatis) ſed quia omnino uacant periculo, minimeq́; malignæ ſunt. Quotidianas autem non ſine periculo eße ſcribit, tum quòd longæ ſint, tum quòd

accesſio

accessiones longas habeant, easq; quotidianas: tum quòd habitum corporis refrigerent, ac calorem natiuum extinguant, gignantq; magnum recrementorum in corpore prouentum. Cum enim longas accessiones habeant, easq; omnium minime in integritatem desinentes, naturæ breuissimum tempus relinquunt, in quo concoctioni cõtumacium humorum, ac corpori alendo, resarciendisq; uiribus, uacet. Quartanæ uero, etsi longissimæ sunt, quia accessiones breuiores, puriores & longiore interuallo repetentes habent, minus quàm quotidianæ, periculum adferunt. Minus *dixi, quia nonnunquam morbos alios hæ temporis diuturnitate pariunt, parentibus deteriores: ut lienis tumores, hydropas, & alia id genus mala.*

AD hæc uero, quæ intermittentibus propria sint, considerare oportet: uelut statim in tertianis (neq; enim male ab his auspicabimur) distinguendum in primis est, num exquisita, ac, ut ita dicam, generosa: an minime exquisita, sed uelut spuria sit. Tertiana enim exquisita, septem cum tardissime circuitibus iudicatur, minimeq; periculosa est. Alteram autem non exquisitam, aliquãdo uidi autumno incipere, & uere desinere: postea, ut par erat, tanto tẽpore, tum quòd ægrotus imperanti medico non magnopere pareret, nonnihil etiã

delinqueret, tum uero hyemis iniuria male afficeretur, maxime lien intumuit: & hypochondria flatu distenta sunt: tumor quidem decolor cum in facie, tum maxime in cruribus apparuit, adeo ut adolescenti timuerimus, & maioribus uti remediis necessum fuerit. itaq; hæc febris nihil exquisitæ tertianæ simile habet: quare ab initio distingui oportere dico. Nam quantum natura inter se differunt, tantum uictus rationem uariari æquum est. ut autem has optime distinguas, satis mihi fuerit ea recensere, quæ adolescenti acciderunt: quæ exemplum documentáque tibi futura sint febrium non exquisite tertianarum.

Non solum quæ communia sunt intermittentium, sed & singularum propria consyderanda esse docet: quando non omnes tertianæ, aut quartanæ, aut quotidianæ eiusdem naturæ sunt. Aliæ enim ex syncero simpliciq; humore fiunt, ac exquisitæ uocantur: aliæ non ex simplici, sed misto, nothæq; ac spuriæ dicuntur. Itaq; exquisita simplexq; tertiana est, quæ ex syncera bile ortũ habet, septenos circuitus non excedens: inuadens cum rigore, & in sudores desinens, interdum & cum uomitionibus, aut alui deiectionibus biliosis, alternis diebus repetens. Fit autem æstate secundum naturam habente, hoc est calida & sicca, statu temporis & regione huic similibus, &

uictus

ex·c·8·

uictus ratione biliosa, ac pauca, uigilijs, laboribus, mœroribus, temperatura biliosa, & id genus alijs, quæ bilem generare solent. Quòd autē septem circuitus non excedant, iusta ratio est, quando nec humor, ex quo consistunt, crassus est, aut lentus & tenax, ut in quotidianis, & quartanis, imò nec admodum copiosus: proinde facile & cito discutitur. Natura enim maiorem aliorum humorum molem sustinet, ut qui minus iritent: bilis uero, quia acris est, minorem modum patitur, quiq; septem ad summū circuitibus educi è corpore possit. Nam interdum tribus, interdum quatuor, aut quinq; accessionibus, pro qualitate quantitatéque sua, educitur. 7°. cirtu q affliga

MEDIVM erat anni tēpus inter uergiliarum occasum, & quod hunc antecesserat æquinoctium: in quo adolescentem circa ferè ipsam auroram febris cum horrore corripuerat: quæ neq; in calore, neque in pulsibus, tertianæ similis esse uidebatur. imò nec uomitus biliosus sequutus est, nec multus sudor: postridie uero ad horam circiter tertiam paucus exijt mador, cum quo & febris euanuit: sed adeo sensim, ut circa uesperā uix febris expers æger uideretur: nimirum relicto tunc in pulsibus euidēte admodum febris signo. Verum reliqua circa idem tempus, ac per 3ᵘˢ. Notke Casus

totam

totam noctem, facile omnino æger ferebat. Rursus uero circa tertij diei auroram, secunda accesſio priori in omnibus, prӕterquam tempore ſimilis rediit: ſequente enim nocte paulo ante lucem, exhalato uapore febris deceſsit: circa quarti diei auroram, & reliquo toto autumno, ac hyeme, quo tempore ægrotauit, tum reliqua omnia, tum acceſsionis & ſolutionis febris tempus, eadem permanſerunt. Adoleſcens autem annos plus minus octodecim natus erat, aſpectu albus, ac pinguis, uitæ deditus otioſiori, priusq; crebris tum crapulis, tum lauationibus uſus, ac ſatietatibus: proinde cibos improbe concoquebat. Acceſsit uero & huic pulſus durities, mediocris quidem in primo & ſecundo die, in tertio uero & quarto, & ſequentibus uſq; ad ſeptimum, ad tantam peruenit duritiem, ut ſi quis ſoli pulſui credidiſſet, multorum eſſe menſium ęgritudinem putaſſet: ac talis permanſit uſq; ad uernum æquinoctium: in quo primum molleſcere cœpit. Poſtea rurſus quadrageſimo die ab hac tertiana prorſus liberatus eſt, paulatim pulſu emolleſcente, & acceſsione decreſcente, urinisque probum quod deſidet habentibus, quæ prius uehementer crudæ omnes erant. hæc quidem cer-

te max

te maxime cōtraria est exquisitæ tertianę.

Vergiliæ septem stellæ sunt in Tauri dorso po sitæ: quæ medio uere cum sole oriuntur, Græci Pleiadas dicunt: eædem medio autumno, cum sol est in Scorpio, occidunt: hoc est ab æquinoctio autumnali diebus ferè quinquaginta, ut Galenus docet in commẽtario primo περὶ ἐπιδημιῶν: est enim Scorpius Tauro, in quo ipsæ sunt, exaduerso locatus. Proclus tantum sex esse putauit, quòd septima uix conspici posit. Cum igitur sol cum Scorpio oritur, oppositus Taurus occidit cũ Pleiadibus. Aequinoctium uero, quod antecedit hunc occasum, est cum sol in primo Libræ gradu existit: quo tempore ex æstate antecedente, relicta in ægroto bilis erat. Præterea ægrotus, adolescens erat, quæ ætas gignendis id genus febribus idonea est: reliquæ uero causæ de quibus mox dißeretur, ad procreandam pituitam erant efficaciores. Cœperat igitur adolescens cũ horrore, nõ rigore febricitare. Nam rigor ex syncera flaua bile, ut dictum est, fit: horror ex atra aut flaua impura. Itaq; horror hic exquisitæ tertianæ non est index, sed spuriæ, quæ ex admistione pituitæ nascitur. Porrò calor exquisitæ tertianæ, maximus acerrimusq́; est. Pulsus uero maximi, celerrimi & creberrimi, quale, in hac spuria uisi non fuerunt, in qua nec uomitus biliosus secutus est, nec sudor multus: quæ exquisitæ tertianæ peculiaria sunt. Verùm postridie hora cir

citer tertia paucus exhalauit uapor, cum quo et febris discußa est: sed ita remiße, ut circa uesperam uix à febre liberatus eße uideretur: quo ab exquisita tertiana maxime differt, in qua sudor copiosus ad integritatem perducit. In spuria materiæ lentor non affatim, sed paulatim resoluitur: adeo ut sensum effugiat. Cæterum reliquiæ quædam remanserunt: quæ integre febrem decedere non permiserũt. Itaq; mirum non est, si post uaporem à febre liberatus integre æger eße non est uisus: cum adhuc in pulsibus febris euidẽs nota, nempe pulsus inæqualitas, ob materiæ reliquias, remanserit. Reliqua autem febris incommoda facile æger eodem tempore, & per totam noctem, ferebat: scilicet unà cum febre remißa. Rursus uero circa tertiũ diei aurorã rediJt acceßio, priori omnino, præterquam tempore, similis: sequente enim nocte paulo ante lucem discußus est uapor: febrisq; deceßit circa quarti diei auroram. Quòd secunda acceßio similis omnino priori eßet, id est cum similibus calore, horrore, & pulsibus, hoc ideo erat, quòd similis omnino materia utramq; acceßionem pepererat: uerum diuturnior fuit secunda, quòd maior materiæ copia quæ hanc genuit, computruerat. ferè enim fit, ut prima acceßio breuior sit, ut in qua cruda materia ægrius accendatur. In reliquis uero materia ad incendiũ à prioribus præparatur, atq; ita augeri solent acceßiones usq; ad statũ. Prima enim

acceßio

accesſio circa auroram incœpit: hoc eſt secũdum noſtram ſupputationem, circa horam ſextam matutinam. (Eſt autem aurora tempus ante ſolis ortum, quo cœlum ſplendeſcere incipit) Et deſiit ſequẽtis diei hora circiter tertia. Itaq; ea acceſsio fuit horarũ fere unius & uiginti: ſecunda acceſsio uiginti quatuor, ut quæ circa diei aurorã incœperit, & eadẽ quarti diei aurora deſierit. Adoleſcens natus erat annos circiter octodecim. Dicebamus modo tempus & ætatem, bilẽ in propoſito ægroto generaſſe: pituitam uero omnes propemodum alias cauſas: nempe temperaturam, habitudinem corporis, uictus rationem antecedentem. Cum igitur cauſæ quæ pituitam genuerunt, & plures numero, & efficaciores fuerint, mirum non eſt, ſi longiſsima hæc febris fuerit, longiſsimasq; habuerit acceſsiones: ut quæ ex copia crudorum humorum ortum habuerit: quod & pulſus durities planè indicabat, quam plenitudo attulit. Quemadmodum enim ueſica flatu plena, & uter liquore, prementi digito non cedunt, duraq; apparent: ſic arteria plena, aut humore, aut flatu, aut uapore, durum efficit pulſum. Mediocris igitur primo & ſecundo die durities apparuit: quia nondum ex humore uapor, ac flatus multus excitatus fuerat: à tertio uero uſq; ad ſeptimum adeo hæc aucta eſt, ut uideretur morbus multorũ mẽſium: id eſt ut uiderentur arteriæ, ob morbi longitudinem reſiccatæ,

ac induratæ. Perseuerauit autem hæc durities usq; ad æquinoctium uernum: scilicet materia quæ arterias implebat, non decrescente. A' uerno autem æquinoctio usque ad quadragesimum diem sequentem, in quo febris soluta est, emollitus est pulsus, nimirum materia decrescente: unde & accesiones breuiores factæ sunt, & concoctiores urinæ: quæ prius crudæ admodum apparuerant, ob materiæ & copiam & cruditatē.

RELIQVAS uero omnes intermedias quæ permultæ sunt, ex definitis extremis haud difficile inuenies. Si enim, quæ initio commentationis scripsimus, tertianarum signa omnia adfuerint, exquisitam tertianam esse testabuntur: cuius accessionis tempus, breuissimum quidem omnino quatuor, aut quinq;, aut sex horarum est: longissimum uero, undecim aut duodecim. Atq; etiam harum urinæ tertio aut omnino quarto die, concoctionis indiciū ostendunt. His igitur notis absoluta tertiana & spuria dignoscuntur. Ad hunc uero modum, quartana & quotidiana distinguūtur. Cui enim omnia insunt signa, quę prius in febribus quartanis scripsimus, germana exactaq; quartana est. Sin minus, spuria minimeq; exquisita. Et ex quotidianis legitima quidem est, cui omnia, quæ diximus, insunt: quæ si non adsint, exquisita

non

non eſt. Itaq; febres ſpuriæ non tam longæ ſunt, quàm quartana & quotidiana. Sed quemadmodum tertiana pręceps eſt, ſic quartana & quotidiana diuturnæ. Hæc quidem in his quæ circuitu repetunt, conſideranda ſunt.

Duo tertianæ febris extrema cõſtituta ſunt: nempe exquiſita, & ſumme ſpuria. Exquiſita quidem breuiſsima eſt, breuiſsimasq; habet acceſsiones. Notha uero huic maxime oppoſita, longiſsima eſt, longiſsimasq; habet acceſsiones: ut ex antè dictis liquere poteſt. Inter hæc febrium extrema innumerabiles penè notæ tertianæ poſitæ ſunt, ſola maioris & minoris ratione diſcrepantes: quarum quæ ad exquiſitam magis deflectunt, breuiores ſunt, breuioresq; habent acceſſiones. Contrà uero, quæ ad maxime nothã propius accedunt, longiores ſunt, ac longioribus conſtant acceſsionibus. Facile itaque conſtitutis his terminis, ſingularũ quæ in medio collocatæ ſunt, naturæ cognoſci poterunt. Porrò autem extrema hæc definiuntur: tertiana quidem exquiſita, dicta iam breuitate, & paucitate acceſsionum: item caloris acrimonia, & magnitudine, rigore, uomitu bilioſo, & ſudoribus. Summe uero ſpuria lõgitudine & multitudine acceſsionum, cruditate, & cæteris quæ modo declarata ſunt. Ad eundem modum quartana & quotidiana, tum generoſæ, tum ſpuriæ ſuis notis diſtinctæ ſunt, ut

3ne exq: seg

3na Nothe: ... sga.

q. exq: et N

4e. exq: et No:

ex antè dictis uidere est. At quartana & quotidiana suis spurijs sunt longiores: quòd quartana ex crasso, quotidiana ex uiscoso humore, utroq; syncero, & qui ægre discutiatur, constat. Vtraq; uero spuria admistam habet bilem, quæ quo copiosior est, eo breuiorem reddit febrem, breuioresq́; eius accessiones. Contrarium uero tertianis accidit: nam exquisita breuissima est: nothæ uero eius, eo quidem longiores sunt, quo ab exquisita magis recedunt. Cum igitur proposita tertiana summe notha ex pauca bile, magna uero pituitæ ui fiat, longissima est, longissimasq́; habet accessiones: ita ut exquisitas quotidianas ferè lõgitudine æquet. Sed quemadmodũ tertiana acuta est, ita quartana & quotidiana longæ. Tertiana enim exquisita ex humore tenuissimo, & qui facile discutitur, ortum habet. Quartana uero & quotidiana, ut iam diximus, ex crasso & uiscoso humore.

IN alijs uero febribus urinas, alui excrementa, & uniuersam corporis habitudinem, inspicere oportet: calorem quoque, & arteriarum motũ. Ad hæc alia quæcunque Hippocrates longaq; experientia contemplanda esse iubent, nempe regiones, anni tempora, aëris cõstitutiones, ętates, & temperaturas corporum, consuetudines, & antecedentes causas, quæq; unà cum morbis inuadunt, quæq; medio tem-

pore apparent.

Distincta sunt ac determinata febrium intermittentium extrema, longitudine, breuitate, & numero accessionum, rigore, uomitione, & sudoribus: quæ quia assiduis febribus non insunt, aliæ notæ quærendæ sunt, quibus exquisitas à spurijs distinguamus: eas autem nobis ostendunt urinæ, alui excrementa, corporis habitudo, calor, pulsus, regio, anni tempus, aëris constitutio, ægrotantis natura, ætas, consuetudo, & causæ, quæ febrem attulerunt: ut exercitatio, otium, uictus ratio, uigiliæ, somnus, curæ, animi securitas, & id genus alia, quæ uim habent gignendæ febris aliam. Ea quoq; quæ unà cum morbo nascuntur, aut in medio apparent: cuiusmodi sunt dolor, uigiliæ, inquietudo, sitis, cibi fastidium, nausea, uomitus, delirium, & alia permulta. Vrinæ, uerbi gratia, & alui excrementa flaua, temperatura biliosa, habitudo corporis extenuata & hirta, ætatis uigor, caloris acrimonia, pulsus maximi, uelocissimi, creberrimi, regio & aëris constitutio calida & sicca, anni tempus, æstas, consuetudo, uitæ genus, quæ bilem gignere idonea sint, cibus item paucus ac biliosus, uigiliæ, curæ pertinaces, delirium & similia febrem assiduam, exquisiteq; biliosam esse & quæ accuratæ tertianæ proportione respondeat, indicat. Horum uero contraria contrariam febrem, nempe exquisite pituitosam fatentur. Eodem modo iu-

exquisita
fuga.

ſtam quartanam aßiduam oſtendunt excremen ta nigra, natura corporis melancholica, habitudo ſupra modum extenuata, nigra, hirta, calor paucus & acriuſculus, pulſus rarus, & tardus, regio, & aëris conſtitutio inæqualis, autumnus, inclinans ætas, & alia id genus, quæ in quartana declarauimus. Igitur ſumme ſpuriæ aßiduæ ſunt, quæ maxime à legitimis ſui generis recedunt: uelut ſpuria biliosa ab exquiſita maxime diſtat. Inter hæc duo extrema multæ biliosæ ſpuriæ conſtitutæ ſunt: quemadmodum de tertianis diximus.

OMNIA quidem, ut cuipiam uideri poſſet, monita ſunt, ſed reuera haud ita res habet, quando quod maximum horum omnium eſt, dictu autem breuiſsimum, nõdũ explicatũ eſt. Quid uero hoc eſt? Morbi, & uirium quantitas: res quidẽ, quæ uerbo uno explicari poſsit, ad uſum maxima eſt. Neq; enim bene prænoſcere poteris, niſi horum cuiuſq; quantitate diligenter explorata. Non enim an morbus letalis ſit nécne, nec quando uel mori, uel à morbo uindicari potius homo debeat, niſi omnium, quæ diximus, quantitatem diligẽtius contemplatus, in duo redegeris capita, nimirum in morbum ipſum, & laborãtis uires, præſcire recte poteris. Nam, ſi uires adeo ualidæ ſint, ut morbum euincãt,

neceſſ

necessario sanitati homo restituetur. Sin contrà, omnino morietur. Non igitur solum cuiúsnam sit generis morbus, sed & quantus ipse sit, inspiciendum est. Hoc autem non parua eget meditatione atq; peritia, cum propter alia, tum quòd nec scribi, nec uerbis explicari ullo modo eorum cuiusq; quantitas potest. Si quid igitur nostrum est, id non tam ex alia re ulla, quàm ex crebra conijciendæ quantitatis exercitatione percipitur, quod ex operibus & discere & docere posśis. Quæ uero qualitate distinguntur, diligenter simul ac dilucide, quàm breuisśime fieri poterit, scribemus.

Quantitatis morbi appellatione, tum eius lõgitudinem, tum magnitudinem ac uehementiã, & uirium nomine tum laborantis ipsius robur, tum in debellandum morbum durationem, intelligere uidetur, ut ex eius uerbis constat. Nam cũ *inquit, non enim an morbus letalis sit, nec ne &c. morbi magnitudinem, & uehementiam, & laborantis robur subindicat. Cum uerò ait, nec quando uel mori, uel à morbo uindicari debeat, morbi longitudinem, & uirium durationem eum dicere perspicuum est. Longitudinem autem morbi uestigare oportet, urinæ & aliorum excrementorum cruditate & coctione, febris motu, pulsus & incrementi æqualitate, ac*

Q. morbi ex longit. et magn.

Longit. morbi

inæqualitate. Nam si primis statim diebus excrementa cocta appareant, febris celeriter moueatur, pulsus inæqualitas magna non sit, nec inæquale incrementum, febris longa esse non poterit. Sin cruda sint excrementa, febris uelut langueat, tardeq; moueatur, lenta in ore sit pituita, corpus non concidat, pulsus & incrementi magna sit inæqualitas, morbus longus erit. Magnitudinem uero ac uehementiam eius ostendunt, febris mores & symptomatum magnitudo, ac multitudo: qualia sunt, sitis, linguæ asperitas, dolor, uigiliæ, inquietudo, cibi fastidium, animi deliquium, nausea, & id genus alia: quæ si uel omnia uel præcipua adsint, magnam uehementemq; esse febrem planè testantur. Circa hæc igitur diu uersari homo debet, si rectè morbi quantitatem cognoscere uelit. Robur uero facultatis suis functionibus metiemur: animalis quidem motu, sensu & cogitatione. Nam si æger in latus uel dextrum uel sinistrum cubet, manus, ceruicem, & crura paulum reducat, atq;, ut semel dicam, ritu sanorum iaceat, respiret, ac dormiat, sentiat ac sapiat, ut per sanitatem solebat, animalem uirtutem constare certum est. Sin supinus iaceat manibus, cruribusq; extentis, delabatur ad pedes, peruigilet, lumen refugiat, simulacra uideat, desipiat, imbecillam eandem uim esse constat. Sic pulsus magnus, uehemens, altus, robur uitalis facultatis nuntiat: contrà paruus, langui-

dus,

dus, inordinatus, uermicularis, formicans, imbecillam. Eodem modo naturalem uim ualere testatur proba cibi cõcoctio, & superflui excretio: imbecillam uero eße, cruditas, corruptio ac putredo, tum cibi, tum humorum, immodica excretio aut retentio: in his igitur aßidue, diligentérque exerceri debet, quisquis certam quantitatis morbi, & uirium coniecturam aßequi cupit.

EXQVISITAM autem tertianam, ut in qua concitata bilis flaua dominetur, quoad fieri maxime poteſt, humectare ac refrigerare oportet. Nam contrariorum contraria ſunt remedia: quæ quod ſuperat, reprimant: quod autem deeſt, ſarciát. Flauæ autem bilis humor omnium qui in corpore ſunt humorum, calidiſsimus ac ſicciſsimus eſt: itaq; exinaniendus eſt: uomitu quidem, ſi ad uentrem repit: pari modo per aluum, ſi deorſum fertur. quod & ſponte iuſtis tertianis accidit. Per urinas quoque & ſudores exigere oportet: ſed cõmode per inferna repurgatur. At mollibus clyſteribus uenter ſubducendus eſt: urinæ uero, potionibus ijs, in quibus maduerit apium & anethum, prouocandæ. Et ſi coctionis notæ apparuerint, iam cum fiducia abſinthium dabis: quod alioqui ſtomacho quem erodens bilis infeſtat, ſum- C. 9.

mum remedium eſt: præſertim, ſi eius comæ, quantum uſus efflagitat, in aqua mulſa maceraris. Sed & balnea calida ex aqua potabili proſunt: tum quòd bilis aliquid educunt, tum quòd ſua qualitate mirifice iuuant: ea enim huiuſmodi omnia humectant, & facultate refrigerant. Marina uero, ſalſa, nitroſa & ſulphuroſa plus quidem bilis exigunt, uerum minus quàm ex aqua dulci utilia ſunt: præſtat uero nec ea utilia dicere, quando plus ſua qualitate lædunt, quàm uacuando proſunt. Equidem noui quendam, qui falſo adductus iudicio hiſce balneis uſus eſt, ac deinde reſiccato corporis habitu, eò uenit exitij, ut tabe interierit. Reliqua autem uictus ratio illi bilis uacuationē adaugebat. At contraria qualitas qualitati præter naturam excedenti, perpetuo obiicienda eſt: tanquam id longe cōmodius ſit, quàm quouis modo uacuare: uerum ipſe nec hoc nouerat, neq; ex aliis didicerat. In balneis igitur hoc præcipue cōſideretur, ut corpus abluatur ac humeſcat, proinde neq; nitrum, neq; ſal, neque ſinapis inſpargenda ſunt: id quod factitare plurimos uidere licet, ægrotos enecantes. Vbi autem calente oleo plurimum perfuderis, in aquam ducere ac proluere oportet: & ſi in ea natare uelint, ijs

quan

ex. c. 9.

quantum poſſunt permittendum eſt. Qui uero balneis delectantur, neq; ſi bis die lauare uelis, peccabis: ſed pręcipue in memoria habeto, ut id opportune fiat. Nam ſi coctionis morbi ſignis apparentibus frequẽtius laueris, non errauẽris. A' uino uerò, antequam morbus concoquatur, prorſus arcendi ſunt: ubi autem coctionis initium habuerit, paucum, tenue & dilutum, initio dandum eſt: liberalius uero, ubi in propinquo morbi ſolutio eſt. Cibus autem frigidus & humidus omnis iuſtis tertianis confert. Tantus autem dari debet, quantus optime concoqui poſsit. Ex oleribus quidẽ atriplex, blitum, rumex, malua, lactuca, & cucurbita. Ex aliis autem cremor ptiſanæ, ſorbitio ex alica. Ex piſcibus uero ſaxatiles. Ex auibus, quæ molli ſunt carne: & ex minime talibus alæ: gallorum quoque teſticuli, & ſuum pedes, & cerebella danda ſunt: iuniorumq; porcellorum ſi illiquefactas coctura carnes præbueris, nihil offendes. Sed & oua ſorbilia permittuntur, & maxime eorum lutea: ut quæ quàm album facilius coquantur. Ex fructuum autem genere ij guſtari conceduntur, qui omnino coctu difficiles non ſint. melle uero, ſinapi, ſalſamentis, & omnibus acribus prohibere oportet: & uinis admodum

uetuſtis,naturaq́; calidis. Hæc quidem uictus ratio eſto multorum, ad cõiecturam tibi tradita, & expoſita. Qui uero molliter non educantur, ijs uictus inſtituendus eſt, qualem me aliquando in exquiſita tertiana ex Hippocratis ſententia dare uidiſti: nempe ptiſanæ cremorem, uſque ad febris iudicium. hæc quidẽ in exquiſitis tertianis ſeruanda ſunt.

Exquiſita febris tertiana, ut quæ ex ſyncera bile cõſtat, calidiſsima ac ſicciſsima eſt: ideo per illud primum principium, Contrariorum contraria ſunt remedia, maxime refrigerari ac humectari deſiderat: ut quod infeſtat, arceatur: quod autem deficit, ſarciatur: hoc eſt, ut ſuperuacaneus calor, & ſiccitas abigatur: deficiens humiditas, & frigiditas inducatur. Refrigerari autem ac humectari poteſt, tũ per ſe, immiſsis qualitatibus contrarijs, tum ex accidente: ſummota quæ calfacit cauſa. Frigiditatem & humiditatem ſuggerunt, tum quæ foris admouentur, tum quæ intrò ſumuntur. Foris admouentur balneæ dulcis aquæ, & medicamenta frigida & humida: quale eſt ceratum Galeni: intrò ſumuntur, cibus, potus & aër inſpiratus. Itaq; in exquiſitis tertianis utiliter adhibentur atriplex, blitum, lactuca, rumex, malua, & id genus olera, quæ etſi malum generant ſuccum, quia tamen refrigerant, & humectant, exquiſitis tertianis conueniunt:

olera

ueniūt: quemadmodum & fructus mollioris corticis: quos Græci oporas, Latini poma appellant, modo facilè concoquantur, qualia sunt cerasa, pruna, mora. Inter olera tamen lactuca succum minus malum gignit: post hanc malua: post quam atriplex, blitum & rumex. Cucurbita autem ex fructibus quos Græci ὡραίους uocant, damnanda, inquit Galenus, non est: sed si cruda estur, insuauis est, & stomacho perniciosa. Refrigerat item & humectat ptisanæ cremor, sorbitio ex alica. Saxatiles pisces præter id quod refrigerant & humectant, boni sunt succi, ac facile concoquuntur: aues uero mollioris carnis, quales sunt gallinacei, perdices, columbæ, & passeres iuniores, phasiani, & similes facile concoquuntur, & bonum succum gignūt, minimeq; febrem augent. Quòd si tales non inueniantur, aliarum alæ, quæ ob exercitationem excrementis uacant. Et gallorum gallinaceorum testiculi: qui soli, inquit Galenus, commendantur: aliorum ferè omnium testes uitiosum succum generant, & ægre concoquuntur. Pedes suilli excrementis uacant, quia exercitati. Cerebrum uero si rite coquatur, probe alit: alioqui crassum succum ac superuacuum gignit, maleq; à stomacho cōficitur. Quemadmodum porcellorum carnes, nisi coctura distabuerint, confici à stomacho facile nō possunt, præterea succum glutinosum, muccosumq; generant. Oua gallinarum recentia, sorbilia, id

est quæ

est quæ tantummodo incalescunt, facilime concoquuntur, præsertim eorum lutea: ea enim mediocriter refrigerant, ut testis est Galenus & Paulus. A melle uerò, ut quod in bilem facile uertatur, sinapi, salsamentis, & omnibus succum acrē gignentibus, abstinēdum est: & à uinis uetustis naturaq; calidis: quia febrē augēt. Hæc quidem uictus ratio multorum est, non quidem omnium. Nam qui duram uitam agunt, robustiq; sunt, solo ptisanæ cremore ad morbi usq; iudiciū contenti sunt: cum ad id usq; tempus uires sufficere ualeant, & hi tenuem uictum ferre possint. In potu uero aqua frigida dāda est: quæ etsi perpetuo conuenit tertianæ, non tamen perpetuo adhibenda est: sed tantum ubi signa coctionis apparent. Aër frigidus & humidus, si fieri potest, omnino inspiretur: rectà enim ad pulmonem, à quo statim ad cor, ubi potißimum calor urget, fertur: corq; tum qualitate, tum substantia refrigerat, ac humectat sine ullo corporis incommodo: neq; enim cutis meatus claudit: proinde nec perspirationem impedit. Aeger igitur in domibus collocandus est frigidis, ac perflatis, uersisq; ad arctum: quales si nancisci non poßimus, aër arte refrigerandus est, aqua pergelida de uasis in uasa transfusa, uel aßidue domo aspersa, rosisq; uel uitium pampinis, uel stirpibus uim refrigerādi habentibus, humi fusis. Talis enim aër si inspiretur ut dixi, cor commodißime refrigerabit.

Si uero

ex. C. 9.

Si uero extrinsecus corpori accedit, lædit cutem densando, ac stringendo: sed minor est noxa, quàm ex inspiratu utilitas: præsertim cum, ut Galenus ait, cutem operimentis calfacere posis. Arcenda quoq; turba à domo est, ut quæ halitu calfaciat. Possũt uero, ubi calor uehemẽter urget, refrigerãtia medicamenta, quale est ceratum Galeni, & herbarum succi, aliaq; id genus medicamenta, foris admoueri, ei presertim parti, quæ plurimũ incaluerit: ut per has febres solet os uentris, pectus & hypochondria. Balnea autem dulcis aquæ calida duplici nomine prosunt: tum quòd foris materiam febris euocent, tum quòd sua qualitate corpus humectẽt, & refrigerent: quod maxime tertiana exquisita exposcit. Refrigerãt quidẽ potentia, scilicet immisso intrò madore calido, deinde spatio temporis ad natiuam frigiditatem redacto. Summouetur autem causa quæ febrem attulit, uacuationibus: uomitione quidẽ si ad stomachum bilis confluat: per aluum, si deorsum uergat. Quò enim natura uergit, eò ducere oportet. Vomitiones uero eliciuntur maxime accessionis initio, ut autor est Galenus libro cui titulus est, Quósnam purgare oportet, quibus medicamentis & quando. Nam eo tempore natura illuc bilem protrudere solet: quemadmodũ in remissione ad infernas partes, aut ad cutem. Igitur per id tempus indendi sunt clysteres molles, tum quòd facile bilis educatur, tum quòd eius acri

ius acri

ius acrimonia, quæ intestina mordet, clysteris le-nitate frangatur. Molles enim uocat Galenus, *qui ab acribus distinguntur, non ut uulgus putat remollientes.* Per *urinas, quoq; & sudores bilis exigenda est: præsertim si illuc natura feratur: quod probe fiet medicamentis, quæ urinam cient, non omnibus, sed quæ citra exiccationem id præstare possint: ut est, anethum & apium.* Quare *absinthium non tutò ante concoctionis signa exhibendum est, ut quod nimis siccet, & astringat.* Bilem *uero ex uentre per aluum purgat, ex uenis uero per urinas: uim enim etiam detergēdi obtinet.* Eadem *ratione balnea ex aquis marinis, salsis, nitrosis, & sulphurosis, uitanda sunt: quòd exiccando plus obsint, quàm uacuando prosint.* Contraria *uero qualitas qualitati, quæ præter naturam excedit, perpetuo obijcienda est: tanquam id longe commodius sit, quàm quouis modo uacuare.* Ex *quibus uerbis liquet parum* Galeno *placere uacuationes: maximeq; eam, quæ sanguinis mißione fit, & quæ uehemēter purgante medicamento: cum id genus purgātia omnia sint facultate calida.* Hæc *autem febris calidißima omnium est: ideo potius refrigerari ac humectari desyderat, quàm uehementer purgari.* Alias *autem uacuationes magis permittere uidetur: præsertim ubi humorem natura expellere tentat, aut ad uentrem, aut infernas partes, aut per urinas, aut sudores.* Iuuanda

enim

enim natura est, ubi ex se sola opus perficere non potest: idq́; quoad fieri poterit, lenibus medicamētis, qualia sunt quæ prius exposuimus. Quòd autem sanguinis missio ac uehemens purgatio necessaria non sit, uel ex eo constat, quòd qui exquisita tertiana laborat, pauci sanguinis, eiusq́; biliosi est: ideo potius refrigerari & humectari, quàm uacuari debet. Adde quòd æger calidus & siccus est: labores, & aliæ causæ calfaciētes, siccantesq́; præcesserunt, uti prius monstratum est. Commode autem uacuatur bilis insensili transpiratione, uel uomitione, uel sudoribus & urinis, quò scilicet natura hanc impulerit: quod cum per se perficere non potest, tunc medicamentis eam iuuamus, uti prius dictum est. Cōmodissima autem ea uacuatio est, quæ per aluum fit, quòd minori tum molestia, tum periculo per eam partem educitur. Vomitus enim molestus est, & sudores non sine obstructionis periculo ante coctionis signa euocari possunt: quemadmodum nec urinæ eijci: molles uero clysteres neq; periculum augendæ febris, neq; molestiam ægroto adferunt. C. 10

MAXIME uero in his, quæ exquisitæ non sunt, tertianis, quoad fieri potest, pro spiciendum est ne morbus increscat, deijcianturque uires, quas conflictare diutius oportet: utrūq; enim tenere difficile est: quòd inedia, quantum ad morbi coctionem

nem prodeſt, tantum uel plus etiam uires offendit: cibi uero, quantum ad ægrotantis uires cõferunt, tantum coctionem impediunt. Sed & hic noſcendum eſt, ad quã magnitudinem morbus peruenturus ſit, & quantũm laborãtis uires ſint duraturæ: ut ea perſpiciendo, quæ maiori auxilio egent, cibi abſtinentia quidem, ubi ualentiores ſunt uires, & morbus coctu difficilis, confidentius utaris: ubi uero imbecillior uirtus, & morbus non omnino coctioni cõtumax eſt, largiori cibo. hæc quidem & in omnibus alijs morbis conſideranda ſunt. Neq; uero ſtatim per initia in ſpuriis lauare ſalubre eſt: ſed ubi primum coctionis ſigna apparuerint. Neq; quotidie cibare oportet: ſed alternis diebus abunde fuerit. Quies autem, & præcordiorum fotus iuuat, & ſorbitiones, quæ facilem admittant coctionem. Clyſteres quoque non admodum molles aluo indãtur. Quòd ſi ſanguinis miſsione opus ſit, neq; ea omittenda eſt, ſed initio ſtatim, diſtinctis iis, quas noſti, rebus, tantum detrahes, quantum ſatis eſſe in præſentia uideatur. Tota uero ratio uictus ſit, non quæ ut in exquiſita tertiana, refrigeret, & humectet: ſed quæ uim aliquam incidendi, & calfaciendi aſſumat. His igitur maxime prodeſt

ex · C · 10 ·

dest ptisanæ succus, cui iniectum piper sit: aut nonnunquam etiam hyssopum, & origanum, & nardi spicam in aquam mulsam iniecta, & simul cocta potui dato, aliaque quæ ciendæ urinæ uim habent, nisi ea uehementer calfaciant, exiccentq;: Frequentissime uero absinthij coma, maxime post septimum diem danda est. mulsum acetū etiam multis in potu profuit: & aliquod ex ijs quæ blandè purgant, quibus nos sępe uti uidisti. Vomitus autem post cibum adeo sanè utilis est illis quibus hæc febris inueterauerit, ut multos norim statim post uomitiones à febre prorsus esse liberatos.

Vt morbi & uirium quantitatem difficile est inuenire, sic maximum ad curationem habet momentum: nisi enim hanc nouerimus, neq; uictus rationem præscribere, neque conuenientia medicamenta instituere poterimus. Aliam enim longus morbus, aliam breuis, tum uiuendi, tum medendi rationem, desiderat: quemadmodum uirtutis robur aliam, aliam eius imbecillitas. Itaq; quantitas horum cognoscenda est, ut recte tum medicamenta, tum uictus institui possit. In qua re si delinquimus, morbum augemus, & uires demolimur. Nisi enim oportune medicamentum adhibeatur, naturam reddit imbecilliorē. Quemadmodum incommode imperata inedia

uiribus obest: quia substantiam corporis demolitur. Verum concoquendæ morbi materiæ prodest. Cibus uero robur quidem auget: sed morbi concoctionem remoratur. Augentur enim uires, aut quia naturæ substantia reparatur, aut quia ad suam temperiem reducitur: reparatur autē, spiritus quidem aëre, humor potu, & solida substantia cibo. Igitur in febre, cum præcipue spiritus & humor resoluantur, hos resarcire oportet: spiritum quidem aëris inspiratu, humorem uictu humido, qui febribus omnibus perpetuo confert, tum substantiæ, tum qualitatis ratione. Itaq; sorbitiones coctu faciles, quales sunt ex alica, & ptisana, utiles sunt. Reducitur natura ad suam tēperiem per contrarias qualitates. Vbi igitur uires robustæ sunt, & morbus coctioni contumax est, audacter inedia imperāda est: quoniam uirium demolitio non timetur, & materia morbi contumacia maxime concoquitur. Vbi uero imbecilliores sunt, affectus uero non admodum coctioni reluctatur, liberalius æger est cibandus, quando uires resarciri postulant: Resarciuntur autem, ut dixi, cibo: Et morbus cū facile concoqui poßit, haud ita inediam requirit. Quomodo autem uirium & morbi quantitas inueniri poßit, suprà expositum est: quemadmodum & spuriarum tertianarum discrimina. Nā quasdam maxime eße tales diximus, quasdam minus: sed ad exquisitam tertianam alias aliis

magis

magis accedere, & à maxime spuria recedere. Igitur uictus ratio alijs alia instituenda est. Sũme enim spuriæ, quæq; ad has magis accedunt, minus humectari & refrigerari uolunt: sed quæ exquisitis uiciniores sunt, magis, sed non tantum ut ueræ tertianæ: uerum quò propius ad has accedunt, eò plus refrigerari ac humectari uolunt. Itaq; calfaciendi modus ex horum extremorum distantia sumendus est. Igitur ptisanæ cremor, cui adiectum piper sit, & mulsa in qua concoctum sit hyßopum, origanum, aut nardi spica, in potu danda est. Tantum autem horum admisceri debet, quantum febris ad summe spuriam accedit. Ad eundem modum medicamenta, quæ urinæ ciendæ uim habent, modo ne uehementer calfaciant & exiccent, utiliter adhibentur: & quidem absinthium, sed post septimum diem, ubi lentam febris materiam commemoratis medicamentis, aut aceto mulso incideris: nam multos iuuat acetum mulsum, incidendi humoris glutinosi ui, ac delendæ obstructionis. Absinthium autem ante septimum diem adhibitum pituitam infarcit, augetq; obstructionem. Balnea uerò ante concoctionis signa salutaria non sunt: quia ad cutem crudos humores euocant, intus coquẽdos, obstructionemq; augent. Neq; salubre est quotidie cibare, nisi uiriũ imbecillitas, aut aliud quippiam id suadeat: sed tantum alternis diebus. Cũ enim harum febrium acceßiones longæ sint, &

natura circa has occupetur, ea à ſuo munere auocanda non eſt. Sed nec, ubi materia concoctioni contumax eſt, & uires ualent, liberaliter eſt alendum, ut modo dicebamus. hac ratione corpus exercendum non eſt, quando motus naturā foras euocat, quæ intus crudam materiam concoquere debet: ſed potius fotu iuuanda, præſertim circa hypochondria, in quibus maxime abūdat cruditas: clyſteribus uero nō admodum mollibus, ſed acrioribus, ut inertem materiam euocent, uacuatio molienda eſt, Sanguinis quoq; per initia tantum detrahi debet, quantum præſens ſtatus efflagitat. Statum præſentem intelligo, tum ægri, tum morbi. Aeger enim ſi ualet, ſanguinis miſsionem admittit: ſin minus, reſpuit. Si morbus ex magna humorum copia conſtat, miſsionem ſanguinis expoſcit, non quidem mediocrem, ſed pro eius copia. Verum quando diu duraturus eſt morbus ob cruditatem, mediocriter ducendus eſt, ut in finem morbi uires ſeruentur. Nam ſi quantum affectus deſiderat, detraheretur, uires longo morbo profligando uix ſufficerent. Itaq; Galenus ait, ἀλλ᾽ εὐθὺς κατ᾽ ἀρχὰς, διορισάμενος ἐξ ὧν οἶσθα, ἀποχεῖν αἵματος ὅσον τοῖς παροῦσιν μέτριον. *hoc eſt, initio ſtatim (diſtinctis his, quas noſti, rebus) tantum ſanguinis detrahes, quantum in præſentia commodum uidebitur. Initio enim mittendus eſt, antequam uires labantur, ac adhibendæ diſtinctiones, nempe*

ætatis,

ætatis, temporis, regionis, & aliorum id genus, quæ sanguinis missionem, uel hortantur uel dehortantur. Atq; tantum sanguinis detrahendũ, quantum commodum esse uidebitur, & præsentes uires permittunt, hoc est mediocriter, & non quantum affectus exposcit, propter causas prius declaratas: purgare quoq; licet, sed blandis medicamentis, & quæ solum uentrem, intestina, & primas uenas, sine uehementia expurgent, nõ autem è toto corpore trahant: quando humoris cruditas purganti medicamento, uel forti non cedit. Itaq; ante concoctionem uehementer purgãtia danda non sunt, ut recte monet Hippocrates. Concocta, inquiens, medicari & mouere, nõ cruda, nisi materia turgeat. Ceterũ blande purgant, absinthium, rheum barbaricum, cassiæ atramentum, aloë, & id genus alia, quibus assidue huius ætatis medici utuntur. Vomitus autem post cibum adeo utilis est inueteratis febribus, ut multi statim post uomitiones à febre liberati fuerint: febris enim diuturnitas multa in stomacho & hypochondrijs pituitosa excrementa parit, quibus uomitione reiectis à febre uindicãtur. Aldinum exemplar habet οἱ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀσιτίοις ἔμετος. exemplar manu scriptum, Paulus & Aëtius legunt, οἱ δὲ ἐπὶ τοῖς σιτίοις: quod etiam ratio exigit: cõmodius enim à cibo, quàm inani stomacho uomitur, scilicet humectatis cibo & potu stomachi fibris. Siccæ enim rumpendi pericu-

lo magis sunt obnoxiæ.

C. 11. DEINCEPS autem de quartanis disseremus, quas per initia moderate, leniterq; tractare oportet: nullum uehemens medicamentum aut uacuationem adhibentes, nisi sanguis admodum exuperare uideatur. Et si secta uena sanguis niger ac crassus, qualis maxime in lienosis conspicitur, profluat, audacter mittendus est: sin flauus ac tenuis, statim supprimendus. Secanda uero uel interna uel media sinistri cubiti uena est, & uictus deinceps, qui flatus sit expers, probumq;, succum generet, adhibeatur: uenterq; si fieri potest, consuetis emolliatur. quæ si non profecerint, clysteribus per initia quidem mollibus, postea uero acrioribus sollicitãdus est. A suilla autem carne cibisq; omnibus glutinosis & lentis, quiq; refrigerant & qui exiccant, arcendi sunt ægroti: uino uero albo, tenui, & mediocriter calido utantur. Ex auibus autem quæ boni succi sint, ac nõ palustres: ex piscibus qui facile coquantur, & molli minimeq; glutinosa sint carne, dare oportet. Salsamentis uero ac sinapi utendum est, & certis diebus interpositis medicamentum, quod quia ex triplici conficitur pipere, *διὰ τριῶν πεπέρεων*, dicitur, est sumendum, aut diospoliticon: solumq; piper

per cum aqua, recte quotidie præbebis. A' frictionibus uero, ambulationibus, balneis, aliisq; consuetis, penitus arcendi nõ sunt. Verum, si à balneis omnino abstinere possent, solis contenti frictionibus, plurimum iuuarentur. Et, si breuis quartana sit, minimeq; uiolenta, non male per accessionum intermissiones ægroti ad solitas exercitationes sese conferent. Hæc quidẽ per initia usq; ad uigorem peragẽda sunt. Quòd si in morbi uigore constitutus æger iam esse uideatur, tunc tenuiori, quàm antè uel pòst, uictus ratione uti debet: statimq; longa quies imperanda est: ac uisceribus prouidendum fotu ac litu, quibus emolliendi laxandiq; uis insit. Deinde medicamentis, quæ diuretica uocant, urinas euocare oportet: & si coctionis notæ apparuerint, tunc medicamentis, quæ atram bilem educunt, non semel, sed subinde sæpius purgare, si res ita exigere uideatur. A' cibo uero ægrotum uomere oportet: tunc autem si nihil uetet, album ueratrum sæpe dandum est, primum radicibus mistis: quod si nihil profuerit, ipsum etiam ueratrum. His uero qui uomere nequeũt, uehementius per inferiora purgatis medicamentum, quod ex uiperis est temperatum, dandum est, & alia, quæ aduersus has

febres commendantur: in quibus omniũ probatiſsimum habetur, quod ex liquore cyrenaico coficitur, nobis uſitatum. Qui autem per initia aliquod ex his medicamentis dederunt, aut omnino ante morbi ſtatum ex ſimplici quartana duplicem ſæpe, aut ſine dubio maiorem ac difficiliorem: ex duplici uero triplicem, aut omnino duas ipſas difficiliores ac maiores reddiderunt. Noui enim medicum quẽdam, qui tribus quartanis laboranti medicamẽtum ex uiperis, ante morbi uigorem dare ſit auſus: deinde omnibus ut par erat adauctis aſsidua febris ſucceſsit, quæ hominem ingulauit.

Blande, leniterq́; tractari quartana debet: ob id, quòd humor, qui hanc efficit, tractui ſit contumax: ægre enim per initia, & antè quàm concoctionem ſit expertus, trahens medicamentum ſequitur, tum propter craßitiem ac frigiditatẽ, tũ quòd uias anguſtas, per quas trãſit, obſtruit, tum quòd qui in carnoſo genere reſidet, infarctus meatibus ſit: igitur expectanda eſt cõcoctio. Nam ſi prius uehementi medicamento trahere moliaris, humore non ſequente ſanguis & carnes eliquantur, natura iritatur, obſtructio & febris augetur, & alia id genus incommoda fiunt, quæ Galenus libro, cui titulus eſt, Quóſnam purgare oportet, quibus medicamentis, &

quan

quando, fuſe docet. Itaq; neq; forti medicamento, neq; alijs uehementibus remedijs ſolicitandus æger eſt: neq; balneis uti debet, niſi ijs ſit aſſuetus. Imò ab ijs tutius abſtinebit: nam quatenus refrigerant obſunt, quatenus autem foras euocant, obſtructionis periculum afferunt: maximeq; ſi corpus redundat excrementis crudis. A' frictionibus uero, ambulationibus, alijsq; consuetis, in totum arcendi non ſunt: hoc eſt, permittenda quidem hæc ſunt, ſed minus quàm per ſanitatem: neq; tam crebro, tamq; uehementer fricare, ambulare, aliterq; corpus exercere licet, quàm per ſanitatem: alioqui ut dictum eſt, ſubeſſet obſtructionis periculum. Sed ſi moderata hæc adhibeantur, idq; inter acceſſiones, & longe ab his, excrementa uacuabunt: & alia corpori commoda adferent, ut ex ſecundo de Sanitate tuenda Galeni libro uidere eſt. Neq; uero ſanguis mittendus eſt. Nam uacuatio hæc corporis iam refrigerati ac reſiccati, peneq; ſanguine deſtituti incommodum auget. At ubi ſanguis uehementer abundat, uenam ſecare licet ſiniſtri cubiti internam, uel mediam. Nam ea uena ex liene maxime, qui in febre quartana affici ſolet, ut prius oſtenſum eſt, uacuat humorem melancholicum. Vbi igitur talis apparuerit, hoc eſt niger & craſſus, large uacuãdus eſt, nimirum à quo febri materia ſuggeritur. huius igitur ſi copiam magnam extraxeris, natura reliquo humori concoquendo

ſuperior euadet, febremq́; breuiorem reddet. Si uero tenuis ac flauus appareat, ſtatim eſt ſupprimendus: quando eiuſmodi ſuccus inutilis nõ eſt, ſed craßum ac frigidum humorem, tum ſua ſubſtantia, tum qualitate emendat. Victus flatuoſus non ſit, bonumq́; gignat ſuccum: uires enim, quæ diu durare debent, ſeruat & auget: & craſſum ſanguinem ſua ſubſtantia corrigit. hac ratione aues boni ſucci proſunt, paluſtres inſalubres ſunt, quòd & excrementis ſcatẽt, & craßũ humorem gignunt, ægreq́; concoquuntur. Piſces quoq; ſaxatiles boni ſucci ſunt. Paluſtres uero, lacuſtres, & qui in immundis ac turbidis aquis uiuunt, excrementoſi, ac mali ſucci. Flatuoſus uero cibus, uentrem ac uiſcera flatu diſtendit, eorumq́; functiones impedit. Venter, ſi omnino fieri poteſt, conſuetis alimentis, uel puris uel medicamentoſis emolliendus eſt, aut clyſteribus primũ mollioribus, deinde acrioribus: ſenſim enim augenda eſt eorum uis, prout ſenſim febris materia coquitur. Nam per initia, ut dictum eſt, leniter has febres tractare oportet. À ſuilla carne, glutinoſis, lentis, & frigidis ſiccisq́; cibis omnibus, arcendi ſunt: ut qui & coctu difficiles ſunt, & ſuccum craßum lentumq́; gignant. In exemplaribus Græcis typis excuſis & in Paulo Aegineta legitur, καὶ τῶν ψυχόντων καὶ ὑγραινόντων. Leonicenus uero legiße uidetur, ψυχόντων καὶ ξηραινόντων: quæ lectio magis mihi applaudit. Conſtat

ſtat enim humida hiſce febribus commoda eßе, ſicca uero incommoda. Vino albo, tenui, mediocriter calido, utantur. Eiuſmodi uinum ſua tenuitate, craßitudinem humoris melancholici extenuat: caloris mediocritate, corpus modiocriter calfacit humore melancholico refrigeratum, coctionem iuuat & urinas prouocat. Craßum uero & calidum, humiditatem reſoluit, craßum humorem gignit, ac ægre concoquitur. Salſamentis uero ac ſinapi in hiſce febribus utendum eſt, quatenus extenuāt craßos ac glutinoſos ſuccos, ſuperuacuamq́; humiditatem depaſcuntur. Conſtāt autem ſalſamenta ex piſcium carne & ſale. Solent enim piſces, præcipue qui excrementis ſcatent, ſale macerari, ac in uſum reponi: quorū qui mollioris ſunt carnis, facilius coquuntur, ſuccumq́; minus craßum ac glutinoſum pariūt: qui uero dura carne ſunt præditi, quales cetacei sūt, humorem gignūt craßum: proinde minus ex his quàm illis ſalſamenta quartanis conueniūt. Eadem ratione nec bubulæ, nec ſuillæ ſale conditæ, ſalubres ſunt: præſertim ubi per ætatem duræ euaſerunt. Interpoſitis quibuſdam diebus medicamentum quod διὰ τριῶν πεπέρεων dicitur, & dioſpoliticon, adhibendum eſt. Solum uero piper cum aqua quotidie. Piper cum triplex ſit, optimum eſt longum, deinde album & nigrum: calfacit enim, & flatuoſi ſpiritus craßitudinem ſoluit, & quæ in præcordijs congeſta cruda ſunt, extenuat.

extenuat. Cum aqua uero humectat, mediocriterq; calfacit: ideo quotidie uti licet: diospoliticon uero & διὰ τριῶν πεπέρεων, eandem uim ferè obtinent: sed quia uehementer calfaciunt, non est quotidianus usus salutaris, sed si interpositis quibusdam diebus, idq; inter accessiones, adhibeatur. Horum componendorum ratio, & utilitas ex Galeni de Sanitate tuenda libro IIII. petenda est. In uigore, tenuori uictu quàm antè uel pòst utendum est, quiescendumq;, ne natura circa morbi materiam omnino occupata, à suo munere auocetur. Deinde prouidendum uisceribus, quæ distendi solent tum uiscosi, tum crassi humoris ac spiritus etiam flatulenti abundantia, quibus resolutis ac uacuatis emollescunt ac laxantur. Quę nam emolliant ac laxent, abunde in libris de Facultatibus simplicium medicinarum tradit Galenus. Postea diureticis euocandæ urinæ sunt. Quoniam diuretica calida sunt, ideo nõ antè sunt adhibenda, quàm uiscera ab obstructione sint libera: ne secum humores rapiant, obstructionemq; augeant. Et si coctionis notæ apparuerint, subinde sunt purgandi his medicamẽtis, quæ atram bilem educant: semel enim ea educi non potest, quando tam uehemens medicamentum, quod totum hunc humorem tractui contumacem semel purget, corpus sustinere non potest. À cibo uero uomitus est ciendus ueratro albo, primum cum raphanite, deinde per se: cuius utendi mo

di modum docet Paulus *lib.*VII. *A' leuioribus enim molienda curatio eſt. Qui uero uomere ne queunt, uehementius per inferiora purgandi ſunt. Cum enim atra bilis & ad cutem tendat & ſtomachum, in uenísque ac uiſceribus, præſertim liene, abundet, diuerſos idcirco purgandi modos ac partes, quibus repurgari poſſit, docet: nempe cutem frictionibus, ſtomachum uomitionibus, uenas per urinas, purgationibus per aluum.* Neque *enim facile cum pigra ad motum bilis ſit, è longinquo ad uẽtrem trahi poteſt: quemadmodum biliosſus & ſeroſus humor, qui facile trahenti medicamento paret.* Verum *cum non omnes ad uomitum ſint idonei, quales qui preſſo anguſtoq́; ſunt pectore, quiq́; uomere non conſueuerunt, ſupplendum per inferiorem uentrem eſt, quod per uomitiones eſt negatum.* Ideo *uehementi medicamẽto eſt opus, quod humorem deorſum ducat: idq́; maxime apparentibus coctionis ſignis: imò uero, ut uere dicam, atra bilis, ut* Galenus *docet, ſemper deorſum eſt educenda: niſi, ut dictum eſt, aliò feratur.* Nam *quò natura uergit, eò deducere oportet.* Poſt *uehementem purgationem, medicamentũ, quod ex uiperis conſtat (theriacen uocant) adhibendum eſt.* Huius *antidoti uires & compoſitionem habes libro* Galeni *de* Antidotis *primo.* Alia *id genus medicamenta, quale eſt, quod ex liquore cyrenaico conſtat, adhiberi poſſunt, ſed*

ubi

ubi coctionis signa apparent: alioqui enim suæ caliditate febrem augerent. Medicamentum, quod ex liquore cyrenaico conficitur, capit succi cyrenaici, myrrhæ troglodyticæ, piperis, æquales portiones: seorsum trita rutæ succo colliguntur, in pilulasq́; finguntur, dantur oboli pondere.

c. 12. IN curanda autē quotidiana primis diebus tum aceto mulso, tū his quę probe urinam cieant, est utendum: ac in summa uictus ratio incidendi ui prædita esse debet. Circa statum uero de uentre, maximeque eius ore solicitum esse oportet: posteaq́; iubere, ut à raphanide, & cibis assumptis, æger uomat: hisq́; utatur medicamentis, quæ pituitam eliciant. Reliquam uero uictus rationem ex communibus scopis facile inuenies.

Μετὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, id est, ut Leonicenus uertit, post primos dies: quod quid significet, ingenue me ignorare fateor. neq; enim an duos, tres, plurésue dies, an totū morbi principiū intelligere uelit, satis constat: neq; si aut hoc aut illud dicere uelit, certum sit. non uideo cur hisce diebus acetum mulsum adhiberi non poßit, cum tunc lenta uiscosaq́; pituita corpus scateat. Propterea Paulum Aeginetam secuti lib. II. cap. XXIIII. legendum putamus, θεραπεύοντες δὲ ἀμφημερινὸν ὀξυμέλιτι χρώμεθα κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας. erroreq́;

reréq; fortè scriptoris, aut alterius deprauatam fuiße lectionem. Primos itaq; dies, totum id tempus eße putamus, quo cruditatis signa apparēt. Huic sententiæ Auicenna (si qua est eius apud doctos autoritas) astipulatur lib. IIII. Fen prima, tractatu secundo, de cura phlegmaticæ, his uerbis: Et omnes eius species (pituitosæ febris species intelligit) in hora principij in tribus diebus communicant. In neceßitate lenificationis æqualis aut uomitus, & in neceßitate administrationis subtiliātium, & incidentium & diureticorum &c. Cum enim hæc febris non admodū calida sit, uti exquisita tertiana, ad eius causas, non ad ipsam febrem consilium dirigit. Causæ sunt, pituita lenta putrescēs, quæ febrim procreat, & obstructio, quæ putredinem parit. Igitur per initia, pituita incidenda est, & meatus obstructi detergendi. Quocirca incidens uictus prodest, & acetum mulsum, quod strenue detergit, glutinosa incidit, & meatus ab obstructione liberat. deinde dißecta materia, & liberatis ab obstructione meatibus, urina cienda est: ut pituita per expeditos meatus purgetur: quàm antè purgare non licebat, tum quòd pigra ad motum eßet, tum quòd obstructionem auxißet. Circa statum uero, de uentre maximeq; eius ore habenda est solicitudo, tum quòd aceti mulsi usu iniuram aliquam accepit, tum quòd in quotidiana pituita stomacho obhærere solet: itaq; illi

proni

prouidendum est his, quæ foris admota robur inferant: cuiusmodi sunt, mastiche, nardus, absinthium, & alia id genus. Postea uero confirmato uentre, uomitus imperandus est: primo sumpta raphanide, deinde cibis: præsumpta enim hæc cibum subleuat, proindeq; uomitionem reddit faciliorem. Post quam medicamentis quæ pituitã eliciant, utendum est: tunc enim opportune pituita purgatur, scilicet concoctionem experta, reliquam uero uictus rationem ex communibus scopis inuenies. Communes scopi ex uiribus, morbi temporibus, causis, & symptomatis, petuntur. Quotidianam autem, quemadmodum & alias longas febres, sequuntur hypochondriorum & stomachi cruditas, inflatio, ac tensio. Vires igitur, & morbi tẽpora, cibi quantitatem: causæ uero ac symptomata, qualitatem præscribunt. Nã si ualida uirtus sit, ad morbum, eius causas, & symptomata attendendum est. Sin imbecilla, huius potius, quàm illorum habenda ratio est, quẽadmodum per initia uberior, in statu uero parcior cibus adhibendus est. Et ubi materia cruda est, & obstructio ingens, uisceraq; distenta, incidentibus cibis est utendum.

c. 13. IN febribus autem continuis, quibus morbi uigor non longius septimo futurus est, & uires ualidæ sunt, ætasq; consentit, exquisitus omnino, & tenuis uictus instituendus est. In quibus uero longius se-

ptimo

ptimo totius morbi ſtatus erit, aut uirtus imbecilla eſt, per initia quidem liberalius, inſtante uerò ſtatu parcius, uigẽte autem morbo tenuiſsime cibare oportet. Poſtea rurſus ſemper uberius, eodem modo cibum augendo, quo ante ſtatum minuebatur. Sanguis uerò, & ob morbi magnitudinem, & quibus rubor maior quàm naturæ conueniat ineſt, & uniuerſum corpus plus ſolito tumet, aut uenæ eminentes ac diſtẽtæ ſunt, mittendus eſt: niſi uires, ætas, & alia, quæ initio commemorata ſunt, prohibeant. Quòd uerò humidus uictus acutis omnibus febribus conferat, olim recte dictum eſt. Cremor igitur ptiſanæ, in quibus non aceſcit, adhibendus eſt: & mulſa quibus in bilem non uertitur, ſorbitionesq; ex alica, & panis ex aqua, aliaq; quæ aut eandem, aut huic proximam facultatem obtineant. Quòd ſi uehementer calidæ ſint, deurantq; febres, ubi primum coctionis notæ apparuerint, cum fiducia dãda in potu frigida eſt: cuius modum ex tẽpore, regione, ætate, natura, & conſuetudine metimur. Hæc quidem in ſumma eſt curandarum febrium, quæ accidentibus carent, ratio.

Exquiſitum, tenuemq; uictum dixit, ut ſimul doceret iuſtam cibi tum qualitatem, tum quan-

titatem, morbo uiribusq; conuenientem. Humidus enim & frigidus, excrementorumq; expers, & tenuis, febribus acutis prodest. Tenuis uires comminuit, eatenus tamen, ut non exoluantur, sed ad morbi finem durare poßint: qualis est ptisanæ cremor, mulsa & sorbitio ex alica. Plenus, qui nõ solũ eas conseruat: sed & plerunq; auget. Mediocris, qui tantum conseruat, aut multum labi non sinit. Itaq; uictus, quo morbus acutior est, celeriusq; ad uigorem properat, eo tenuior esse debet: liberalior uero, quo tardior. Nam ubi morbus peracutus est, celeriter consistit, statim extremos habet labores, id est acceßiones, uel symptomata: proinde tenuißimo uictu utendum est: permittenda enim natura est uacare circa morbi concoctionem: non autem ad cibos conficiendos auocãda, modo id liceat per uires, & ætatem ægrotantis. Vires enim, si ualidæ sunt, cibi abstinentiam uel tenuißimum uictum permittunt: ætas autem, si consistit, eiusmodi uictus rationem sustinet. Sin puerilis, largiorem efflagitat: quoniam ob corporis mollitudinem, substantia uirium resoluitur: ideoq; magis refici debet. Eadem ratione, & qui rara sunt textura, minus ferunt extremam uictus rationem. At si morbus minus sit acutus, seriusq; ad uigorem peruenturus, tanto liberalior cibus adhibendus est, quanto tardius uigorem morbus est adepturus. Igitur ubi morbus longus est, & uires imbecillæ, ætasq;

cx. c. 13.

tasq; incommoda, uberiori cibo uti oportet. Ad eundem modum morborum tempora, uictus rationem uariãt. In principio enim largior uictus adhiberi debet: instante statu parcior: in ipso autem uigore tenuißimus: atq; ut semel dicam, quo propius ad statum acceditur, eo tenuior eße debet. Nam in principio minores sunt labores, minusq; occupata natura est: eam ob rem minori incommodo à coquendo morbo, ad cibum conficiendum auocari potest. Contrà accidit in uigore, ubi accidentia maxime urgent. Post uigorem autem, natura circa morbi concoctionem nõ amplius uersante, pleniori cibo semper utẽdũ est: ut uires non solum conseruentur, sed & augeãtur, eo modo, quo ante statum minuebatur. nam sensim lapsas uires, non affatim reficere oportet: tãtum enim tunc alimenti cõcoqui non potest, quãto corpus indiget. Itaq; paulatim cibus augendus, ut paulatim uires resarciantur: refici autem debent ad morbi materiæ expulsionem.

Sanguis uero & ob morbi magnitudinem, & in quibus est rubor præter naturam, uniuersumq; corpus plus solito tumet, aut uenæ eminentes distentæq; apparent, mittendus est: nisi uires, ætas, & id genus alia prohibeant: magnitudinẽ morbi, uehementiam uocat: quæ ex propria eius constitutione, specieq;, & symptomatis depræhẽditur. Symptomata autem duplicia sunt: quædam enim actionis læsiones sunt, de quibus mox

disseretur. Alia solùm affectiones, quæ morbum consequuntur, ut sitis, inquietudo, & alia id genus, quæ si multa, diuturna, ualida ac magna sunt, uehementem esse febrem testantur: si uero pauca, breuia, imbecilla, ac simplicia, mitiorem. Rubor & tumor corporis præter naturam, uenarumq; distentio, sanguinis abundantiam indicant. Magnitudo uero morbi ac uehementia, malam qualitatẽ. Itaq; prodest uenæ sectio, ut quæ tum multitudinem, tũ prauitatem humoris uacuat. Vacuatio autem uiribus respõdere debet. Imbecillitas enim uirtutis, quemadmodum & ætas puerilis, habitudo corporis nimis aut extenuata aut obesa, profluuium sanguinis per quãcunq; corporis partem, alia uacuatio insignis, humorum cruditas, tum in stomacho, tum reliquo corpore, aliaq; id genus uacuationem dissuadet. Quòd autem uictus humidus acutis omnibus febribus cõferat, pridem recte dictum est. Victus, inquit Hippocrates, humidus omnibus febricitantibus prodest: quoniam eiusmodi affectus calidus & siccus est. At non ob id solum, quòd humectat, confert: sed quia facilime concoquitur, ut in libro de Optima secta scribit Galenus. Nã si, quod concoquitur, primum liquari, deinde distribui in corpus debet: ægrotus uero cibum facilimæ concoctionis desiderat: (facilime autem liquatur ac distribuitur, quod humidum est) eiusmodi uictus omnibus febricitãtibus utilis est. Igi

tur

C. 14.

tur cremorem ptisanæ, quibus nõ acescit, & mulsam, quibus in bilem non uertitur, dare oportet, & sorbitiones ex alica, & panis ex aqua, ut ex quo sal & fermentum elutum sit; & id genus alia, quæ humectandi uim habent. Quòd si uehementer calidæ sint, durantq; febres, ubi primũ coctionis notæ apparuerint, cum fiducia danda in potu frigida est, quantum ætas, tempus, regio, natura, & consuetudo, permittunt. Perpetuo enim febri, qua febris est, conuenit: quia refrigerat, & humectat, uti prius dictum est. C. 14.

QVAE uero cum symptomatis sunt febres, haud ita simpliciter curantur: sed, quoad fieri potest, expendere oportet, quanta febris sit, quantumque symptoma quod periculum adferat, ac horum uehementiori, molestioriq; insistendum: non neglecto tamen omnino altero. Age igitur febricitet quispiam citra humorũ plenitudinem, sed cum recenti cruditate os uentris mordente, prementeq;, reiecerit uomitione humorem aliquem uitiosum, qui in transitu ita uehementer ægrotum læserit, ut moleste anxieq; ferat. Solámne multitudinem ad febrem tum respicientes uacuare tentabimus, quod citra molestiam alioqui faceremus? An prius ori uentris prospiciemus, ac postea ubi recte id habuerit, uniuersum corpus, quantum res

ipsa exposcit, uacuabimus? Mihi sanè ita uidetur. Tales igitur non paucos sæpe uidimus, alios quidem interiisse, alios uero in summum periculum fuisse adactos: cum eos uacuare, uentris ore nondum confirmato, medici tentassent.

Symptoma aliud, affectio quædam est, morbum sequens, ut modo dicebatur: Aliud uires lædit, & morbum auget. Prius medendi rationem non immutat: estq; affectus curandi nota, ut pulsus inæqualitas, calor præter naturam, sitis, inquietudo, & id genus alia quæ affectum produnt. Posterius uero, quia rationem causæ obtinet, si quidem graue est, curationem interpellat. Vires enim demolitur, ac morbum auget: qualis est uentriculi affectus, excretiones immodicæ, et alia quæ in sequentibus tractabuntur. Igitur uidendum est, quanta sit febris, & quantum est symptoma, quod periculum adferat, & urgentiori succurrendum. Finge igitur aliquem febricitare citra plethoram, id est humorum plenitudinem, sed tamen cum recenti cruditate os uentris mordente, uomatq; humorem aliquem, qui in transitu grauem ægroto adferat molestiam. Dico prius uentri, quàm humoris febrem procreantis, multitudini succurrendum esse: quam si uacuare tentes, siue purgante medicamēto, siue sanguinis detractione, affectum stomachi augebis, inhabilemq; reddes ad cibi concoctionē: quæ ad

uires

cx·c·12

uires tuẽdas neceſſaria eſt: detracto enim ſanguine, naturali calore uenter deſtituetur, proindeq; nec cibum conficiet, nec quem continet humorẽ crudum, probe concoquet. Quòd ſi purgare corpus tentes, & humoris in ſtomacho multitudinem augebis, & uirtutem proſternes: ita ut pro noxæ magnitudine, alij intereant, alij in graue aliquod periculum labantur. Igitur ſtomacho prius conſulendum eſt, quàm febris materia uacuanda.

SED nec, ſi cum alui profluuio febris acceſſerit, alia uacuatione eſt opus. Verũ ipſum per ſe ſufficit, etiam ſi non ſit pro multitudinis ratione. Quicũq; enim ab ijs, tanquam maiori inanitione egentibus, uel ſanguinem ducere, uel uentrem mouere auſi ſunt, in grauia pericula præcipitarunt.

Si uentris profluuium, id eſt diarrhœa, febricitantem occupet, alia uacuatione opus non eſt: quòd id omnem corporis redundantiam uacuare ſolet. Itaq; ipſum ex ſe ſufficit, etiam ſi minus ſit quàm pro multitudinis ratione. Timendum enim eſt, ne ſi iam incitatum uentrem medicamentis moueas, naturam ita prorites, ut poſtea eius impetum cohibere, aut uix, aut nullo modo poſſis: unde & ſyncope, & mors ſequutura ſit: aut ſi uenam ſeces, uires fluxu aut iam quadam tenus labefactatæ, aut propè ut labefactentur,

in totum pereant.

NEQVE uero, si quis conuulsus sit, simulq; sanguinis missione egeat, huic semel omnino tantum detrahes, quantum affectus exigit: sed & aliquid symptomati est relinquendum, quod plerunq; sudores mouet, uigilias adfert, & robur deijcit ægrotantis.

Conuulsio fit, reductis ad suam originem neruis uel musculis: quod accidit aut inanitione aut siccitate, aut repletione. De postrema autem, nostra nunc est disputatio: quæ in corpore & eius partibus fit. ut cum uultus peruertitur, singultu stomachus infestatur, interdum crus, interdum altera corporis pars, interdũ corpus ipsum. Hæc enim conuulsio, multitudinẽ humorum indicat: quæ uacuatione eget. Sed quoniam cerebrum affectus communicatione læditur, sudores mouet, uigilias adfert, roburq; ægrotantis deijcit, unde uitæ periculum sæpe imminet: ideo non semel tantum uacuandum est, quantum febris exigit: sed ad uirium tutelam aliquid reponendum est: quod postea remisso accidente, tutò auferri poterit.

AD eundem autem modum si uehemens uigilia, dolorq; grauis ægrotum infestet, subitas ac multas uacuationes uitare oportet.

Vehementes tum uigiliæ, tum dolor, uires demoliuntur: transmißis ad doloris locum, & per uigilias ad cerebrum, spiritibus: ubi resoluũtur, uti prius ostẽsum est, & mox fusius dicetur. Vnde his infestantibus, ab integra uacuatione est temperandum.

AERIS uero ambientis temperies, cum omnino calida & sicca est (qualis inter Canis & Arcturi exortum) symptomatis loco habenda est. Quocirca omnes, quibus medici neglecta temporum ratione uenam secare ausi sunt, perierunt. Ad eundem modum, si uehementer admodum frigida sit. nam tum quoq; à sanguinis missione est temperandum: quando in talibus non parua sequi pericula uidemus. Etenim in calidis uehementer aëris constitutionibus, improbe uacuati, syncope, ut uocant, ac resolutione intereunt. At in frigidis, per accessionum initia uehemẽter refrigerati nõ amplius releuãtur. Igitur neq; in calidis, neq; in frigidis, supra modum regionibus, sanguinem mittere audemus. Quòd si regioni temporis conditio respondet, omnino abstinemus: at si non consentit, uacuamus quidem, sed longe minus, quàm si neutrum uetaret. Quin etiam uelut symptoma quoddam ad suscipiendam affectionem procliuitas consi-

derãdaeſt. Multi enim nũquã euacuati fuerunt, neq; ullam pleniorem uacuationẽ, neq; longiorem inediam ferunt: ut quæ aliis omnes corporis uires facile deiiciãt, aliis ſtatim os uentris adeo male afficiãt, ut à cibis abhorreant: & ſi aſſumere cogantur, aut non contineant, aut improbe coquant. In hac dignotionis parte, expendẽda eſt ægri temperies. Natura enim calidi & ſicci omnes ab integra uacuatione prõpte læduntur. Conſuetudo quoq; non parum habet momenti, cum ad alia omnia, tum maxime ad uacuationis indicationẽ. Alij enim nunquam ſunt uacuationem antè experti: neq; integram pertulerunt: largoq́; cibo uſi ſunt. Alij contrà, amplo cibo nec utuntur, & uacuationibus ſunt aſſueti. Hos igitur intrepide uacuare oportet, modo reliqua conſentiant. Alios uero, nempe inſolitos, non item: etiamſi reliqua omnia ſuadeant.

Aëris conditio, ægri temperies, & habitudo, conſuetudo & ætas, uice ſymptomatum habentur: non quòd morbos ſequantur, ſed quia curationem, curationisq; modum immutant. Aëris enim conditio & regio uehementer calidæ ſiccæq;, plenam uacuationem non admittunt, alioqui ſyncopen ac uirium reſolutionem inducunt. Calor enim aëris ambientis, è corpore foras euocatum

catum ſpiritum digerit, reſiccatq́; corporis habitum, ac imbecilliorem reddit: ubi igitur temporis conditio & regio conſentiunt, omnino à ſanguinis miſsione abſtinendum eſt. Vbi uero altera tantum adeſt, detrahere quidem licet: ſed longe minus quàm ſi neutra uetaret. Vehementer uerò frigida uel regio, uel temporis conditio, uel utraque, corpus refrigerat: proinde ſanguinis miſsionem impedit. Cum enim ſit refrigeratus corporis habitus, rurſusq́; per acceſsionis initia refrigeretur: nunquam poſtea priſtinæ ualetudini reſtituitur: ſcilicet natiuo calore à frigoris ui deuicto. Ad hũc modum ſi æger prompte ex miſſo ſanguine afficiatur, id eſt aut imbecillior reddatur, aut eius ſtomachus deterius habeat: hanc uacuationem reſpuit, ſicuti & longam inediam. Prompte autem afficiũtur ab utraq;, qui dilutioris ſunt ſanguinis, ſpiritus habent tenues, calidi & ſicci ſunt, quiq́; amara bile abundant. Ad hæc, ſi non ſit æger huic uacuationi aſſuetus, largoq́; cibo uti ſolitus, is neq; inediam citra noxam, neq; ſanguinis miſsionem feret. Cum enim conſuetudo procliuitas quædam ac facilitas ſit eodem modo ſemper agendi aut patiendi in rebus naturæ tã amicis quàm aduerſis uſu comparata: ſi quid ægro inſolitum obijciatur, iniucũdum, quòdq́; extimeſcat, id ſine magno incommodo, ſæpe etiam ſine graui periculo ſubire non poterit. In quo genere

nere

nere cum ſit ſanguinis miſsio, ſine metu ac plerunq; animi deliquio (ſi meticuloſus ſit & uacuationem nunquam antea expertus, ſed liberali cibo ſemper uſus) hanc uacuationem longãq; inediam non ſuſtinebit. Contrà qui uacuationibus ſunt aſsueti, & parco cibo utuntur intrepide, & ſine ullo periculo, tum inediam, tum uacuationem ferent.

AD eundem uero modum & corporis habitudines cõtemplandæ ſunt. Nam qui denſa ſolidaq; ſunt carne, haud facile ijs iniuriis patent. Itaque uerendum non eſt eos ſemel uacuare, ſi & alia hortẽtur. Qui uero mollem, & algæ modo teneram prõpteq; diffluentem hanc habent, in grauem noxam facile ruunt. Quare ab his, etiam ſi omnia alia ſuadeant, ſanguinem ducere non audemus, uerum aliis uacuationibus quàm moderatiſsime promptiſsimeq; fieri poteſt, utimur. Similiter autẽ & his, qui habitu ſunt immodice uel obeſo uel graci li, uenam ſecare, & alio quouis modo affatim uacuare timendum eſt.

Qui denſa duraq; ſunt carne, non facile reſoluuntur: ideo largam uacuationem ſuſtinent. qui uero mollem, raram, laxam, prompteq; diffluentem carnem habent, cum ex ſe reſolutioni ſint idonei, hanc uacuationem non ferunt: quẽadmodum nec immodice graciles aut natura obeſi

obesi (hi enim exiguas habent uenas) ob sanguinis inopiam & uirium imbecillitatem. Aliis igitur uacuationibus mediocribus, de quibus mox disseretur, utendum est.

HIS uero ætas tanquam symptoma quoddam, quod affatim uacuare prohibeat, annumerari potest: neq; enim pueri neq; senes sine molestia hanc uacuationē sustinere possunt. Hos igitur commemoratos omnes, efflagitante uacuationem affectu, non semel, nec affatim, sed paulatim uacuare oportet: mediocribus inediis, frictionibus, mollibus clysteribus, fotibus, cataplasmatis, & balneis. Quorum omnium rursus indicationes ab iis, quæ antè memorata sunt, desumere oportet.

Pueritia etsi uiribus naturalibus ualet, integram uacuationem dissuadet, ob materiæ tenellæ, & mollis fluorem: facile enim hæc resoluitur. Senectus uero, neq; hanc sustinet: ut in quibus iniuria, quæ ex immodica uacuatione accidit, non facile reparetur.

AD eundem uero modum, si quando duo symptomata contraria sequantur: utrum eorum sit uehementius, considerandum est. Pari ratione, si duo morbi in eodem homine pugnantes habeant indicationes: tunc enim urgenti est insistēdum:

sed

ſed altero nequaquam neglecto.

Nonnunquam in eodem ægrotante, duo ſymptomata, aut duos morbos, diuerſas habere indicationes comperimus. Primumq; ei occurrimus, quod magis urget, id eſt quod aliud incommodum alioqui ſit adlaturum, niſi ipſi ſuccurratur: aut ſine quo alterum curari non poſsit. Pari modo, ſi duo morbi copulentur, contrarias habentes indicationes: ei primum conſulimus, qui maiorem offenſionem adlaturus ſit: aut ſine quo alter curari non poteſt, aut qui magis urget. uti ſuprà oſtendimus.

QVAE autem à ſymptomatis, & morbis ſumuntur indicationes, non ſimpliciter, ſed pro cauſa quæ unumquodq; attulit, conſiderandæ ſunt, uelut animi defectio, ac exolutio. Sunt enim pro una eademq; re ambo hæc nomina à medicis uſitata: ipſa quidem res una eſt, ſed eius cauſæ multæ. Anima enim deficit ex cholera, alui profluuio, inteſtinorum tum difficultate tum leuitate, fluxu muliebri, uulneribus, mariſcis quas hæmorrhoidas nominant, ſanguinis tum ex ore, tum è naribus profuſione, immodicisq; ex partu purgationibus. Nonnunquam uero animæ defectum attulit magna cruditas: præſertim cum aluum immodice ſubduxit. Et ingẽs fames, quæ bulimos dicitur, nihil aliud eſt quàm

quàm animi deliquium. Omnem etiam uteri ſtrangulatum idem affectus antecedit: quemadmodum eius tum aſcenſum, tum deflexum in latus, tum inflammationes ſæpe ſequitur. Sed & apoplexiam, comitialem morbum, ſi quidem malignus eſt, reſolutionem, ſyncopen & marcorem anteit. Nonnunquam cum febrium acceſſionibus non paucis accedit: maxime, ſi corpus ſumme aridum ſit, ac ſqualidum, aut immodice plenum. Cum febre quoq; ardenti, ac maligna: aliquando & quibus per febriũ acceſsiões extrema uehemẽter refrigerata ſunt, quiq; ob imflammationis uel iecoris, uel ſtomachi magnitudinem febricitant, ijs per acceſsionũ initia anima deficit: præſertim ubi crudorũ, minimeq; coctorum humorum multitudo, aut inſignis alicuius partis obſtructio infeſtat. Item & quibus os uentris aut imbecillum eſt, aut à uitioſis ſuccis mordetur, aut craſſis uel glutinoſis uel humidis uel frigidis ingraueſcit. Quin & nonnulli affectuum animi uehementia deficiunt: præcipue ſenes, quiq; ex aliis imbecillitate aliqua laborant. Etenim ipſorum non paucis mœror, lætitia, ac excandeſcentia, hoc incommodum intulerunt. Nonnunquam uero & intempeſtiue erumpentes uapores hoc

modo

modo affectis, animi deliquium induxerunt. Quemadmodum & robustioribus, immodici sudores. Preterea abscessus eruptio uires uehementer lædit: maximeq; si in uentrem, stomachum aut thoracem affatim confluit. Et si nos aliquando secto abscessu pus affatim uacuemus, necessario deficit anima: quemadmodum si uberius purgemus, uel inaniamus, seu clysteribus, seu alio quouis modo, idem malum adferemus. neq; uero in hydrope humor etsi superfluat, & preter naturam sit, semel totus citra noxam uacuari potest: alioqui hominem deficere animo necesse est. Sed & doloris uehementia uires prosternit, nimirum si repēte uel morsus incidat, uel intestina circa umbilicum torqueantur (στρόφους hunc affectum Græci uocant) uel ileos, uel aliud malum oboriatur. Porrò uulneratus neruus, & musculi caput, animæ deliquium induxerunt: & maligna articulorum ulcera, & gangrænosa, & depascentia omnia, ac immoderata quædam frigiditas, aut caliditas, & uitalis roboris solutio. Hæc quidem sunt animæ deficientis causæ.

Indicationes nō simpliciter à morbis & symptomatis, sed a causis petuntur: ut, uerbi gratia, si quis exanimetur, non solum animæ deliquio,

sed

ſed eius etiam cauſæ, nempe uel choleræ, uel fluxioni alui, uel inteſtinorum leuitati aut difficultati, uel alijs id genus cauſis remedia præſcribimus: ut in ſequentibus docebimus. Animi defectus & ſyncope, ut magnam inter ſe habent cognationem, ſic inter ſe differunt: quòd ille ſit ſpirituum, præſertim animalium, uehemẽs ſubitusq; motus: cum enim relicta ſede ad locum aliquem confluunt aut pereunt, animalis facultas tantiſper conſternatur ac excidit, ſenſusq; omnes intercipiuntur, dum ad ſuam originem ſpiritus redierint, aut noui procreati ſint. Mouentur enim interdum ſpiritus citra iacturam, aut ſaltem magnam, ut in dolore, & animi tum affectibus tum actionibus. Cuiuſmodi ſunt timor, pauor, admiratio, triſtitia, ira, uigiliæ, curæ, anxietates, & ſimilia: quorum uires antè præſcripſimus. Aliquando uero unà cum motu pereunt, ut in uacuationibus: de quibus poſtea dicemus. Syncope autem, eſt uniuerſarum uirium præceps, ſubitaq; ruina, hoc eſt, καταπτωσις ὀξεῖα καὶ ἀθρόα δυνάμεως, quæ contingit, & interceptis ſenſibus, & liberis. Hanc autem animi defectus ſæpe antecedit, aliquando comitatur, aliquando uero ſolus affligit. Cor enim affectũ, facile in ſympathian alia duo principia iecur & cerebrum trahit: unde non ſolum ſyncope, ſed & animi deliquium naſcitur. Quòd ſi cerebro patienti, alia duo principia non conſentiant, ani-

ma quidẽ citra ſyncopẽ deficiet. Sin cõdoleſcãt, antecedet ſyncopẽ animi deliquium. Vires ſunt, animalis, uitalis, & naturalis: quæ corpus noſtrũ gubernant. Animalis quidem, in cerebro: Vitalis autẽ, in corde: Naturalis uero in iecore collocata eſt. Harũ ſubſtãtia ex cõmoderata qualitate & quãtitate ſpiritus, & ſolidæ ſubſtantiæ conſiſtit: quibus probe contemperatis commoderatisq́;, uires ualere neceſſe eſt. Contrà collabi, ubi uel alterantur, uel corrumpuntur. Alterantur autem à qualitatibus, uel nudis, uel in uitioſo ſucco receptis. Corrumpuntur uero ſolida quidem, hoc eſt caro, & quæ ex genitura cõdita eſt, alimenti penuria: ut in bulimo, id eſt, ingenti ac inſatiabili fame: aut digerente abſumenteq́; calore, ut in ardentibus, colliquantibus, & hecticis febribus. Spiritus uero perit ſuffocatione, admiſtione alienæ materiæ, tota ſubſtantia cõtrariæ, nutrimenti defectu, uacuatione immodica, impedita reſpiratione, & reſolutione, id eſt digeſtione per halitum. Suffocatur autem ſpiritus obſtructione ac repletione, non ſolum partium principum, ſed & uniuerſi corporis. Oppletis enim uenis aut obſtructis, uel principiorum uel totius corporis natiua caliditas ſupprimitur, ac ſuffocatur. Admiſcetur autem aliena ſubſtantia, inſpiratione aëris peſtilentis, aut uaporis alicuius tetri odoris, qualis ex ſtagnis, paludibus, & cadaueribus non crematis exhalare ſolet: aut puro

quidem

quidē ex se aëre, sed dū inspiratur, uitiū in spirādi instrumētis cōtrahēte, aut genitalis seminis, aut mēstrui, uel grumi sanguinis uel alterius corruptæ substātiæ uapore ad cor permeante. Vitiatur autē aër attractus, pulmonis & partium pectoris ulceribus. Nā uti uēter cibū iecori, ut fiat sanguis, præparat: ita pulmo cordi aërē, ut uitalis spiritus generetur. Nutritur enim is spiritus tū ex inspirādo, tū ex sanguine: quemadmodū animalis & ex inspirando, & eo quod suggerit reticularis plexus: ut autor est Galenus libro duodecimo Methodi medendi. Si igitur pulmo attractum aërem ulceris putrilagine uitiet, in spiritus uitalis substantiam mutari non poterit: quemadmodum nec si uenter cibum omnino corrumpat, in sanguinem iecur eum conuertet. Nutrimentum uero deficit, imbecillitate nō solum principiorum, sed & totius corporis, spiritum generare nequeunte. Vacuatio uero fit alui profluuio, & alijs causis ab ipso Galeno hic enumeratis. Prohibetur respiratio, cordis, pulmonis, gutturis & faucium obstructione: aut impeditis resolutísue spirandi instrumentis. Resoluitur autem spiritus, ingenti dolore, animi affectibus, crebris motibus, quales sunt uigiliæ, & labores: sua itē tenuitate, & corporis raritate, & expultrice ui immoderatius per uniuersum corpus concitata. Itaq; uteri & alui profluuium, uulnera, mariscæ, sanguinis per uomitum reiectio, & è na

ribus profusio, purgatio ex partu immodica, nã solũ animi deliquium, sed & syncopen adferũt, tum quia spiritus substantiam uacuant, tum quia alimoniam corpori subtrahunt. Cholera uero, & intestinorum difficultas, tum doloris, tũ uacuationis magnitudine, spiritus substantiam demoliũtur. Cruditas autem, quia uires premit multitudine, & exiguos animalis meatus obstruit craßitudine, & acrimonia pungit. Bulimos, id est ingens fames, utriq; substantiæ alimẽtum negat. Vteri uero suffocationem omnem, antecedit animi deliquium. Suffocatur autem uterus uel genitali semine, uel menstruo sanguine, uniuersum corpus potenter refrigerante (ut autor est Galenus) ita ut spiratio sensu deprælendi non poßit: atq; hac ratione uterus suffocari dicitur. Hunc autem affectum animi deliquium antecedit: scilicet corrupti uel seminis, uel menstrui uapore substantiæ spiritus permisto, nondum uniuerso corpore ualenter refrigerato. Nã tunc non solum deliquium est, sed & strangulatio ab utero. Porrò animæ defectus antecedit apoplexiam, & comitialem morbum obstructione suffocato spiritu. Antecedit & resolutionem, ac syncopen, & tabem, eodem resoluto ac digesto: idq; aliquando per febriũ κα]αβολὰς, id est, accesiones, & impetus: præsertim ubi corpus laborantis extreme siccũ est, aut squalidũ, aut immodice plenũ. Spiritus enim penuria squalidis in illo

acceßio

accessionis impetu absumitur, in plenis uero uirtus grauatur humorũ & uaporum plenitudine, sæpe etiam suffocatur. In febre autem ardenti, ac maligna linquit animus: tum quòd substantiam spiritus resoluat, tum quòd fuliginosus uapor, spiritus substantiæ misceatur. Quibus uero extremæ partes, per initia accessionum uehemẽter refrigeratæ sunt, anima deficit. Nam ab immoderata intemperie hunc affectum nasci antè dictum est: quanquam & in tanta perfrictione, spiritus affatim intrò remeat: qui multitudine suffocatus, animæ defectũ adfert. Eadem ratione, & in magnis iecoris, uentris, uel stomachi, uel aliarum internarum partium inflammationibus, per accessionis febris initia deficit animus: maximeq; si crudorum succorum copia, aut insignis partis alicuius obstructio infestet: nã & tũc suffocatur spiritus, & uirtus grauatur. Item, & quibus os uentris imbecillum est, & à prauis succis mordetur, consentientibus principijs: quemadmodum si & à crassis, glutinosis, humidis, aut frigidis degrauatur: sic uehementibus animi motibus nonnulli deficiunt, præcipueq; senes, ac ex alijs imbecilles, quando hi affectus digerendæ in his animulæ facultatem habent. Nonnunquã uero & intempestiue è corpore erumpentibus uaporibus, tales deficiunt: quemadmodum robusti immodicis sudoribus. Præterea abscessus eruptio uires uehementer lædit. Nam unà cum pure

ſpiritus exhalat, & ſi in uentrem aut thoracem affatim confluit, uires degrauat. Ad eundem modum ſi ſecto abſceſſu pus affatim effluat, neceſſario anima deficiet: quemadmodum ſi quis immodice purgetur, aut uacuetur, ſeu clyſteribus ſeu alio quouis modo: idem periculum ſubibit, quando unà cum materia copioſus ſpiritus exhalat: quo fit, ut in hydrope non ſemel, ſed paulatim noxium humorem uacuare oporteat. Sed & doloris uehementia hunc affectum parit: quia ſpiritum reſoluit. Eadem ratione & ſectus neruus, & muſculi caput, & maligna articulorum ulcera, & gangrænoſa & depaſcentia: quia dolore ſpiritus conſumitur: immoderata uero caliditate digeritur, & frigiditate extinguitur. Et ut talis roboris reſolutio, ſpiritum ſufficientem ad obeundas animæ functiones non ſuggerit.

SINGVLAE uero earum propriam deſiderant curationem, ſed nunc de omnibus ſcribendi locus nõ eſt. Nam quæ affectibus inſunt, ſine his curari nõ poſsũt. De his igitur in hac diſputatione eatenus diſſeram, quatenus diſcat aliquis, quomodo repente incidentibus acceſsionibus occurrere poſsit. Frigida, exempli gratia, ijs ſpargenda eſt, qui ex cholera, alui profluuio, ac aliis multis, ſubitiſq́ue uacuationibus, exoluuntur. Nares quoq; comprimẽdæ ſunt, & os uentris perfricandum, uomituſq;

mitusq; imperandus, aut ſtomachus inſertis in os uel digitis uel plumis laceſſendus. Sed & manus, & pedes uinciendi ſunt: manus quidem pluribus & uehementibus uinculis, cum infernæ partes uacuantur, ut in mariſcarum profuſione, alui fluxione, & uteri uacuatione. Nam tunc crura uehementer reuincta deorſum ſæpe aliquid attrahunt. Contrà uerò, in ſanguinis è naribus eruptione, & in uomitionibus, crura & pluribus & ualentioribus ligaturis ſtringēda ſunt. Quinetiam quibus ſanguinem uulnera profundūt, ſi quidem id in ſuperioribus partibus accidat, infernæ: ſin infernis, ſupernæ uinculis aſtringendæ ſunt. Inueniendus enim parti ſitus eſt qui ſurſum uergat, non tamen ſupra modum. nam ſi adeo tendatur ut dolorē ſentiat, non minus quàm ſi deorſum uergeret, fluxio iritabitur. In ſumma autem ad ea reuellere oportet, uel quæ communitatem cum affectis partibus habent, uel à quibus humor decurrit. proinde uehemētes uteri fluxiones admotæ mammis cucurbitulæ celerrime compeſcunt. Sanguinis uero è naribus eruptionem, eædem iecori & lieni pro nare ſanguinem fundente, aut ambobus uiſceribus, ſi cruor ex utraq; nare affatim abundeq; profluat, affi-

xæ cohibent. Vinum quoq; aqua gelida dilutum animi defectiones ex immodicis uacuationibus sanat: maxime si ad uẽtriculum fluxio repat. Considerandum autem est, nũ id adhiberi aliquid prohibeat: qualis est uisceris alicuius imflammatio, aut uehemens capitis dolor, aut deliratio, aut ardens febris cum morbo crudo. magnæ enim ac propemodum incurabiles ex uini potu noxæ sequũtur. Quòd si nihil prohibeat, deinceps ægrotantis natura, consuetudo, ætas, & ambientis aëris tẽperies consideranda est: quibus perspectis aut calidum, aut frigidum potum dabis. Nam qui frigidum bibere non consueuerunt, aut eo manifeste læduntur, quique natura frigidiores sunt ac extreme senes, & in regione naturaliter frigida degunt, hybernoq; tempore, à frigido arcendi sunt. Qui uero aliter habent, potare intrepide possunt. Quòd si uentriculus fluxione tentetur, uinum calidum ac tenue, quale Lesbiũ est, detur. Crassum uero ac nigrum, acerbumq;, in sanguinis eruptione. Locis autem ipsis uentri quidem, & utero, stomacho & thoraci, quæ robur parti inserere idonea sint, admouere oportet. Capiti uero & fronti tum hæc tum quæ refrigerent. Et si qua in summa cute aut naribus rupta

uena

uena eſt, aliquod ex ijs, quæ ſanguinem ſiſtunt, medicamentum imponendum eſt. Balnea autem commodiſsima ſunt, ſi defluxionis iniuriam uenter patiatur: ſed ſanguinis eruptionem uehementer iritant. Atque ijs etiam aduerſiſsima ſunt, quibus ex ſudoris copia deficit anima, quãdo his cutis laxanda non eſt, ſed ſpiſſanda ac refrigeranda. Vinum quoq; frigidum maxime eſt adhibendum: nihil uerò quod calidum ſit omnino dandum eſt. Sed nec mẽbra ligare, nec cogere ad uomitum, nec ullo modo mouere oportet. Domus porrò aditus refrigeranti auræ expoſitus ſit, aërq; in frigidam denſantemq; qualitatem mutetur, myrti frondibus, uitium capreolis, ac roſis ſolo ſparſis. nihil horum fluxionibus, quæ in uentrem feruntur cõfert: has enim tantum augent, quantum cutem denſant. His igitur qui ex uacuationibus exoluuntur, ſic in præſens eſt ſuccurrendum.

Oſtenſum nuper eſt, non ſimpliciter à ſymptomatis deſumendas eſſe curationis indicationes, ſed & ab earum cauſis: quæ cum uariæ ſint, uarias habent curandi rationes. Cum igitur animi deliquium ex multis occaſionibus originem habeat, nempe cholera, diarrhœa, id eſt alui profluuio, & alijs paulo antè memoratis, uarij ſunt e-

ius curationis modi. Nam *quod ex cholera fit, diarrhœa, & alijs magnis uacuationibus, gelidam aquam inſpergendam eſſe, nares compræhendendas, os uentris perfricandum, uomẽdum, iritandum ſtomachum, & uincienda extrema, indicat.* Frigida *enim ſua qualitate, cõtinenti facultati robur reſtituit, unde profluuium ſiſtitur: & conſopitas uires excitat.* Idem *præſtat nariũ & aurium compræhenſio. uomitus uero, ſtomachi proritatio, & frictio, præter antè dicta commoda, naturam à ſuo motu reuocant.* Ideo *maxime conueniunt in alui, uteri, & infimarum partium magnis fluxionibus.* Vincula *extremarum partium eadem facultate ſunt prædita: ad ſe enim humores reuocant. ideo brachia liganda ſunt, ubi deorſum humoris impetus fertur: crura uero, ubi ſurſum.* Itaq; *in mariſcarum perfuſione, alui fluxione, & uteri uacuatione, manus & brachia ſtringenda ſunt: in ſanguinis uerò è naribus eruptione, & in uomitionibus, crura.* Ad *eundem modum ſi partes ſupernæ uulnus acceperint ſanguinem profundẽs, infernæ partes uinciendæ ſunt: ſi uero infernæ, ſupernas ſtringere oportebit.* Vulneratas *quoq; partes ſubrigere oportet, non tamen ita uehementer, ut dolore afficiantur: alioqui fluxionem iritares, non minus quàm ſi deorſum uergerent.* Ad *hunc igitur modum collocandæ partes uulneratæ ſunt, ut ſanguis qui ſuo pondere deorſum fertur, minus ob*

indigentiam causæ trahenti pareat: quòd si hæc tam uehementer arrigendo tendantur, ut dolorem sentiant, attrahẽtem causam geminaueris: unde non minus fluet sanguis, quàm si deorsum uulnus uergeret. Modis igitur omnibus fluentes humores in aduersam partem reuocare oportet, quæ scilicet communitatem cum affecto loco habeat, aut à qua fluxio proficiscatur: ut libro eius operis secundo fusius docebitur. Hac ratione in magnis uteri defluxionibus, admoueri mammis cucurbitulæ debent: quòd communitatem hæ partes cum utero habeant. Cæterum cum defluxio uehemens ex hypothesi sit, uehementer reuocari desiderat: quod cucurbitulæ poßunt. Eadem ratione si naris dextra sanguinem fundit, hypochondrio dextro: si sinistra, sinistro: si utraq; utriq; parti affigenda cucurbitula est. Frictione uero os uentris demulcentes, naturam ab impetu auocamus: quæ semper ad iucunda sese explicare solet. Vinum quoq; frigida aqua temperatum animi defectiones ex immodicis uacuationibus sanat: & maxime si ad uẽtriculum feratur fluxio. Nam & symptomati & eius causæ remedio est: frigiditate enim fluxionem arcet, substantia uero uires reparat: quatenus autem celeriter in uniuersum corpus fertur, secumq; humores rapit, fluxionem auertit. Sed eius usum prohibet iecoris, aliorumq; uiscerum inflammatio: quam auget secum humores ad affectum lo-

cum

cum deducendo. In uehementi quoq; capitis dolore, & delirio, à uino abstinendum est, ut quod facile caput feriat, secumq; rapiat humores & uapores: unde affectus augetur. Ardens etiam febris, cum cruditate, temperandum ab hoc esse suadet: tum quia suo calore febrem auget, tum quòd crudos humores liquat, ac in nobiles partes, aut habitum corporis secum defert: quæ noxæ sæpe sunt incurabiles. Si uero nihil prohibeat, quo minus uinum bibi poßit, ægrotàtis natura, consuetudo, ætas, & ambientis aëris temperies consyderanda est: quibus perspectis, uinũ aut calidum aut frigidum dabis: calidum quidẽ, si frigidum bibere ægroti non consueuerint, aut ab eius potu lædantur, aut si natura frigidi sint, aut extreme senes, aut in locis frigidis degant, aut sit hybernum tempus. Senes enim, & natura frigidi, facile à simili offenduntur & qui non consueuerunt, ob mutatam consuetudinem: de qua prius abunde disputatum est. Qui uero à loco & tempore iam refrigerati sunt, minus sustinere frigidam uini qualitatem poßunt, ut à qua facile iniuriam suscipiant. In uentriculi uero fluxionibus quæ Græcis ῥεύματα dicuntur, id est destillationes, uinum calidum ac tenue, quale Lesbium est, adhibeatur: celerrime enim nutrit, uiresq; reficit, fluxionem reuellit, cum humores in corpus secum rapiat, præsertim cum fluxionis impetus uehemens non est, sed uelut destillatio

qua

quædam. Vbi uero copiosus sanguis in uentriculum decumbit, reprimentibus est opus. Igitur in hæmorrhagia, id est copiosi sanguinis defluxione, uinum austerum, craßum ac nigrum cõfert. Admouenda autem locis sunt, uentri quidem, utero, stomacho, & thoraci, quæ robur inserere idonea sint. Cum enim fluxio omnis fiat partis mittentis humorem robore, & recipientis imbecillitate: hanc, ne prompte recipiat, cõfirmare oportet medicamentis quidem, quæ modicè stringant, & partis intemperiem ad mediocritatem reducant. Capiti uero & fronti, tum hæc imponenda sunt, tum refrigerãtia: quando non solum pars roboranda est, sed & humoris, qui ad eas partes repit, impetus reprimi debet: quod refrigerantibus fit foris admotis. Et si qua in corporis superficie, aut naribus rupta uena est, aliquid ex his quæ sanguinem sistunt, imponendum est. Sanguinem sistunt quæ obstruunt, emplastica dicuntur, qualia sunt, quæ ex resina & farinæ triticeæ tenuißimo polline, & gypso, similibusq; constant. Balnea uero uentri fluxionibus tentato, maxime idonea sunt: si quidem magnæ non sint: alioquin enim concitatam iam naturam ad maiorem fluxionem prouocarent: quemadmodum & in hæmorrhagia, id est, sanguinis profusione. In paruis autẽ quas Græci ῥεύματα, id est, destillationes uocant, quatenus ad cutem retrahunt, conferunt: præsertim si absit periculum augendæ

gendæ fluxionis. Sed & aduersissima sunt, quibus ex sudoris copia anima deficit: augent enim affectum, cutem laxando, ac aperiẽdo, sudoresq; foras euocando. his igitur cutis densari, ac refrigerari debet: quod fiet ægrotis ad auram refrigerantem conuersis, aut cubiculi aëre in frigidam stringentemq; qualitatem mutato. Mutatur autem fusis humi myrti frondibus, uitium capreolis, alijsq; similem uim habentibus. Ineptissima uero sunt, ubi uenter defluxione tentatur: cutem refrigerant ac densant: sponteq; currentem intrò humorem pellũt. Cæterum frigidum uinum in sudoribus commode datur, quod & substantia uires resarciat, & qualitate refrigeret habitum: unde & sudores reprimit, calidũ uero mouet: in hoc igitur affectu dandum nõ est. Sed nec artus uinciendi sunt, nec ad uomitum cogendi, nec ullo modo mouendi. Ligaturæ hic non solum non reuellunt (nullam enim habent cum parte, à qua proficiscuntur sudores, communitatem) sed potius eos euocant: uomitus quidem suo motu calfaciendo corpus, ligaturæ uero dolore.

QVI uerò humorum multitudine animo deficiunt, haud ita curantur: uerum illorum artus plurimum fricandi sunt, calfaciendi, ac ligandi. Cæterum à uino & cibis temperare debent, atq; etiã à balneis, si febris adsit: contenti mulsæ potu, in qua thymum, origanum, pulegium, uel hyssopum

ex. c. 14.

pum concoctum sit. Confert autem & acetum mulsum.

Cum uacuari qui crudorum humorum multitudine laborant, desyderent, iiq; nec sanguinis mißionem, nec purgans medicamentum ob pericula, quæ his succedunt, ferant (nam trahenti medicamento non paret humoris cruditas, unde syncope, exolutiones, & alia id genus incommoda succedunt. Ex sanguinis autem mißione augetur cruditas) alia uacuatione est opus, nempe ea quæ frictione, calfactione, & ligatione partium extremarum paratur. Fricare enim linteis eos oportet, à cruribus incipiendo, superne deorsum, deinde ab humeris pari modo: quod tantisper faciendum est, dum abunde caleant, & humor digeri per eas partes poßit: mediocres uero tum uigiliæ, tum somnus eße debent, ut mutuo iuuent: nam, quod somnus concoquit, uigiliæ digerunt. Ad hæc liganda extrema sunt, ut foras humorem euocent. A' uino quoq;, & cibis temperare debent, atq; etiā balneis, si febris adsit. Galenus duodecimo Methodi medendi, curandæ cruditatis rationem ample tractat. Solam mulsam, atq; eam quidem paucam, per primos dies sufficere ait: nec alium cibum aut sorbitionem dandam eße: quando qui cruditate laborant, longā sustinent inediam, cum corpus ex concoquendis crudis succis alatur. Verum cum mulsa uarie apparetur, magis enim minúsue coquitur: & per

se, &

se, & cum thymo, hyßopo, origano, pulegio, ac similibus: cruda quidem aluum magis subducit, & minus alit: cocta uero magis nutrit, & uentrem minus mouet: quemadmodum ea, in qua commemoratæ herbæ incoquuntur, uim habet incidendi: simplex uero hac dote caret. A' balneis uero, si febris adsit, abstinendum, ut quæ eam augeant. Confert autem & acetum mulsum aßidue etiam adhibitum, nisi id aut stomachum lædat, aut æger fastidiat. Nam sic inuicem mulsa, & aceto mulso utendum eßet. habet enim acetum mulsum uim incidendi humoris & detergendi.

QVAE porrò ex uteri affectibus mulieres animo destituuntur, eodem modo curantur, excepto aceto mulso. His etiam crura potius, quàm brachia deligãda sunt, atque perfricanda: & quemadmodum in larga fluxione mammis cucurbitulas admouemus, sic quibus sursum reuulsus retractusq́; in latus est uterus, inguinibus & femoribus. Naribus quoq; obiiciẽdi sunt grauissimi odores, utero uerò suaues. Adhibenda item sunt relaxantia ac calfacientia medicamina.

Animo destituuntur mulieres, quibus uel sursum uel ad latus retrahitur uterus, & quibus large menses fluunt. In priore affectu crura deliganda sunt ac perfricanda, ut humoris copia

ex. C. 14.

quæ hos affectus parit, foras euocetur. Communitatem enim uterus per uenas per quas poßit is humor deriuari, cum cruribus habet. hac ratione inguinibus & coxis admouendæ cucurbitulæ ſunt, quibus potenter trahendi facultas ineſt. Naribus quoq; obijcienda ſunt, quæ grauiter oleant: utero uero, quæ ſuauem ſpirent odorē. Natura enim ad id quod obijcitur, ſi iucundū familiareq; eſt, mouetur: ſin triſte alienumq; , auerſatur. Oculus, uerbi gratia, tenebras horret, & uehementem tum ſplendorem tum colorem refugit: utrunq; uero mediocrem amplexatur. Auris uiolentos, tremulos, ſtridulos, & clangularios ſonos reſpuit, harmonias uero, concentusq;, iucundißime audit. Ad eundem modum dulcis ſapor linguæ gratißimus eſt: amarus, auſterus, & acer omnino ingratus. Tetrum odorem nares reijciunt: ſuauem autē blandißime recipiūt. Tāgēdi quoq; organo uehemēter calida, frigida, aſpera, pungentia, incidentia, contundentia, diuellētia, & id genus alia, quæ dolorem inuehūt, inimica ſunt: Mediocriter uero calida, frigida blandeq; palpantia, & quæ uoluptatē inferunt, amica. In ſumma commoderatis omnibus natura adblanditur: contrà immoderata auerſatur. Eadem quoq; ſentiendi organa non ſolum ſe mutuo ad amplexādas fugiendáſue huiuſmodi res, ſed & alias ad hoc partes inuitant, tantus eſt partium corporis conſenſus. Nam ſtomachus inſpecto in-

m grato

grato cibo nauſeare ſolet, & dentes auribus con ſentiunt, ſi aſperum ſonum, qualis limando ferro eliditur, audiant. Contrà ſi ſonus mirifice delectet, totam naturam huc conuerſam uidebis. Mirum itaq; nõ eſt, ſi ad ſuauem odorem, utpote naturæ familiarẽ uterus ſeſe conuertat, tetrum uero refugiat. Præterea medicamẽta quæ laxandi calfaciẽdiq; facultate ſint prædita, adhibenda ſunt, ut materia quæ hũc affectũ procreat, reſoluatur. In uteri uero largo profluuio mammis cucurbitulæ figendæ ſunt, ut poſtea docebimus.

SI uero ex ſtomachi imbecillitate animi deliquium ſequatur, imponere quæ roborandi uim obtineant emplaſtra, qualia ſunt, quæ ex palmulis conficiuntur, uino, polentis, croco, aloë, & maſtiche: perfundere uerò oleo abſinthino, melino, maſtichino, nardino, œnanthino, & uino oportet. Aeſtuante antem ſtomacho, aliquid quod refrigeret miſcendum eſt: qualis eſt cucurbitæ, lactucæ, portulacę, ſolani, ſeris, & uuæ acerbæ ſuccus. Hæc enim non ſolum refrigerat, ſed & aſtringit. & aqua frigida ardenti ſtomacho plerunq; confert, opportune data, alioqui magnopere lædit. Imbecillo autem ſtomacho uinum calidum potius dandum eſt, modo nihil aliud prohibeat: eiuſmodi autem ſtomachi, frictionibus extremarum partium mirifice

rifice iuuantur. Quòd si ex his nihilo melius habeant, exæstuantes quidem celerrime ad balnea ducendi sunt. His uero qui alicuius frigoris sensu afficiuntur, medicamentum quod triplici pipere constat, διὰ τριῶν πεπέρεων uocant: solumq; piper, & absinthium in potu dandum est. Qui uero ex uitiosis humoribus os uentris mordentibus exanimantur, epota uel aqua calida, uel hydrelæo uomere iubeantur. At si non facile uomant, prius partes stomacho adiacentes, & manus, & pedes, calfaciendi sunt. Quòd si ne sic quidem uomere posſint, immiſsis in os uel pennis uel digitis, stomachus iritandus est: Sin neq; sic uomant, rursus oleum calidum quàm optimum adhibendum est. Id autem sæpe non solum uomitum prouocare, sed & uentrem mollire solet: id quod non parũ ad rem de qua agitur facit. Quocirca nisi spõte accidat, arte procurare oportet: maxime uero appositis remedijs, ex quibus, si facilius uomat, absinthij coma aqua mulsa incocta, in potu danda est, deinde uinũ: modisq; omnibus roborandę partes sunt, tum medicamentis forinsecus impositis, tum absinthij potu. At non per initia quidem, sed pòst, repurgato iam uentre, id faciendum esse suadeo: quando si succos cõ-

 tineat,

tineat, aſtringendus non eſt, ſed calfaciendus, ut prius dictum eſt. Si uero frigida pituita in ore uentriculi collecta ſit, plurimum fouere oportet oleo, in quo abſinthium decoctum ſit: deinde mulſam dare, in qua uel hyſſopũ, uel id genus aliud maduerit, & acetum mulſum, & piper, quódque ex triplici pipere conſtat medicamentum, διὰ τριῶν πεπέρεων dicitur, & dioſpoliticum. Victus autem ratio omnino incidendi facultate ſit prædita.

Imbecillitas eſt, quæ potentiã à ſuo ſcopo aberrare facit: quod accidit ſua ipſius ſubſtantia læſa, aut inſtrumentali morbo parte obſeſſa, aut unitatis ſolutione. Potentiæ ſubſtantia offenditur intemperie, interdum quidem nuda, interdum uero cum humore. Intemperiem autem ſequitur ſubſtantiæ reſolutio, maior aut minor, pro affectionis magnitudine: quæ ſi leuis ſit, ſolam imbecillitatem: ſi uero magna, non hanc ſolum, ſed & morbum affert. Tota igitur ratio eò ſpectat, ut naturalis temperies ſeruetur, ſubſtantia quæ perijt, inſtauretur: & ſi affectus magnitudine potentiæ ſubſtantia reſoluta ſit, hanc firmare oportebit. Cum igitur non ſolum ſtomachi, ſed & aliarum partium octo ſint intemperantiæ, calidam refrigerare, frigidam calfacere, humidam exiccare, & ſiccam humectare conueniet. Contrariorum enim contraria ſunt remedia:

media: & si peryt substantia, eam cibo uel potu reficere oportebit. Quòd si tantus sit earum qualitatum excessus, ut etiam potentiæ substantia diffluat, astringentia quæ ipsam firment adhibenda sunt, cum in aliarum partium, tum in stomachi, uentris, & iocinoris affectibus: quorum perpetuo robur seruandum est. Quoniam rursus stomachus magis ex humorum abundantia, quàm nuda intemperie, laborat, ut autor est Galenus, ideo exiccantia medicamenta desiderat. Itaq; in stomachi imbecillitate medicamenta ex palmulis, polentis, & alijs, ab autore enumeratis, conueniunt: ut quæ & exiccent, & imbecillum stomachum roborent. Quod si stomachus uratur, refrigerantia adhibenda sunt, qualis est cucurbitæ succus, lactucæ, portulacæ, seris, & uuæ acerbæ: quæ præter id quòd refrigerat, etiam exiccat. Nam ubi aliqua qualitas inualuit, per contrariam illi qualitatem est succurrẽdum. Itaq; frigidæ potio æstuanti stomacho opportune adhibita, prodest. Aestuat autem stomachus nonnunquam ex nuda caliditate, interdũ adiuncto humore seu putredinem seu inflammationem procreante: is enim cum digeri debeat, frigidam non exposcit. At si sola caliditas adsit, frigida intrepide danda in potu est, præsertim si ea uti æger consueuit. Vinum quoq; stomachi imbecillitati prodest: tum quòd natiuum calorem auget, tum quòd labentem animum releuet. Ca-

lidum autem adhibetur, quoniam frigiditatem imbecillitas non sustinet. Quòd si inflammatio, uel id genus aliud internum malum, occuparet, à uino eßet temperandum: ut quod affectum augeret. Frictiones quoq; extremarum partiũ hoc modo affecto stomacho prosunt, foras calorem aut humorem euocando. Quæ si parum profecerint, exusti quidem ad balnea ducendi sunt, scilicet madore in corpus immißo humectantia, & potentia refrigerantia, ut prius est dictum. Si uero frigus sentiant, uti medicamento debẽt, quod dia trion pipereon uocant, soloq; pipere: calfaciendi enim uim obtinent. Nam pro eo quod exuperat, eo usq; contrarium inducendum est, quoad pars ad symmetriam & naturalem habitum reducta sit. Hac ratione absinthium adhibendum est. Qui uero ex biliosis succis os uentris mordentibus exoluuntur, uel aqua epota, uel hydrelæo uomere iubeantur. Nam hic humor suapte natura ad superiora tendit. uomitio autem commode fit, uel aqua epota calida, uel hydrelæo: stomachum enim humectant, laxant, emolliunt, & ad motum aptiorem reddunt, unde minori molestia uomunt: præterea humoris acrimoniam obtundunt. his, si facile non uomant, manus & pedes prius calfaciendi sunt, ut relaxatis his partibus minore periculo stomachus, quocum per neruos eiusmodi partes communicant, moueatur. Quòd si nec sic quidem uomere

mere poßint, immißis in os uel pennis uel digitis iritandus est. Vbi enim stomachus hebetioris sensus est, non nisi à magna causa mouetur. Igitur non solum immittendi in os digiti uel pennæ sunt, sed & oleum quàm optimum calidum est adhibendum, quod non solum uomitum ciet, sed uentrem fluidum reddit. Quocirca nisi sponte uomitus fiat, iuuandus est appositu, fotuq; calido stomachi partibus admoto. Ex quibus si facilius uomat, absinthij coma in mulsa decocta, in potu danda est: firmat enim, ut modò dicebatur, stomachum humoribus & uomitionibus resolutum. Deinde uero uinum dandum est, ut labefactatæ uires instaurentur, celerrime enim reficit. Postea modis omnibus roborare stomachum oportet, uniuerso corpori alendo neceßarium: roboratur autem tum impositis foris medicamẽtis, secũdum methodum prius declaratam, tum absinthij potu, quod astringẽdo robur restituit. Ideo dari antequam uenter purgatus sit, non debet, ne humores stomacho figat, & ad excretionem contumaciores reddat. Si uero frigida pituita in ore uentriculi collecta sit, plurimum fouere oportet oleo, in quo absinthium decoctum sit: deinde mulsam dare, in qua uel hyßopum, uel aliud id genus maduerit. Et acetum mulsum, & piper, & medicamentum, quod quia ex tribus piperibus constat, διὰ τριῶν πεπέρεων, uocant: & diospoliticum. Foris quidem admoueri

debet absinthium, ut robur parti inseratur, & pituita non cogatur. Intrò uero sumenda, quæ eam pituitam incidant ac detergant. Incidit autem acetum mulsum, dia trion pipereon, & diospoliticum. Detergit uero mulsa. Incidi enim pituita ob lentorem desiderat. ideo uictus ratio hac facultate prædita esse debet.

EX uehementi autem refrigeratione defectiones non aliter, atque bulimum, id est ingentem famem curamus: nimirum calfacientes modis omnibus. itaque uinum in potu dandum est calda temperatum, cibique calfacere idonei. Fricare quoque eiusmodi ægrotos oportet, ad ignemq; calfacere.

Refrigerati, & qui bulimo, id est insatiabili fame laborant, eadem methodo, nẽpe calfaciendi, curantur. Bulimos enim ab externo frigore, quale contingere solet in longo itinere, per gelu & niuem ortum habet. Hunc affectum sequitur membrorum inanitio, spirituum defectio, & uirium lapsus. Itaq; omni ratione calfacere oportet: hoc est cibo, potu, medicamentis, odoribus, frictionibus, & alijs id genus, quæ corpus calfacere idonea sunt.

QVAE uero ex superuacuo calore ortum habent, refrigerantia ac roborãtia desiderãt. His enim maxime accidũt, qui diutius in aëre æstuoso, & balneis uersati sunt.

ex- C- 14-

ſunt. In præſens igitur robur his reſtitues, ſi frigidam inſpergas, ac uentiles, & auræ exponas, osq́; uẽtris frices ac irites: poſtea uino & cibo reficias.

Superuacuus calor intrò quidem inſpiratus & per arterias tractus natiuam principiorum temperiem immutat ac ſpiritus ſubſtantiam, quam & extenuat & diſsipat, ſuo uero contactu cutem laxat & aperit: unde facile ſpiritus exhalat. itaq; refrigerare oportet aëre frigido, tum inſpirato, & per arterias attracto, tũ corpori admoto. ſic enim principia ad natiuam temperiem reduces, & ſpiritus diſsolutionem impedies. non ab re igitur ad auram frigidam conuertere ægrotum oportet, frigidam inſpergere & uentilare. Os uero uentris perfricare ac iritare, ut uis conſopita excitetur. His uero peractis uino ac cibo reficere oportet. Nam ſic uires firmabis. cum enim & alteratione, & corruptione ſuæ ſubſtantiæ labent, reparari debent, oppoſitam qualitatem inducendo, & ſubſtantiam perditæ ſimilem reparando. In hoc autem quo de agitur affectu, ſpiritus ſubſtantia maxime perit, ideo quod hanc celerrime reſarciat, adhibendum eſt: cuiuſmodi uinum eſt, & cibi facilimæ coctionis.

AT quibus ob inflammationis magnitudinem, aut uehementis febris malignitatem, in acceſsionibus animus deficit,

m 5 quiq;

quiq́; refrigerantur, eorum artus fricare, ac calfacere, cruraq́;, ac manus ligare: uigilias imperare, cibum potumq́; in totũ circuncidere oportet. Optimum porrò in his quid futurum sit prænosse, & ea ante febris accesſionem efficere.

Viſcerum & internarum partium inflammationes, & malignæ peſtilentesq́; febres augentur per acceſſionum initia, interdumq́; refrigerantur externæ partes intrò reuocato calore & ſanguine, unde anima plerunq; deficit. Quod cũ accidit, fricandæ, calfaciendæ, ac uinculis ſtringendæ extremæ partes ſunt, ut foras reſiliant ſpiritus & humores. hac ratione uigiliæ imperandæ ſunt, ut quæ foras calorem & ſanguinem appellent, proindeq́; febrem ac inflammationem augeri prohibeant. Cibus & potus in totum demuntur, ne pars eorum intrò delata materiam augendæ inflammationis ſuggerat. Quòd ſi futurum hoc incommodum præuideamus, ante acceſſionem commemorata iam remedia adhibemus.

QVI'QVE ex ſiccitate per accesſionum initia in ſyncopen labuntur. Nam ſi duabus tribúsue horis ante accesſionem cibaueris, & pedes & manus contineri iuſſeris, ſeruari poterit. Cibus autem coctu facilis ſit, & ſtomacho accommodatus. Quòd ſi uehemens fore periculum ſuſpiceris,

ex. c. 14.

ceris, uinum maxime alicæ elixæ superfusum dare anticipabis. Loco autem alicę panis eadem utilitate adhiberi potest. Si uero mediocris syncope expectetur, uino opus non est: sed tunc abunde feceris, si mala punica, uel pyra, uel mala, uel pomũ aliud quodpiam, stringendi facultate donatum, cum cibis miscueris. Post hæc uero si moderate accessionem ferant, cum iterum cibantur, pomorum usus necessarius non est. Hæc quidem agenda sunt, si quod futurum est præsenseris. Si qui uero inopinatò in hoc discrimen inciderint, uini calidi, panis & alicæ cum eo calidæ momentum dare debebis. Nam si largiorem, aut coctu difficiliorem hoc modo affectis cibum dederis, non solum in syncopen perducentur, sed omnino suffocabuntur.

Vt non est unus siccitatis modus, sic nec unum omnibus periculum accidit. Quandoq; enim primarum ac similarium, ut sic dicam, partium substãtia solida exiccatur, interdum caro & adeps liquantur, nonnunquam autem propria humiditas rori similis qua corpus alitur, absumitur. Aliquando uerò exiles uenæ & arteriæ cuiuscũq; partis maniuntur. Primum siccitatis genus curationem non admittit: secundum & tertium difficilem: quartum uero omnium facilimam.

Febris

*Febris autem uehemens primum humores absu-
mit, ac spiritus dißipat: deinde sensim, si perseue-
ret, alias siccitates inducit. Has autem omnes se-
quitur aliquando syncope: periculosior quidem,
priores tres: leuior autem posteriorem, nisi ad-
modum ingens sit. Nam si magnam sanguinis
& spirituum penuriam uehemens febris acces-
sio inuenerit, periculosam adfert syncopen: ut
quæ spiritus reliquias dißipet. Itaq; optimum
est hoc incommodum præsentire, ne expectata si-
ne remediis acceßione, in id incidamus: quod u-
bi præuiderimus, occurrere poterimus, cibantes
ægrotum duabus tribúsue horis ante acceßionẽ,
iubentesq;, ut pedes & manus, sine agitatione
contineat. Cum enim corpus spirituum penuria
laboret, nec melius reparari, quàm cibo & po-
tu poßint, hi duabus tribúsue horis ante acces-
sionem adhibendi sunt, facilis quidem coctionis
& stomacho grati, ne naturæ negotium facess-
sant, sed potius roborent. Quoniam autem spiri-
tus qui ex sumpto cibo conficitur, durare in finẽ
acceßionis debet, ideo in lecto ægrum sine pe-
dum manuumq; agitatione continere oportet,
quò & concoctio melius fiat, & minus spiritus
dispergatur, ac dißipetur. Quòd si uehemens pe-
riculum timeatur ob magnam spiritus inopiã,
dandum est quod abundantiam huius suggerat
ægre dißipabilem, quale uinum est & alica, uel
panis (eandem enim alicæ uim obtinet) uinum*

ex -e 14.

quidem copiosum spiritum, alica autem crassũ & qui non facile digeratur parit. Quòd si medi ocris syncope expectetur, uinum dandum nõ est, quando & febri obest, & multo spiritu opus nõ est. Satis enim facient mala granata, cotonea, pyra, aliiq; stringentes fructus cibis permisti: non quòd uelimus corporis substantiam stringere (omni enim siccitati inimica astringentia sunt) sed cibum tardius digeri, & spiritum minus dissipari, ut in accessionis finem durare possit. Igitur si accessionem facile ferant, astringentium usu opus non erit: quando nullum periculum timetur. Hæc quidẽ ante accessionem, ubi syncope imminet, agenda sunt. In quam si inopinato æger inciderit (sæpe enim nobis non aduertentibus hæc accidere solet) uini calidi, panis, & alicæ cum eo calidæ momentum adhibendum est, ut celeriter & sine magno naturæ negotio spiritus reparetur. Nam si largum cibum uel coctu difficilem dederis, non solum syncopen induces, sed & omnino suffocabis ægrotum. Sicuti enim flãmulam largum oleum superfusum extinguit, ita exiguum calorem natiuum maior cibi copia obruit ac suffocat.

QVIBVS autem animus ex insignis partis obstructione deficit, acetum mulsum dandum est, potioq; ex hyssopo, origano, pulegio, & melle: & cibi ex eorum qui ualenter incidunt genere. Crassi e-

nim

nim ac glutinosi magnopere in hoc affectu lædunt. Nihil uero obfuerit artus perfricare ac ligare. Sed & utiliter potiones, quæ ciendæ urinæ facultatem habent, adhibentur: quales ex anetho, fœniculo, apio, petroselino, ami, dauco, & spica nardi sunt, quæ ubi iam manifeste iuuerint, uino albo ac tenui non admodum uetere utendum est. Noscuntur autem huiusmodi obstructiones, cũ ex alijs pulsuum inæqualitatibus, tum maximè ex his quæ in magnitudine & paruitate, uehementia & debilitate inueniuntur, modo adiuncta syndrome, id est concursu, quam pletoricam uocant, non sit. Ea enim communes cum obstructione inæqualitates obtinet. In eiusmodi autem affectibus, si quidem magni sunt, pulsus intermittunt. Verum hæc fusius in libris de Pulsibus sunt explicata.

Insignes partes, & principes opportunæ uniuerso corpori, sunt cerebrum, cor, iecur, stomachus, pulmo, & principes arteriæ, quæ si obstructæ sunt, animi deliquium adferunt, scilicet spiritu suffocato, & uirtute degrauata, uti prius dictum est. Igitur acetum mulsum in huiusmodi affectibus utiliter datur, quod craßitudinem obstruentis humoris incidat, ac detergat: eadem ui prædita est potio, quæ ex hyßopo, origano, pulegio &

ex. c. 14.

gio & melle cõficitur: qualem perpetuo affectus is desyderat. Igitur uniuersa uictus ratio incidere debet. Craßa enim ac glutinosa aduersißima est, ut quæ obstructionem augeat, quam delere modis omnibus oportet. Itaq; prosunt frictiones, & ligaturæ extremarum partium: quæ scilicet foras humores euocando obstructiones minuũt. Eadem ratione potionibus utendum est, ex anetho, fœniculo, ami, dauco, & spica nardi: quæ & humores tenuant, & urinas prouocant. Deinde uero uinũ album tenue & non admodum uetus dandum est: sed non antè, quàm illa manifestißimè iuuerint, quando augendæ obstructionis periculum adferret. Celeriter enim ad urinæ uias permeat, secumq; humores, si qui in corpore sint, rapit. Noscuntur autem eiusmodi obstructiones cum ex alijs pulsuum inæqualitatibus, tum maxime ex his quæ in magnitudine & paruitate, uehementia & debilitate fiunt, modo adiuncta syndrome, quam plethoricam uocant, non sit: quæ & communes cum obstructione inæqualitates habet. Ostẽsum est duplicem eße pulsuum inæqualitatem: alterã quæ in una pulsatione fit, alteram quæ in pluribus, quam systematicam appellant. Hæc autem obstructiones sequitur, humorum redundantiam, compreßionem & duritiem instrumentorum, & cordis inæqualem intemperiem. Quæ causæ si magnæ sunt, non solum inæqualem, sed intermittentem

pulsum

pulſum reddunt. Inæqualem dico, qui non perpetuo eandem ſeruat magnitudinem, paruitatem', celeritatem, tarditatem, uehementiam & debilitatem, & pulſus reliquas differentias. Maxime autem inæqualitatem in magnitudine & paruitate, uehementia & debilitate depræhendit tactus. Intermittens enim pulſus ex inæqualitate raritatis & paruitatis conſtat. Raritatis quidem, cum quies eſt lõgiſsima: paruitatis uero, cum minimum diſtenditur arteria. Cum igitur ſyndrome plethorica, id eſt concurſio ſignorum plenitudinis humorum nõ apparet, nec ulla eſt ſuſpicio compreſsionis aut duritiæ inſtrumenti, cordisq; intemperiei, certum eſt hanc pulſus inæqualitatem, aut interceptionem ab obſtructione profectam eſſe.

NVNC uero ad reliquarum animi defectionum diſputationem tranſeamus: cuiuſmodi eſt, quæ ex abſceſſus uel ruptione uel ſectione, & immodica in his qui aqua intercute laborant, uacuatione fit. Satis enim ad præſens fuerit rebus odoris hos reficere, paulò pòſt autem ſorbitiones coctu faciles adhibere.

Abſceſsus uel ruptionem uel ſectionem immodicamq; in hydropicis uacuationem ſequitur ſpiritus diſsipatio: hanc autem animi deliquium. igitur odores obijciendi ſunt ad præſentem uirium reparationem. Odora enim ſpiritus ſub-

ſtant

ſtantiarum cognatione reparant. Deinde ſorbitiones, quæ coctionem facile admittant, dandæ ſunt: ut non ſolum ſpiritus, ſed & humor reſarciatur.

AT ſi ob triſtitiam, lætitiam, timorem, excandeſcentiam, aut pauorem animo cõſternantur, odoramentis & narium compræhenſionibus refocillati, ad uomitum cogendi ſunt.

In triſtitia, timore & pauore intrò ad originem reuocatus ſpiritus abſumitur. In lætitia uero foras ſpargitur ac diſsipatur. In excandeſcentia primum intrò fertur, deinde foras reſilit. Vnde animi defectum cum affatim ſpiritus perit, ſequi neceſſe eſt. Primum igitur is refici debet, uti modo declaratum eſt, nempe rebus odoriferis naribus obiectis: deinde excitanda uirtus narium prænſationibus & uomitionibus.

AD eundem modum, ſi qui ex uulneribus, purgationibus, doloribusq; articulorum, neruorum, & chordarum muſculorum animo deficiant, in primis reficere, poſtea uero idoneum affectui remedium præſtare oportet.

Eadem cum antè dictis ratione animi defectus ex uulneribus, purgationibus, & doloribus articulorum, neruorum & tendonum curãtur: nempe primum reparatis uiribus, deinde primario affectui idoneis remedijs adhibitis. Quoniã

igitur uulnera, purgationes, & dolores spiritus substantiam dissipant, primum hanc reficere oportet, ad modum prius declaratum, hoc est odoribus & sorbitionibus. Postea uero affectum primarium curare, nimirum uulnera, si simplicia sunt, glutinando, sin cum cauitate, primum carnem generando, deinde glutinando, ut fusissime docet Galenus lib. XXX. Methodi medendi: immodicas uacuationes sistendo: dolores, si urgeãt, anodynis: si non urgeant, causas, quæ eos generant, abigendo.

SI uero colicos affectus, aut iliosos, aut eorum aliquem qui uehementer affligunt, animi deliquium sequatur: affectarum partium fomentis calidis, & extremarum frictionibus animus restituitur.

Dicebamus modo primum esse symptomati, hoc est deliquio animi intendendum, deinde affectui symptoma inferenti: deliquium autem abigimus ægrũ reficiẽtes, affectus uero idoneis remedijs, alios alijs. Quoniam igitur dolor, animi defectum adfert, dolorem uero alia causa: primum defectui succurremus, deinde dolori, si quidem uehemens sit: sin minus, causis hunc adferentibus. Dolorem adferunt alteratio uiolenta confertim facta, & unitatis solutio, & partis quæ afficitur, sensus. uehementer autem & confertim alterant calor, & frigus, proindeq; dolorem uehementem mouent: humiditas uero non tan-

tum

tum ut excitare dolorem poßit, ſiccitas autem ut leuem. Continuitatem autem ſoluunt rumpentia, contundentia, erodentia & ſecantia. Rũpunt etiam quæ diſtendunt. Hæc rurſus à forinſecus incidentibus fiunt, aut ab aliqua interna ſubſtantia, quæ multitudine ſua corpus ſe continens diſtendit, cuiuſmodi ſunt humores, flatus & uapores. Immodica quoq; ſiccitas diſtendit. Contundunt dura, uel magna, uel grauia, foris incidentia. Erodunt autem humores, uel uapores mordaces, aut aliud quidpiam forinſecus adueniens, cui mordendi ac exedendi uis inſit. Cũ igitur per doloris leuitatem cauſis prouidere liceat, uidendum eſt quæ'nam dolorem attulerit, atq; ea abigenda eſt. Verbi gratia, frigus calfacientibus, & calor refrigerantibus. Diſtendentia & erodentia uacuantibus. In colicis igitur, & ilioſis, alijsq; affectibus uehementem dolorẽ inferentibus, ſi humoris copia adſit, is uacuandus eſt: ſin flatus, calidis fouendus, ut materia flatulenta digeratur, dolorq; calore quaſi anodyno remedio demulceatur. At ſi acrimonia laboret ἐπικεραστικὰ, id eſt, quæ immiſta acrimoniã ſua ſubſtantia temperant ac obtundunt, ex uſu ſunt, cuiuſmodi eſt lac. Proſunt & frictiones extremarum partium: ſcilicet infeſtantem materiam ab affecto loco euocantes. Si quis exactius cupiat hanc curandi rationem noſſe, legat Galeni Methodi medendi librum duodecimum.

QVAE uero ob propriam uirtutum corpus noſtrum moderantium imbecillitatẽ, animi defectiones fiunt, ab intemperantia earum partium unde uires proficiſcuntur, cõtractam, contraria intẽperantia curari debent: nempe frigidam calfaciendo, calidam refrigerando, atq; in alijs eadem ratione. Vitalis quidem uirtus, quam è corde prodire docuimus, ex pulſuum debilitate deprӕhenditur. Quӕ autẽ ex iecore oritur, hanc altricem uocant, ex cruentis alui deiectionibus initio quidem aquoſis, & tenuibus, deinde uero amurcӕ in modum craſsis. Quӕ uero ex cerebro originem ducit, animalem, nonnulli peculiari nomine uocant, arbitrarij motus imbecillitate dignoſcitur. In alio autem opere de eiuſmodi affectibus, ex quibus multa ſunt à medicis prӕtermiſſa ſeorſum tibi conſcribemus.

Res hӕc notior eſt quàm quӕ demonſtrari debeat. Contraria enim contrariorum perpetuo ſunt remedia. Si igitur uirium imbecillitas ex principum partium alicuius intemperantia fiat, cõtrario exceßu reſarciẽda eſt, calida quidẽ frigidis, frigida calidis, humida ſiccis, et ſicca humidis. Imbecillitatem autem hanc cognoſcemus, uitalis quidem uirtutis ex pulſus imbecillitate. Nam ſi is ex ſe languidus ſit, neceßario infirma

facultas

facultas est. Per se autem languidum esse deprae-
hendimus, cum perpetuo talis manet: cum uero
nunc languidus, nunc uehemens est, facultas non
ex se imbecilla est, sed humorum abundan-
tia degrauatur. Altricis uero imbecillitatem
cruenta alui excrementa, primum aquosa &
tenuia: deinde, ut par est, amurcae modo cras-
sa. Nam quod liquidius est, primum fluit, deinde
crassius, praesertim cum fluxio non à ui excretri
ce, sed contentricis imbecillitate fit. Cum autem
cruentorum excrementorum quatuor sint spe-
cies: duae iam commemoratae, nempe aquosorum
& crassorum, tertia ubi sanguis paulatim fluit,
quarta ubi paulatim, & breuibus interuallis di
stillat: primae duae imbecillitatem iecoris indi-
cant: tertia membrum aliquod mutilatum, uel
retentionem solitae excretionis: quarta uero,
ulcus intestinorum. Duae igitur primae ob ieco-
ris imbecillam alteratricem, & contentricem fa
cultatem fiunt. Hanc humiditas superuacua: il-
lam frigiditas seu sola, seu cum siccitate aut hu
miditate coniuncta infirmam reddit. Animalis
facultas triplex est: motrix, sensilis, & princeps.
Rursus sensilis, altera propria, ut uidendi, audiē
di, odorandi, & tangendi: altera communis, ut
uigilandi, dormiendi. Princeps autē triplex: ima
ginandi seu apprae hēdēdi, cogitandi, ac memorā
di: harum omnium actiones cerebri affectum te
stari possūt: maxime motricis actio, ut in quam

obeundam magna uis à cerebro distribuatur. Siue enim abolitus, siue deprauatus, siue diminutus & languidus corporis motus sit, semper cerebri affectus declaratur. Pari modo si aliarum uirtutum actiones aut omnino perierint, aut deprauatæ aut diminutæ sint, suæ originis affectum fatebuntur.

QVONIAM autem hactenus sympto mata disputando prosecuti sumus, rursus. ad ea, quæ initio proposita sunt, redeamus: unum omnium communem scopũ habentes: nempe causæ, à qua hæc omnia fiant, contemplationem: ipsa enim conue niens remedium tibi ostendet: uelut in capitis dolore, si quis cibum fastidiat, & stomachi rosionem sentiat, uomere iussus, uel bilem, uel pituitam, uel utrunq; uomitione eijciet. Nulla uero nota uentris affectum testante, considerandum, num repletio, uel obstructio, uel inflammatio, aliquam capitis partem obsideat: quod inue nimus, primum quidem interrogantes, num dolor in uniuersum caput sparsus sit, an in parte quapiam uehementius insi deat. Postea uero, an cum grauitate, distẽsione, morsu uel pulsu affligat. Si enim cũ grauitate urget, multitudinem: cum morsu autem, acrimoniam uel uaporis uel humoris: cum pulsu, inflammationem: cum

diſtentione autem, citra grauitatem quidem, ac pulſum, crudi ac flatulenti ſpiritus copiam: cum pulſu uero, membranaceæ ſubſtantiæ inflammationem: cum grauitate uero, retentam in membranis multitudinem indicat. His igitur omnibus diſtinctis, cauſa, unde ſingula proficiſcũtur, eſt conſideranda. Siquidem illa curandi rationem tibi commonſtrabit, ut cum uel uaporis uel humoris copia cõtineatur, cõſiderandum eſt, an ob febris magnitudinem fuſi ac uelut feruefacti humores caput ſubierint, an propter partis imbecillitatem, an totius corporis plenitudinem: hanc etenim facile curaueris, nimirũ corporis uniuerſi uacuatione. Eam uero quæ ob partis fit imbecillitatem, partim quidem reuocando in totum corpus, partim uero affecto loco remedia adhibendo. Reuocamus quidem acribus clyſteribus, & uinculis, ac multis infernarum partium frictionibus, ſanguinis etiam nonnihil, ſi ita neceſsitas urget, detrahendo. Parti autem medemur, interim dum in corpus totũ retrahimus, ea capiti inſpergentes quæ repellendi uim obtinent: deinde uacuantes: poſtea uerò roborantes. Repellit quidem oleum omphacinum aut aliquod aliud ſimile: quale eſt oxyrrhodinum, &

ipſum roſaceũ per ſe: & quæ ex papaueris calycibus, ac teneris oleæ termitibus, hederæ corymbis, uiridi mẽta, & ſiſymbrio, temperantur: quibus in crudiore quidem & frigidiore plenitudine tepidis uti licet, frigidis uerò in calidiore, ac biliosiore. Vacuat autem ac digerit oleum calidum ſolum, præſertim ſi uel uetus, uel ſicyonium ſit, aut ſi anethum in ipſo fuerit con coctum: hæc enim abunde uacuant humo rum plenitudinem, non quidem omnino craſſorum ac lentorum: ſed & ſi uel ſpondylium uel ſerpillum, oleo incoxeris, uel pulegij comam, uel calaminthæ, aut mentæ, & ſiſymbrij, craſsiorem etiam humorem uacuabis. Eadem quoq; robur quoddam partibus inſerunt, ac debiles confirmant. His itaq; continenter uſq; ad integram curationem eſt utendum. Et ſi res poſtulat, etiam per nares & palatum purgabis, ſternutamentaq; ciebis. Quòd ſi ad balnea hominem deduxeris, caput ſiccis linteis perfricabis, ſalemq; & nitrum ac ſinapim ſine oleo inſperges. Hęc quidem ſunt dolorum capitis, ex eius partis imbecillitate remedia. Cum uero ex febris magnitudine dolor accidit, remediaq; efflagitat, frigidæ tum qualitates tum uirtutes, & quæ ex hydrelæo, oxyrrhodino, & pa-

paue

paueris calycibus fiunt perfusiones, auxiliantur.

Doloris differentiæ ac qualitates sumuntur à causis, quæ hunc adferunt, & à partium, quibus inest, natura. Afficiuntur autem dolore partes, aut primario, aut partium consensu: uelut si stomachus, aut uenter, aut iecur, aut uniuersum corpus laborat, caput affectus particeps efficitur: quod fit transmißis illuc prauis uel humoribus, uel uaporibus. Generãtur autem in stomacho uapores ob caliditatis natiuæ penuriam, ac partis imbecillitatem, quæ ex cibo & potu uaporosum ac flatulentum spiritum parit: internamq; capacitatem implet, ac distendit: distenta uero dolore premitur. Nonnunquam humor uel ibidem genitus, uel aliunde accitus, interdũ & cibus illic corruptus dolorem hunc procreat: eodem modo iecur, uenæ, & uniuersum corpus, cum capite affectum communicant. Ipsum uero caput primario afficitur, ab intemperantia, uel simplici & sine humoris consortio, uel cum humoribus & uaporibus: ijsq; uel calidis, uel frigidis. Interdum uero à sola plenitudine: nonnunquam etiam ab obstructione, quæ uaporem expirari prohibet. Ab imbecillitate etiam partis fit, quæ facile humores, uel uapores ab alijs partibus transmißos recipit, uel in se parit. Sæpe uero ab aliqua euidente causa, ut frigore, æstu, casu, plaga, & temulentia. Doloris etiam quali-

tas deprǽhenditur, ut dixi, tum ex causa, quæ hunc attulit: tum ex partis, quæ afficitur, natura: si quidem distendit sine ulla uel grauitate, uel pulsatione, à copia fit flatus crudi. Si uero cũ distentione adsit grauitas, humor abundare significatur. Si cum distentione pulset, inflammatione membrana tentatur. Si rodere uideatur, acrem mordacemq; hunc humorem esse constat. Si pulset dolor, inflammatio locum occupat arteriosum. His ita explicatis, consyderanda causa est, quæ affectum attulit. Hæc enim curandi uiam commonstrat. Interdum enim humor uel acer, uel pituitosus stomachum infestans, cum capite dolorem communicat: præsertim si caput hos prompte recipiat, & stomachus, uel uenter, uel iecur aut generet, aut aliunde recipiat: uel ob sentiendi præstantiam, aut debilitatem facile iniuriam hanc admittat. Ad hunc modum si uniuersum corpus prauis humoribus abundat, caput, præsertim imbecillum, hos prõpte recipit. Cum igitur stomachus, aut uenter humorum uitio ita uexatur, uomitus ciẽdus est, epota quidẽ aqua calida, si facile uomant: sin ægre, immittendi in os uel digiti, uel plumæ sunt. Quòd si ne sic quidem iuuẽtur, cibus boni succi stomachoq; utilis, & quo uti æger consueuerit, adhibendus est, ut eo humoris acrimonia mitescat, si quidem in uentris capacitate humor contineatur. Si uero in stomachi tunicis infartus sit, hiera pi

ra picra est purgãdus. qui si ob uiscositatem aut crassitudinem contumax sit expulsioni, eum amoliemur extenuando quæ crassa sunt, & incidendo glutinosa, ac reserando uias quibus hæc exeant. Itaq; aceti mulsi potus, hyssopum, origanum, aliaq; incidentia medicamenta dãda sunt. Deinde uomitus raphanide ciendus est, perfusionibusq; calidioribus, ac cataplasmatis fouẽdus. Si uero uel flatuosum spiritum generarit, uel cibum corruperit caloris penuria, ac partis imbecillitas, hãc roborare oportebit, contrarijs causæ quæ imbecillitatem attulit adhibitis remedijs. Nam si calor eam peperit, frigida: si frigus, calida adhibenda sunt. Atq; ita de reliquis partibus, quæ affectum cum capite communicant, censendum est. Pari modo si corpus uniuersum in consensum caput trahat, intemperantiam corrigemus, aut superantem materiã uacuabimus, purgante quidem medicamento, si qualitate peccet, si uero sola plenitudine, sanguinis detractione: quemadmodum & si cum febre unà accesserit dolor, præsertim si bono habitu sit ægrotus, & sanguis abundet, aut etiam febris magnitudo urgeat. Capiti quoq; admouenda remedia sunt, quæ uapores sursum ferri prohibeant, & caput refrigerent, quale hydrelæum est, oxyrrhodinum, & decoctum capitum papaueris. Cum uero ex sola intemperantia dolor accessit, ei contraria qualitate est succurrendum, si quidem ex

æstu contractus sit, primùm refrigerantia ac repellentia adhibenda sunt: ut & intemperantia ad naturalem habitum reuocetur, & uapor qui ui caloris sursum trahitur, arceri poßit. Itaq; utiliter caput melino primum oleo, & rosaceo perfunditur, uel lana aut fascia eo imbuta oleo fronti & temporibus admouetur. Postea uero digerentia paulatim miscenda sunt, ut receptus in caput uapor discutiatur. Si uero frigus iniuriam hanc attulerit, eodem modo oleo laurino, irino, aliisq; id genus uti licebit, ut Galenus libro secundo de Compositione medicamentorũ κατὰ τόπους docet. At si uel humorum uel uaporum plenitudo dolorem peperit, consyderandum est, num hi in capite geniti sint, an aliunde accisi. Qualesq; hi sint, calidíne an frigidi. Nam si aliunde acceßerint, hoc est uel ex stomacho uel iecore uel uniuerso corpore, curatio qualem modo explicabamus, adhibenda est. Sin ab imbecillitate in capite ipso generentur, curare oportet partim retrahendo in totum corpus, partim hoc uacuando, partim uero capiti remedia adhibendo, quæ quemadmodum fieri debeant, satis explicant ipsius autoris uerba.

C. 15 DOLORIS autem capitis decretoriam uel sanguinis eruptionem uel uomitionem nuntiantis, curatio uestiganda nõ est: utpote qui non symptoma, sed salubre signum potius sit existimandus: quẽ-

admo

admodum & alia non pauca, quæ multos quidem antè crisim terrent, salutem uero promittunt. Optimum autem est posse dignoscere corpus à natura perturbari, tum alias excretiones, tum maxime uomitum, ac sanguinis eruptionem moliente: quorum inseparabilis nota est capitis dolor. De omnibus autem in alio opere fusius tractatur. Quantum uero ad præsentem cognitionem attinet, primum seruantes institutum, de ipsis aliquid breuiter dicemus.

Morbi mutantur & in melius, & in deterius: idq; uel paulatim, uel subito. Paulatim quidem in melius, sensim decrescendo: in deterius uero, morbo paulatim in deterius crescendo: Subito uero, uel cum abscessu, uel transitu in alium mitiorem morbum, uel cum insigni excretione. Vbi enim morbus magnus est, & uires imbecillæ, natura aut omnino non pugnat: aut si ad pugnam paululum surgat, statim succumbit. ubi uero ea superior est, morbi materiam uel paulatim concoquit, paulatimq; expellit: uel totam cõcoquit, ac simul excernere tentat. Atq; hãc morbi mutationem crisin appellare solent: quæ morbum finit uomitu, alui fluxione, sudoribus, urinis, sanguinis è naribus profusione, hæmorrhoidibus, muliebri profluuio, parotidibus, & aliis abscessibus: quæ in quibus accidere soleãt, mox docebi

docebitur. Has *autem excretiones præcedit magna corporis perturbatio, nempe delirium, ſpirandi difficultas, caligo oculorum, ſplendores ob oculos uerſantes, lacrymæ inuoluntariæ, temporum grauitas, ceruicis & capitis dolor, anticipatio, longitudo, & uehemẽtia acceßionis, ſomnus grauis, ſtomachi dolor, tremor, ac contractio inferioris labri, æſtus uehemens, appetentia frigidæ, & alia id genus: quæ ſi ſuo tempore accidant, ſanitatem pollicentur: ſi intempeſtiue, periculum minantur: atq; eò quidem maius, quò longius à ſtatu acciderint, quoq́; maiora cruditatis ſigna apparuerint.* Fiunt *autem, aut natura paratum humorem ad excretionem propellente, aut humore nondum ad excretionem parato, ſua uel mole uel mala qualitate naturam iritante.* Itaq; *in hac corporis perturbatione optimum eſt dignoſcere, an natura excretionem moliatur concocti iam humoris, an humor ipſe naturam iritet.*

PRIMVM igitur conſiderandum febrium genus eſt: an calidæ ſint, ac ardentes. Solent enim hæ excretione iudicari: quemadmodum mitiores & uelut languẽtes diutius durant, ac in abſceſſum plerunque finiuntur. Deinde uero an morbus ſalutaris ſit: nam quis bonam criſin in pernicioſo morbo ſperauerit? Adhæc, uniuerſi morbi tempus notare oportet. Nam ſi

prin

principij uel incrementi, nondum uero ſtatus, aut coctionis notę apparuerint, per urinas aut ſputum aut abſceſſum bona criſis fieri non poteſt. Hæc quidem ſunt, ex quibus morbum per excretionem iudicatum iri ſperare poſsis. Iam uero eius, quod adeſt, nec iam futurum eſt, hæ ſunt notæ: In tolerando difficultas uniuerſam criſin antecedit: noctu quidem, ſi interdiu morbus iudicari debet: interdiu uero, ſi noctu.

Primum igitur conſyderanda febrium differentia eſt, calidǽne ſint ac urentes, an molles & languidæ. Hæ enim tardæ ſunt, & in abſceſſũ finiri ſolent: illæ breues ac excretione iudicari. Deinde an morbus ſalutaris ſit, an letalis, quod ex eius ſpecie, magnitudine, motu, moribus, anni tēpore, ægrotantis natura, & uiribus, dignoſcere licet. Morbi ſpecies ex proprijs notis habetur. Magnitudo ex propriorum accidentium multitudine, ac uehementia: motus ex acceſsionis, ac totius morbi partibus. Mores ex ſuperuenientibus accidentibus, quæ uel cum criſi inuadunt, uel hanc paulułum antecedunt. Nonnullæ enim febres toto genere ſalubres ſunt, ut tertianæ: aliæ pernicioſæ, ut peſtilentes: quædam uero ambiguæ, ut continuæ. quarum quæ ſalubres ſint, quæq; inſalubres, cum ex alijs, tum maxime ex ſignis coctionis & cruditatis deprehendes. Co-

ctio enim semper salutem promittit, cruditas uero uel morbi longitudinem uel perniciem. Quòd si præter signa coctionis, æger fortem habeat animum, bene se gerat ad ea quæ offeruntur, facile spiret, faciem sanis similem habeat, decẽter accubet, æqualiter toto corpore calidus sit, & pulsus boni sint, manifestum est morbum esse salubrem. Contrà uero, insalubrem, si cum cruditate cõtraria his signa apparuerint. Coctionis & cruditatis signa in urinis, alui excrementis, & sputis deprehenduntur. Reliqua salutis & mortis signa, & in toto corpore apparent, & cum excrementis alui, sputis & urinis excernuntur: de quibus abunde Hippocrates in Prognosticis. Morbi magnitudo (quam ex accidentium multitudine, & uehementia metimur) & eius longitudo, cum ægrotantis uiribus conferenda sunt. Nam nisi quantus morbus sit, quandiu duraturus, & quantæ uires sint, noueris, morbi exitus, qualis futurus sit, præsentiri non poterit. Quemadmodum nec sciri, an ad portandum onus quis sufficiat, nisi perspectum sit, quàm graue illud sit, quanta uia ad quam ferri debet, & quantæ uires portantis. Nam respondent ægri uires, portanti onus: morbus, oneri: morbi tempus, uiæ longitudini. Igitur si morbus uehemens non sit, nec longus, æger'q; uirium robore polleat, salutem expectare oportet. Sin uehemens, & longus is sit, ægrotantisq; uires imbecillæ, mortem. Si autem

tem morbi acceßio omnia ſua tempora, hoc eſt principium, incrementum, ſtatum, & declinationem, celeriter percurrat, ſalutem: ſin tarde, mortem potius indicat. Mores morbi ſuperueniẽtia oſtendunt accidentia. Quæ ſi tempeſtiue ueniant, bona: ſin intempeſtiue, mala ſunt. Tempeſtiue ueniunt in ſtatu & apparentibus concoctionis notis, intempeſtiue in principio & incremento. Atq; ut ſemel dicam, quò longius à ſtatu & ſignis concoctionis apparuerint, eò perniciosiora ſunt, & deteriorem criſin faciunt: quando à praua humoris qualitate, aut copia naturam ſtimulante fiunt. Vbi uero natura malum humorem à bono ſecernit, & ad excretionẽ parat, corpus uehementer perturbatur, quod paulo ante criſin fit. Itaq; mirum non eſt, ſi noctu, dum interdiu: & interdiu, dum noctu morbus iudicari debet, maxime corpus perturbetur.

IGITVR ſi quid eiuſmodi conſpexeris, uidendum eſt, quotus ęgritudinis dies ſit. Nam ſunt qui uel paruo naturæ impulſu decernere idonei ſunt. Sed multi ne in uehementibus quidem commotionibus dignoſcere omnino poſſunt, an perturbationis magnitudo pro diei natura ſit. Septimus enim uel exiguo naturæ inſtructu criſin per uacuationem mouet. Sextus uero magno naturæ conatu eget, atque raro quidem decernit. Quòd ſi decernat,

id cum periculo & sine fide fit. Ad eundem modum aliorum etiam dierum singulis propria quędam natura inest: quam in libris de diebus decretorijs explicauimus.

Experientia comprobatum est, non omnibus diebus eodem modo morbos iudicari. Sunt enim qui uel exiguo naturæ apparatu decernere queant, qualis est septimus: alij contrà, magno naturæ conatu ad iudicandum egeant: in quo genere est sextus: idq; uel cœlo, uel naturæ, uel morbi motui acceptum ferendum est. Constat enim solis & lunæ beneficio annum constitui: eundemq; in menses, & hos in septimanas digeri, planetasq; omnes alijs temporibus cũ alijs zodiaci partibus ferri: proindeq; uarias aëris constitutiones accidere: unde fit ut res aliæ alijs tẽporibus nascantur, augeantur, & uigeant: ut post docebimus. Experientia quoq; probatum est, aliam esse aëris cõditionẽ hyeme, quàm æstate, autũno, quàm uere: sub Cane & ante Canẽ, quàm Vergiliarum & aliorum syderum ortu & occasu. Nec id aliunde quidem, quàm à cœlo proficisci ab omnibus iam receptum est. Hac enim ratione mundus hic inferior cœlestibus orbibus, ut Aristoteles libro Meteorologicorum primo docet, continuatur, & iunctus est, quo uim ab eo recipiat. Cum enim sine quatuor elementorum, quæ orbis hic complectitur, mixtione nihil gigni pos-

gni poßit, ea autem ſuapte natura miſceri non poßint, ut quæ ſibi maxime ſint contraria, opus fuit aliena ope, ad hanc miſturam. Cæterum cum perpetuò fiāt generationes, id quod miſcet, æternum eße debuit, atq; infatigabile. nihil autem tale hoc in orbe inueniri poteſt. igitur à cœleſtibus corporibus, quæ æterna ſunt atq; infatigabilia, confundi elementa temperariq; neceſſe eſt, ex quibus omnia generantur. Miſcentur autem hæc orbium cœleſtium motu, acceßu ad nos & receßu planetarum, eorumq;, & aliorum ſyderum calore, & ſplendore, radiorumq; ſtrepitu. Cœlum enim non ſolum ignem ſuo rotatu, uerumetiam aërem mouet, quod teſtantur cometæ, qui per aërē feruntur. Hæc autē elementa ſic agitata, ob ſubſtātiæ ſuæ raritatē ac tenuitatē commiſceri, ea maxime parte, qua ſe contingūt, uériſimile eſt. Solares autem radij aërem commouent, autore Ariſtotele problemate trigeſimotertio ſectiōis undecimæ. quod & ſenſu depræhendere licet, cum ſol per corpora pellucida radios ſuos in locum umbroſum omninoq; tranquillum eiaculatur. In his enim radijs conſpiciuntur minuta corpuſcula uelut atoma, ſurſum ac deorſum, dextrorſum ac læuorſum diſcurſantia. Quod certe non fieret, niſi agitato à radijs aëre. Aër porrò & ignis commiſti, in terram emißorum radiorum & ſplendoris ui feruntur. Radij enim ob ſubtilitatem corpora etiam den-

ſa ac compacta penetrant, ac ſecum aërem, & ignem rapiunt. Aqua uero cum terra facile ob uicinitatem miſcetur: ſed cum non ſit hæc ubiq; mari, fluminibus, & alijs aquis uicina, aliunde habet humorem, eumq́; cœleſti etiam beneficio. Solis enim, & aliorum aſtrorum calor, uaporem ex humidioribus locis in ſublime trahit: qui in uarijs aëris locis in uarias concreſcit formas: nempe in rorem, imbres, niuem, ac grandinem: quæ tandem ſua mole in terram relabuntur, quam & irrigant. Conſtat igitur cœleſti motu, radiorum ſtrepitu, calore ac ſplendore, elementa commiſceri: quæ commiſta, tellus uelut ſubſtratum recipit, non ſecus, ac panis uinum, aut alium liquorem, unde omnia, ut modo dicebamus, generantur. Quod poëtico figmento Virgilius in ſecundo Georgicon ad hunc modum expreſſit: Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Aether Coniugis in gremium lætæ deſcendit, & omnes Magnus alit magno commiſtus corpore fœtus. Aether, ignis & aër eſt, ut Seruius interpretatur, is cum imbribus deſcendit in gremium coniugis, nempe terræ, in qua multiplices uarijq́; fœtus gignuntur, & aluntur. Cæterũ cum ſola elementorum mixtio, ad generationem non ſufficiat (miſcere enim unuſquiſq; poteſt, ſed non generare, rebusq; uitam infundere) cœleſtis calor tanquam naturæ diuinæ primarium inſtrumentum, res uarias pro uarijs elementorum

mixturis generat. Quemadmodum enim cor, per ſpiritum uitalem omnibus corporis partibus calorem ſuggerit: ſic ſol, & alia aſtra, per radios feruorem rebus immittunt. Atq; quemadmodum natiuus calor, diuerſis membris diuerſas naturas, atq; facultates inſerit, dum in utero fœtus formatur: ſic cœleſtis calor, alias formas rebus alijs per uaria elementorum craſi ingenerat. ut igitur diuerſis membris propriam tẽperaturam ex elementorum miſtione ſortitis natiuus, ſic rebus hoc in orbe contentis cœleſtis calor communis eſt. Qui cùm omnibus inſit, tum maxime ſoli & lunæ: illi tanquam regi, ut Galenus ait, huic tãquam ſolis uicariæ. Cum igitur Sol omnis luminis fons ſit, ab eo non ſolum luna, uerumetiam reliqua aſtra lumen mutuantur, proindeq; uarijs luminum & calorum miſtionibus uarie afficimur. Quemadmodum enim partes diuerſæ a corde calorem mutuatæ ſuã quæq; habent agendi facultatem: iecur, exempli gratia, ſanguinis, uenter ſucci efficiendi: ſic uaria cœli ſydera lumen à ſole mutuata uarie hunc inferiorem orbem immutant. atq; ut ſemel dicam, planetæ, ac alia ſydera ſe mutuo afficiunt, cum coëunt, uel ſe certis interuallis contuentur. Vnde hunc orbem uarie mutant: quod munus maxime Lunæ, ut Solis uicariæ, delegatum eſt. Nã cum ea ſit planetarum omnium infima, terræq; finitima, eorumq; omnium, radijs ſubiecta, ce-

lerrimeq; orbem suum percurrat, breui tempore cum multis syderibus coit, corumq; uires recipit, quas nobis refundit. Quare nō immerito his inferioribus regendis destinata est. Vt igitur uenter & iecur, aliæq; corporis partes, quo plus natiui caloris habent, eo melius naturæ munus obeunt: sic Luna quo plenior fuerit lumine, eo potētius hunc orbem immutat. Ipsa enim suapte natura opaca est, sed suo ad Solem accessu ac ab eo recessu, nunc tota lucet, nunc dimidiata, nunc corniculata, nunc uero tumentior ac uelut incurua apparet. Sol igitur & Luna, (nam de his præcipua est nostra disputatio) cum uarijs astris uarios habent affectus. mores enim planetarū, & stellarum, cum quibus congrediuntur, patiūtur. Nihil igitur mirum est, si uarijs temporibus res uariæ generentur. Dum enim Sol in Ariete est, pullulant, uirescunt, ac florent herbæ: eædem arescunt, dum Sol in Libram remeat. Ad uitæ autem tutelam cor tanquam rex uniuerso corpori præficitur: cui subseruiunt uenter, iecur, & aliæ id genus partes. Quarum ut non idem est officium, sic neq; Solis, Lunæ, & aliorum astrorum. Solaris enim feruor rebus difficilioris trāsmutationis præest. Luna uero, ob splendoris calorisq; exiguitatem, res facilioris mutationis moderatur. Sol uero exiccat, ac absumit humorem. Quomodo calor qui præter naturam est, natiuū corrumpit, natiuamq; corporis humiditatem absumit.

ſumit. Exiguus uero excitat in corpore flatus, naturalis uero ac temperatus maturat & concoquit. Luna igitur, ut cui exigua inſit calfaciendi uirtus, corporis humores excitat, non quidem omnes, ſed qui ſua natura facile moueantur. Igitur in acutis morbis imperium potius obtinet, quòd ſcilicet leui occaſione moueantur, idq; intuitu uel aduerſo ei loco, in quo ægrotare æger cœpit, uel utriq; quadrangulo dextro uel ſiniſtro, uel quadranguli medio. Cum enim Luna ſignum in quo ipſa incipiente morbo erat, ex aduerſo contuetur, tum radijs, tum qualitatibus pugnat: radijs quidem ualidius, qualitatibus impotentius: magno enim radiorum agmine certat, qualitatibus uero ferè ſemper patiẽtibus. Eadem in quadrangulis lucta fit, ſed qualitatũ uehementior: aut enim utraq;, aut agentium oppoſitione in hoc ſchematiſmo pugnatur: radiorũ uero diſcordia minor eſt, ut qui minori copia quàm in oppoſito aſpectu, in ſignum quo morbus cœpit, ferantur. Hac ratione languidiſsime quadrangulorum media luctantur: quoniam pauciſsimis radijs in ſeſe illidunt: maximeq; duo propinquiora utrinq;, altera pluribus, ſed tamẽ paucioribus quàm in oppoſito aſpectu: utraq; uero una tantum oppoſitione, eaq; ut plurimum patientium qualitate. Simile quidpiam accidit cum Luna Solem intuetur. Nam ex diametro oppoſita plena eſt, ex tetragono ſemiplena, ex te

tragonorum primorum medijs corniculata, ex aliorum medijs incurua eſt. Ex his liquet, quadrangulis, quantum ex ſe eſt, maximam uim ineſse: præſertim cum utraq; qualitatum oppoſitione pugnant. Sed horum primo, qui ſeptimo die à morbi principio fit, maxime: deinde ſecundo, qui decimoquarto: poſtea uero tertio, qui uiceſimo, morbi mutationem accipiunt: idq́; non tam eorum quàm morbi proprietate, & uirium corporis robore. Nam morbi qui primo quadrãgulo finiuntur, quàm qui ſecundo, & tertio, celerius mouentur, & natura ualentior eſt. Quadrangulorum media, quæ ſeptimanæ medio, hoc eſt, quarto eius die fiunt, immutandi quidem uim, ſed longe quàm quadrãgulorum, minorem poſsident. Non enim iudicare morbum poſsunt, niſi cum acutiſsimus eſt, aut morbus coctus, & facilime mouetur: ſed tamen prænuntiant. Itaq; ſeptimus dies omnium fortiſsimus eſt, quẽ quartus prænuntiat. Deinde quartuſdecimus, cuius undecimus eſt index. Poſtea uero uiceſimus, quẽ indicat decimuſseptimus. Primam enim ſeptimanam quartus dies in duo æqua partitur: Secũdam undecimus: Tertiam decimuſseptimus: & reliqui pari modo. Porrò autem uiceſimus, quàm primus & uiceſimus potius decernit: quod qui ad hunc diem perueniunt morbi, diuturnorum naturam ſortiuntur: qui paribus diebus iudicari ſolent. Præterea ſeptimana non inte-

gros

gros ſeptẽ dies cõplectitur. Luna enim totũ per‐currit zodiacũ diebus uiceniſseptenis & triẽte. At quoniã non ſemper nobis æquali dierum numero Luna conſpicua eſt (ſæpe enim triduo, aliquando minori ſpatio cum ſole deliteſcit) neq; ſemper ex æquali dierum numero menſis illuminationis conſtabit: ſed magna ex parte XXVII. uel XXVI. cum ſemiſse pro Lunæ mora cum Sole & celeriore uel tardiore eius ad Solem reditu. Aliquando enim diebus XXX. aliquando XXIX. cum ſemiſse ad eum remeat. Si igitur occultationis tempus, quod ferè eſt trium dierum, ex tricenis dempſeris, dies ſeptem & uiginti: ſi ex uiceniſnouenis cum ſemiſse, dies ſex & uiginti cũ ſemiſse remanent: quod tempus menſem illuminationis uocant: quòd ſcilicet Luna tunc maniſeſte nobis illuceſcat. Vterq; menſis ſuas uires obtinet: illuminationis quidem communes. Aërem enim nos ambientem immutat, proinde omnibus hominibus, tã ſanis quàm ægris, eũdem effectum, ut Galenus ait, ex æquo præbet: ſed maiorem quidem, cum Luna plena eſt: minorem, cũ bipartita & cũ tumet incuruaq; eſt: Obſcuriſſimũ, dũ corniculata eſt, falcisq; habet imaginẽ. Plena enim celerrime mouet, ac uehementiſsime: propter luminis multitudinem, ut modo dicebamus. Verum breuis eſt mutatio, quia celerrime Luna decreſcit. Cum uero deliteſcit cum Sole, diuturnas habet mutationes, quia id tempus

longum est. Cæterum primum illuminationis tẽpus occultationi est simile, ob id quòd Lunæ apparentis portio exigua sit, & lumen obscurum, & breui tempore super terram feratur. Mouet enim tunc non splendoris ui, sed accidente quodam dum coit cum Sole, non aliter quàm Sol ipse dum deliquium patitur. Simile enim quidpiam corpori nostro accidit, dum uis animalis è cerebro in ipsum ferri corpus prohibetur: ut in apoplexia. Cum uero Luna bipartita est, obscure quidem immutat, sed minus quàm cum falcis habet imaginem. In illa enim plus est luminis: in hac minus. In utraq; eadem mutationis celeritas. Alter mensis, quem reuolutionis uocant, septenarijs maxime, deinde quaternarijs mouet, hoc est cũ Luna ex opposito, quadrangulo uel quadranguli medio locum inspicit: à quo, cũ morbus cœpit, egressa est. Itaq; duplici nomine Luna in morbis, præcipue acutis, imperium habet: nempe lumine, & configurationibus. Sed quoniam secundum horum mensium neutrum, dies decretorij supputari possunt, alius mensis designandus est. Mensis enim reuolutionis ex septem & uiginti diebus trienteq; constat. Ideo singulæ eius septimanæ senos dies & horas uicenas complectuntur: duæ uero, dies tredecim cum besse: tres, uiginti cum semisse, qui numerus nõ magis ad uicesimum quàm uicesimumprimum referri potest. Mensis uero illuminationis ferè sep-

ptem & uiginti dies cōtinet, aut, ut dictum est, sex, & uiginti cum semiße: itaq; singulæ eius septimanæ secundum priorem positionem senos dies, horas uero denas senas habēt. Duæ autem septimanæ, dies tredecim cum semiße. Tres uero continent dies uiginti & sextantem. Secundum uero aliam positionem mensis hic sex & uiginti dies cum semiße: singulæ septimanæ senos dies, horas uero denas quinas: duæ septimanæ dies tredecim cum quadrante. Tres, diebus nouendecim, & horis quindecim perficiuntur. Itaq; quemadmodum prioris mensis tres septimanæ dies plus uiginti poßident: sic huius, duæ septimanæ quatuordecim dies non integre continent. Quare, ut modo dicebamus, neuter horū mensium criticis septimanis designari potest. Si igitur (ut Galeno placet tertio de diebus criticis) hi duo menses copulentur, deinde in duo æqua diuidantur, nascetur mensis quem & medium & criticum uocant: utriusq; parentis, nēpe illuminationis, & reuolutionis mensis facultates sortitus, nimirum illustrationis & configurationis. Coniuncti igitur hi duo menses secūdum posteriorem mensis illuminationis positionem, dies pariunt tres & quinquaginta cum uiginti horis, quem numerum si in duo partiaris, mensem medium constitues ex sex & uiginti diebus cum horis duabus & uiginti. Ex quo mense fiūt quatuor septimanæ: singulæ senum dierum cum

alte

alterius diei media parte sexta uicesima quarta, & quadragesima octaua, hoc est singulæ senos dies continent cum horis septemdecim & semisse. Quæ cum ita se habeant, duæ septimanæ dies tredecim cum horis undecim continent: tres uero, uiginti dies cum alterius diei sexta sexagesima ducẽtesima quadragesima parte, quæ quatuor horas & semissem complectuntur. Secundum uero priorem mensis illuminationis positionem, supra commemorati menses coniuncti, pariunt dies quatuor & quinquaginta, cũ triente. diuisi in duo æqua mensem medium constituunt dierum septem & uiginti, & horarũ nouem. Siue igitur secundum priorem, siue posteriorem mensis illustrationis positionem constituatur mensis medius, uicesimus dies decretorius habendus est, ut ex antè dictis constat. Atq; hæc quidem medico de cœlesti potẽtia satis sint. si quis autem exactius nosse cupiat, ex Astrologia petat. De naturæ autẽ motu superest, ut disseramus. Ea autem ex se ordinata est: definitos enim, ut Galenus ait, & certos motus habet, proportionesq; ac circuitus, ut in bene integreq; ualentibus uidere est, in quibus ea certis temporibus assuetum cibum concoquit, & excrementa expellit. Pari modo in morbis salubribus certo tempore materiam delinquentem concoquit, & excernit. Cum igitur natura ualet, & morbi materia contumax non est, certis diebus morbũ

indica

iudicare solet, nũc tẽpestiuius, nũc serius, pro humoris cõditione. acutos enim morbos citius, diuturnos tardius iudicat: atq; hos paribus, illos imparibus diebus. Alij enim humores alios motus habẽt. si qdẽ biliosus est, alternis diebus, sin pituitosus, quotidie. Si uero melãcholicus est, quarto quoq; die naturam lacessit, ut prius ostensum est. Quòd si natura à morbo superetur, certos motus ac circuitus non habet. Sed ea aut inuadenti morbo nõ resistit: aut si resistit, postea succumbit, incerto quidẽ tẽpore, unde fit ut mori cõtingat in morbi principio, incremento, & statu. tantum uero in statu aut paulo ante statum salubris crisis fit. Victrix enim natura ita materiam moderatur, ut non nisi statis temporibus expellat. Itaq; morbos acutos natura iudicare tentat tertio, quinto, septimo, & alijs diebus imparibus, prout materia ad expulsionem parata est, nisi aliunde impulsa sit (quarto enim & decimo quarto die à cœli ui mota iudicare solet.) Nam si bene instituta est, & morbo superior, nõ antè excretionem molitur, quàm materia concocta sit. Quòd si uis cœli unà concurrat, & coctionis notæ appareant, expectanda est crisis saluberrima. Contrà, si neq; natura ex se, neq; ui cœli mouente, neq; coctionis signis apparentibus ad iudicium morbus incitatur, nõ sine periculo iudicabitur. unde decernentium dierum potentissimus est septimus, ut in quo tum natura, tum

cœlum

cælum morbum moueat. Contrà periculoſiſsimus ſextus, ut in quo horum neutrum adſit. Decimus quartus ſeptimi naturam proxime imitatur, quia cælum potenter mouet, ut prius oſtendimus. Luna enim ex aduerſo locum, in quo cœpit morbus, intuetur. Vndecimus & uiceſimus ſeptimum ſequuntur: hic, quòd tertiæ ſeptimanæ finis ſit: ille, quòd & impar ſit, & ſecundi ſeptenarij medius. Inter periculoſos autem ſextus primas obtinet, deinde octauus, decimus & decimus ſextus. neq; enim naturæ, neque morbi motum experiuntur, neq; cæli potentiam. Ex his quidem reliquos dies, quales ſint, facile iudicabis.

AGEDVM perturbationis magnitudini dies reſpondeat: poſtea conſiderato, qualis futura criſis ſit. de alijs quidem nũc diſputare neceſſe non eſt. An uero uomitus futurus ſit, uel ſanguis per nares fluxurus (in eiuſmodi enim criſibus ſignum unum eſſe dicebamus, nempe capitis dolorem) ex ijs maxime depræhendere licet: in primis quidem, ſi ab initio ſtatim nõ inuaſit dolor, tanquam morbi ſymptoma quoddam, ſed in perturbatione criſin præcedente. Deinde, ſi condoleſcat collum, & hypochondrium retrahatur, ſpirandiq; difficultas quædam repentina uelut preſſo thorace ſuboriatur. Si enim omnibus

his in

his incidentibus repẽte pulſus turgeſcãt, nec in paruitatem recidant, nec debiles fiant, iamiam criſis eſt expectanda. Si uero præterquàm quòd non concidunt, etiã in altum atollantur, uehementioresq; red dantur, iam inſpicienda ægrotantis facies eſt, in qua ſi pars aliqua palpitet, aut temporum uenæ micent, aut mala, aut naris, aut oculus rubicũdior appareat, criſis habẽdæ maior ſpes eſt. Quòd ſi inuiti illacryment, aut ſplendores ſe cernere ſibi uideã tur, ac manus uelut ſcabentes naribus admoueant, tunc iam non adfore, ſed adeſſe ſanguinis fluxionem conſpicies. Statim enim ſemel ac iterum ſcabentibus ſanguis erumpit. In his uero ne perterrearis, etiã ſi delirare ac ſubſilire hominem uideas. Hæc enim ſunt humorum ſurſum tenden tium indicia. Quemadmodum & ſpirandi difficultas, & hypochondria retracta, collumq; unà cum capite degrauatum. ſed & cum his delirium ſignum quoddã ſit. Atque hæc quidem ſigna ſufficiant. Sæpe uero & cum his accedit ægrotantis ætas, & natura quæ ſpem confirmat, præterea anni tempus, & præſens aëris conſtitutio. Nam ſi æger adoleſcens eſt, aut alioqui calidæ naturæ, aut copioſi ſanguinis, maior ſpes fuerit. Quòd ſi prius eidem aut ægro

tanti

tanti aut ſano ſæpe ſanguis per nares effluxerit, uel hoc ſolum ſatis fuerit ad ſanguinis profuſionis ſpem habendam. At ſi anni tempus æſtas eſt, aut ſi æſtas non eſt, ſed aëris præſens conſtitutio calida, nónne ex his indiciũ aliquod deſumes? Iã uero ſi & multi eo tẽpore per ſanguinis profuſionem criſin habuerint, præterea ſanguine corpus redundet, & ſolitę excretiones ſupprimantur, hæc quoq; ſpem tibi auxerint. Mihi quidem neq; omnino difficile uidetur, futuram ſanguinis eruptionem poſſe preſciri, ubi tot ac talia ſigna habeas. Abſurda uero res eſt ac magna imperitia, id non prænoſſe. Sed ſunt qui medicorũ huius tempeſtatis culpa ac incuria, ea demirentur, quæ admiratione digna non ſunt. Siue enim ex læua, ſiue dextra nare ſanguis fluxurus ſit, ex iam dictis haud difficulter præſenties. Verum medicorum non pauci non ſolum id difficile eſſe, ſed omnino ſciri non poſſe arbitrantur: tametſi tum hæ, tum aliæ omnes excretiones præuideri poſsint, ſi duo hæc conſideraueris, nempe unde naturæ impetus fiat, & in quam partem uergat. Quæ ſi noris, defectum ſupplebis, & immoderatum motum inhibebis, uelut exempli gratia, Magna cucurbita ſiniſtro hypochondrio admota

mota ex liene: dextro uero, ex iecore profluentem sanguinem facile retrahet. eadẽ quoq; in alijs partibus habenda est ratio. Nam ex uno de omnibus idem colligere licet, si uniuersale contempleris. Quocirca hoc loco præsenti libro finem imponã. Deinceps uero de febribus, quas phlegmonæ, id est inflammationes accendunt, atq; de alijs affectibus, qui in singulis corporis partibus cõsistunt, differam. Phlegmone autem quasi phlogoses à ueteribus dicebantur. A' recentioribus uero non omnes. Neq; enim herpes, neq; erysipelas, neq; id genus aliud inflammationibus annumerantur: sed ex calidis affectibus uni tantum, cuius durus tumor & dolor pulsatilis comes est, hoc nomen tribuunt: tãetsi non talem solum, sed simpliciter omnes calidos, ac uelut feruidos affectus, febres, ac dolores sequi uidemus. De his igitur atq; alijs id genus morbis deinceps differemus.

Crisis cum excretione uel sine ea, sed cũ abscessu fit. Excretio uero per uomitum, alui fluxionem, sudores, aut alias uacuationes, ut paulo antè docuimus, quarum alias aliæ antecedunt perturbationes. Vomitum enim cordis morsus, & stomachi fastidium, quæ biliosus & mordax humor in uentrem collectus adfert, capitis dolor

mordax, uertigo, hallucinatio, tenebræ oculis ob ortæ, & alia id genus, quæ perlatis sursum uapo ribus fiunt, uomitum hunc præcedunt: pari ratione si inferius labrum palpitat, & tenue sputum defluit. Fluxurum è naribus sanguinem ostendunt, præcordiorum distentio sine dolore, spirandi difficultas, & capitis dolor grauis, distendens & calidus. hæ enim sunt sanguinis sursum per thoracem ascendentis notæ. Sudores præcedit rigor cum suppreßione alui & urinarũ. Hæ morrhoides uero fluunt, si solitæ sint euenire, nec aliarum uacuationum notæ appareant. Menses uero prænuntiant lumborum grauitas, distentio & dolor. Alui excrementa expectantur, si cũ criticis signis non adsint uomitus, fluxio sanguinis, & sudorum signa. Quemadmodum urinæ si aluus astricta sit, nec appareant uomitus, profluuium sanguinis, & sudoris notæ. Absceßus uero per longas febres, in articulis fiunt: in pulmonis morbis, si quidem male per sputum, aut aluum repurgentur, circa aures. hos autem grauis somnus, surditas repentina, & dolor capitis antecedunt. Hæc autem omnia præuidere poteris, si unde naturæ impetus fiat, & in quam partem uergat, consyderaueris. Semper enim à morbi loco per directum natura mouere debet: hoc est, eodem modo, quo se uenarum & arteriarum stamina, ac uniuersum corpus habent. Itaq; rite in febribus ardentibus excretio fit per fluxionem

sangui

cx- c. 15.

sanguinis è naribus, sudores, uomitum, alui deie ctionem, & urinas. In tertiana per uomitum, sudores, & alui excrementa biliosa: quemadmodum per pituitosa in quotidiana. In phrenitide manat sanguis è naribus, sudor è capite ac toto interdum corpore erumpit. In lienis inflammatione profluit sanguis è nare sinistra: in iecoris, ex dextra, & in reliquis partibus similiter per directum, ut dictum est. Exemplaria typis ex*cusa habent,* μετ' οἰδήματος καὶ ὀδύνης φλεγματώδους, *legendum est* σφυγματώδους.

*

FINIS PRIMI LIBRI.

*

CL. GALENI

DE RATIONE CVRANDI AD

*

GLAVCONEM LIBER SECVNDVS.

*

E singularum autem corporis partium affectibus Glauco deinceps disseremus, ab inflammatione exorsi: ut quæ & frequentißime incidat, & plurimas habeat differentias. Quibus omnibus febres accedere solent. Itaque omnium communis est immoderatus calor, ac uelut phlogosis, id est inflammatio. Vnde & ipsis phlegmones nomen ueteres indidere. Harum autem cuiq; sua inest differētia, ex qua eius tum species cognoscitur, tum idoneum remedium suppeditatur. Aliam enim herpetes, aliam erysipelata, aliam phygethla, & aliam aliæ inflāmationum species curationem efflagitant.

Quocir

Quocirca hic quoq; dignoſcendorum recte affectuum facultas rurſus antecedit. Atq; hoc primum tibi ſcribere conabor, ubi omnium inflammationum differentias ab initio diſtincte conſtituero.

CORPORIS partes aliæ eiuſdẽ rationis ſunt, ὁμοιομερῆς Græci uocãt, nos ſimilares dicamus: aliæ inſtrumentales ſunt. illarum affectus in intemperantijs, harum uero in figura, numero, quantitate, & poſitu uitiatis conſiſtunt: utrarumq; communis eſt unitatis ſolutio. De cuius & aliorum omnium differentijs in libro de Differentijs morborum abunde Gale. diſputat. nonnunquam uero ex his plures, nonnunquam omnes eiuſmodi affectuum differentiæ eandem partem occupant. In inflammatione, uerbi gratia, intemperies eſt calida, & figura magnitudoq; uitiata: in abſceſſu cum inflammatione, intemperantia, figura uitiata, & ſolutio unitatis. Hi quidem affectus parti inſunt, ut inſtrumento. Intemperantia uero, ut ſimilari. Horum igitur morborum præcipue quidem ex humoribus uel flatibus originem ducentium, curationem ſuſcipit Galenus: qui omnibus corporis partibus ſunt communes: quales ſunt tumores, abſceſſus, ſcirrhi, & quæ inflammationes ſequuntur gangrænæ. Eiuſmodi enim uitia alia ex alio humore contrahuntur. Siquidem boni ſanguinis, & mediocris defluctio, eam inflammationis ſpeciẽ

parit, quæ totius generis nomen adoptans, inflãmatio dicitur: feruidi substantiaq; tenuissimi erysipelas: crassi ac calidi carbonem. Bilis uero flauæ herpeta: tenuis pituitæ œdema. Eadem in reliquis ratio, de quibus mox disseretur, ac primum de inflammatione, ut quæ & frequenter incidat, ob humoris copiam: & plures habeat quàm alij tumores, differentias: nempe inflammationem speciatim usurpatam, erysipelas, herpetem, & carbunculum, quas omnes inflammationes, si quidem magnæ sint, uel locum principem, uel cordi uicinum occuparint, febris comitatur: & alia grauissima symptomata: paruæ enim, & quæ longe à corde distant, solum eam quam obsident, partem accendunt, nec calorem cum corde communicant. Cæterum ut inflammationes aliæ alijs sunt uehementiores, sic quæ ab his nascuntur febres, aliæ alijs sunt periculosiores. Carbo enim periculosam, inflammatio mitem, sed tamen magnam, erysipelas & herpes uehementem quidem, sed minus quàm carbo periculosam febrem gignit. Sua autem cuiq; harum inest differentia, ex qua & eius species cognoscitur, & idoneum remedium suppeditatur, cuius initiũ ex affectus natura sumitur. Siquidem absurdum sit, ut Galenus ait, aliud esse quod curandi rationem præscribat, aliud quod curetur: etenim indicare de se quicquam magis potest quàm de alio. Cum igitur inter se eiusmo

di in

di inflammationes differant, earum curandarum non eadem erit ratio: sed aliam herpetes, aliam erisypelata, aliam phygethla, aliam aliæ inflammationum differentiæ efflagitant, ut in sequentibus docebitur. Hinc fit ut dignoscendorum recte affectuum facultas, curandi rationē antecedat. Quî enim fieri potest, ut ignorato affectu, recte quis remedia instituat? Post constitutas igitur inflammationum differētias, antequam curationem moliatur Galenus, rationem dignoscendorum affectuum conscribit.

PRIMA itaq; inflammationis differētia est, qua in humidam & siccam distinguitur. Humidam quidem quæ ex calida defluxione partem obsidente fit: Siccam uero, in qua citra ullum defluuium natiuus calor accēditur. Hoc autem quadamtenus uelut febris partis ipsius est: quæ cū ad immoderatam iam caliditatem & siccitatem peruênit, extinguitur omnino ac emoritur. Quocirca neq; in plura potest diuidi, quemadmodum altera differentia: quæ, uti dicebamus, ex humorum defluxu in partem aliquam fit. Eius enim multæ sunt species: una ex sanguinis, altera ex bilis, tertia ex utriusq; simul defluxione. Atque etiam in harum singulis, aut iam computruit quod defluit, aut putrescit in parte infartum: idq; uel substātia crassum est,

uel tenue, uel suaue, uel acre.

Inflammatio in duo primum diuiditur: nempe in siccam & humidam. Hæc ex defluxu fit humoris: qui ut multiplex est, sic multiplices, ut diximus, parit inflammationis differentias. aliquando enim sanguis, aliquando bilis, aliquando uero uterq; humor in aliquam corporis partem decumbit. Rursus sanguis aut suauis & substantia mediocris est, aut acer, aut tenuis ac calidus, aut craßus ac feruens. Bilis uero aut exquisita est, aut paulo dilutior. Adhæc eiusmodi humores uel in æqua portione, uel altera alterã superante miscentur. Ex quorum defluxione omnes inflammationum species generantur. In harum porrò singulis aut iam computruit, quod defluit, aut putrescit infartum in ipsa parte: unde remedia uariari neceße est, ut in sequentibus docebitur. Sicca uero inflammatio citra humoris commercium fit, efferuescente præter naturã genuino calore, atq; in ea quam obsederit parte febrem accendente: ut stomacho, iocinore, ac etiã corde, unde hectica febris nascitur. Hunc autem calorem natiuum duplicem eße in superiore cõmentario ostendimus: alterum uaporosum ex aërea aqueaq; substantia constantem: alterum uero, uel substantiam uirtutum eße, uel harum primum instrumentum, id est uel quatuor elementorum, uel eorum qualitatum contemperamentum. Sic enim putat Galenus. per harum enim qua

nim qualitatum moderationem probe ſuo munere fungitur uirtus, quæ ex debita eorundem commiſtione naſcitur. Siue igitur calorem hũc dixeris uirtutum ſubſtantiam eſſe, ſiue primum earum inſtrumentum, id eſt qualitatum contemperamentum, nihil refert. Hæc quidem ſimilaribus partibus primum ineſt, proinde uirtutum actiones primum illis feruntur acceptæ. Igitur ſi eiuſmodi partes ad certum quendam modum caloris exceſſerint, fit ſicca, de qua nunc agimus, inflammatio, quam & phlogoſin Græci, & phlegmonen uocant, quæ loco primario ſimilaribus partibus ineſt: ex accidenti uero, inſtrumentis. Quòd ſi immodice exiccentur ac incaleſcant, non ſolum febris aderit, ſed iam partis tabes & mors, ſcilicet reſoluto natiuo calore. Is enim elementa miſcet, & miſta conſeruat quandiu ualet, ut prius oſtenſum eſt.

SI igitur ſanguis bonus, ac craſsitudine mediocris, uniuerſim in aliquam partem fluxerit, atq; ob multitudinem conſtipetur, dolor uehemens, niſi pars omnino hebetem ſenſum habeat, hominem corripit: pulſusq; in profundo infeſtat, & diſtẽdi partem ipſam uſquequaq;, ac contundi æger putat, tantumque ſentit calorem, ut deuri uideatur, ac refrigerari cupiat, rubor quoq; qualis ex balneis accedit, aut ad ignem, uel alio quouis modo calfactis

p 5 in cu

in cute apparet. Affectus hic totius generis appellationem accepit, uocaturq́; inflãmatio: quemadmodum & aliæ multæ species sui generis nomen adoptarunt. Oriturq́; frequenter ex omni ferè occasione: nimirum uulneribus, conuulsionibus, cõtusionibus, rupturis, lassitudine, quam exercitatio attulit, luxationibus, fracturis, & sponte natis ulceribus: preter hæc omnia, cum uenæ immodice plenæ in eam partem, quæ tunc recipere maxime sit idonea, superuacuum humorem fundunt: ea autem pars ceteris est aut imbecillior, aut rarior, & solutior, aut ad attrahendum promptior, aut immobilior, quacunq; de causa ad has affectiones perducta fuerit. De hoc enim disceptare nunc non statuimus.

Ex sanguinis fluxu copiosioris, quàm parti sit ex usu, fit ea inflammationis species, quæ peculiariter inflammatio dicitur, à suo genere nomen mutuata: fluit autem sanguis parte quæ affligitur, hunc uel recipiente, uel attrahente, & alia aliísue trasmittentibus. Attrahit autem uel morboso calore, uel dolore obsessa. Calor ex immodica fit exercitatione, admotu rerum calidarum, & alijs id genus causis calidis: dolor uero tum ex calore, alijsq́; intemperantijs, tum soluta unitate: soluitur hæc uulneribus, conuulsionibus,

bus, rupturis, luxationibus, fracturis, & sponte natis ulceribus. Transmittit *uero pars, uel partes, cum uenæ uel immodicum, uel acrem humorem uim excretoriam impellentem, continent: quem facile pars recipit uel imbecillior, uel rarior & solutior, uel immobilior.* Itaq; *glandulæ facilimè omnium partium fluxiones recipiunt, propter raritatem, laxitatem, uirium naturalium imbecillitatē, & quia minus moueri ad fluxum repellendum idoneæ sunt.* Inflammationē *uehemens dolor comitatur, si qui defluxit sanguis, in parte afflicta impactus sit.* Cum *enim is, ut* Galenus *docet, aliquò decumbit, primum eius maiores uenas opplet ac distēdit: deinde minores, atq; ita res procedit, donec ad minimas sit peruentum: in quibus ubi ualenter impacta fluxio est, nec adhuc sistitur, partim eius per ipsarum ora, partim per tunicas uelut colatum foras transmittitur. tum uero spatia ipsa uacua, quæ inter prima sunt corpora, fluxione implentur.* Sic *omnia ab humore omni ex parte incalescunt, & perfunduntur.* Ea *sunt, nerui, ligamēta, mēbranæ, caro ipsa, & in primis arteriæ & uenæ: quæ scilicet & prima & præter cætera dolore afficiuntur.* Quippe *quæ interius à fluxione tum excalfiunt, tum distenduntur ac diuelluntur: exterius non modo excalfiunt, sed etiam premuntur ac degrauantur.* Reliquæ *particulæ aliæ comprimendo solum, uel incalescendo, aliæ*

utroq; genere laborant. Hæc quidem Galenus. *Itaq; ex hac plenitudine oritur tumor, ex tumore cutis distẽtio, ex qua & renixus: sanguis porrò is cum minime diffletur propter obstructionem, necessario putrescit. omnino enim calida & humida in calidum locum collecta, si non euacuantur ac refrigerantur, putrescunt. Ex putredine uero augetur calor præter naturam: qui primum quidem ac maxime, ut idem autor ait, arteriarum & uenarum tunicas calfacit: mox uero omnia, quæ extra has sunt, quibus scilicet circunfunditur. Cum igitur dolorem uel intemperantia uel unitatis solutio generet, utraq; autem inflammationem sequatur: mirum non est, si uehementer pars inflammata doleat, nisi sensu admodum sit hebeti: atq; eò magis, quò maior calor ac distensio est: eò quoq; magis affecta pars renititur, quò ea magis tenditur. Ea autem magis tenditur, quò maior fuerit defluxio. atq; hac ratione pulsus magis in profundo infestat & dolorem parit, scilicet arteria uicinas partes dum micat percutiente. unde & distendi locum, & uelut contundi æger ipse sentit. Quòd si inflammata iam sit arteria, percutiens simul & percussa dolorem auget: rubor quoq; inflammationis nota est: similis enim in cute color humori apparet. In quibusdam exemplaribus legitur, ἢ παρὰ τῷ περὶ θαλφθεῖσιν, ἢ τριφθεῖσιν, ἢ πῶς ἄλλως θερμανθεῖσιν. Itaq; legere qui uolet po*

let po

let poterit: rubor quoq; qualis ex balneis, aut exercitatione, aut ad ignem, aut alio quouis modo calfactis, &c.

FLAVA bilis, quando suam seruans naturam, per uniuersum corpus cum sanguine fertur, arquatum morbum parit. Herpeta uero, cum sola à sanguine secreta est, ac in parte aliqua cõsistit: quæ si crassa sit, totam cutem, usq; ad subiectam carnem, exulcerat. Atque hunc Hippocrates ἐσθιόμενον, id est exedentem uocat. Sin tenuior bilis sit, solam superficiẽ quasi deurit: atq; hæc species generis nomen accepit, simpliciterq́; & sine adiectione herpes nominatur. Aliarum enim duarum formarum, altera modo commemorata, herpes ἐσθιόμενος, id est exedens: altera uero miliaris dicitur, quòd pustulæ paruæ ac multæ in summa cute excitantur milio similes. Fit autem eiusmodi herpes etiam ab ipsa bile, sed minus quàm priores, acri & calida.

Flaua bilis suam seruat naturam, quæ non nimia coctione ut atra, craßescit, aut cui alius humor non sit permistus. hæc igitur si craßior sit, hæreatq́; in parte aliqua, totam eius cutem exulcerans, herpetis speciem gignit, qui ἐσθιόμενος, id est exedens dicitur. Quòd si dilutior sit, altera species nascitur, quæ quia pustulas paruas mi

lio si

lio similes habet, miliaris appellatur. Dilutior enim partes omnes usque ad summam cuticulam transit, in qua paruas pustulas suscitat: quæ si diutius morantur, in ulcus abeunt. Crassior uero totam cutem usq; ad subiectam carnẽ exulcerat. Quò enim humor crassior fuerit, eò minus ad cutem peruenit: magisq; exulcerat eam, in qua moratur, partem, quo acrior fuerit. Ad eundem modum altius uersus cutis superficiem ascendit, quò tenuior fuerit. Ex quo constat alia ulcera alijs magis minúsue profunda esse, pro humoris tenuitate ac crassitudine. Herpes enim miliaris ex dilutiore, exedens crassiore fit bile: cancer ulceratus, phagedæna, omniaq; cacoëthe ulcera, ex crasso, feruidoq; humore.

QVOD si ex sãguine & flaua bile iusto calidioribus fluxio mista fuerit, aut ex sanguine quidem, sed feruido ac substantia tenuissimo, affectus erysipelas uocatur, multo inflammatione calidior, aspectuq; flauior. Et si tetigeris, sanguis facile suffugit, rursusq; affluit, exquisite tenuis, & ui-[illegible] ruber, non tamen æque cruciat erysipelas, atq; inflammatio. Neq; secundum ullam inflammationis speciem, aut pulsat, aut premit, aut distendit. Verum aliquando moderate omnino infestat, & maxime cum in solam cutem sparsum est, minimeq;

meq́; ſubiectam carnem lædit, atque magna ex parte tale fit, exquiſitumq́; eryſipelas eſt. Quemadmodum id quod ſubiectã carnem inuadit, minimeq́; ex planè tenui fluxione fit: ſolum eryſipelas non eſt, ſed iam miſtus ex eryſipelate & inflãmatione affectus, in quo cum propria eryſipelatis ſymptomata præualent, à recentioribus medicis eryſipelas phlegmonodes: cum uero inflammationis, eryſipelatodes inflammatio dicitur. Quòd ſi neutrius luculenter uincãt, ſed paria cernantur, inflammatio & eryſipelas miſta eſſe dicuntur. Itaq; exquiſitum eryſipelas ſolius cutis eſt uitium. At inflammatio non ſolum ſubiectarum cuti partium, quanquam maxime quidem harum, ſed & cutis aliquando affectus eſt. Atq; hęc quidem non minorem alioqui quàm illa dolorem inuehit, ſed pulſatione caret.

Eryſipelas, ut & herpes, duplex eſt. Exquiſitum & minime tale: illud ex bilis & ſanguinis calidorum miſtura ortum habet, aut ſanguine quidem ſolo, ſed feruido ſubſtantiaq; tenuiſsimo, atq; in cutim uſq; externam ſpargitur, cuius ſolius eſt uitium: calidius eryſipelas eſt & aſpectu flauius, ſcilicet materia, ex qua fit, tum calidiore, tum colore flauiore. Hoc uero ex fluxione minus tenui, atq; id ad ſubiectam carnem

perue

peruenit: quod proprie erysipelas non est, sed ex erysipelate & inflammatione affectus, qui nūc erysipelas phlegmonodes, nunc inflammatio erysipelatodes, dicitur. Ab eo enim, quod in mistura pollet, nomen sortitur. Quòd si neutrum uincit, uitium inflammatione atq; erysipelate mistum appellatur. Eiusmodi igitur humor, ex quo erysipelas exquisitum gignitur, mediocri quidem sanguine dilutior & calidior est: exquisita uero bile craßior ac minus acer. Quocirca partem magis in tumorem attollit, quàm exulceret: ut Galenus lib. de Tumoribus qui sunt præter naturā, docet: quanquam tamen & exulcerat summā cutem, & temporis spatio subiectam partem, si producens eum affectum humor craßior sit, & acrior. Hinc rursus fit, ut prior erysipelatis species duplex sit. Altera, quæ cum ulceratione: altera, quæ sine ea fit. Hanc si digito preßeris, sanguis utpote tenuis, facile fugit, reditq; quàm antè rubicundior. Nam antè preßum biliosior eius ac flauior portio summam cutem occupabat (tenuior enim qui flauus est ad eam partem magis fertur, craßior uero ac ruber minus) digiti autē preßu, qui sub cute latebat, sanguis, effugit, reditq; ad compreßum locum cum flauo mixtus, cum premere desinis. unde rubicundior apparet, sed tamen minus quàm in inflammatione: minoriq; quàm hæc dolore erysipelas afficit. Nā neq; cutem contendit, neque premit, neq; pulsationis

sensum

ſenſum infert. Cæterũ quæ cutẽ obſidet inflãma tio non minorẽ dolorẽ inuehit, quàm quæ ſubiectam carnem. Vtraq; enim communes habet doloris cauſas: nempe partis caliditatem immodicam, & diſtentionem: uerum quæ in carne conſiſtit, maiorem: quæ in cute, minorem ſentit pulſationem. Nam in illa magis, in hac minus premitur arteria.

CVM uero ſanguis admodum calidus ac craſſus eſt, in quamcunq; partem confertim fluxerit, hanc exurit, ulcusq́; cum cruſta efficit. quicquid uero circunſtat, in inflammationem attollit, feruentem, ac dolore graui conflictantem. Vocatur autẽ huiuſmodi affectus, carbũculus. Quòd ſi influens ſanguis niger ſit, craſſus, fæculentus, ac feruidus, qualis eſt prior, admixtamq́; ſaniem quandam tenuem habeat, puſtulæ in cutis ſuperficie oriũtur his quę ex igni fiunt, ſimiles: ſub quibus ruptis cruſtoſum ulcus inuenitur. Eſt & hic affectus etiam carbũculus. Tot igitur ſunt inflammationis ſpecies ſecundum affectus naturam diuiſæ.

Quemadmodum ſanguis tenuis & feruidus eryſipelas gignit, ita uehemẽter calidus & craſſus carbunculum, qui quamcunq; occupauerit partem, deurit, ulcusq́; cum cruſta efficit, & cingentem partem in inflammationem attollit fer

uentem, ac graui dolore affligentem. ualenter enim ob materiæ craßitudinem urit, ulcerat, ac crustam inducit, non aliter atq; candens ferrũ, quod flamma potentius urit. Alterum carbunculi genus parit sanguis niger, craßus, fæculentus, ac, ut prior, feruidus, cui admista sanies quædam tenuis sit, quæ gignendis in summa cute pustulis, iis quæ ex igni fiunt, similibus, materiã suggerit: serosa enim hæc humiditas, ut quæ tenuis sit, facile in cutem, ut diximus, erumpere potest. Inter quam & subiectam carnem conclusa pustulas parit, sub quibus ruptis crustosum ulcus inuenitur. Quæ autem huiusmodi affectibus febris superuenit, uitæ sæpe periculum minatur. Quod ut melius intelligatur, scire licet crassum hunc humorem multiplicem eße: primum fæci uini proportione respondentem, qui in animali, dum naturaliter se habet, quotidie gignitur. is diutius in loco calido moratus, adustione in alteram bilis atræ speciem, eò deteriorẽ, quò magis incaluerit, transit. Tertium uero ex flaua bile, supra modum retorrida: prima quidem species mitis est: secunda maligna: quemadmodum & tertia. Atq; harum singularum magna est latitudo, in maioris & minoris ratione. Qui enim uini fæci humor proportione respondet, magis minúsue tum niger, tum craßus est, quemadmodum reliqui duo magis uel minus usti. unde constat ex atra bile uarios differentesq; affectus ori

ri, ex

xi, ex primo genere cancros sine ulcere, quos & latentes appellant: cum ulcere, si acrimoniam quandam humor adustione contraxerit. Ex secundo & tertio, si quidem uehementer adustus sit, carbũculi. Sæpe uero eò malitiæ humor is peruenit, ut carbonem pestilentem generet.

MVLTAS uero species quispiam fortè putauerit esse prætermissas, nominum multitudine hallucinatus: cuiusmodi sunt bubones, phymata, phygethla, ophthalmiæ, peripneumoniæ, pleuritides, & alia multa similiter nuncupata. Omnia enim hæc inflammationes quædam sunt, in antè dictis formis compræhensæ. quarum queq; diuersam sortita est appellationem. Quoniam qui primi hæc nomina indiderunt, compositam intelligentiam, tum ipsius affectus, tum partis hunc continentis, uerbo uno explicare uoluerunt. Sunt enim bubo, phyma & phygethlon, glandularum affectus. Bubo quidem inflammatio: Phyma uero affectus est, qui & celeriter augetur, & ad suppurationem festinat. Phygethlon uerò phlegmonodes, ut uocant, erysipelas est, aut inflammatio erysipelatodes. Ad eundem modum Ophthalmia, inflammatio est eius membranę, quę corneæ adhæret: Pleuritis eius, quę costas succingit: Angina faucium: Peripneumo-

nia uero pulmonis. eadem quoq; in reliquis est ratio.

Morborum differentiæ maxime ab eßentia rei sumuntur. Nomina uero primi autoris arbitrio sunt indita: aliquando quidem, ut docet Galenus, à læsa particula sumpta nuncupatione, ut pleuritis: aliquando à symptomate aliquo, ut tenesmus: aliquando ab utroq;, ut cephalalgia: nonnunquam uero à causa tam uera, quàm putata, ut melancholia, cholera: quandoq; à similitudine ad aliquid extrà positum, ut elephantiasis: aliquando à quadam affectus proprietate, ut phyma: interdum uero ab eo qui primus affectũ est expertus, ut telephium: interdum ab eo qui primus curauit, ut chironium: aliquando uero ab alia re. itaq; horum non una est notio. Phyma, gratia exempli, non simpliciter ac absolute inflammationem significat, sed glandularum: atq; eam quidem quæ celeriter augetur, & ad suppurationem festinat. Si igitur inflammationem differentias ab eßentia rei ductas, nempe humoribus consyderes, nihil prætermißum eße depræhendes, si quæ prius declarata sunt, memineris. Sin nominũ multitudine, ut plura sunt inflãmationũ nomina, sic plures quàm quæ declaratæ sunt, species eße putabis, sed falso. Vnus enim idemq; specie morbus plures partes occupare potest, à quibus uaria nomina accipit: inflammatio, uerbi gratia, speciatim usurpata, si oculum

lum obsidet, ophthalmia: si latus, pleuritis: si pulmones, peripneumonia dicitur.

QVAE igitur in conspicuis corporis partibus inflammationes existunt, promptè cognosci possunt, quæ uero in abditis latent, atq; omnino febres adferunt, non æquè. sed mihi quidem uidetur eiusmodi dignotio acri iudicio egere, peritiaq; naturæ partium: quam ex anatome, id est dissectione simul & exquisita scientia tum actionum, tum utilitatum, nobis comparamus: de quibus in alijs operibus disputatum est. Nunc uero de his quidem retexere sermonem non uacat, quando te derepente peregre proficisci necessitas urget. Qua ratione autem inflammationes, quæ in summa cute exoriuntur, optime quis curare possit, tibi primum explicabo, ab eo affectu auspicatus, qui quòd plurimum incidat, totius generis appellationem meretur. In quo id in primis, quod & in omnibus alijs maximam uim obtinet, considerare oportet: nempe ut morbi causa inueniatur.

Inflammationes omnes, quæ quidem in superficie existunt, euidentibus ac sensui conspicuis notis depræhenduntur: quæ uero in corpore latent, ingenium solers efflagitant, naturæq; partium experientiam, earundem tum actionum,

tum utilitatum exquiſitam ſcientiam: ſine quibus omnino morbus non cognoſcitur. Nulla enim in corpore pars eſt, quæ non in uſum aliquẽ condita ſit. Siquidem natura nihil temere, ſed omnia alicuius boni gratia facit. Magna igitur diligentia partium naturæ, ac proprietates, diſquirendæ ſunt: ut ex quibus actiones, & utilitates inueniantur. Hac ratione earundem figura, magnitudo, ſitus, numerus, eſt ueſtigandus. Nã ſine horum cognitione neq; actio, neq; uſus, neq; affectus, cognoſci poterit. Hæc autem omnia ex anatome, id eſt corporum reſectione, habentur: ex hac enim diſcemus, partes alias eſſe ſimplices, ac, ut uocant, ſimilares, id eſt eiuſdem rationis: alias ex ſimplicibus compoſitas, quas inſtrumentales appellant. Conſyderandum igitur eſt, qua ſubſtãtia ſint: neruoſæ'ne an oſſeæ, aut carnoſæ. Deinde quam habeant magnitudinem, cũ quibus ſocietatem, quam conformationem, quot ſint numero, & quo ordine collocatæ: poſtea uero quomodo inter ſe connexæ ac compoſitæ. Nã ex his actio & uſus cognoſcitur. Conſtat enim naturam, ut modo dicebamus, nihil ſine ratione condere. Igitur unaquæq; pars propriam habet ſubſtantiam, ac temperaturam, ab alia differentẽ. Vnde alia ab alijs partibus actio & utilitas proficiſcitur. Nam pro ſua cuiuſq; ſubſtantiæ ſpecie, propriam functionem edi neceſſe eſt. Ad uſum enim aliquem ſuam cuiq; figuram, magni-

tudi

tudinem, & ſitum tribuit natura: præterea & certum earum partium numerum. Primū itaq; uidendū eſt, cur hac aut illa ſubſtantia prædita ſit, id eſt cur neruoſa, carnoſa, oſſea, aut alterius ſubſtantiæ. Deinde cur rotunda, uel plana, uel excauata, longa, breuis, anguſta. Poſtea cur tot ſint numero, & quamobrem ſic collocatæ: quibus diligenter perſpectis, actionem ac utilitatem cuiuſq; facile inuenies. Nam ſemper in omni inſtrumento pars aliqua inuenitur, quæ primario loco actionem edit: aliæ omnes huic obſequuntur, ut ſine quibus ſcilicet primaria actio non fieret, uel gratia quarum melius fit, uel per quas omnia hæc conſeruantur. Progreſſio, gratia exempli, actio eſt quam primū edit muſculus: reliquæ autem omnes cruris partes huic famulantur. oſſa enim motum firmant, ligamenta ſuis locis oſſa continent, nerui ſentiēdi & mouendi uim in crus ferunt, arteriæ calorem natiuum ſuggerunt, & actionem conſeruant, uenæ alimentum diſtribuunt. Hæc omnia ad commodam progreſſionem, eiusq; tutelam data ſunt. Cum igitur proba actio editur, antè dicta neceſſario ſecundum naturam habere neceſſe eſt. Cum uero aut uitiata eſt aut ablata, uitium uel in ſimplicibus uel earum ſtructura eſſe conſtat. Itaq; partium cognitio actionem ac utilitatem commonſtat: hæc uero, ſi quidē uitiata eſt, morbum: ſed nondum morbi genus ac ſpeciem oſten-

dit. Quocirca alia ſymptomata ueſtigare oportet, quibus hanc depræhendamus. Hæc autem ſunt excrementa & accidentia (ex his enim tribus nempe functionis noxa, excrementis & corporis accidentibus non ſolum morbi ſpecies, ſed & mores & magnitudo depræhenditur.) Accidentia uero quædam neceſſario affectum ſequũtur: atq; hæc firma ſigna ſunt: quædam non neceſſario, ſed aut ut plurimum, aut raro, aut æque accidere ac non accidere poſſunt. atque hæc aut morbi differentiam, aut mores, aut magnitudinem fatentur. Quorum omnium exemplo uno uires patefacit Galenus lib. de Constitutione artis medicæ ad hunc modum: Subijciamus, inquit, membranam coſtas ſuccingentem inflãmatione tentari, affectio quidem hæc, inflammatio eſt, quam neceſſario hæc accidentia ſequuntur, tumor præter naturam, rubor, & dolor. quorum duo nunc ſub ſenſum non ueniunt. Solus igitur dolor ſupereſt, qui in coſtis fixus punctionem inuehit. Dolet igitur homo: quia inflammatione tentatur. Doloris autem ſpecies pungens eſt, quòd affectæ particulæ ſubstantia membranoſa ſit: coſtis uero hæret, quòd illic ſit locus affectus. Quinetiam dolor ipſe late diffunditur, propterea quòd ſuccingens membrana plurimum extenſa ſit. Febris porrò ex neceſſitate ſequitur, tum ob affectum ipſum, tum poſitum affectæ particulæ: quorum abſente altero, non neceſſario fe

rio febris consequetur. Neq; enim si digitus inflammationem patitur, febris omnino aderit, quando longe à corde affectus distat. Quemadmodum neq; si membrana uestiens costas afficiatur quidem, sed affectus scirrhus aut œdema sit, uerum spirandi difficultas necessario ex patiente particula nascetur: utpote quæ portio sit spiritalis alicuius instrumenti. Difficilis autem spirationis species non à particula, sed affectu ipso procedit. Dolor enim spirandi instrumenta plurimum dilatari prohibet, proindeq; illorum actionem intercipit nondum completa utilitate, quare nouam celeriter iterare coguntur, minoremq; quietem, quàm pro naturali constitutione efficere: atq; sic quidem spiritus fit & paruus, & frequens. Sed & pulsus mutatio necessario ex succingentis membranæ inflammatione fit, tum ea quæ febribus inseparabiliter inest, tum quæ patientis particulæ occasione gignitur. Arteriarum enim pulsus illis, quatenus febricitãt, maiores, celeriores, & crebriores insunt: quatenus autem pars inflammata neruosa est, ijdem cum distensione simul & duritie fiunt. Hæc igitur symptomata necessario succingentis membranæ inflammationem sequuntur. Cæterum & ex his, quæ necessario sequuntur, unum quoddam est, nempe dolor minor cum in latus uel affectum, uel huic oppositum, uel æqualiter in utrunq; æger decumbit. Nam cum membrana,

quæ costas ambit, duplex sit, si quidem pars exterior circa oßa uehementius inflammetur, facilius in aduersam partem decumbunt. Nam qui in affectam partem iacent, premuntur. Sin interior laboret, quod frequentius accidit, in oppositum latus decumbentes grauiore dolore urgentur: utpote quibus suspensa sit pars inflammata. Quòd si in patientem locum cubent, minus dolent. Neq; enim ab oßibus premitur, neq; suspensa est inflammatio: sed horum utroq; est libera. Cæterum parti quæ pati idonea non est, adhæret. Quòd si utraq; succingentis membranæ pars sit affecta, in utrunq; latus æque decumbitur. Quòd uero aliјs dolor ad hypochondrium, aliјs ad iugulum perueniat, id ob patientis particulæ naturam & inflammationis accidens fit, nimirum doloris extensionem. quoniam autem usq; ad iugulum membrana cingens costas peruenit, descenditq; ad totum septum transuersum, si superiores eius partes inflammentur, conuelli iugulum uidebitur: sin inferiores, dolor ad hypochondrium descendet. Si igitur admodum exigua sit in medio costarum inflammatio, in neutram partem: sin magna, in utramq; dolor necessario perueniet. Quòd si sanies quædam ex inflammata parte tenuis manet, exudetq;, id tum morbi, tum partis occasione fiet. quod & in omnibus oris partibus inflammatis contingit, & oculis. Nam ex humoris influxu cõsistit inflãmatio, &

tio, & pars rara eſt, nec uti cutis conſtipata ac denſa. Cum igitur multus ſimul, ac tenuis humor in inflammatione continetur, parsq; rara eſt, copioſam foras ſaniem profundit. Contrà, ſi pauca & craſſa defluxio ſit, corpusq; denſum, parum admodum tuſsis iritabit: nihil uero expuetur. quemadmodũ ſi fluxio maxima ſit, maxima tum tuſsis tũ excreatio fiet: atq; tuſsis quidem huic affectui inſeparabiliter ineſt. Tuſsim uero excreatio non ſemper comitatur, quanquam id plurimum cõtingit. Si quid tamẽ ſpuitur, ſaliua neceſſario colorata erit, ſed nõ ſemper colorẽ habebit eũdẽ: quãdo in inflãmata particula nõ ſemper excremẽtũ eſt eiuſdẽ naturæ. Cũ igitur uel cruentum uel bilioſum id fuerit (talis enim omnino eſt in pleuritide fluxio, quæ inflammationem parit) ſaliua humoris in affecta parte contenti colorem refert: rubrum quidem, ſi quod in cingentem coſtas membranã defluit, cruentum ſit: flauum uero, ſi bilioſum. Quòd ſi pituitoſus humor primum impactus ac putris, defluctioni quæ inflammationem peperit, occaſionem dederit, ſpumoſa excreantur: interdum uero & nigra, ſi ex retorrido ſucco, ſeu is cruentus ſeu bilioſus ſit. Igitur id genus omnia ſimul cum affectæ partis ac morbi ipſius dignotione fluxionis differentiam oſtendunt. Hæc quidem Galenus. Ex quibus uerbis facile eſt deprehendere, quæ ſigna neceſſario, & quæ non neceſſario pleu

rio pleuritidem comitentur. Nam lateris dolor, febris, difficilis ſpiratio, pulſus diſtentio ac durities, tuſsis, & ſputi, ſi quod reijciatur, alienus color, inſeparabiles pleuritidis notæ ſunt. Sputi reiectio & hypochondrij iugulíq; dolor non ſemper affectum hunc ſequuntur. In nõnullis enim dolor ad hypochondrium, alijs ad iugulum peruenit. In quibuſdam uero in neutram partem uergit, alijs in utramq;. Rurſus doloris ſpecies affectam partem, eius affectũ, ac magnitudinẽ oſtendit. pungens enim, membranam pati: magnus autem & late ſparſus, magnitudinem affectionis ſignificat. Sic ſputi color affectus differentiam & mores fatetur: ſi quidẽ rubrũ eſt, ex ſanguinis: ſi flauũ, ex flauæ bilis: ſi nigrum, ex retorridi humoris defluxione inflãmationem fieri indicat. Sic nigrũ, maligniorẽ: rubrum, mitiorẽ: flauũ, mediũ inter hos affectũ eſſe teſtatur. Hæc quidem ad internarũ inflammationũ dignotionem pleniorẽ, mihi explicanda eſſe uidebantur.

IGITVR inflammationum, quæ in conſpicuo ſunt, cauſa quædam eſt non admodum occulta, quæ fluxio appellatur: niſi aliquando cum his copulentur, quæ ab alia euidente cauſa fieri uidentur. Quando enim nulla harum præcedente, pars repẽte inflammatione eſt obſeſſa, cauſa quę affectum attulit ῥεῦμα, id eſt fluxio, morbus uero affectio rheumatica dicitur. Atque

que in his præcipue inflammationibus, optima per initia curatio adhiberi debet. Nam qui in ipsis error committitur, aut curatu difficiles, aut omnino immedicabiles reddit affectiones. Hæc autem duo maxima sunt uitia: nullam totius corporis rationem habere, & locum calfacere ac humectare. Nam in his duobus medici maxime delinquunt. Nonnulli enim ex methodica secta persuasi & inflammationes omnes, affectiones astrictas esse arbitrati, relaxandas esse sibi putauerunt. Sunt uero, qui temere & inconsiderate illos imitantur, unum mali agendi habentes patrocinium, nimirum se cum multis errare. Sed neq; ex dogmaticis medicis, neq; empiricis quispiam ita sensit. uerum quod & ratio & experiētia suadet, corporis uniuersi congruas uacuationes moliri iubēt: partem uero inflammatam perfundere ac illinire his quæ influentis humoris repellendi uim habeant: & qui in affecto loco continetur, inanire, roburq; ac uirtutem affectis iam partibus inserere. Quæ autem uacuando obseruari debeant, antea diximus, ac nunc quoq; paucis explicabimus, ut deinceps seruata memoria, iam te per singulos affectus uacuationis indicationes edoceri necesse non sit. Aetatem igitur,

igitur, tempus, regionem, præſentem aë-
ris conſtitutionem, robur ægrotantis, ha-
bitudinem, conſuetudinem, atque ipſam
morbi ſpeciem, animaduertendam eſſe di
ximus. Hæc enim, quando uacuandum,
aut minime uacuãdum ſit, & unde & quo
modo, docent, uelut in ſubiecto affectu:
Confluat in genu humor, atq; repente ue
hementer intumeſcat. Vbi uero uniuer-
ſum corpus ſanguine plenum eſſe uidea-
tur, ualidę́q; ægrotantis uires ſint, anni tẽ
pus uer, & regio modice temperata, ado-
leſcensq́; uel iuuenis ſit æger, huic ſangui
nem ex ſupernis partibus mittere opor-
tet, ſecta cubiti uena uel interna, uel me-
dia. Quòd ſi ſuperna pars affecta ſit, ex in
ferna ducẽdus eſt ſanguis. Nunquã enim
incommodè fluxionis impetus in contra
rium retrahitur. Cataplaſma uero ex ſem-
peruiuo & malicorio in uino decoctis,
rhu, polentaq; imponendum eſt: ut quod
in his optimum ſit, omniaq; quibus nobis
opus eſt, præſtare poſsit. Retrahit enim
quod influit, & quod iam continetur exic
cat, & circunſtantes partes confirmat. Alia
autem ſexcenta medicamenta eodem mo
do miſcere potes. quorum componendo
rum rationem ex libris de medicamentis
didiciſti. Vnde in ſingulis unum aliquod
tibi

tibi ſubſcribam, futurum monumentum ſimul & exemplum eius, quæ in alijs eſt, facultatis. Eiuſmodi uero remedijs utẽdum eſt, ubi dolor uehemens non eſt.

Oſtenſum nuper eſt inflammationem ex ſanguinis influxu fieri: fluxionis autẽ cauſam eſſe, aut externam, ut contuſionem, uulnus, conuulſionem, dolorem, & alia id genus: aut internam, uti ſanguinis abundantiam, & partis recipientis imbecillitatem. Fluctio autem eiuſmodi fit aliqua parte tranſmittente: Altera facile hunc recipiente, uel interdum accerſente. Tranſmittit pars, cum uenæ plenæ immodicè ſunt, ſanguine uim excernendi interpellante. Recipit autem pars imbecilla, aut rara, ut prius diximus. Accerſit uero morboſo calore, uel dolore affecta. Cum igitur fluxio partim fit, partim facta eſt, geminus erit curationis ſcopus: nempe uacuandi quod influxit, & prohibendi quod influit. Fluxionem impedimus, humorem fluentem retrahendo ac repellendo, roborandoq́; partem affectam, & ſi quid fluxionem accerſit, ſummouendo. Repellimus ſectione uenæ, ſi quidem uires ualent: ſin minus, admotis cucurbitulis, uel ligaturis, uel frictionibus, uel calfactis partibus, directe affecto loco reſpondentibus. Repellimus admotis medicamentis, quæ hanc uim habeant. Accerſentes defluctionem cauſas ſummouemus, partem confirmantes, ſi imbecilla ſit: ſtringentes, ſi laxa:

si laxa: refrigerantes, si calida: dolorem demulcentes, si hoc ægrotus affligatur: de quibus omnibus mox dicetur. Itaq; curando errant, qui nullam per initia totius corporis rationem habent. Frustra enim curationem moliris, nisi corpus, si sanguine abundat, prius uacuaris: sed his quæ in hac uacuatione seruari debent prius consyderatis: nempe ætate, tempore, regione, præsenti aëris constitutione, ægrotantis robore, & habitudine. Aetas enim infantilis & senilis, hyems, æstatis ardor, regio & præsens aëris constitutio, iusto calidiores atq; frigidiores, uirium imbecillitas, habitudo corporis uehementer gracilis aut obesa, uacuationem minus admittunt. Contrà uer, aëris conditio modice temperata, robur uirium, corporis habitudo mediocris, adolescentia aut iuuentus hanc suadent. Ex qua autem uena sanguis mitti debeat, postea docebitur. Itaq; per initia sanguis mittendus est. Nam is secta tempestiue ac commode uena, ab inflammata parte in uenas remeat, antequam malam qualitatem cõtraxerit: uulneratus enim locus attrahit, inflammatio uero expellit, ut in sequentibus docebimus, antequam affigatur sanguis infarciaturq;: unde facile & pellitur & attrahitur, cum & uenæ, per quas transit humor, adhuc pateant, scilicet nondum obstructæ. Præterea robur partis conseruatur. Quòd si tardes uacuare, humor infarcietur, corrumpeturq; in malam qualitatem,

tem, robur partis resoluetur, atq; affectus ægrius curabitur. Cæterum delinquunt, qui affectum locum calfaciunt, humectantq;. Hac enim ratione robur soluunt, relaxando irritant, recipiendæq; fluxioni proniorem partem reddunt. Ea igitur imponenda sunt, quæ uacuent ac reprimant, & affectam particulam roborent. Cataplasma igitur ex semperuiuo, & malicorio in uino decoctis, rhu & poleta utiliter imponitur. Repellit enim quod confluit stringendo: quod cõtinetur, uacuat exiccando, affectasq; partes utroq; genere confirmat.

VBI uero grauiore cum dolore defluxio affligit, neq; aqua calida, neq; oleum, neq; cataplasmata ex triticea farina adhibenda sunt. Hæc enim omnia affectibus ex humorum influxu contractis aduersantur, tametsi leuamentum quoddam statim adferre uideantur. Satis enim fuerit doloris uehementiam mitigare aliquo ex his quæ ex passo, & rosaceo, ac paucula cera cum his ambobus liquata, conficiuntur. Hæc autem lana succida, quæ œsypi pluri mum habeat, excipienda sunt: ac æstate quidem, frigida: hyeme uero, tepida admouenda.

Quoniam dolor, ut diximus, accersit defluxionem, hunc mitigare oportet: sed ita ut affectui non incommodemus. Quocirca neq; aqua

calida neq; oleum neque triticea farina ex usu esse possunt. Nam calfaciendo ac humectando relaxant ac robur resoluunt: unde pars imbecillior redditur & ad recipiendam fluxionem pronior. Adde quòd triticea farina suo lentore meatus, quibus digeri humor debet, obstruit, proinde calorem auget & dolorem. Imponenda ergo medicamenta sunt, quæ doloris uehemētiam citra ullam noxam leuēt. Quale est quod ex passo, oleo rosaceo, & paucula cera cōficitur succida lana, quæ plurimum habeat œsypi, exceptum: æstate quidem frigidum: hyeme uero, tepidum impositum. Nam rarefacit, extenuat, digerit, euacuat, æquabilem reddit humorem acrem, lentū, crassum, aut multum partibus dolentibus hærentem: uaporemq́; crassum uel frigidum, exitum commodum non habentem, discutit, atq; sic dolorem mulcet: nullum uero sua caliditate infert incommodum. Rosaceum enim calorem infrenat.

AD hunc modum cataplasmata ex arnoglosso, lenticula, pane, & rosaceo adhibenda sunt. Paulo uero supra affectum locum admouenda est spongia uino acerbo imbuta, aut aqua frigida: momentum autem aceti satius fuerit huic immiscere. Quòd si ex his utilitas aliqua memoratu digna accesserit, & nusquam pus appareat, mollibus quæ aduersus fluxiones tempe-

rantur

rantur emplastris, utendum est: ex quibus optima sunt, quæ exiccare simul, ac repellere fluentem sanguinem citra dolorem, possint. Quocirca quæ cutem uehementer tendunt proindeq; dolorem adferũt, hęc plus lædunt, quàm exiccando prosint. Tale igitur esse debet medicamentum, quale nobis in usu crebro est, quod ex chalcite constat, rosaceo temperatum. Si uero lanam mundam uino acerbo madẽtem extrinsecus superposueris, maiorem utilitatem attuleris. At ubi in parte ipsa pus apparuerit, semel aut iterum cataplasma ex necessitate imponi debet. Ad præsens uerò quod ex polẽta constat, utilius admouetur. Similiter autẽ his aceti quippiam, aut uini admiscendum est. Postmodum uero secta parte, ac pure uacuato, ab oleo & aqua abstinẽdum est. Quòd si uulnus forte abluere cõueniat, mulsa, uel posca, uino & mulso utendum est. Si uero partem adhuc inflammatio occupet, cataplasma ex lenticula imponendum est. Sin ab hac sit libera, aliquod ex alijs quæ emplasta dicuntur, & quibus in eiusmodi sectionibus utimur, eoq; potissimum quod ex chalcite constat. Quibus extrinsecus spongia, aut lana uino acerbo imbuta, superponenda est. At si acerbi uini copia nõ

 sit,

ſit, aqua cui tantum aceti admiſtum ſit, ut bibi poſsit, perfundenda ſpongia eſt. Ad hoc autem faciunt etiam uina marina. Tu uero ſi occaſio efflagitet, uinum arte cōficere poteris, ſale uino quod in promptu habueris, admiſto. Vulneri autē nullum pingue medicamentum admouendū eſt: quale eſt macedonicum, & quod tetrapharmacum uocant: diligenter enim exiccandum eſt. Ad hunc quidem modum inflammatio, quæ ex defluxione eſt, curari debet.

Eadem utilitate ad inflammationes facit cataplaſma ex arnogloſſo, lenticula, quæ edendo eſt, pane & roſaceo, qua paulo antè commemoratum ex ſemperuiuo, & malicorio, rhu & polenta: nimirum repellendo quod influit, & uacuando quod iam affectam partem obſidet. Vacuant enim arnogloſſum & lenticula, exiccando: panis detergendo, ac digerendo: repellunt uero roſaccum, arnogloſſum, & lenticula, ſtringendo citra dolorem. Nam quæ uehementer ſtringunt, cutem contrahendo dolorem excitant, proindeq́; fluxionem augent, & inflammationem. Quoniam autem compeſci defluxio mediocriter aſtringentibus non ſemper poteſt, paulo ſupra affectum locum admouenda ſpongia eſt, acerbo uino, aut poſca imbuta: ut fluenti humorī uia præcludatur. Hæc enim pars utpote minus

afflicta,

afflicta, ualentius remedium admittit, & dolori minus est obnoxia. Quòd si hæc profecerint, emplastris quæ ad defluxiones temperãtur, mollibus utendum est, ex quibus optima sunt, quæ exiccare, & fluentem sanguinem repellere citra dolorem poßint. Quale est, quod ex chalcite constat, rosaceo resolutum. repellit enim ac exiccat mixtum cum rosaceo. Id continet adipis ueteris pondo duo, olei ueteris pondo tria, lithargyri tãtundem, chalcitis trientem. huius autem medicamenti temperandi rationem ac utilitatem docet Galenus libro de Compositione medicamentorum κατὰ γένη. remollitur autem rosaceo, tum ut stringendi uim augeat, tum ut sua duritie minus lædat. Ad eum quem suprà declarauimus usum, lana pura ex uino acerbo madens superponitur. Vbi uero pus in parte ipsa apparuerit, semel aut iterũ cataplasma, ex neceßitate imponi debet. Ad præsens autem, quod ex hordei farina constat, utilius admouetur: moliri enim prius digestionẽ oportet medicamentis ad id ualẽtibus, quale antè dictum cataplasma est, quàm inflammationem incidere. abunde enim exiccat, minimeq; fluxionem aut dolorem excitat. Quòd si uini acerbi aut aceti momentum adieceris, simul fluxionem impedies. imponi semel aut iterum debet, ut obseruemus, an sperare exhalationem poßimus, nécne. Si enim exiguum est, quod in pus est uersum, idemq; tenue,

& cutis rara, primo aut altero emplastro multum profeceris, ac digestionem speraueris. At si puris, eiusq; crassi copia medicamenta superet, nulla exhalationis spes haberi poterit: quocirca, ut Galenus ait, exitum ei quod digestioni nõ cessit, eo potissimum loco facere oportet, quo est editissimum. quippe tenuissimam illic inuenies cutem. Post incisionem & puris uacuationem ab oleo omnino, & aqua est temperandum: uulnus enim exiccari, ac detergi postulat: aqua autem humectat, & oleum sordem parit. Itaq; ad hanc rem utrunq; est inutile. Cum igitur abluere ac detergere oportet, mulsa, posca, uino, & mulso utendum est. Posca enim sordis crassitudinem tenuat ac resoluit, reliqua detergunt, idq; citra dolorem. Quòd si post sectionem dolor urgeat, is primum fomentis, deinde cataplasmate, mox humectante aliquo medicamento, aut non siccante, singulis scilicet extrinsecus superpositis mitigandum est, ut docet Galenus. Si uero pars adhuc inflammata sit, cataplasma ex lenticula imponendum est. Vacuat enim & repellit, ut modo dicebamus. Sin ab inflammatione sit libera, aliquod ex emplastis, ac etiam ex ipsis emplastris, quibus in eiusmodi sectionibus utimur, maximeq; quod ex chalcite constat, adhibendum est, tum ut sanguinis profusio, tum ut inflammationis generatio impediatur: atque hac ratione spongia aut lana uino acerbo imbuta superponenda

nenda est. Et si eiusmodi uinum in promptu non sit, aqua cui tantum aceti admixtum sit, ut bibi poßit, perfundenda spõgia est. Vbi uero nulla iam inflammationis aut defluxionis erit suspicio, desiccare ulcus ac detergere oportebit. Itaq; commodißime uinum marinum, aut aliud quodcunq; salsum adhibetur. Contra ineptißima sunt pinguia omnia medicamenta, quale tetrapharmacum est: ulcus enim sordidum reddit. Constat ex ceræ, resinæ, colophoniæ picis, seui taurini, singulorum pari portione.

QVAE uero ab alijs causis fiunt, humectare ac calfacere nihil uetat. Et si ad suppurationem has ducere uelis, cataplasma ex triticea farina, in oleo & aqua decocta inducendum est. Neq; timenda scarificatio est, si quando ea opus sit. Quæ uero ex humorum influxu fiunt inflammationes, non sine magno malo scarificantur, maxime per initia. Veterascentibus autẽ quæ post totius corporis uacuationem, aliamq́; idoneam curationem, duritiem quandam ac nigrorem in partibus reliquerunt, auferre sanguinem non est incommodum. quando inflammationes amplius existimandæ non sunt. Quemadmodum neq; erysipelas, si iam liuorem contraxit.

Aliæ, quæ inflammationem excitant, causæ,

sunt uulnus, ulcus sponte ortum, contusio, cōuulsio, fractura, ruptura, luxatio, laßitudo ex immodica exercitatione, quæ quatenus dolorem in laborante particula efficiunt, fluxionem accersunt. Curationis *scopus erit per initia quidem, etiam si plenitudo non adsit, uenam secare, ut* Galenus *ait libro de* Curādi *ratione per sanguinis mißionē.* Citra *plenitudinē, inquit, inflāmationis initio quæ aut propter ictū aut propter dolorē, aut partium debilitatē prouenit, prodest uenæ sectio.* Nam *dolor sanguinem ad se trahit, & sæpe partium debilitas inflammationem, citra corporis plenitudinem procreat.* Infirma *enim pars prompte grauatur, si paulo plus excrementi in ea acerueetur.* Eadem *ratione in ijs agendū est, quibus pars aliqua corporis grauiter icta est, aut utrunq; aliter incipientem habet inflammationem: quam si fore magnam suspicamur, ab initione curationem auspicamur, aut purgante medicamine adhibito, aut uena incisa, prout alterum altero magis conuenire iudicamus, quo pacto dolorem summouemus: deinde qui iā partem occupat humorem uacuamus.* Nam *simul atq; conquieuerit dolor, fluxio sistetur, nisi simul plenitudo sanguinis adsit: cuius curandæ rationem prius prodidimus.* Si *autem distenta ad modum pars sit, quam inflammatio premit, totum corpus uacuare oportet, etiam si plenitudine non laboret: postea affectum ipsum. neq;, si*

res effla

res efflagitat, timenda scarificatio est. Cum igitur neq; morbi magnitudo, neq; humorum redundantia uacuationem exposcit, dolor mitigãdus est: & qui affectam partem occupat humor uacuandus. Itaq; nihil uetat humectare ac calfacere. Nam sic quod defluxit, uacuamus, & dolorem lenimus. Vbi uero digerendæ defluxionis spes non est, molienda eius concoctio est cataplasmate ex triticea farina, in oleo & aqua decocta. hoc enim suo calore mediocri concoctionem iuuat, & lentore meatus obstruendo, partis calorem natiuum digeri prohibet. augeri enim eius substantia, non autem qualitas intendi debet, ut celerius pus gignatur. Quòd si materia crassa est, & resolutioni aut concoctioni contumax, impactaq; carnis meatibus (qualis esse solet in diuturnis inflammationibus, & erysipelatibus male curatis: scilicet resoluta tenuiori humoris parte, crassioreq; in meatibus relicta) & si in uulnerum inflammationibus aquosa sanies effluxerit, sanguisq; crassior in ambiente loco remanserit, scarificatio timenda nõ est, præsertim ubi durities, liuor, aut nigror apparuerit. Locus enim hic durus est, ob impactam crassitudinem: liuidus ac niger, ob caloris absentiam, qui per arterias in affectum locum propter obstructionem peruenire non potest. Itaq; in eiusmodi affectibus sine periculo scarificandus locus est, præsertim si, ut modo dicebamus, neque

morbi magnitudo, neq; corporis plenitudo dehortetur. Secus autem fit in inflammationibus ex humorum defluxu: non enim sine incommodo scarificari poßunt, præsertim per initia. Humorem enim alioqui ad fluxionem pronum, transmittentibus scilicet partibus, eius abundantia iritatis, scarificatio proritat. In alijs inflammationibus totus semel ob ictum, uel contusionem, uel alias causas euidentes, humor defluere solet, accersente hunc dolore. Qui ubi sedatus fuerit, & fluxio conquieuerit, nullum proritandæ defluxionis erit periculum, nisi ingens rursus ex scarificatione dolor excitetur.

HOC enim per initia refrigerari desiderat, ac potissimum cum sine manifesta fit occasione. Quando uero iam feruor abest, cõfert scarificare, & cataplasma ex hordeacea farina calidum imponere, & ceratum, aliudq; medicamentum, quod digerendi uim obtineat. Non tamen ex uena sanguis in hisce necessario mittitur: sed uentrem per inferiora purgare sufficit, adhibito medicamento quod flauam bilem ducat. Quòd si exigua sit affectio, ne hoc quidem necessarium est, sed abunde erit acri uti clystere. Quæ uero ex ulceribus fiunt erysipelata, quæq; similiter manifestas habent causas, neq; si statim cataplasma ex hordeacea farina, præsertim loco

antea ſcarificato impoſueris, lædes.

Vt in inflãmatione humor quantitate, ſic in eryſipelate qualitate magis delinquit. Itaq; in hoc neceſſaria ſanguinis miſſio non eſt, ſed uentrem per inferiora purgare ſufficiet, medicamēto, quod bilem exigat, ſi affectus magnus ſit, & corpus bile abundare uideatur: uel acri clyſtere, ſi exiguus morbus ſit, & corpus bile uacuum. Sãguinis enim miſſio corpus uniuerſum uacuat: quod in eryſipelate neceſſarium non eſt, ſed ſolũ, ut dixi, delinquentē ſuccum purgare oportet. Poſt corporis purgationem (nam ante hanc tutum non eſt fluxionem ex ignobili parte intrò repellere, timendum enim eſt, ne in princeps membrum feratur) affecta pars refrigeranda eſt, eò quidem magis, quò bilis ſanguine uehemētius inflammatur. Semper enim æquali medicamentorum exceſſu contrarius naturæ exceſſus abigendus eſt, ut in priore commentario docuimus. Refrigerant autem ſolanum, ſemperuiuum, portulaca, umbilicus ueneris, pſyllium, altercum, lenticula paluſtris, intybum, ceratum ex aqua admodum gelida. quibus tantiſper utendum eſt, dum eryſipelatis color ſit mutatus. tunc enim à refrigerantibus eſt abſtinendum. Ad contraria uero eſt tranſeundum, hoc eſt ad digerentia & exiccantia. Humor enim hunc morbum generans uacuari debet. ubi igitur feruor ſubſederit, cataplaſma ex hordeacea farina calidum impo

uend

nendum est, & alia medicamenta, quæ digerendi exiccandiq; uim habeant. Quod si forte liuor iam locum occuparit, incisa antè cute cataplasma superponendum est, perfundendusq; locus, plurimum quidem aqua calida, (digerit enim ac plagas abluit) deinde si materia crassior sit, marina aqua aut muria. Nam crassitudinē incidit, ac detergit. Simili modo & quæ ex ulceribus aliisq; euidentibus causis fiunt, erysipelata primum scarificari debent: deinde cataplasma imponi. Nam effusa per uulnus aut ulcus sanie aquosa, resolutaq; tenuiore humoris parte, crassa substantia meatibus infarta relinquitur, quæ cum neq; digeritur neq; concoquitur, scarificationem requirit, scarificatioq; exiccationem.

INFLAMMATIONI uero erysipelatodæ & erysipelati phlegmonodi mista, quoad fieri potest, curatio est adhibenda, atq; ei quod magis uincit, semper repugnandum.

Inflammationem erysipelatodem & erysipelas phlegmonode mistos affectus esse ex inflammatione & erysipelate, prius ostensum est, nominaq; sortita à uincente affectu. In quo enim erysipelas præpollet, erysipelas phlegmonode: in quo uero inflammatio, erysipelatodes inflammatio: in quo neuter affectus uincit, inflammatio & erysipelas dicitur. Quibus omnibus facile curatio

rationem adhibebis, si quæ de inflammatione & erysipelate prodita sunt, memoria tenueris. Quoniam autem uterq; affectus calidus est, & ex humorum defluxione fit, uterq; & refrigerari & uacuari desiderat: atq; id ipsis est cõmune. Verum quoniam inflammatio quantitate, erysipelas qualitate magis premit, hoc magis refrigerari, & minus uacuari: illa contrà, magis uacuari, & minus refrigerari debet. Erysipelas enim sanguinis mißionem, & quæ ualide repellãt, medicamenta respuit: refrigerantia uero maxime requirit. Cõtrà, inflammatio totius corporis uacuationem, quæ per mißionem sanguinis fit, & quæ uehementer reprimant, medicamenta efflagitat. Cum igitur in hac mistione affectus alter alterum superat, remedia quæ præpollenti conuenire prius ostendimus, tantum augenda sunt, quantum uicerit. Cum uero neuter superat, æquali modo mista adhibenda sunt.

BVBO uero, & phyma, & phygethlon eadem ratione, qua & aliarum partium similes affectus, curari debent: præterquam in partibus, quæ ijsdem affectibus laborãtes acriora medicamenta ferre possunt. Cuiusmodi sunt glandulæ.

Bubo, phyma, & phygethlon, glandularum affectus sunt, ut prius declaratũ est. Fiunt autem quemadmodum aliæ inflammationes, aliquãdo quidẽ ex sola defluxione, aliquando uero ab euidente

dēte causa. defluxionē plenitudo, uel cacochymia parit. Nōnūquā cū plenitudine uel succi malignitate euidens causa. Interdū uero uiscerū inflammationes. Cum igitur sola defluxione bubo excitatur, si quidem hanc plenitudo mouit, detrahēdus sanguis est, modo nihil prohibeat. Si uero sanguinis missionem uel formidet, uel ferre non possit æger, quæ læsa non sunt membra scarificanda sunt, ut docet Galenus. Manu enim, inquit, laborante, scarificabis crura. Altero uero crurū male habente, reliquū: post corporis uacuationē, nō antè, tuto repellentia adhiberi possunt: quemadmodū nec ante purgationē, si ex cacochymia defluxio oriatur: imò si pestilēs, ut sæpe fit, uel alioqui maligna sit, à repellentibus est omnino abstinendū. Quòd si à uiscerū inflāmationibus excitatus bubo sit, cōmodissime sanguis ducetur ex uena affectui è directo respondente. Si uero ab ulcere uel alia euidēti causa, sitq; corpus omnino sanum, id est, non laboret uel plenitudine, uel cacochymia, facile affectus curabitur: nimirū imposito toti mēbro medicamēto, quod modice calfaciat ac humectet, ut dolor laxata cute mitigetur. quale tetrapharmacū est oleo uel aliquo laxante liquatū. Neq; enim quemadmodū in alijs, quæ ex defluctione fiunt, inflāmationibus restringentia adhibenda sunt: totū uerò mēbrū hapso lanæ ex oleo calente imbuto circūdandū est. Ipsi uero ulceri imponi debet remediū, quod dolorē mitiget:

tiget: super quod et calidū cataplasma ex farina, uel hordeacea uel triticea, uel ambabus, cum aqua & pauco oleo mistis, extrinsecus dādū est. Inflāmatæ quoq; glandulæ lana ex calido oleo primo die sine sale admouēda est, dolorē enim demulcet. Postea uero remisso tumore et dolore sedato sal addi poterit, quo ipsa desiccetur. Si uerò unà plethoricū corpꝰ sit, uel malo succo redūdet, à calidis omnino tēperabimꝰ: ut quæ fluxionē magis iritent. In primis igitur uacuāda plenitudo erit, si nihil, ut modo diximus, impediat: & malus succus purgandus. Postea si quæ inflāmationis reliquiæ supersint, eisdē præsidijs, quæ buboni dū corpus sanū erat, adhibuimus, utendū, nēpe modice calfacientibus, ac humectantibus: deinde mitigato dolore, digerētibus. Quòd si de digestione desperes, maturātibus. & reliquis auxilijs, quæ aliarū partium inflammationibus cōuenire prius docuimus, uteris. Phyma autē, quoniā ferè citra ulceris occasionē fit, sanguinis missionē efflagitat. Cū uero in tantā magnitudinē attollitur, ut glandulas uehementer distendat, post uacuationē scarificari debet: deinde alia remedia adhibenda, quæ post sectiones conuenire prius docuimus. In phygethlo uero, quoniam mistus affectus est ex inflāmatione & erysipelate, alterutrius remedia augēda, uel minuenda erūt, pro superantis in mixtura ratione, uti modo diximus.

HERPETES autē, quatenus ad uniuersi

corpo

corporis uacuationẽ attinet, ut eryſipelata, curari debent: quatenus uero ad affectã particulam, non eadẽ omnibus cura adhibẽda eſt. Exedentes enim refrigerari uolũt, queãdmodũ & alij herpetes, & eryſipelata: nõ tamen medicamenta ferunt, quæ præterquã quòd refrigerant, etiam humectare idonea ſunt: ſed ſolũ refrigerãtia admittunt, præſertim quæ exiccare poſsint. Quocirca neq; lactuca, neq; polygonum, neq; lenticula, quæ in paludibus naſcitur, neq; paluſtris lotus, aut anthylliõ, aut pſyllion, aut portulaca, aut ſeris, aut ſemperuiuũ, aut aliud id genus quod refrigerare ac humectare poſsit, eſt adhibendũ: quæ quidẽ eryſipelatibus ſunt familiaria. Sed nec ſpongiæ frigida imbutæ, aliquãdo, nec ſolano fidendum eſt, tametſi refrigerare ac exiccare poſsint, ſed modice. Herpetes uero uehementiorẽ quàm ſolani ſiccitatẽ expetũt. Igitur per initia imponendi uitiũ capreoli ſunt, ac rubi, & canini rubi germina, & arnogloſſum. Deinde lenticula admiſcenda eſt: nõnunquã & mel, & polẽta, & quod prius deſcripſimus ad inflammationes ex defluxione cataplaſma, ſi ab eo ſemperuiuũ detraxeris. Exulcerata autẽ loca medicamẽtis, quæ ad herpetas in libris Pharmaceuticis, id eſt, de cõpoſitione medica-

dicamētorū descripta sunt, inungere opor tet. Eiusmodi enim multa passim habētur in orbiculos digesta, qui, dum usus efflagi tat, passo diluuntur. Quòd si in promptu passum non sit, uino tenui, & albo & leni ter astringente utendū est, quale Falernū est, Massiliense, Sabinum, Adriaticum, & Arsynium: quæ nondum gustus acrimo- niam uetustate contraxerint. Et si in horū uicem interdum posca aquosa utaris, nihil minus consequêris. Iam uero inueteratis ulceribus neq; passo diluēdi pastilli sunt, neq; amplius aquosa posca esse debet. At uina quæ astringendi uim possident, plu- rimum iuuant: maxime quidem nigra, aut si ea desideremus, alba. Ex medicamentis uero quæ hoc tempore accommoda sunt, optimum est, quod Polyidæ ascribitur, Pa sioni, Musæ, Androni, & alia his similia. Herpetes uero qui tantum summam cutē exulcerant, nisi ueterauerint, nullo horū inungere oportet: Vehementia enim sunt ac ualide exiccant, sed eiusmodi herpeti- bus sufficiunt, quę glaucij uim habent, ma xime aqua resoluta. Quòd si hæc nihil pro fecerint, acetum miscendū est: utilius au- tem succus solani, & arnoglossi additur. Hoc porrò in summa in omni ulcere co- gnoscendū est, siue id sponte, siue ex casu,

ſiue ex uulnere acciderit, nimirum quod ſemper exiccari deſiderat, medicamento, ut inquit Hippocrates, non moleſto, hoc eſt neq; mordente neq; iritante uehemẽter, niſi malignum, ac putre ſit. Nam id genus ulcera acerrima medicamenta efflagitant, & quę igni uires proximas habeāt. Quale eſt miſy, chalcitis, arſenicum, calx, & ſandarache. ignis enim modo deurunt: quæ ſi malo cedunt, ipſo igni utendum eſt.

Bilis craßa exedentem, tenuis miliarem herpetem gignit. In hoc puſtulæ paruæ excitantur, in illo tota cutis uſq; ad ſubiectam carnem exulceratur. Igitur quatenus ex bile flaua uterque conſtat, communem cum eryſipelate habet curationem, nempe bilis purgationem. Quatenus uero ad affectus ipſos attinet, partim communem, partim diuerſam. Omnes enim refrigerari uolunt, ſed non omnes exiccari. Nam eryſipelas frigidis & humidis, minime autem ſiccis remedijs gaudet, ut modo dicebamus. Herpetes uero refrigerari ac exiccari, minime autem humectari uolunt. Quoniam rurſus herpetem tenuis humor creat, abunde fuerit, uel aluum leuiter ſoluere, uel urinas prouocare. atque in miliari quidem, blandiori medicamẽto, quo dilutior bilis eſt, & attrahi pronior. In eryſipelate uerò, quia craſſior humor, ideo uehementiore medicamento eſt opus.

opus. Quatenus igitur ad affectus attinet, herpetem exiccare oportet: exedentem quidem magis, quoniam cum profundiore ulcere, & humore tum uberiore, tum craßiore est. Miliaris uero solam cuticulam exulcerat, ut in quo succus tenuior sit: ideo minus exiccari debet. Per initia igitur uacuato corpore, exedenti herpeti imponenda sunt, quæ influentem humorē reprimant: quodq́; iam fluxit, uacuent: quales sunt uitium capreoli, & rubi, & canini rubi cacumina, & arnogloßum: deinde uero intendenda medicamenti uis est, admistis lenticula quæ edendo est, melle, & polenta. Eadem utilitate dari poterit cataplasma, quod suprà ad inflammationes descriptum est, si ab eo semperuiuum detraxeris: omnia hæc potenter exiccant, & quantū ex usu est, fluentem humorem regerunt. Postea uero ubi exulceratus herpes est, proderit (ut scribit Paulus) plumbi recrementum ex contusæ rutæ succo, uel myrtino cerato exceptum. Item & quod habet lanæ ueteris illotæ, ad tedam crematæ, pondo denarium duodecim & semißem, plūbi recrementi pondo denarium undecim: seui caprilli curati, & aqua loti, pōdo denarium uiginti quinq;: olei myrtini pondo quincuncem. Sunt & alia permulta huic uitio accommoda, qualia ex alga & sandyce: de quibus Galenus in Methodo medēdi meminit. Pastilli item apud eūdē autorem libro de Cōpositione medicamentorum

quinto, & apud Paulum libro septimo: præsertim ubi iam affectus inueterauerit, quorum optimus est, qui Polyidæ ascribitur, Pasioni, Musæ & Androni. Polyidæ pastillus habet aluminis scißilis pondo denarium trium, thuris pondo denarium quatuor, myrrhæ tantundem, atramenti sutorij, chalcanthi, pondo denarium duū, citinorum pondo denarium duodecim, fellis taurini pondo denarium sex, aloës pondo denarium octo, uino austero excipiuntur. Eiusmodi autoris alius pastillus, quæ Sphragis dicitur, ualens ad idem, habet malicorij denarium pondo sex, myrrhæ denarium pondo octo, aluminis scißilis pondo denarium quinq;, thuris pondo denariū quatuor, atramēti sutorij pondo denarium triū, fellis taurini denarium pondo sex, uino dulci excipiuntur. Pasionis, squammæ æris pondo denarium duodecim, æris usti, aloës, aluminis rotundi, æruginis rasæ, thuris, singulorum pondo denarium octo, uini quod satis eße uidebitur. Musæ, aluminis, aloës, myrrhæ, chalcanthi, atramenti sutorij, singulæ sescunciæ: croci, crocomagmatis, singulorum pondo denarium sex, uino excipiuntur. Andronis, Citinorum pondo denarium decem, gallæ pondo denarium octo, myrrhæ pondo denarium quatuor, aristolochiæ pondo denarium quatuor, atramenti sutorij pondo denarium duum, aluminis scißilis tantundem, my seos cyprij pondo denarium duum paßo ex-

cipiun

cipiuntur. Celſus libro quinto ad eundem autorem paſtillum huic ſimilem refert, capit gallæ, atramenti ſutorij, myrrhæ, ſingulorum pondo denarij unius, ariſtolochiæ, aluminis ſciſſilis, ſingulorum pondo denarium duum, capitulorum punici mali pondo denarium quindecim, ex paſſo coactorum: hi enim paſtilli exedentibus herpetibus maximeq; inueteratis conueniunt. Minime uero miliaribus, & qui tantum ſummam cutim exulcerant. Vehementes enim ſunt, ac ualenter exiccant. Exemplaria Græca typis excuſa legunt, καίει γὰρ ἰσχυρῶς καὶ ξηραίνει σφοδρῶς. Aliud manu ſcriptum habet, ἔστι γὰρ ἰσχυρὰ καὶ ξηραίνει σφοδρῶς, quod nos ſequuti ſumus. Eiuſmodi enim paſtilli non exedunt, tantum abeſt ut uehementer urant. His enim Galenus utitur in partibus carbunculo uicinis, quas ulcerare non oportet, ut mox docebitur: uehementiores tamen ſunt, ac potentius exiccant quàm quos miliares herpetes ferãt, ſcilicet leuiter deſiccare uolentes. Initio tamen reprimentia deſiderant, modo, ut dictũ eſt, corpus malo humore non abundet. ubi uero iam fluxus reſtitit, deſiccare magis conuenit, ſed medicamento blando: quale eſt apud Paulum libro ſeptimo: quod recipit, ceruſſæ, amyli, glaucij, aluminis æquales portiones, cum uino aut loti paluſtris ſucco teruntur: quòd ſi nihil profecerit acetum, ſolani uel arnogloſſi ſuccus adijciẽdus eſt. Omne enim ulcus quæcũq;

occasione natum sit, siue sponte siue manifesta causa, exiccari debet medicamento blando minimeq; mordente, hoc est, ut Hippocrates ait, μὴ πειρισσῇ, ne fluxio proritetur. Cum enim sanies quædam aquosa ulcus humidum reddat, cu rationemq; remoretur, exiccantia requirit. At ubi cacoëthes putridumq; est, acerrima medicamenta, & quæ igni uim proximam habeant, desyderat. Cacoëthe ulcera, id est maligna, sūt quæ rite decenterq; omnibus administratis nō sanantur, ut Galenus docet. Quod fit uel ob ulceratæ partis intemperantiam, uel cōfluentem humorē. Intemperantia aut sola est, aut cum alio affectu coniuncta. Aliquando enim ulceris labra, aut tumida sunt, aut putria, aut dura, aut callosa, idq; uel cum liuore, uel nigrore, uel rubore, uel etiam decoloratū ulcus est, significatq; ingentem natiui in parte ulcerata caloris perniciē. Aliquando uero adeo increuit affectus, ut & mēbranæ & ossa subiecta corrupta sint. Confluēs humor deliquit, aut quātitate, aut qualitate. Hunc autē effundit uarie supra affectā particulā, uel liē inauctus, uel iecur, uel alia corporis insignis pars, uel corpus ipsum male affectū, ut in Hispanica scabie laborātibus uidere est. Sicca igitur intemperantia fotu aquæ tēperatæ corrigitur: tātisper autē foueri debet, dū rubescat attollaturq; partis moles. Humida uero uino, posca, aut herbæ austeræ decocto emendatur. Ad eundem modū

calida

calida refrigerari, frigida calefieri oportet. Tumoris autẽ curatio partim tradita est, partim in sequentibus docebitur. Quòd si ulceris labra ac etiã ambiẽs locus, dura, callosa, aut putria sint, ea uel scalpello excidenda, uel ferro adurenda, aut medicamento excedenda sunt. Sin solum liuida, nigra, aut rubra appareant, primum scarificare, ac sanguinẽ educere oportet: deinde spongiam admouere siccam: postea sicca remedia adhibere: quæ ad perfectam usq; curationem iteranda sunt. Si uero influens succus nec copiosior nec deterior iusto sit, admotis supra ulceratam partem astringentibus ac refrigerantibus medicamẽtis repelli debet, sumpto deligandi initio à laborante parte uersus sanam, ut in oßium fracturis: ipsi uero ulceri medicamentum adhibendum est, quod uehementius siccet, quàm quod simplici ulceri. Quòd si fluxus his auxilijs compesci nequeat, huius causam inuestigare oportet, ac adimere. Nam si partis imbecillitas occasionem attulerit, imbecillitatem uero intemperantia, hanc contraria qualitate, ut modo diximus, summouere oportet. Sin sanguinis copia in toto corpore parit defluxionem, uacuare aperta uena oportebit: si uero cacochymia, purgare. Quòd si pars aliqua hunc humorem in affectum fundit, uidendum an per imbecillitatem, an plenitudinem id fiat. Nam si uarix supra ulceratum locum, succum transmittat, ea

prius excidenda eſt: ſin lien inauctus, hunc inanire expedit. Si rurſus eiuſmodi partes ob affectum aliquem hoc malũ cõtraxerint, huic quoq; conſulendum eſt. Hæc autem omnia fuſiſsime Galenus libro Methodi medẽdi quarto tractat.

QVOCIRCA & carbunculis, ut uocant, ſuper ipſam cruſtam, ubi pars maxime putreſcit, commode hoc medicamentorum genus adhibebis, intactis tamen uicinis partibus, ne imprudens ſine ulla neceſsitate exulceres. Sed paſtillis antè commemoratis utendum eſt: qualis eſt Andronius. Quòd ſi rubor aliquando locum occupet, aut ingens ardor, medicamentum paſſo diluendũ eſt, uel arnogloſsi ſucco. Sin tumor magnus ſit, primum uino acerbo, deinde adiecto aceto diſſoluitur. Cataplaſma autem ex eruina farina, & mulſo aceto imponendum eſt: atq; in primis initio ſtatim tantum ſanguinis, quantum ſatis eſſe uidebitur (niſi quid uetet) detrahendum eſt.

Carbunculus ex humore craſſo feruidoq́; gignitur, cui ſi pituitoſa ſanies miſta ſit, cum puſtulis: ſin ſyncerus ac purus, ſine his: quam occuparit partem, exurit, exulcerat, ac ei cruſtam inducit, magis minúsue, pro humoris conditione. Nam ubi craſſus ſanguis uritur, minus: ubi flaua bilis ſupra modum torretur, magis periculo-

ſum

sum carbunculum creat. Interdum uero uitiosam pestilentemq; putredinem contrahit, isq; enecare protinus solet. Quò igitur uitiosior is humor est, eò maiore cum periculo in corpus repellitur. Refrigerari tamen affecta particula magis cupit, humorq; uacuari. Verum is propter suam craßitudinem facile reprimi nõ potest frigidis ac siccis medicamentis: nec si potest, tutò (si quidem is malignus sit) intrò repellitur. Sed nec in affectam particulam affatim fluere sinendus est, ne grauißimum dolorem excitet, ac febrẽ, & eius quam occuparit partis, natiuum calorem dißipet, nonnunquam etiam cum uitæ periculo. Quæ'nã igitur curandi ratio est adhibenda? Galenus certe primum à sanguinis mißione incipit, ac ea quidem, quæ animi deliquium adferat. Hæc enim totum corporis habitum refrigerat, & febrem acutißimam, quæ hunc affectum sequitur, extinguit. Deinde affectæ particulæ medicamẽta admouet, quæ modice reprimẽdo etiã digerere poßint citra manifestam caliditatem. quale est cataplasma ex arnogloßo, lente discocta, panis mica, neq; planè furfuracei, neq; à furfure omnino puri, in furno cocti. Post sanguinis mißionem, & mitigatum dolorem, tumorem scarificandum eße censet, incisionibus paulo super mediocres altioribus, propter humoris craßitudinem, ubi scilicet defluxio iam restiterit. Quòd si sub crusta pars putrescit, exedentia

medicamenta acerrimaq́;,qualia Galenus enumerat,adhibenda:sed à uicinis partibus abstinere oportet,ut quæ eiusmodi adurentibus remedijs non egeant. Satis enim facient Andronis,& alij commemorati pastilli, uino dulci, aut sapa resoluti: uel si inflammatio ruborq́; ingens uideatur,arnoglossi succo, aut uino acerbo: deinde aceto adiecto, si tumor magnus sit. Cataplasma etiam ex eruina farina & aceto mulso imponendum est. Nam & repellit & digerit modice.

HAEC quidem generatim sunt eiusmodi affectuum remedia: quæ pro affectorum instrumentorum natura mutãtur. Quatuor autem ab his sumuntur indicationes,nempe ex eorum temperatura, cõformatione,positu,& facultate. Temperatura quidem,siquidem ex ijs quędam sunt natura ſicciora, quædam humidiora, alia autem frigidiora,alia uero calidiora: & ex copulatis ſimplicibus aut humidiora,& calidiora, aut humidiora & frigidiora, aut ſicciora & calidiora, aut ſicciora & frigidiora,aut omnino temperata. Sitq́; tibi in curando scopus,partis natura. Hæc enim docet, quatenus ſit refrigerandum aut exiccandum. Carnosæ enim partes inflammatione obsessæ, leuiter ſunt exiccandæ: & uenosæ quidem, licet ſint carnoſis ſic-

ciores

ciores, non tamen multum sunt exiccandæ. Arteriosæ uero, magis quàm uenosæ, atque his magis neruosæ, multo uero amplius cartilaginosæ, & osseæ. Non enim antè, quàm ad propriam naturam pars reducta sit, finem curationi impositum esse existimandum est. Ad ficciorem autem tẽperaturam reducunt medicamenta natura ficciora: ad frigidiorem uero, frigidiora. Ad eundem quoq; modum in reliquis duabus qualitatibus. Ad mediocritatem uero, quæ qualitatum omnium sunt media.

Quæ generatim omni inflammationi curatio adhibenda est, hactenus proditum est. Quo modo uero pro laborantis particulæ conditione ea sit mutanda, definiendum est. Neque enim partes omnes simili morbo affectæ eadem admittunt remedia. Oculus, uerbi gratia, non nisi blandißima recipit. Oßa uero acerrima sustinent. Ab his igitur quatuor, sumuntur indicationes: nẽpe à temperamento, formatione, positu, & facultate. Quoniã autẽ uirtus est, qua uiuimus, ualemus, probas actiones edimus, quæq; morbo tanquã aduersatrix opponitur, hanc omni ratione in omni ualetudine tã prospera, q̃ aduersa seruare debemus. Seruamus autem, si quod de eius substãtia periit, resarciamus: aut quod alteratũ est corrigamus, prohibeamusq; ne quid ex ea deteratur,

teratur, aut in alienam qualitatem mutetur. Eius uero substantia in spiritus, carnis & uere solidarum partium contemperamento consistit. quandiu enim omnes integræ contemperatæq; manent, uiuimus, ualemus, probas actiones edimus. Contrà ægrotamus, improbas actiones edimus, corruptis his ac alteratis substãtijs. Rursus eas resarcimus, ac custodimus, spiritalẽ quidem, inspirabili, transpirabili, ac uaporoso alimento: Carnosam autem & solidam, cibo & potu. Intemperiem uero corrigimus opposita intẽperie, tanta quidẽ, quantus est excessus, ut prius ostendimus: calidam quidem, frigidis: frigidam, calidis: humidam, siccis: & siccam, humidis. Tẽperiẽ uero similibus tuemur: calidam calidis, frigidã frigidis, humidã humidis, siccã siccis, & tẽperatam temperatis. Tantum porrò refrigerare, uel calfacere, uel exiccare, uel humectare oportet, quantum totius naturæ mediocritatem temperamentum excessit. Itaq; si inflammatio glandulosam partem obsederit, parum admodum exiccanda erit: si carnosam, parum quidem, sed magis quàm glandulosa: deinde uenosa & arteriosa: neruosa uero & membranosa, amplius: musculosa, inter carnosam & neruosam. Cartilaginosa uero magis, ossea autem maxime exiccanda est.

CONFORMATIONES uero ad hunc modum: Partes quædã intra se, quędam

dam extra, quædam autẽ utraq;, quædam neutra parte habent ſpatia: ut ex ſimplicibus arteriæ, uenæ, & nerui: illę in artubus quidem, intra ſe: in peritonæo uero, utraque parte. Nerui autem in artubus, neutra: in peritonæo uero, altera parte. Ferè autẽ uiſcera omnia tam intra ſe quàm extra lata ſpatia obtinent. Ad hæc caro ipſa, pulmonis quidẽ rara: contrà uerò renum, denſiſsima eſt: poſt hãc, iecoris. Lienis uerò ſubſtantia tanto denſior eſt quàm pulmonis, quanto quàm iecoris eſt rarior. Itaque in omnibus his quæcunq; neutra ex parte caua habent, quæ fluxionem ſuperuacuam excipiant, fortiter ſunt ſiccandæ, tametſi natura admodum ſiccæ non ſunt, cuiuſmodi ſunt nerui, & in artubus potiſſimum. Quæ uero tam extrà quàm intrà nonnihil inflammationis relaxare poſsũt, uehementer exiccantibus non egent, præſertim ſi fungoſa earum caro ſit, qualis eſt pulmo.

Ad rectam partis curationem indicatio ab eius formatione ſumitur. alia enim aliud medicamentum eſſe adhibendum oſtendit. Nam cũ partes aliæ intra ſe, aliæ extra, aliæ utraq;, aliæ uerò neutra parte habeant ſpatia: præterea cum quædam raræ ſint, quædam uerò denſæ, fit, ut nec eadem medicamenti uehemẽtia, nec modus

idem

idem omnibus partibus adhiberi poßit. Nā quæ tam intra se quàm extra, conceptacula habent, quæ fluxionem superuacaneam excipere queant (quarum præcipue substantia laxa, raraq́; sit) uehementer exiccantibus non egent, ut pulmo: qui & intra se latas arterias habet, & extra se pectoris capacitatem. Quæ uero neutra parte fluxionem excipere poßunt, & densæ preßæq́; sunt, hæ ualenter sunt exiccandæ, ut nerui in peritonæo. Nam ubi ualenter impacta fluxio est, nec sunt spatia, in quæ per meatus eius pars mittatur, uehemēter exiccari eiusmodi partes inflammatione obseßæ debent: aliæ contrà, minus ualēter: Præterea quæ raræ sunt, facile: quæ uerò dēsæ, ægrè foras humorem fundunt. Vbi igitur coierint partis raritas & utraque parte spatia, quæ excipere humorem poßint, leuiter exiccantibus est utendum. Vbi uerò neutra parte sunt spatia, & partis substantia dura densáque est, uehementer exiccantibus opus est. Quòd si alterum tantum adest, mediocriter est exiccandum.

NEQVE uerò prætermittenda est ea, quæ à partis positu sumitur indicatio: utpote, quæ maxime doceat, per quę, & quomodo fieri debeat uacuatio. Influentium igitur adhuc humorum retractio, quam ἀντίσπασιν Hippocrates uocat, obsidentiū uerò iam locum, deriuatio est remedium.

Vtrunq; enim uacuationis genus per cõmunes uenas fieri iubet. Ex utero, uerbi gratia, retrahes, si cubiti uenam secueris, aut sub mammis cucurbitulas admoueris, aut manus calfeceris, fricueris, ac ligaueris. Deriuabis autẽ, si quæ in poplite sunt, aut malleolis, uenas diuiseris, cucurbitulas femori admoueris, crura calfeceris, fricueris, & ligaueris. Atq; si dextra uteri pars laboret, sanguis ex dextra manu & crure ducendus est. Sin lęua, ex mẽbris illi è directo respondentibus. Quod enim κατ' ἴξιν Hippocrates uocat, hoc ipsum est secũdũ æqualitatẽ. Secare autem internas uenas Hippocratis etiã est, quòd hę & uiciniores sunt, & è directo magis respõdent affectis particulis. Etenim si affecto liene ducere sanguinẽ uelis, manus sinistræ: sin iecore, dextræ uena interna eodem modo secanda est. Si uerò aliqua ex superioribus partibus inflammatione tentata sit, ut in angina & ophthalmia & alia, in quacunque capitis parte extiterit, externas, & quæ è directo respondent, uenas secabis. membris uerò ipsis affectis, per coniuges uenas uacuabis, siue retrahere siue deriuare uelis, nisi inueteratum malum sit. Nam tunc à patiente particula sanguinem duces. Itaque in angina uenæ sub

lingua

lingua incidendę sunt, ubi corpus uniuersum uacuauerimus, & inueteratus fuerit affectus. Ad hunc modum & lieni & iecori cucurbitulas admouemus. Eadem ratione aliam quancunq; partem affectam scarificabis, cum humorum fluxio restiterit: alioquin enim hos magis iritaueris, & malum geminaueris. Sed cũ iam uniuersum ab humore superuacuo corpus liberum est, neq; iam aliquid influit, sed ex uetere defluxione impacta loco affecto portio aliqua est. Quòd uerò in gibbis iecoris, per urinas: simis uero partibus, per alui excrementa ducere oporteat, uisceris ipsius situs indicat. Quodq́; thoracem ac pulmonem tussi repurgare conueniat, uẽtremq́; ac stomachum uomitu, interanea alui deiectione: quemadmodum lienem quoque & renes per urinas, uterum per menses, cerebrum uerò ac eius membranas per palatum, gurgulionem, nares, & aures, ex eorum sedibus palàm est.

Partis situs ostendit, per quæ loca, & quo uacuationis genere, uacuare expediat. Cum enim multa sint uacuandi genera, uariæq; morbi species, nec omnia omnibus conferant, uidendum quo uacuationis modo singuli morbi, si modo eam efflagitent, uacuari debeant. Quod fiet cognita tum morborum, tum uacuationis formarum

marum natura. Vacuatio enim quædam simpliciter materiam educit, quædam retrahit, quædam uero deriuat, quædam deriuat simul & retrahit. Ad eundem modum morbi, quidam solam uacuationem desiderant, alij uero retractionem, nonnulli simul uacuationem, deriuationẽ, & retractionem, ut in sequentibus dicetur. Quibus uerò in his utimur, præsidia hæc sunt: Venæ sectio, cucurbitulæ, hirudines, uincula, calida medicamenta apposita, frictiones, & purgationes. quorum alia magis, alia minus uacuant, deriuant, retrahunt: rursus alia potentius & celerius: alia contrà, impotẽtius & tardius. Quemadmodum alia cum maiore, alia cum minore commodo uel incommodo. Nam sectio uenæ citra loci affecti repletionem, dolorem, calorem, aut aliam insignem læsionem deriuat, retrahit, uacuatq́; primum quidem incisam particulam, deinde uicinam, postea uero distentiores, proindeq́; infestantẽ materiam minuit. naturam hæc exonerat, uires roborat, dolores mitigat, calorem extinguit: quare internis est inflammationibus quàm purgatio, commodior, ut mox docebimus. Purgatio similiter uacuat, deriuat ac reuocat humorem, sed calfaciendo, trahendo, locum affectum iritando, ac implendo, febrem augendo. Ideo minus in internis inflammationibus quàm sanguinis missio, ualet. Cucurbitulæ potenter materiam attrahunt, celeriter ac

uehementer. Igitur ubi magis retrahere aut deriuare, quàm uacuare oportet, utiles sunt: Contrà, ubi magis uacuare quàm retrahere aut deriuare, ex usu sunt scarificationes ac hirudines: blande enim uacuant. nec è longinquo, nec cum impetu trahunt. Vincula autem attrahunt uehementer uel leniter, pro constrictionis modo. Cæterum nihil aut parum uacuant. Frictiones uerò foras euocant ac digerunt, magis minusq́;, pro sua multitudine ac uehementia. Quemadmodum pro caliditatis ratione, imposita calida medicamenta. Igitur simplex uacuatio, quæ fit incisa parte affecta, inueteratis inflammationibus confert, in quibus remissus dolor est, & fluxio restitit. Retractio uerò, ubi humor adhuc in fluxu est: at ubi locum iam obsidet, deriuatio. Ad eundem modum, ubi pars fluit, pars iam locum obsidet, utroq; remedio, nempe retractione & deriuatione est opus. Est autem deriuatio, uacuatio quædam ad latus. Fitq́; ad uicina semper: retractio uero, semper ad contraria: sed non semper ad distantissima. Hæc enim fluentem humorem retrahit ea loca uersus, à quibus antè fluebat, excretricisq́; facultatis impetum in contrarium conuertit, & attractricis impedit tractum. Contraria autem sunt extrema extremis, extrema medijs, & media medijs. Igitur motus contrarij sunt non solum à summe contrarijs ad summe contraria, sed summe contraria uersus,

ut di

ut dixi, etiam si ad ea non perueniatur. Quare retractio non semper ad distantissima, sed & ad propinqua fit, pro defluxionis differentijs, laborantium partium positu, & affectus magnitudine. Fluxionis differentiæ ex sua celeritate & tarditate, magnitudine & paruitate desumuntur. Nam celeris & ingens humorum fluxio, præceps remedium efflagitat, quod per humorum reuocationem in propinquam partem suggeritur. Parua uerò ac tarda longiorem curationis moram sine periculo sustinet. Sumuntur item differentiæ fluxionis ex uenarum, per quas hæc fit, genere, & partis affectæ positu. Fluit enim humor partim per uenam, quæ partem affectam peculiariter alit, partim per communem toti corpori. Vt in pleuritide, gratia exempli, fluxio partim fit per uenã quæ alit costas, partim per magnam uenam sursum ad iugulum ascendentem. atq; ex his fluxionis differentijs sumitur secandæ uenæ locus, & uacuationis differentia. Nam qui per uenam costas alentem fluit humor, necessario reuocari: qui uero per magnam ac communem, non reuocari necessario, sed deriuari, non per distantia, sed propinqua desyderat, quẽadmodũ & morbi magnitudo, ut quæ præceps requirit auxilium, nimirum uacuationem per uenæ sectionem, non quæ in distantissima parte fit, sed quæ in propinqua. Distantissima enim totam quidem humorum multitudinem in se con-

uertit, sed imbecillius ac tardius tum ab affecto loco & eius uicinis partibus, tum ab ampla & communi uena reuocat, deriuat, ac uacuat, concitatamq; excretricis uirtutis impetum impotenter cohibet. Quare si uehemens sit fluxio, cuiusmodi est in proposito affectu, uix eam cohibere poterit, nec ab affecto loco uitiosum humorem trahere, nisi magna admodum & uehemens sit uacuatio: & quam citra periculum uitæ æger sustinere non possit. Relicto igitur in affecto loco uitioso humore, necessario calor, dolor, & distensio remanebũt: proinde fluxio non solũ perseuerabit, sed & augebitur: uacuato uero benigniore sanguine & inutili relicto, uires collabuntur. Quòd si uitiosa materia alio transferatur, reliquum sanguinem corrũpet: & si iterum in propinquiore parte uena secetur, sanguis improbus non uacuatur, sed ad inflammationem retrahitur. ut in uteri inflammatione, si primum ex cubiti uena sanguinem detrahas, deinde ex uena poplitis, ob loci distantiam, benignum sanguinẽ uacuabis: in cuius locum uitiosus succedet. deinde incisa poplitis uena uel malleoli, sanguis improbus qui in benigni locũ successerat in priore uenæ sectione, in affectum locum reuocabitur, nec uacuabitur, nisi admodum copiosa sit uacuatio, & quam laborans ferre nequeat. Cum uero in propinqua uenam secamus, nullo incommodo reuocamus, ac multitudinem nocentis sanguinis

guinis uacuamus ualide ac celeriter (quod in internis inflammationibus facere expedit, ut mox docebimus) probi uerò exiguam portionẽ. quare dolorem, calorem, distensionem, & fluxionem auferimus, uiresq; conseruamus, aut nõ multum demolimur. Igitur eiusmodi retractio ad propinqua necessario fieri debet, ubi excretrix uirtus cõcitata est, magnus morbus ac præceps, humorq; cum graui periculo in partem affectã decumbit, ut in internis inflammationibus ferè fit. Ex quo perspicuum est eandem retractionẽ ad propinqua fieri debere, etiam in humorũ plenitudine, ut pòst dicetur: quæ si semel uacuari non possit, in duo partiri debebit, tantisper intermittendo, dum uitiosus sanguis, qui priore uenæ sectione uacuari ob multitudinem non potuit, remigrarit in uenas communes, quod uel eodem, uel postero die fit. Eadem ratione sanguinis missio in duo distribuenda est, ubi semel totus uacuari, aut per uirium imbecillitatem, aut ægrotantis timorem, aut aliam occasionem non potest. Adhæc tam retractio quàm deriuatio in eiusmodi inflammationibus fieri debet per amplam uenam, quæ cum uena partem affectam alente societatem habeat, eiq; è directo respondeat: hoc est, ut Hippocrates docet, κατ' ἴξιν, id est secundum æqualitatem, & è directo procedendo sine ullo interuallo: ut perpetua & continua attractio fiat per continuorum filorum longitudinem.

tudinem. Venæ enim duplici ordine texuntur: orbiculari siue transuerso ad expulsionem, oblongo uero ad attractionem, ut Galenus docet. Contrariæ igitur positione partes sunt, quæ secundũ recta fila distant, connectunturq; continuo ac perpetuo oblongi staminis ordine. In quo genere summe contraria sunt, quæ maxime distant: media, quæ medio modo. Et in eadem distãtia maior est contrarietas, quo filorum rectitudo ac cõtinuitas maior. Hæc autem rectitudo inuenitur in uenarum & arteriarum staminibus, habitudineq; totius corporis: cuiusmodi est dextri ad dextrum, sinistri ad sinistrum, & reliquarum positionum differentiarum. Per hæc fila fit attractio, ut dictum est. Incisa igitur uena humorem attrahit, uacuatq; facto emissario, quem ob uulnus continere non potest, sed amplectendo exprimit. Itaq; exhausta parte propinqua, uis attractrix ob indigentiam excitata, à distantioribus per continuitatem uelut exugit. atque hæ uenæ uel multitudine, uel uitio humorum grauatæ nõ solum tractui cedunt, sed & sua ui expultrice quod grauat, pellunt, donec indigentiam patiantur. Nam inanitæ tractui resistunt, non minore ui sanguinem retinentes quàm à uulnerata parte trahitur: ut præceptor meus Petrus Brissous uir ut ingenio diuino, sic doctrina incredibili, in eo opere quod de sanguinis missione conscripsit, luculentissime docuit. Cum igitur luctando superior

perior euadit contentrix facultas, fluxio sponte etiam aperta adhuc uena supprimitur, scilicet natura ipsum tanquam sibi familiarem uel attrahente uel retinēte. Ex his liquet internam uenam in cubito sectam ex opposito latere uel nullo modo uel parum admodum retrahere, nisi uacuatio admodum excedat. Cum enim attractio per recta fila & continua, ut diximus, fiat, uena autem caua, quæ ad iugulum fertur, tum earum quæ utriusq; lateris costas alunt, tum earum quæ sub brachia feruntur (internas uocāt) magnam continuitatis portionem interrumpat (nascuntur enim utræq; à caua priusquam in iugularias scindatur, priores quidem quæ costas alunt: posteriores uero quas internas uocari diximus à dextris ad sinistras) parua erit staminis rectitudo, & tractus minor: proinde nihil aut admodum exigua portio humoris ex affecto loco ad uulnus, quod in oppositi brachij uena factum est, transferetur. Secus autem res habet in crurum uenis: nihil enim est quod harum continuitatem impediat. Ideo ab una ad alteram tractus fieri potest: quod & Galenus decimotertio Methodi medendi innuere uidetur. Altero, inquit, crurūm male habente reliquum est scarificandum. Quòd si Cornelium Celsum mihi obijcias, qui libri secundi capite decimo scribit ex altero brachio sanguinem mittēdum esse, si quod in humero uitium est: ego eundem tibi obijciam

eodem loco ita ſcribentem: Mitti *uero ſanguis debet, ſi totius corporis cauſa ſit, ex brachio: ſi partis alicuius, ex ea ipſa parte, aut certe quã proxima: quia non ubiq; mitti poteſt, ſed in temporibus, in brachijs, iuxta talos*. Vide *utri magis, tibíne an mihi ſuffragetur* Celſus: *uterq; certe locus, & quẽ mihi obijcis, & quẽ tibi obijcio, ad idem conſentiunt: nempe ut uena ſecetur ex parte quãmaxime uicina fieri commode poterit*. Ex *eodẽ quidẽ brachio detraheret, niſi id ob uicinitatẽ particeps affectionis eſſet*. Quare *non ſine graui malo ſecari poterit*. Ipſã *enim fluxionẽ irritaſſet, affectũq; auxiſſet. ideo ex oppoſiti brachij humeraria tanquã è propiore loco qui incidi cõmode potuit, ſanguinẽ emittit*. Habet *enim hæc ſocietatem cum oppoſito humero maiorẽ quàm aliæ uenæ, ut quæ à caua poſtquam in iugularias fiſſa eſt, propagetur, ut* Galenus *docet*. Reuocãt *ad longinqua cucurbitulæ, uincula, ſcarificationes, frictiones, medicamenta calida appoſita: ad propinqua uero, hirudines: ad utraq; uenæ ſectio, & purgatio*. His *ita diſtinctis, uidẽdum eſt quibus morbis uacuatio, quibus deriuatio, & quibus retractio ſimplex conferat*. Influentium, *inquit*, Galenus, *adhuc humorum retractio, quam antiſpaſin* Hippocrates *uocat: obſidentium uero iam locum, deriuatio eſt remedium. ſiquidem contrariorum contraria ſunt remedia*. Quod *enim incommode ac præter naturam fluit, morbumq;*

bumq; necessario allaturum est, per eamq; partem in quam fluit, probe uacuari non potest, per eandem uiam reuocari debet. Quòd si iam humor locum occupet, quem distendat ac accendat, in eoq; dolorem excitet, neq; per eum locum uacuari possit propter nouæ fluxionis periculũ, ad uicinum locum minime condolescentem deriuare oportebit. Ex utero, uerbi gratia, reuocabis, si cubiti uenam secueris, aut sub mammis cucurbitulas admoueris, manus calfeceris, fricueris, ac ligaueris: quod fieri debet, ubi tantum humor reuocandus est, non etiam ex loco affecto uacuandus, ut in mensium immodica profusione. In quo affectu ab utero uacuare non oportet, cum hunc locum humor non obsideat, sed defluat: quem solum ad contraria reuocare oportet. quod commode fit secta cubiti uena interna, ut quæ respondeat utero. Quòd si uenæ sectionẽ ægrotantis uires non admittant, aut quidpiam aliud hanc impediat, admouendæ mammis cucurbitulæ sunt, aut manus calfaciendæ, fricandæ, ac ligandæ. Reuocare enim hæc præsidia possunt, sed non uacuare. Deriuabis autem, si quæ in poplite sunt, uenas diuiseris, cucurbitulas femori admoueris, crura calfeceris, fricueris, et ligaueris. Cũ uterus inflãmatione laborat, uacuationem desyderat. Quam Galenus sæpe deriuationem, aliquando retractionem appellat in libro de Curandi ratione, quæ per sanguinis mis

sionem fit, quam solam in principio etiam inflã mationis uteri fieri præcipit: illa enim & reuocat & deriuat. Ostendimus enim duplicem esse fluxionem de uenarum genere sumptam: alterã quæ per uenam uterum alentem fit: alterã quæ per communem. prioris est retractio: posterioris deriuatio. quibus non solum in hoc affectu, sed in alijs internis inflammationibus est opus. Nam cum in summouendis, quæ præter naturam sunt, triplex scopus habeatur: unus à causis, alter ab eo quod rationem habet eius sine quo non, tertius ab eo quod uelut accelerantium ac urgentium habet rationem. Quòd urget, primum summouẽdũ est, ut docet Galenus. ubi uero nihil urget, ordo à causis est petendus. Vrgent autem alia alias: ut in inflãmatione, uerbi gratia, magnitudo: cuius causa est humor quãtitate, uel qualitate, uel utraq; peccans, qui commode auferri nõ potest, nisi mitigato dolore. habet enim is rationem eius sine quo non: nam doloris uehementia tractum sanguinis ex inflammata parte, eiusq; in uenas regreßum impedit. Ideo mitigari is prius debet, quàm uena secari, quod Brißous fieri docet fomentis anodynis nunc humidis, nunc siccis: sed id quidem prudenter. Nam cum illa laborantem partem laxant, fluxio maior illico locum repetit, dolor inde acrior suscitatur. Itaque post adhibita anodyna celerrime reuocandus humor est, aut deriuandus. Siue igitur id quod

urget spectes, siue causam morbum generantẽ, siue id quod rationem habet eius, sine quo non, celerrime reuocare ac uacuare necesse est. quod apte fiet, secta poplitis uena in uteri inflammatione. Nam humor non solum reuocabitur, sed & uacuabitur: proindeq; morbi magnitudo minuetur, & dolor mitigabitur. Vbi uero missionem sanguinis ægrotans non sustineret, ad alia præsidia confugiendum est: nempe cucurbitulas, & alia prius commemorata. Hac ratione, si dextra uteri pars laboret, sanguis ex dextra manu & crure ducendus est. Si læua, ex membris illi è directo respondentibus, quod enim κατ' ἴξιν Hippocrates uocat, idipsum est secundum æqualitatem. Secare autem huiusmodi uenas oportet, quòd & uiciniores sint, & è directo magis respondeant affectis particulis. Cum enim tantum reuocare oportet, ex affecta uteri dextra parte (uelut cum per eam immodice fluit sanguis, siue propter eius imbecillitatem, siue dolorem, aut calorem humorem accersentẽ, siue natura, multitudine, aut qualitate, aut utraq; degrauata illuc impetum faciente) secanda est dextri cubiti uena interna, ut quæ alijs eiusdem cubiti uicinior sit, & magis è directo respondeat. Quòd si inflammatio eam partem obsideat, sanguis ex dextro crure detrahendus est, si uero sinistram, ex membris illi è directo respondentibus: hoc est, secundum rectitudinem, ut diximus,

quod

quod & in aliarum partium inflammationibus faciendum est. Etenim si affecto liene ducere sanguinem uelis, manus sinistræ: si iecoris, dextræ uena interna eodem modo secanda est. Nam si aliam uel eiusdem partis uenam incideres, ut, uerbi gratia, inflammato liene uenam circa mediũ digitum manus sinistræ, minus, quàm cubiti uenam secando proficeres, ut autor est Galenus libro de Curandi ratione per sanguinis mißionẽ: quoniam magis ab affecta particula distat, & minus è directo respondet, proinde minus uacuat quàm cubiti interna uena. Eadem ratione in pleuritide dextra dextri cubiti interna uena, in sinistra sinistri secari debet: non autem ex opposito brachio, iuxta Galeni sententiam libro de curãdi ratione per sanguinis mißionem. Pleuriticis, inquit, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit sanguinis mißio, clarißimam sæpe utilitatem attulit. Quæ uerò ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certe post temporis interuallum. At cum pleuritis nunc superiores, nunc inferiores costas occupet, uidendum, an utriq; ex usu eße poßit sanguinis ex interna cubiti uena mißio. Quoniam autem affectus hic acutus est, præceps remedium efflagitat, nõ quodlibet, sed quod citra ullam læsionem celeriter opem ferre poßit, quod apte sanguinis mißione fiet. siue indicatione sumpta à morbi magnitudine, siue eius causa, siue symptomate. Ostensum

autem

autem est hanc tutissimum remediū esse, quodq́; citra offensionem ullam adhiberi possit. materiam enim morbi minuit, & fluentem sistit citra calfactionem, dolorem, aut repletionem loci dolētis, præsertim ea quæ in propinquo fit. Hæc enim nullo incommodo celeriter reuocat ac uacuat uitiosi sanguinis multitudinem, proinde morbum minuit, dolorem mitigat, et fluxionem sistit. Reuocat quidem ex affecto loco per uenam quæ alit costas, ex eodem loco uitiosum haurit succum: ex ampla autem & cōmuni uena multitudinem, quæ excretricem iritat, deriuat ac uacuat per uulneratum locum, rectis, ut dictum est, filis trahentibus ac uelut exugentibus. Igitur secta in cubito dextro interna uena dextræ pleuritidi, præsertim quæ superiores costas occupat, maxime opitulatur: & sinistra sinistræ: non autem dextra sinistræ, aut sinistra dextræ: aut, quemadmodum Auicenna putat, malleoli uena interna, quæ ab eo saphæna dicitur, lōgitudine opposita. Post hanc interna cubiti uena, quam basilicam uocat, latitudine opposita: & post ipsam media quam nigram appellat, opposita etiam in latitudine: quæ si non appareat, externa uena, id est cephalica, incidenda est, etiā si paruum adferat adiumentum ac tardum. deinde post aliquot dies ex latere conueniente in latitudine. Hæc ille libro tertio, fen decima, tractatu quinto, capite primo, de cura communi apostematum.

ſtematum partium pectoris & pulmonis. Quod quàm ſit abſurdum, nemo non uidet. Quis enim tam ualidis eſt uiribus, ut toties ſanguinem ex ſe emitti ſuſtineat? Feſtina, inquit Auicenna, ex ſaphæna oppoſita in lõgitudine. Sed quæſo, quid ex ea commodi ſentiet æger? Nullum me hercle, ſed maximum incommodum. Sanguis enim probus ex hac ſolum euacuatur, & improbus in affecto loco relinquitur, aut in communem uenam transfertur, in qua, qui de bono reliquus eſt, uitiat ac corrumpit. Eodem aut certe maiore incommodo ex oppoſiti brachij uenis bis emittitur. Cum enim tractus humorum per recta ſtamina fiat, ut diximus, maxime uacuabitur ſanguis, qui in ſectæ uenæ parte erat. Remanebit autem uitioſus, quem uel in affecto loco relictum, uel in communem uenam tranſlatum eſſe dicebamus, aut in oppoſitum latus transferetur, nouamq; illic pariet pleuritidem. cum enim is ſua mala qualitate naturam degrauet, neceſſario in partem imbecilliorem detrudetur, ſi quidem excretrix uirtus ualida ſit. Sin ibi relinquitur, febrem accendet. Sed eſto: nec transferatur, nec nouam pariat pleuritidem, quo modo reſolutæ tanto ſanguine exhauſto uires ultimam (quæ ſola ex omnibus commoda erat) ſuſtinere poterunt? Igitur Auicenna homines iugulare, non curare docet. Quòd autem ſecta in dextro cubito interna uena ex dextra pleuritide reuocet, & ex ſini

ex sinistra in sinistro, monstrandum est ex anatome secundum Galeni sententiam ad hunc modum in commentario secũdo de Ratione uictus in morbis acutis ita scribentis: Vena caua ex iecoris gibbo sursum ad dextrã cordis aurem sanguinem ferens partibus quidem interiacentibus exiguum ipsius distribuit: sed cordi ipsi plurimum elargitur. Deinde ab eo progressa, ad collum recto festinat tramite: atq; in duas rectas scinditur in thoracis parte uenas, easq; insignes, quas iugulares uocant. Propagantur autem ab ea ipsa priusquam ad cor ipsum pertingat, insignes quidem uenæ ad septum trãsuersum, paruæ autem ad inferiorem thoracis partem, quæ octo costis constat, contendentes. Pars autem hæc ab una quæ coniugio caret, uena nutritur: quæ in quibusdam animantibus supra cor nascitur, in cæteris uerò ex ea emergit parte, qua iam cordis aurem uena caua tangit. Hinc siquidem emergens humilius depreßiusq; per cor defertur, atq; in spinam contorquetur. Vena igitur quæ ad inferiorem thoracis partem repit, utrinq; costis octo ad septum usq; transuersum distribuitur. Cæteræ autem sublimiores thoracis costæ quatuor ab aliarum uenarum nutriuntur coniugio, quod à uena caua propagatur, priusquam ea in iugulares scindatur. Ab his igitur duabus uenis, deinceps sunt quæ ad manus per axillas pertingunt. Ex his uerbis liquet in pleuritide quatuor

tuor superiorum costarum, sectam internam cubiti eiusdem lateris uenam reuocare ab affecto loco usq; ad eam uenæ cauæ partem, unde uena, quæ quatuor superiores costas alit, originem ducit: simul & uacuare, qui iam latus obsederat, humorem. A' caua autem uena usq; ad uenam internam deriuatur uacuaturq;, qui facultatem illius excretricem iritabat. Quare commode interna cubiti uena secatur in pleuritide quatuor superiorum costarum: quòd, ut Galenus eodem commentario ait, sanguinem ab affecta parte, & magis & celerius, tum reuocare, tum uacuare poßit. Neq; uero timendum est, ne sanguinis mißio, quæ per propinqua fit, plus noceat attrahendo, & locum affectum implendo, quàm iuuet uacuando. non enim aliter nocere potest, cum neq; calfaciat, neq; continuitatem soluat, neq; dolorem inferat, ut prius dictum est. secta enim ea uena sanguis neq; ad locum inflammatum pellitur, neq; ab eo attrahitur: sed a uulnerata uenæ parte trahitur, & à degrauatis multitudine uel qualitate uel utraq; partibus, quæ noxium humorem primum per uenam costas alentem, deinde communem locum uersus uulneratum protrudunt, impeditur: illæ enim quò magis uacuātur, eò robustiores fiunt, promdeq; potentius exprimunt materiam degrauantem: primum in uenam costas alentem, deinde in communem, ut dictum est. Rursus uulnus ab utraq; uena sanguinem

nem trahit per filorum continuitatem. Cum igitur ex utraq; uena sanguis trahitur, & per recta fila tractum sequitur, perq; alentem costas uenam locus affectus noxium humorem in uenã communẽ plagam uersus potẽter fundit, in affectam partem humor, qui in sectionis locum trahitur, ex caua uena neq; pelletur, neq; trahetur, quare nec implebitur. Nunc uero *disquirendum est quod ab initio proposueramus: an in pleuritide octo inferiorum costarum, commode eadem uena secari poßit. Scribit enim* Hippocrates *libro de Victus ratione in morbis acutis secundo: Si eas quæ sub septo transuerso sunt, partes dolor infestet, nullumq; ad clauiculam signum fecerit, uentrem uel nigro ueratro uel peplio mollire oportet. Galenus hunc locum interpretans lõge tutius secandam eße uenam putat: etiam si minus auxilium quàm per purgationem sequatur.* Nullum *enim, ut inquit, ex sanguinis mißione periculum impẽdet.* Purgatio *uero citra graue malum non fit: potißimum ubi laborantis natura perspecta non est.* Nam *alij ægrè purgantur, alij facile. Solum igitur exhibendum eße putat* Galenus, *ubi febris non urgeat, & ægri natura cognita sit: idq; tantum, quantum in plurimis mediocriter uacuari sis expertus.* Ex *his cõstat sanguinis mißionem in inferiorum costarũ pleuritide utilem eße, sed minus quàm in superiorum. Si uero aliqua ex superioribus partibus*

u *instam*

inflammatione tentata sit, ut angina, & ophthalmia, & alia in quacunq; capitis parte, externas & quæ è directo respondent uenas secabis. Membris ipsis uero affectis per coniuges uenas siue reuocare siue deriuare uelis. Paulo *antè dixerat in superiorum partium affectibus per inferiora sanguinem esse mittendum. Quomodo igitur nunc in angina, ophthalmia & aliarum capitis partium inflammationibus externa cubiti uena, quam humerariam uocant, secta non solum deriuandum humorem, sed & retrahendum esse putat?* Hic *enim scrupus multos male habet, præsertim ex eorum secta, qui ex opposito latere in internis inflammationibus mittendum esse sanguinem uolunt.* Sed *si quæ antea declarata sunt, penitus inspiciant, optima ratione* Galenum *in anginis, ophthalmijs, phrenitide, & aliarum capitis partium inflammationibus, humerariam è directo affectui respondentem secandam esse recte monuisse depræhendet.* Vbi *enim inflammatio urget, ad propinqua, ubi uerò non urget, ad longinqua reuocare oportet.* Itaq; *in angina, ophthalmia, phrenitide, & alijs partium capitis inflammationibus, quæ celere præcepsq; remedium efflagitant, ex humeraria uena è directo respondente mittendus sanguis est. Quòd si inflammatum brachium sit, poplitis uena quæ è directo illi respondet, aperienda est. quoniam eiusmodi partis inflammatio nullũ*

peric

periculum minatur. Vbi uero inueteratum malum est, à patiente particula sanguis demitur. Itaq; in angina, uena sub lingua incidenda est. Solum enim uacuationem desiderat, non deriuationem, aut retractionem, modo absit dolor, & fluxio restiterit, purgatumq; sit corpus uniuersum. Ad eundem modum & lieni & iecori cucurbitulas admouemus. Nam cum nec possint nec debeant eiusmodi uiscera incidi, cucurbitulis utimur, quæ uim potẽter trahẽdi habẽt, ut diximus. Aliam uero quamcunq; partem affectam externam incidimus, ubi humorum fluxus restiterit, & corpus à superuacuis humoribus liberum sit: alioqui fluxũ iritaueris, & malum geminaueris. Retractio autem quæ purgationibus & alijs remedijs, præsertim calidis, fit, longiorem requirit distantiam. Quod Galenus cum in alijs plerisq;, tum in decimotertio Methodi medendi docet. Ad partes, inquit, quæ maxime longinquæ sunt, semper auersionem facies. Ibi enim de frictionibus, purgationibus, urinam & menses cientibus medicamentis loquitur, nõ de uenæ sectione. Deriuatio autem perpetuo ad propinqua fit, quocunq; remedio utaris: ut quod ad palatum delabitur, ad nares transfertur, & quod in conuexis iecoris partibus est, per urinas: in cauis per aluum deducere oportet: in reliquis simili modo.

SED & quòd partibus in superficie

constitutis tale sit adhibēdum medicamē
tum, quale affectus efflagitat: quæ uero in
alto corpore demersæ latent, quæq; ex lō
go interuallo medicamenti uirtutem ex-
perturæ sunt, his non quale nunc est, sed
quale cum eò peruenerit, tum futurū est,
ex situ partium dandum dicimus. Quocir
ca medicamenti, siue id foris adhiberi, si-
ue deuorari, aut hauriri debeat, uires non
præsentes, sed quales dū ad affectum locū
peruenerint, futuræ sint, considerandæ
sunt. Igitur quæ in pulmonis inflammatio
nibus pectori forinsecus imponuntur me
dicamenta, longe uehementiora & acrio-
ra natura quàm si ipsi uisceri admoueren-
tur, esse debēt. Eius enim quod per multa
corporis mēbra intermedia trāsiens ad lo
cū affectum peruenturū est, uires si quidē
per initia essent imbecillæ, omnino fatis-
cerent atq; euanescerent. tantum igitur
aduentitij roboris adiiciendum est, quan-
tum transeundo amittunt: ut quod super-
est, ęquale existat ei quod tactu iuuat. Itaq;
externis pectoris inflammationibus abun
de faciunt, quæ solum laxare possunt. in-
ternæ uero qualis est membranæ, quæ co
stas cingit, acriora desiderāt. Lienis uero
& iecoris omniumq; peritonæi partiū in-
flammationes eadem ratione curātur. Sę
pe enim

pe enim cutis ab admotis medicamentis ulceratur, etſi uiſceribus longe durior ſit, potentiusq; reſiſtat. Quòd ſi ipſis uiſceribus medicamenta, quibus aſsidue egent, admoueri poſſent, eo mitiora eſſent imponenda, quo eorum natura facilius afficitur. Quę uero & uorare & haurire medicamenta iubent curandis uiſcerum affectibus idonea, longe acriora & uehementiora eſſe debent, quàm quæ affectę partes ef flagitant: exceptis his quæ uentri & ſtomacho conferunt. Sola enim hæc talia adhibentur, qualia morbus poſcit. reliqua uero omnia, acriora & ualentiora uiribus eſſe oportet: ac ea maxime quæ ad renum & pulmonum uitia adhibentur. Conſiderare itaq; oportet, quot numero partes permeat medicamentum, quod ad pulmones fertur. Primum quidem per os tranſit: deinde fauces, & ſtomachum, poſtea uentriculum ipſum, & quædam ex gracilioribus inteſtinis, deinde ad meſenterij uenas, pòſt ad iecoris partium ſimarum, ex quibus ad gibberarum uenas peruenit: ex his uero ad cauam, poſt quam ad cor, tandem ad pulmonem. Neq; negare poſſumus, quin in ſingulis hiſce partibus humoribus quibuſdam id miſceatur, & mutationem quandam alterationémque natu-

ræ uiſceris familiarem recipiat. Quapropter quod de eius uirtute ſupereſt, minus omnino ac hebetius eſt, quàm ut læſam particulam iuuare poſsit. Quæ igitur à ſitu partis ſumitur indicatio, his modis cu rationem uariat. Quatenus autem quæ à facultate ducitur, nunc exponemus.

A' partis ſitu ſumitur indicatio, & ad tollendam intemperiem, & ad uitioſos qui partem obſident, ſuccos remouendos. Intemperies autem aut ſumma corporis occupat, aut intus deliteſcit. Quare non eadem utriq; medicamenti uis adhibenda eſt. quæ enim in ſuperficie conſtitutæ partes intemperie laborant, medicamenta eſflagitant, qualia affectus ipſe requirit. quæ uerò in imo latent, his non qualia nunc ſunt medicamenta adhibenda ſunt, ſed quæ affectui pro futura ſint, dum ad eum peruenerint. Quod enim per longa interualla ad locum affectum peruenturum eſt, uires tranſeundo amittit. Ideo tanto augendum ipſius robur eſt, quantum permeando id amiſsurum conieceris, ſiue id foris admoueatur, ſiue intrò ſumatur. Ad eundem modum uitioſus ſuccus uacuatur aut è propinquiore loco, aut diſtantiore. Idque uel digeſtione reſolutionéque, uel attractione humorum. Cum igitur in ſuperficie hunc digerere oportet, ut in externis inflammationibus, & à propinquo trahendum, blandum

ctum mitéque medicamentum, qualeq; affectus desyderat, adhibendum est. Contrà cum qui digeri succus postulat, locum distantem obsidet, aut à longinquo trahi debet, uehementibus medicamentis est opus. Igitur externis pectoris inflammationibus abunde faciunt, quæ laxare tantum possunt. Internæ uero, qualis est membranæ, quæ costas cingit, acriora desyderant: lienis uero & iecoris, omniumq; peritonæi partium inflammationes, eadem ratione curantur. Sæpe enim in his curandis medicamenta admouentur, quæ cutem exulcerant, longe uisceribus duriorem, potentiúsque resistentem. Quæ uero ad horum uiscerum curationem intrò sumuntur, uehementiora esse debẽt, quàm quæ affectæ partes efflagitant, exceptis his quæ uentri & stomacho conferunt: qui, cum breuem uiam per quam ea transeunt habeant, talia exigunt, qualia morbus exposcit. Iecur uero & lien acriora, renes his adhuc uehementiora, pulmo autem omnium poscit uehementissima. Consyderare enim oportet, quot numero partes permeare debeat medicamentum, & pro ratione itineris, eius uim augere: ut eius quod ad pulmones fertur, primum quidem per os transit, deinde fauces & stomachũ, postea uentriculum ipsum, mox quædam ex gracilioribus intestinis, præterea mesenterij uenas, pòst iecoris simarum partium, ex qui-

bus ad conuexarum uenas, ex his uero ad cauam, post quam ad cor, tandem ad pulmones peruenit. Quoniam autem multæ partes sunt, per quas medicamentum transit, antequam ad affectum locum perueniat, multumq́; ex eius uiribus resoluitur: ideo uehemētius esse debet, quàm affectus desyderat, tanto quidem, quantum per itineris longitudinem ex eius uiribus diminutum iri coniecerimus.

QVONIAM autem ex corporis partibus alias quidem aduentitię, alias uero cōgenitæ uirtutes moderantur: atque harum ipsarum aliæ sibi solis, aliæ alijs uirtutum sunt origo: & ex his quidem aliæ proprium, aliæ publicum habent officiū: necessario curationis forma in unaquaq; harum differentiarum mutanda est. Siquidem multa ex commemoratis remedijs affectum quidem curant, cæterum natiuas partium uirtutes offendunt, quarum noxa in uniuersum corpus transfertur. quod bifariam fit: nimirum quatenus uiscus est uirtutis origo, totius corporis partibus cōmunis: aut eius munus uniuerso corpori utile est. Iecur enim, cor, cerebrum, & testes, principia sunt uirtutum uniuerso corpori cōmunia. Venter autē & uterus, natiuas uirtutes, & nulli alteri corporis parti communes habent. Cæterum uentris munus to

nus toti corpori utile est: uteri uero non item.

Partes, inquit Galenus in Arte parua, quædam principia sunt uirtutum, quædã ab ijs principijs originem ducunt, ipsisq́; ancillantur, quædam nec alias gubernant, nec ab alijs gubernantur: quædam autem insitas uires habent, & ab alijs reguntur. In qua diuisione nihil omnino meminit de partiũ publico priuatoq́; munere. Hoc *uero in loco ita diuidit: Partes alias quidem aduentitiæ, alias uero congenitæ uirtutes moderantur &c. Rursus hic nullam de his partibus, quæ nec alias gubernant, nec ab alijs gubernantur, mentionem facit. Igitur pro harum diuisionum intellectu scire licet, uirtutes quasdam communes esse, quibus corpus nostrum dispensatur: nempe animalem, uitalem, naturalem: harumq́; uirtutum suam quamq; habere originem, animalẽ quidem, cerebrum: uitalem, cor: & naturalem, iecur. Rursus cerebro nerui dati sunt, cordi arteriæ, iecori uenæ, quibus eiusmodi uires cum corpore communicentur. Itaq; omnes partes sensu & motu præditæ, ab animali facultate reguntur: quæ autem uiuunt, à uitali: quæ uero nutriuntur & augentur, à naturali. Cum igitur non omnes partes sentiant et moueantur, non omnes ab animali reguntur: ut os, cartilago. Cum uero omnes uiuant & nutriantur, omnes à uitali & naturali reguntur. Aliæ uero sunt uirtutes par-*

tibus peculiares, ut stomacho, uentri & intestinis conficiendi chyli, utero concipiendi & efformandi fœtum, & alijs partibus eodem modo. Cum igitur Galenus in Parua arte scribit, partes quasdam nec alias gubernare, nec ab alijs gubernari, non negat eas à naturali & uitali regi, quatenus uiuunt & nutriuntur: sed quam habent uim peculiarem, ex se quidem habere, nec cum alijs communicare intelligit. Quòd autem de publico priuatoq; partium munere illic non meminit, hoc ideo fecit, quoniam ad rem quam in Parua arte tractabat, hoc est, temperaturarum partium cognitionem, nihil conferebat. Nihil enim refert, priuatúmne an publicum sit uẽtris munus, ad eius tẽperaturæ notas habendas. Ad eius uero curationẽ id neceßario cognosci debet. maiore enim diligentia pars, cuius munus uniuerso corpori cõmune et neceßariũ est, quàm cuius priuatum corporiq; minime neceßariũ, curari debet: cuiusmodi est stomachus. Simili modo & quæ origo est alicuius uirtutum corpus dispensantium, ut cerebrum, cor, iecur, aliter curari debet quàm quæ uim suam alijs non distribuit. Igitur si iecur, uerbi gratia, & stomachus inflammatione tententur, tam acria medicamẽta non ferunt, quàm crus eodem affectu laborans. Crus enim non solum relaxantia, sed & digerentia admittit: iecur & stomachus nõ item, sed quæ perpetuo robur seruent. Priora affe-

ctum

ctum quidem curant, sed natiuas uires lædunt: quod sine magno incommodo crus & aliæ id genus partes patiuntur, stomachus & iecur nō ferunt. quoniam contractam ex eiusmodi medicamētis noxam cum alijs corporis partibus cōmunicant. Iecur quidem, quatenus origo est uirtutis, qua uniuersum corpus alitur: stomachus uero, quatenus corpori alimentum concoquit. Eadem ratione aliorum principiorum origines curari debent: nempe cor & cerebrum, quæ ad uitæ indiuidui tutelam cōdita sunt: & testes quos ad speciem conseruandam natura concessit.

PLERVNQVE autem affectionis remedium, partis uires offendit: aliud quidem immodice relaxando robur soluit, proindeq; & partis uirtutem: aliud uero immodice refrigerando insitum calorem extinguit. qui fortasse, ut quibusdam tum medicis, tum Philosophis celeberrimis uisum est, substantia est uirtutum, aut certe primarium ac necessarium ipsarum instrumentum. Iam uero & alienæ quædam qualitates, uires disipare possunt. Nihil igitur horum curando prætermittendum est: ne forte imprudentes dicamus, morbus quidem curatus est, homo uero perijt: quod accidere plurimis quotidie uidemus, qui irrationalem experientiam colunt, methodicamq; sectam

omnia

omnia ipsius artis bona peruertentem, quę rationes quasdam dogmaticas quidē, sed multis erroribus plenas sectatur.

Insitum hunc calorem, non illum uaporosum & aëreum, de quo suprà meminimus, sed uiriū substantiam, uel ipsarum primarium instrumentum, hoc est contemperamentum quatuor uel elemētorum uel earum qualitatum Galenus uocat. Ex quo uirium robur consistit, ex robore autem actio proba editur. Quoniam autem uariarum partium uaria sunt temperamēta, ideo & uarij sunt natiui in corpore calores. alius enim est solidarum partium, alius humorum, alius aliarum partium, ut fusißime superiori cōmmentario docuimus. Vbi igitur in aliqua parte caloris substantia perit, uirium robur solui neceße est. Perit autem ea, quia aut resoluitur, aut extinguitur. Resoluitur autem uel calidis ac digerentibus, uel exiccantibus & tanquam eam depascentibus. Extinguitur uero aut frigore, aut humiditate suffocante. atq; hæ sunt alienæ qualitates quæ uires demoliuntur.

SVB indicatione autem quæ à uiribus partium petitur, sensus hebes acutusq; cōtinetur. Nam quæ insigniter sentiunt, acria medicamenta non ferunt, quemadmodum nec humores. Si enim acer quidam humor os uentris occupet, in syncopen ægri sæpe labuntur: quod si permodice affi

ce afficiatur, anxietate & nausea premuntur: aliquando infestum quidem humorem uomentes, aliquando uerò frustra enitentes. quod in his potissimum affectibus accidit, quibus os uentris uitioso humore imbuitur. Itidemq; cum in oculos eiusmodi humor influit, maximum dolorem inuehit, ulcerosasq; pustulas curatuq; diffiles excitat. Eadem ratione neq; oculi acrium medicamentorum contactum ob sentiendi præstantiam sustinent, quemadmodum nec os uentris. Neq; uerò quod degrauet, si foris imponas, eiusmodi partes patiuntur: minusq; uentre oculus, utpote qui nonnunquam ab iis quæ illinuntur medicamentis grauatur. Partes uerò quæ hebetioris sunt sensus, tum grauia cataplasmata, tum mordentia medicamenta ferũt. Siue igitur quis cum quatuor commemoratis indicationibus eam, quæ à sentiendi facilitate sumitur, quintam numerare uelit, siue in ea comprænhendere quæ à facultate sumitur, nihil ad rectam curationem refert.

Siue quintam à sensus acumine & hebetudine sumptam indicationem enumerare uelis, siue sub quarta contineri, nihil ad rectam curationem refert. Constat enim partem magno sensu præditam, neq; ingentem molem, neq; uehementem

mentem acrimoniam medicamẽtorum, ſine graui ſsimo dolore, qui non modo augere, ſed & nouam defluxionem excitare ſolet, ferre non poſſe. Eadem ratione nec acres mordacesq; humores. Nam ſi ſtomachus hos imbiberit, ægri in ſyncopen labuntur, niſi leuiter admodum afficiantur, ſolam enim tunc anxietatem nauſeamq; pariũt, nonnunquam quidem cum uomendi inani appetitu, nonnunquam uero cum humoris reiectione. itaq; acutus ſenſus uehemens & graue medicamentum reſpuit, quod obtuſus hebesq; admittit, ut libro ſuperiore declaratum eſt.

HAE igitur indicationes ſemper memoria tenendæ ſunt in omni parte, quocunq; affectu laboret. Nam eius temperatura, formatio, ſitus, & facultas, particulares noſtras operationes immutabunt, ſeruato communi ſcopo, quem perpetuo ex affectu ſumendum eſſe docuimus. Qui igitur ex nuda ſolaq; intemperantia naſcuntur morbi, contraria qualitate curantur: calida quidem intemperies frigidis, ſeu primario loco, ſeu ex accidente ea refrigerent: frigida uerò calidis. Ad eundem modum ſicca humidis, humida ſiccis. De eo autem quod primum aut ex accidente calfacit, fuſiſsime (ut noſti) in opere de ſimplicium medicamentorum facultate diſſeruimus, oſtendentes nonnun

quam

quam id ex accidente calfacere, quod primario loco refrigerat, ut in frigidæ aspersione, qua intrò calor repellitur: & quod calfacit refrigerare, cum calor calidæ aspersione rarefacto corpore discutitur. Itaq; corpus cum à solis agentibus qualitatibus alteratur, sola calfaciendi, & refrigerandi, humectandi, ac exiccandi facultate ad naturalem habitum, citra ullam sensilē uacuationem, reducitur. Cum uero solo materiæ, eiusq; temperatæ, influxu laborat, sola uacuatione est opus. Sin intemperata materia sit, uacuationem simul & alterationem per contrarias qualitates desiderat: uacuationem quidem, haud aliter atq; affectus, qui rheumatici dicũtur, de quibus librum unum (ut nosti) conscripsimus: in quo ab initio statim monstratum est, eiusmodi affectiones fieri, facultate quæ corpus uniuersum alit, imbecillitate laborante, cum collecta multitudo in omniũ partium infirmissimas diffluit. Quinetiam fluente quidem sanguine quodamtenus uitiato in eiusmodi partes in rheumaticis affectionibus promiscuus oritur affectus, quod perraro fortassis euenit. Semper enim mihi sanguis sine pituita, aut bili uel flaua uel atra, tenuis fluere uisus est. Quòd si alia quapiam occasione pars

intume

intumeſcat, uidendum eſt, an inflammatio, an ſcirrhus, an œdema eiuſmodi affectus ſit. Inflammationem dicimus omnem calidam ac quaſi flammeam affectionem, cuius differentias paulo antè retulimus. Itaque iam tempus eſt, ut de œdematis pauca tibi tradamus, quo in memoriam reuoces, quæ fuſius me explicante didiciſti.

Vna eſt curationis omnium morborum communis indicatio: nempe ipſum contrariũ. Quod pro partis temperatura, formatione, ſitu, & facultate mutandum eſſe oſtendimus. Quoniam igitur morborum non una eſt ſpecies, ſic nec eorundem remedium unum. Morbi enim alij ex nuda ſolaq; intemperie naſcuntur: alij ex ſolo materiæ eiuſq; temperatæ defluxu: alij ex eiuſdem, ſed intemperatæ. Qui igitur ex nuda intemperie fiunt, contraria intemperie curantur: ut calidi frigidis, frigidi calidis, humidi ſiccis, & ſicci humidis. Qui uero ex humorum influxu, ſi quidem temperati ſunt, ſolam uacuationem: ſin intemperati, cum uacuatione alterationem requirunt per contrarias qualitates, eorum uidelicet humorum, qui iam partem obſident. Qui uero in corpore adhuc ſunt, uacuatione, aut purgatione, aut utraq; egent, non aliter atq; in affectibus rheumaticis, qui, ut Galenus docet libro de Curandi ratione per ſanguinis miſsionem, fiunt

toto

toto corpore infirmo, principibus uerò illius partibus, paulum licet ipsis insit sanguinis, grauari solitis, eumq; in carnosas partes protrudentibus: & potißimum in glandulas excipiendis recrementis idoneas tum ob substantiæ suæ laxitatem, tum quòd omnium partium minime robustas habeant naturales uirtutes. Nam cum quatuor sint, ut ostensum est, Prima attractrix, Secunda contentrix, Tertia excretrix, & Quarta alteratrix, alias quidem tres maxime imbecillas glandulæ carnesq; obtinent: at unam alteratricem haud ita multo cæteris partibus minorem. Post glandulas sequitur pulmo fluxioni recipiendæ promptißimus. Nam & hic tres facultates infirmas obtinet, & corpus ipsum laxum est. Deinde lien. porrò autem cerebrum, ut ille, aut etiam plus excipiēdæ fluxioni est habile. Cæterum hoc illis præstat, quòd constructionem habet his excernendis quæ accepit, promptißimā: nempe ingentes uentriculos, qui pronis meatibus euacuantur. Quibus ergo carnoso genere pulmo, lien ac cerebrum natura robustiora sunt, in his ad glandulas & carnes fluxiones perueniunt: ubi scilicet totus habitus infirmus fuerit, uelut in rheumaticis affectibus fieri solet. merito igitur his curandis scopus est non uacuatio, sed totius habitus roboratio. Quanquam curationis eorum initium à uenæ sectione sumendum sit. Quòd si excrementa prauam etiam qualitatem

habeant,simul adhibeatur purgatio,in his ma-
xime corporibus, quibus neutrius plenitudinis
proprium symptoma sit: nēpe grauitas eius quæ
ad uires,& distensio eius quæ ad uasa est. Hæc
quidē Galenus. Ex quibus uerbis cōstat in rheu
matismis, etiam si parum placet Auicennæ,ua-
cuandum esse,ubi humor nōdum uitium in qua
litate contraxit,apparentq; utriuslibet plenitu-
dinis symptomata:nempe uel grauitas in ea quæ
est ad uires, uel distensio in ea quæ est ad uasa.
ubi uero neutrius plenitudinis adsunt signa, pur
gatione potius est opus. Si uero unà cum praua
humoris qualitate eadem signa appareant, pri-
mum quidem sanguinem mittere, deinde purga
re oportet, etiamsi qui fluit, sanguis parum à
natura excesserit.

OEDEMA igitur fungosus & absq;
doloris sensu tumor uocatur, quem ex pi
tuitoso humore constare monstrauimus,
aut uaporoso spiritu, qualis in cadaueri-
bus euenit,& in pedibus sæpe ac cruribus
eorum qui aqua intercute, tabe, & alio ui
tiato corporis habitu laborant. Verum in
illis periculosis affectibus eiusmodi œde
ma symptoma est,nullam propriam præ-
cipuamq; curationem requirens. Sola e-
nim frictio aliàs ex oxyrrhodino,aliàs ex
oleo cum sale,aut etiam oxyrrhodino sa-
lem habente ipsum sedat, atq; id genus a-
lia mul

lia multa.

Abſoluta de calidis tumoribus diſputatione ad frigidos tranſit, primumq́; ad œdemata, id eſt raros ac ſine doloris ſenſu tumores, ex pituita uel flatulento ſpiritu ortos. Hi nonnunquàm alijs morbis ſuperueniunt, ut aquæ intercuti, tabi, & alijs corporis uitiatis habitibus. Aliquando ex tenuis pituitæ influxu: ex craſſa enim ſcirrhi naſcuntur, ut mox dicetur. Quod igitur periculoſos hos affectus œdema ſequitur, multitudinis quæ hominem premit, eſt ſymptoma, ut inquit Galenus, nullam ſeorſum propriam curationem requirens: quando curari, niſi affectu ex quo naſcitur profligato, non poteſt. Sed tamen aliquid de eo remittendum eſt, ſi quidem uires demoliatur, aut primarium affectum augeat, aut curationem impediat. In hydrope, gratia exempli, ſi tantus crurum tumor adſit, ut & diſtentione dolorem excitet, & progreſſionem impediat (quæ ad morbi curationem commodiſſima eſt) remittendus erit, ut & dolor mitigetur, & expeditior fiat progreſſio. Tumorem autem remittit frictio, ut quæ meatus recludat, excrementa fluxa reddat, & ſi cum oleo adminiſtretur, humectet, laxet, emolliat, quæq́; in meatibus continētur, euaporet. Quæ quidem frictio quia plus ſæpe attrahit quàm uacuat, præſertim ubi corpus impurum eſt, ut in antè dictis affectibus, ideo cum aſtringente oleo fit, nempe roſacco, cui e-

tiam admiſcetur nunc acetum, ubi timetur fluxio: nũc ſal, ubi magis exiccare ac digerere quàm reſtringere oportet: ubi uero ſimpliciter uacuare uolumus, cum oleo & ſale fricamus.

AT ſi ex pituitoſo humore partem obſidente œdema factum ſit, ſpongia aqua, quæ aceti aliquid acceperit, madefacta, aliquando affectum mitigat: qui ſi non quieſcat, paulo plus aceti miſcebis, ita attemperans, ut bibi poſsit. Hoc autem aquoſius initio adhibendum eſt, potiſsimum mollibus corporibus: ualẽtius uero robuſtis, ac cutem duram habentibus, & quę primo ſpongiæ impoſitu minime iuuentur. Eſto autem ſpongia noua: cuius ſi copia non adſit, curioſe abluatur aphronitro, nitro, & lixiuia ſtillatitia, quam κονίαν σακτὴν uocãt. Non cedente autem his remedijs œdemate, aluminis momentum adijciendum eſt, ac ſpongia omnino noua imponenda. Si uero aliquos ex artubus œdema occupet, ſpongiam deligabimus, ab inferiore parte incipientes, ac ſuperiori finientes, iniectionem, compreſsionẽ, & arctationem, & omnem diſtributionem, ut in fracturis, facientes. Curationis autem ſcopus in hiſce affectibus miſtus eſt: alter quidem, ut horum ſubſtantiæ aliquid digeratur: alter, ut cogatur, ſtringaturq;. Si igitur iam dictis reme

remedijs morbus non ſedetur, tunc uehementiora miſtam temperaturam habentia ex genere ſuprà relatarum facultatum adhibenda ſunt. Ego uero in inueterato œdemate illitæ oleo parti ſpongiam ex lixiuio admoui: eaq; arctius deligata malum uidi percuratum, non amplius ſcilicet hac curandi ratione, miſtam facultatem quaſi ſcopum habente, ſed ad digerendam diſſecandamq; materiam declinante: quod in omnibus ferè diuturnis affectibus probari non ignoramus. Poſtquam uero abunde ad te quidem de œdematis ſcripſimus, de ſcirrhoſis tumoribus deinceps diſſerẽdum eſt.

Quoniam aliorum tumorum more œdema fit ex humorum in aliquam partem fluxione, duplex eius curandi ſcopus erit: alter, ut horum ſubſtantia digeratur: alter, ut fluxio reſtringatur. atq; prout alter alterũ ſuperat, ſic remedia ſunt miſcẽda, alterum cum altero liberalius aut parcius. Vbi igitur plus erit reſtringendum quàm uacuandum, augenda reſtringentium uis erit. Vbi uero plus uacuandũ, degerentium ac exiccãtium materia præpollere in miſtione oportet. maiorem porrò reſtringentium uim miſcẽdam eſſe oſtendit maior fluxio, & parcior in affecta parte materia. Contrà, exiccantium ac digerentium uberiorem modum adhibendum, ubi ube-

rior materia locum obſidet, & fluxio minor eſt. Itaq; poſca ex uſu eſt. Reſtringit enim potenter, nec inualide exiccat. atq; hæc quò copioſiorem aceti portionem acceperit, eò ualentius: quò uero parciorem, imbecillius aſtringit. Sed aquoſior initio adhiberi debet (nam à leuioribus ſemper inchoandum eſt) & in corporibus mollioribus: ualentior autem & quæ plus accepit aceti, robuſtioribus & cutem duram habentibus, & ubi aquoſior non profuerit. Vbi uero plus digerendum eſt quàm ſtringendum, lixiuia commodiſsime admouetur, ut cui maior uis inſit exiccandi ac detergendi quàm reſtringendi. Ad hunc autē modum eiuſmodi remedia adhibentur. Spongia noua & quæ nullam alienā qualitatem habeat, aut ſi noua nō ſit, abluta ac repurgata uel nitro, uel aphronitro, uel lixiuia, madefieri antè dictis remedijs debet, hisq; uel ſimplicibus, uel admiſto alumine, aut ſale, aut alio medicamento, ut Glaucio, prout affectus efflagitare uidebitur, imponi loco affecto. Commodiſsima enim huic rei ſpongia eſt uel noua, uel ut diximus repurgata, tum quòd medicamentum copioſum excipiat, diuq; ſeruet, tum quòd ſua ſubſtantia affectam partem exiccet. Quæ ſi in promptu non eſt, in eius uicem ellychnio utendum erit. Si autem brachium, uel crus ſit, quod afficitur, deliganda ſpōgia erit non aliter atq; in fracturis: hoc eſt, ab inferiori parte incipiendo, ac ſuperiori finiendo.

Sit

Sit autem arctatio mediocris, cuius primæ quidem fasciæ spiræq; magis arctandæ: quæ uero deinceps sunt, remittendæ: sed non adeo, ut minus laxa sit deligationis pars, quæ humorum decursum impedire debet.

EXQVISITVS igitur ſcirrhus, tumor eſt præter naturam ſenſu carẽs ac durus. Non exquiſitus autem, non ſine ſenſu quidem omnino eſt, ſed ægre tamen admodum ſentit. Qui igitur ſine ſenſu eſt, curationem non admittit. Qui uero hebetis ſenſus eſt, ut inſanabilis non eſt, ſic nec curatu facilis. Fit autem ſcirrhus ex glutinoſo & craſſo humore ſcirrhoſis partibus ita infartus, ut facile ſolui non poſsit: qui aliquando ſtatim ab initio paulatim concreſcit ac augetur. Sępe uero à medicis uehementer eryſipelata, ac inflammationes aſtringentibus & refrigerantibus conflatur. Si quis igitur medicamenta uehementer digerentia partibus ſcirrhoſis admouerit, & ſcirrhũ manifeſte minuerit, hic breui ſe perſanaturum eum falſo ſperabit: ignorans quòd hæc curandi ratio affectũ relinquit incurabilem. reſoluta enim ex ipſo ſubtiliori humiditate, quod reliquum eſt, exiccatum, lapidoſum efficitur. Non ſunt igitur ſcirrhoſæ partes medicamento uehementer exiccante curandæ, ſed te-

pidum calorem habente: humorem uero neq; multum, neq; omnino paucũ. Quod enim supra modum humidum est, nihil prorsus digerit: quod uero minimum, plusquam par est exiccat. Oportet igitur corpus scirrho obsessum à medicamento profuturo, similiter atq; hæc quæ in sole liquantur, affici. Vocantur autem huiusmodi medicamenta emollientia. De quibus copiosius in quinto de Simplicibus medicamentis proditum est. Exẽpla quoque eorum tradita sunt: simplicia quidem, medullæ omnes ac adipes. Ex medullis uero primas tenet ceruina: deinde uitulina. Ex adipibus, uolucrum quidẽ anserinus, terrestrium uero leoninus. Gallinaceum autem anserinus, pardalium uero ac ursinum leoninus antecedit: post quos est taurinus. His autem crassior est ac siccior caprinus: atq; hoc magis, hircinus. Quòd autem eiusmodi affectus uehementer siccantibus non egeant, dictum est antè. De differentia autem quæ ex eorum tenuitate ac crassitudine sumitur, docuimus quidem, sed non perspicue. Idcirco in memoriam tibi reuocanda sunt, quæ inter nos commẽtabamur, dum Cercilij puerum curabam: cui ex erysipelate uehementer astricto & refrigerato tumor scirrhosus in

toto

toto femore relictus erat: cui curandæ tenuium partium medicamenta adhibenda esse existimabamus. proinde pueri femur oleo fouebam in profundo labro sedentis largum oleum sabinum continente: quòd non ignorarem, maiore id partium tenuitate quàm cętera prępollere. Balneo uerò, nisi pluribus interiectis diebus, curandi totius corporis causa, prohibebam. Post uero eiusmodi fotum medicamenta ex commemoratis medullis & adipibus affecto loco imponebam, admistis nonnũquàm bdellio scythico, mastiche ægyptia, & ammoniaco thymiamate pingui nõ ueteri, necnon & galbano, quibus præmunitum totum femur pinguissimo ammoniaco, aceto acerrimo resoluto circunleui, deinde interposito rursum spatio panacis liquorem pinguissimum aceto acerrimo dissolutum adieci, eumq; recentem, alioqui pinguis non perduraret: quemadmodum neq; bdellium, neq; ammoniacum, neq; galbanum. Puerum uero alteri cruri innixum saltare iussi, quò plus in id alimenti ferretur. Postea uerò redacto iam ad æqualitatem scirrhoso tumore, ueritus ne reliquię superessent, contrariam curationem iniui, femur aliquo ex resinosis medicamentis illinens. Perspicue enim ui

debatur scirrhosa moles insigniter quidē concidisse medicamentorum quæ ex aceto constant, litu: relaxantium uero, mollescere, sed non decrescere. Verum alternatus eorum usus moderatus puerum curauit. Nam si altero tantum genere medicamētorum scirrhum curare tentasses, hunc nequaquam sanasses.

Scirrhus tumor est durus & sine ullo dolore, sed non sine sensu, nisi exquisitus omnino sit. Fit autem interdum incommoda inflāmationis & erysipelatis curatione, admotis medicamentis uehementer uel refrigerantibus, ac stringentibus, uel immodice tenuem digerentibus humiditatem. Interdum uero sponte & sine externa occasione, scilicet humorum crassorum uel glutinosorum uel utrorumq; influxu in aliquam partem. Si quis igitur scirrho curando medicamēta quæ uehementer trahant ac digerant, admouerit, primis quidem diebus ægregiè curatio processisse uidebitur: sed quod relinquetur, in lapidosam duritiem concrescet, scilicet resoluto ac digesto toto eo quod tenuium sit partium, more lapidum qui in renibus & uesica generantur. quod ubi concreuerit, nullam curationem admittet: neq; enim solui potest: quemadmodum nec lapides, si absumpta humiditas est, scilicet eorum meatibus ob angustiam humorem non admittentibus. Oportet igitur corpus scirrho obsessum à

medicamento quod iuuare debeat, simile quidpiam his quæ in sole liquantur, pati: quemadmodum enim solaris calor, ubi in meatus rei liquabilis subierit: quod latebat, humidum soluit: sic emollientis medicamenti in scirrhosam materiã ingressus eam emollit. Sed nec quæ molliunt, continuo affectum curant. opus enim est & digerentibus, non quidem uehemẽter, sed quæ molliendo commode id præstent. Cuiusmodi sunt medullæ omnes, in quibus principem locum obtinent ceruina & uitulina: quemadmodum & adipes, alij alijs magis, pro uarijs animalium tẽperamentis. Summa igitur curandorum scirrhorum hæc est, ut uacuetur quod præter naturam est. Vacuatur autem, quod pertinaciter meatibus inhæret, digerentibus, non quidem uehementer, ut diximus, ac emollientibus, hoc est modice calfacientibus & exiccantibus. Qui autem ob calorem uehementer digerentem in tophaceam duritiem concreuerunt, immedicabiles sunt: si tamen aliquo modo iuuari poßint, humectandi ratione curari debent.

TENDONES uerò (sic enim neruosas musculorum propagines uoco) ex cõmemorato medicamentorum usu euidentissime iuuari uidemus, si, quæ pyrite lapide initur, curandi ratione probè utamur: hunc autem oportet igni candentem acerrimo aceto inspergere, deinde affectam parti

particulam ſuper hunc dimouere, ut à uapore ſurſum exhalante ſcirrhus ſoluatur. Multæ enim partes iam planè repãdæ cur uatæq; , hac curandi uia quæ ſic uerſando fit, integrè ſanatæ ſunt, ita ut incantamentis ſimilis res eſſe crederetur . ſcirrhoſam autem partem remedijs antè dictis emollitam præmunire oportet . Quinetiam in hac quæ pyrite fit, curatione largo oleo ſabino perquam calido ſubinde fouẽdus affectus eſt, aut aliquo alio ex ſubtilium genere. Nec uerò minus proderit anethi potiſsimum uiridis ac recentis comam oleo incoquere . Quòd ſi pyrites in promptu non ſit, molari eſt utendum, ſic enim lapidem, ex quo molas parant, quibus frumẽtum molimus, uocant.

Oſtenſum prius eſt, omnium tumorum unam eſſe communem indicationem: nempe uacuationem, & omnium ſcirrhorum, qui quidem callum nondum contraxerunt, eam quæ commode digerendo emollientibus fit. Monſtratum præterea eſt partium conſtitutiones curationem uariare. Igitur in tendonum ſcirrhis, quæ partis duræ ac denſæ ſunt, cum emolliẽtibus miſcẽda ſunt quæ diſſecent. cuiuſmodi eſt acetum, quo & ad alias partes utimur: ubi ſcilicet affectus inueteratus eſt, & pars affecta iam remollientibus eſt præparata. Incidit enim acetum, ac reſoluit craſ-

ſos hu

ſos humores. Vtilis igitur eius uſus eſt, ſi modicè opportuneq; adhibeatur, non ſæpe, nec longo tẽpore, nec inter morbi initia, ſed interpoſito remollientium uſu. alioqui tenues partes uiolenter abſumeret, ut Galenus ait, & reliquias humoris in lapidoſam duritiem cogeret. Ad hunc autem modum miniſtratur lapis pyrites, uel molaris, igni candens acerrimo aceto perfunditur, ſuper uaporem calidum quem ſurſum emittit, ſcirrhoſa pars collocatur, ſubindeq; uerſatur, ut tota uaporem melius excipere queat. Poſtea medicamentum emolliens, ut docet Galenus, imponitur. quotidie uero oleo aliquo quod tenuium partium ſit, affectus perfunditur, in quo althææ radix, aut cucumeris ſylueſtris, aut anetum uiride & recens, aut id genus aliud incoctum ſit. Multas enim partes iam magnitudine ſcirrhi incuruatas ac in orbem contractas hac curãdi ratione, quæ uerſando partẽ in ipſo uapore fit, perſanatas fuiſſe ſcribit Galenus, ita ut diuina potius quàm humana res eſſe crederetur. In alio exemplari legitur. προκαταντλῆσθαι δαψιλῶς, in Aldino ἐλαίῳ δαψιλῶς θερμῷ; prior lectio magis mihi applaudit.

LIENEM autem ſcirrhoſum non ſolum foris adhibitis uehementibus medicamentis curare oportet, ſed & ualidiſsimis potionibus. Nam & has citra moleſtiã perfert. Ex hoc autem genere optima ſunt

radicis

radicis capparis cortex, & ſcolopendrij & myricæ tum radices, tum ramuli. Hæc autem omnia in aceto & mulſo aceto incoquenda ſunt.

Lien ſcirrho obſeſſus uehementia admittit medicamenta, ſiue foris, ſiue introrſum adhibeātur, etiā ſi raræ ſit ſubſtantiæ, & munus habeat corpori neceſſarium, nempe excipiendi atræ bilis recrementum. Quoniam autem minime neruoſa ea pars eſt, proindeq́; ſenſus hebetis, & in alto condita, fortiſſima fert medicamenta, ſed alternatim, ut de aliarum partium ſcirrhis diximus, impoſita. Itaq; *utiliter bibitur uel acetum, uel poſca, uel acetum mulſum: in quibus incocta ſint radicis capparis cortex, ſcolopendrij & myricæ tum radices, tum germina. Foris uero imponuntur remolliētia, quale cataplaſma eſt, quod quia ex althæa conſtat, dialthæas dicitur: agreſtis maluæ folia cum adipe anſerino uel ſuillo, aut alio remolliente. Incidentia uero ac digerentia, ut ammoniacum, cui tantum aceti admiſtum ſit, ut luti craſſitudinem accipiat: & flos ſalis, ut qui & extenuet & digerat abunde.*

SAEPE uerò lien tangenti reniti uidetur, tametſi ſcirrhoſus non ſit, ſed potius flatulentus. In quo affectu ubi abſinthio prius locum perfuderis, imponendum eſt emplaſtrū miſtę facultatis: quale eſt, quod ex ſulphure & alumine conſtat. Plurima

profe

profecto id genus remedia in medicamẽtorum libris ſcripta ſunt. Non ſimpliciter autem myſtorum medicaminum uiribus animum intendere oportet, ſed & quantum miſceatur. Cum enim flatu lien aut potius œdemate intumuit, etiam ſi aluminis multum inieceris, nihil offenderis. At ſi ſcirrho occupetur, digerendi facultas præpollere debet. aſtringendi uero exigua portio admiſceri. Cum uerò ex ſimplicibus ſponteq; naſcentibus medicamẽtis ſalis flos hac ui ſit præditus, ſcirrhoſum lienem ſanat foris in marſupio impoſitus.

Lienem nunc ſcirrhus, nunc flatus (opportunus enim his iniurijs eſt) occupat. hic facile, ille ægrè diſcutitur. Rurſus hic magis, ille minus digerentibus eget. Quocirca flatuoſus lien abſinthio prius perfundi, deinde ipſi emplaſtrum imponi, quod miſtæ ſit facultatis, debet. quale eſt quod ex ſulphure & plurimo alumine conſtat.

IECORIS uerò ſcirrhum, recentem ſæpe curauimus: inueteratum uerò neq; ipſe ſanare potui, neq; alium qui poſſet, noui. Omnes enim ita affectos omnino ſequitur aqua intercus. Plurimi autem longiore temporis ſpatio intereunt. Nonnullos uero breui perire uidi, quibus aluus

multa

multa deijciebat. Palàm igitur eſt his ſtipa-ta eſſe uaſorum ora, per quę cibus ex ſimis iecoris partibus in conuexas tranſmittitur. Quòd ſi qui ex his curati ſunt, nō alia ratione quàm quæ in muſculoſarū partiū ſcirrhis monſtrata eſt, ſanitatem ſunt adepti. Non enim hoc uiſcus uehementia medicamenta, uti lien, ſuſtinet. Remollientium igitur miſtura quæ inflammationis ratione uiſceri admouentur medicamenta augenda ſunt. Erant autem illa ex abſinthij coma, & expreſſo ex unguentaria glande oleo, mirobalanupieſma uocatur, & utraq; nardo, indica, & celtica: pręterea croco, & œnanthe, maſtiche chia, & unguentis ex nardi ſpica temperatis, item maſtichino, melino, & œnanthino. his igitur ſi ammoniacum thymiama, & bdellium, & cōmemoratæ medullæ ac adipes, quęq́; incidere idonea ſunt, adijciantur, iecoris ſcirrhum ſanant, commoda uictus ratione obſeruata, unà cum medicamentorum potione, quæ obſtructionem delent, & ſuccū qui in uiſcere retinetur, detergūt. Hæc autem omnia uim habent comminuendi etiam renum calculi: quorum materiam multi medici tractarunt. His autem quodpiam admiſcendum eſt ex illis, quæ urinam mouere poſſunt: quorum materia

pluri-

plurima tum à multis alijs, tum à nobis in opere de medicamentis ſcripta eſt. Quocirca quæ nunc dicta ſunt, tibi ſufficiant.

Iecur munus habet toti corpori publicum, & uirtutis naturalis eſt principium. Igitur eius habenda maxima ratio eſt, ne robur amittat. Vehementia enim medicamenta, uti lien, ferre non poteſt. Quocirca ſi ſcirrho laboret, non facilem curationem admittit, niſi recens ſit. Nam inueteratus omnino non curatur, quia tam uehemẽs medicamentum quàm affectus efflagitat, iecur ferre non poteſt, ut cuius uehementia partis robur uniuerſo corpori maximè neceſſarium ſoluat. Hoc *uitium aqua intercus ſequitur. tãdem proceſſu temporis mors. Natiuum enim iecoris calorem, proindeq́; eius uirtutem demolitur (oſtenſum enim eſt hunc uirium eſſe ſubſtantiam.) Itaq; pro ſanguine quo ali debet corpus, generatur aquoſa humiditas: unde aqua intercus naſcitur. Aliquando uero, cum ſcirrhus uias per quas ex ſimis iecoris in conuexas partes defertur, obſtruit, mors hydropen anteuertit, ſcilicet corpore alimentum non recipiente, & aluo immodicè fluente. Qui igitur curationem admittit, non alia ratione ſanitatem conſequitur, quàm quæ ſcirrho laborantibus muſculis adhiberi ſolet. quam* Galenus *decimoquarto* Methodi *medendi ad hunc modum docet:* Ad *muſculos uero alium ſanè non uidi, qui ammoniaco thymiama-*

te cum aceto uteretur. Ego uero ſæpe uſus ſum, utiq; mollientium uſui interponens. atqui ſub illis nulla cernitur euidens utilitas. Sed poſteaquam per ea mollitus ſcirrhoſus tumor eſt, maximum certe uſum ammoniacum aceto liquatum confert. ſufficit autem uno alteróue die uſos ad remollientia reuerti, ac rurſus his pluribus diebus uſos, denuo ad medicamen quod ex aceto fit redire: ſiue id ammoniacum, ſiue quid aliud habeat eorum emollientium quæ paulo ſuprà ſunt compræhenſa. Hæc quidem ſcirrhi muſculorum curandi ratio, quam Galenus iecoris ſcirrhis cõuenire docet: quod uerum eſt indicatione à morbo petita. remollientia enim ac digerentia requirit. Pars uero quoniam & uirtutis principium eſt, & munus toti corpori habet commune, maximè ſui tutelam indicat: proinde cum antè dictis medicamentis miſceri debent, aut eorum uſui interponi, quæ modicè ſtringendo robur partis ſeruent. qualia ſunt abſinthium, œnanthe, & alia hic à Galeno commemorata.

AD aliud enim tumoris genus iam tranſire tempus eſt: cui gignendo flatulentus ſpiritus materiam ſuggerit. Dicitur autem non ſolum flatulentus, ſed & flatus, eiuſmodi ſpiritus craſſus ac uaporoſus, neq; æthereus ſubſtantia, neque tenuis: eius uero naturam intelliges, ſi qualis in auſtrina, qualisq; in aquilonia conſtitut

ſtitutione ſit ambiens aër, in memoriam reuocaris. Siquidem auſtrino flatulentus, aquilonio uero naturalis in nobis ſpiritus eſt ſimilis. eiuſmodi autem ſpiritus difflationem, corporis etiam denſitas impedit. Quocirca eius affectus curatio unum ac communem utriq; ſcopum habebit: nempe denſi corporis rarefactioni, & craſsi ſpiritus extenuationi. Nam ſi medicamentis tenuitate partium pollentibus utrunq; ſufficienter calfeceris, denſum quidem rarefacies, craſſum uero extenuabis. Affectorum autem locorum natura ad idoneam remediorum materiam indicandam conferet, eiusq́; adhibendæ maiorem minorémue modum. Nã id genus ſpiritus craſſus ac uaporoſus nonnunquam quidem ſub membranis quæ integunt oſſa, collectus continetur, nonnunquam ſub peritonæo, aliquãdo uero in inteſtinis & uentre: interdum & ſub mẽbranis muſculos circundantibus: quẽadmodũ & ſub mẽbranoſis tendonibus. Nõnunquam autem & in ſpatijs quæ cogitatione percipiuntur tum muſculorum, tum aliarum corporis partium: quarum naturam ex anatomicis adminiſtrationibus didiciſti. Ad hunc quidem modum & muſculus ipſe ſpiritu impletur. In uentre quoq;

aut inteſtinis flatulentus ſpiritus conclu-
ditur. qui ſi uehementer frigidus ſit, maxi
mum excitat dolorem. Hæc autem omnia
curationem quidem, ut diximus, habent
communem ex tenuium partium mate-
ria: quæq́; ſi doloris particeps ſit affectus,
eam habeat naturam, ut dolorem mitiga-
re poſsit. Pro differentia uerò affectorum
locorum, tum curationis materia muta-
tur, tum facultas intenditur ac remittitur.
Cum igitur eiuſmodi flatus dolorem in
inferiore uentre pepererit, oleo tenui u-
nà cum medicamẽtis quæ in eo cocta fue
rint, infuſo ſtatim eum ſedabis. Incocta
autem in oleo medicamẽta cum partium
tenuitate calfaciunt, quale eſt cyminum
quod apud nos naſcitur, & eo amplius
quod æthiopicum dicitur, & apij petro-
ſeliniq́; ſemen, fœniculi, ſinonis, aniſi li-
byſtici, ſeſelis, dauci, & ſpondylij. Quòd
ſi dolentium partium affectum frigidum
eſſe conieceris, in eo rutam, fœniculum,
& lauri baccas incoques, admiſcebisq́; bi-
tumen, atq; ipſum oleum laurinum, quęq́;
ſimili calfaciendi facultate ſunt prædita.
& ſi inflammationem cum doloribus iun
ctam eſſe ſuſpiceris, omnia acria, & uehe-
menter calida demes. Ad ea uerò, quæ cũ
his facultatibus mediocribus relaxare poſ
ſunt,

ſunt, tranſibis. Itaque in oleo incoquendum anethum eſt, non ruta, miſcendusq́; adeps anſerinus, aut gallinaceus. Sed hæc quidem in magnis doloribus. Mediocres uerò foris adhibito fotu iuuantur, maximeq́; ex milio, ut cuius lenitas nullam omnino partibus dolentibus moleſtiam adferat. Aut ſi eius copia non ſit, excalfacto ſale, aut lino crudo, aut alio quouis modo. Atq; magna cucurbita cum larga flamma ſine cutis ſcarificatione præſens dolori ſæpe remedium attulit. Hac autem cingendus eſt umbilicus. Quòd ſi poſt hæc dolor perſeueret, medicamentis ex opio, quale eſt Philonis Tharſenſis omnibus medicis cognitum, uti non formidabis, etiam ſi neceſſario noxam aliquam afflictis partibus ex his acceſſuram non ignores. Sed certe ei quod magis urget, obſiſtendo hominem doloris uehementia animo delinquentem cum parua noxa ſeruare ſatius erit. Nam ſequentibus deinceps diebus offenſionem medicamento contractam emendare poteris. Eiuſmodi autem medicamenta quia dolores mitigant, Anodyna uocantur: hos enim ſedāt. At non affectum integre curant, ſed ſentiendi facultatem conſopiunt. Vtendum autem eſt philonio & omnibus ex opio

confectis medicamentis, non recentibus, sed annotinis, aut minimum, semestribus. Maximè igitur ac celerrimè gracilium intestinorum dolores epotis medicamentis sedantur, quemadmodum ijsdem in sedem immissis crassorum affectus protinus iuuantur. Cæterum non exiguam uirtutis portionē epota medicamenta infernis affectis partibus, & in sedem indita supernis dispensant. Quinetiam in carnosas partes spiritus flatulentus colligitur: aliquãdo omnino sine dolore, & diutius durat, præcipue iuxta articulos, ubi musculi ipsi tum neruosiores, tum compactiores sunt: in medio uero carnosiores ac rariores. Tales autem affectus, ut nosti, medicamentis ex pice, resina terebinthina, & adipe leonino, & seuo taurino curaui. Prodest autem & ipsis medicamentum quod ex strigmento & calce paratur, & quod ex sycomoro constat: atq; ut semel dicam, insigniter tenuia, quibus remollientia sint permista.

Inflationes fiunt ex spiritu flatulento in parte aliqua aceruato: ut sub cute in mēbranis quæ ossa, & musculos contegunt: in musculis uiscerum, in uentre & intestinis, in peritonæo & alijs corporis spatijs, tam quæ sensu, quàm sola cogitatione percipi possunt. Generatur autem eiusmo

iusmodi flatus, ex materia humida, & calore, minore quidem quàm qui eam materiã sensili trãspiratione digerere poßit. eiusmodi enim calor, suscitare quidem uaporem ex humida materia potest, sed non, ut dixi, digerere. Nec uerò frigiditas nec caliditas superuacanea flatum gignit: quòd illa materiam humidam cogit, hæc uerò discutit. Temperatus uerò & propotione humori respondens calor tantum uaporis suscitat, quãtum digerit: ideo flatum non procreat. Quòd si cum caloris imbecillitate, adsit meatuum per quos flatus euaporetur, densitas, inflatio maior erit: cum alioqui ipsa per se cum mediocritate, tum caloris tum uaporis partem inflare poßit. quemadmodum contrà, si calor languidus uaporis copiam exuscitet, & caro cutisq; admodum rara sit, nulla aut exigua fiet inflatio. Hinc fit ut hyeme frequentius, æstate minus corpus infletur. Cum igitur hæc tria, materia humida, caloris imbecillitas, & meatuum densitas inflationem generent, curationis scopus erit, caloris substantiam roborare, uaporem extenuare, & meatus recludere. Posteriora fiunt medicamẽtis extenuãtibus & calfacientibus, magis minúsue pro partium densitate & raritate, uaporum craßitudine & tenuitate. Raræ enim partes & uapor non admodum craßus, minus: densæ uerò & uapor admodum craßus, magis extenuantibus, & calidis egent. Caloris autem substantia si

periit, instauranda est: si alterata est, ad mediocritatem reducenda, ut prius ostensum est. Quòd si unà dolor cruciet, ad anodyna transeundum est. Affecto igitur uentri prodest fotus ex milio, aut sale, aut crudo lini semine, si quidem dolor mediocris sit, aut iuncta cum dolore inflammatio: Sin uehemens, utendum est oleo tenui, in quo cyminum incoctum sit, apii & petroselini semẽ, & id genus alia, quæ Galenus fuse docet, quibus si non sedetur dolor, cucurbita magna cum larga flamma, sine scarificatu affigenda uentri est, ita ut umbilicum complectatur. Quòd si nec hæc profuerint, medicamenta ex opio adhibenda sunt: quæ quia dolorem mitigant, anodyna dicuntur. Dolor autem trifariam sedatur: nempe aut calfaciẽtibus, extenuãtibus, rarefaciẽtibus, uaporem exitum non habentem discutientibus: atq; hæc acopa, uereq; anodyna dicuntur: Aut dolentem partem consopientibus, quæ narcotica uocant: aut quæ sua mistura humorum acrimoniam temperant: dicuntur autem hæc ἐπικεράστικά. omnia uero homonymè anodyna dici possunt. Quòd si artus inflati sunt, aut musculi sub cute, aut membranæ oßa conuestientes, citra quidem dolorem liquor aliquis tenuißimarum partium, quale lixiuium est spongia noua exceptum, imponi debet. Cum dolore uerò, ungenda pars oleo, quod relaxandi ac remittendi uim habeat. Quoniam autem eiusmodi affectus fiunt, ut Gale

ut Galenus ait, contuſis muſculis uel membranis, quibus oſſa circundantur, muſculis quidem, quòd ſæpe ex contuſione doleant, medicamentũ quod mitiget, imponendum eſt: qualis ſapa eſt cũ oleo & uino & pauco aceto: in principio autem ſuccida lana excepta, calida imponi debent. hæc enim non ſolum leniunt, ſed concoquunt, digerunt, ac reſtringunt: quæ contuſus muſculus deſyderat. In affectus autem declinatione miſceri acetum non debet, ſed lixiuium ad materiæ extenuationem & digeſtionem, meatuumq; reclusionem: membranis uerò oſſa cingentibus ſpongia lixiuio imbuta imponenda eſt. Vehementiora enim medicamenta quàm muſculus admittit, propter diſtantiam longiorem & denſitatem maiorem.

QVONIAM de his abunde diximus, tempus eſt ut de abſceſsibus diſputemus. Sic autem has uocant affectiones in quibus à ſeipſis, quæ prius iungebantur, partes abſcedunt. Spatium igitur in medio uacuum fieri neceſſe eſt, quod materiam aliquam aut flatuoſam aut humidam aut ex utraq; miſtam continebit. Mutantur autem in abſceſſum & inflammationes quędam, & eryſipelatoſi phlegmonoſiq; tumores non pauci. Præter hæc autem & abceſſus ex quorundam humorum aut ſpirituum uaporoſorum abundantia fiunt, ſiue

in affectarum partium medio gignantur, siue aliunde eorũ modo quæ ἀποστήματα dicuntur. Sic enim eas affectiones uocãt, cum humoris loco, quem prius infestabant, relicto, in alterum confluunt. Quocunq; autem modo fiat abscessus, id spatiũ quod abscedentes partes interiacet, humoribus illum afficiẽtibus impletur. Qui si diutius aliquando maneant, in uarias formas mutantur. Etenim lapidibus, arenis, testis, lignis, carbonibus, luto, strigmẽto, amurcæ, fæci, multisq; id genus alijs similia sæpe in abscessibus contenta deprehenduntur. Qui igitur sub cute summa consistunt, facilime dignoscuntur, nec ægrè curantur. Nam tactus proprietate prõptè innotescunt. Curantur uerò medicamentis foris impositis: non, quemadmomodum qui in imo corpore maximeq; in uisceribus consistunt, ea quæ potantur, desiderantes. Quod igitur ad dignotiones attinet, prementibus digitis abscessus suppurantes, more obsessarum inflammatione partium, non renituntur. Itaq; manifestum sui indicium præbent. Habitus autem proprietas, alia quidem in tenuibus, alia uero in crassis humoribus est, quemadmodum in glutinoso & mucoso humore. Sæpe uero quæ abscessit pars

spiritu

ſpiritu diſtenta nobis obiicitur, qua diui-
ſa, ſanguinis grumus inuenitur. Itaq; quiſ
quis bis aut ter eiuſmodi affectum uide-
rit, ſi diligēs ſit ac memoria ualeat, an grumus in hiſce tumoribus contineatur, di-
gnoſcere poterit reuocando in memoriā
diſtenſionis & habitudinis proprietatem.
At forte præſtat non proprietatem, ſed
quantitatem diſtenſionis & habitudinis
dicere. Curantur autem quæ per ſumma
ſunt, inflammationes, dum in abſceſſum
uertuntur, initio quidem abſceſsionis do
lorem ſedando ac relaxando: ea uerò iam
procedente tranſire ad maturandi & ſup-
purandi (ſic enim propriè appellant) ra-
tionem oportet: de qua aliјsq́ue id ge-
nus in quinto de Simplicium medica-
mentorum uirtutibus libro diſſeruimus.
aqua igitur liberalius fouenda, ac ca-
lente oleo perfundenda eſt pars inflam-
mata, imponendumq́; cataplaſma ex tri-
ticea farina, in aqua & oleo temperatè co
cta: celerius enim ad ſuppurationem du-
cit, quàm quod ex pane cataplaſma confi-
citur. Illud enim maxime digerit, nimi-
rum quod ſalem & fermentum recipiat,
exacteq; ſit coctum. Nihil uerò horum ob
tinet, quod ex triticea farina fit. Et cum
initio ſuppurationis, inflammationis
cura

curationem moliris, ſi ſperes eam prohibere poſſe, panem cum oleo & aqua permiſtum plurimum incoques: aquæ autem quàm olei, maior ſit portio. Farina autem hordeacea eodem modo parata ſuppurationem magis impedit. In hac autem curatione concocta ſit in aqua, qua locus fouetur, althææ radix. Si uero cutis partis inflammatæ uehementer diſtendatur, hanc frequentibus inciſuris per ſumma ſcarificare oportebit, poſtea hordeaceam farinã modo declarato coctam imponere. Tentaui autem ſæpe in ſuperficie leues omnino inciſuras facere: alias uerò his contrarias altas, magnasq́;: & alias tertias, inter has longitudine & altitudine medias. Quæ igitur in ſumma cute fiebant, exiguam opem ferebant, Altæ uerò ac longæ plurimum ſanguinis fundebant, adeo ut animi ferè deliquium adferrent: atq; hæ rurſus propriam curationem, uti uulnera, deſiderabant. Intermedias autem à dictis incommodis ſemper liberas eſſe depræhendi: quocirca his potius, quàm alijs, utendum eſſe duxi. In quibus uerò tumor ægrè ad ſuppurationem ducitur, ęgreq́; diſcutitur, infartos humores craſsiores eſſe ac tenaciores credendum eſt. Eiuſmodi autem affectus ſoli altis ſcarificationibus rectè curari poſſ

rari poſſunt: quibus & cataplaſma quod ex decoctis caricis conſtat, conuenit. Non autem ipſæ caricæ, ſed aqua in qua coquẽdo contabuerint, ſumenda eſt. Dulces autem ac pingues ſint, ut earum humor melli ſit ſimilis. quòd ſi plurimum has concoxeris, tenuis mellis craſsitudinem decoctum repræſentabit. Huic igitur aquæ miſcenda eſt interdum hordeacea farina, interdum uero panis cibarius, quem ſyncomiſtum uocant: ſic enim dicitur medius inter exquiſitè purum, & quem pityritem, id eſt furfuraceum appellant: ſyncomiſtũ nonnulli autopyrum dicunt, quoniam in puro quidem farinam non qualis natura eſt, ſed repurgatam furfure in panificium aſſumunt. Contrà in furfuraceo puriſsima farina eximitur. Cibarius autem panis, qualem triticum natura farinam habet, talem ſeruat. Oportet autem triticum ex quo farina ſumitur, ex ijs eſſe, quæ generoſa dicuntur. Quoddam enim plurimum in ſe furfuris obtinet, idq́; ignobile dicitur: aliud uero ſimilaginis, quod, ut dixi, generoſum uocant. Triticum igitur, ex quo utilis ad cataplaſma farina ſumenda eſt, furfuraceum nõ ſit, ſed, ut diximus, ſimilaginoſum. Quòd ſi ex ignobili tritico farina deſumatur, nonnihil furfuris

detrah

detrahendum erit. Atq; ita panis medius conficietur: cuius pars media ac tenera ad cataplasma miscetur, quando, ut dixi, facultate medium inter hordeaceam & triticeã farinam cataplasma temperare in animo fuerit. Nam triticea farina pus maxime mouet, ac concoctionem iuuat: hordeacea maximè digerit. Commemoratus uerò panis mediam sortitur farinam, quemadmodum eius farina inter antedictas farinas triticeas est media. ad hoc igitur respiciens, caricarum decocto miſceas, quod commodius tibi uidebitur, siue ex farinis, siue ex panibus. Quòd si tumor discutiatur quidem, sed minus quàm par sit, cum caricis incoquendum hyssopum est, aut origanum. Quando autem ualentius tumorem exiccare uoles, decocto sal adijciendus est: deinde hordeacea farina inspergenda: ex qua ubi quod furfuraceum est, totum excusseris, diutius coctum cataplasma impones. At in tumoribus, qui facile non digeruntur, timendum est, ne reliquiæ in scirrhum mutentur. Quocirca diligenter animaduertendum est, quoties soluitur cataplasma, in quod omnis qui curatur tumor, transeat (curandi enim ratio, quæ uehementer exiccantibus obitur, scirrhosum affectum re-

linquit) id autem in quaq; ſolutione depræhendes, ſi affectam partem tractando, præſentem eius ſtatum cum pręcedente comparaueris. Si igitur aliquando hanc conjecturam habueris, in aqua cucumeris agreſtis radicem aut brioniæ aut aſari incoques. Sæpe quidem has ſolas, nonnunquam uerò & adiectis pinguibus caricis. deinde farina cum aqua miſcenda eſt, cui & adipis maximè anſerini aut gallinacei nonnihil adijcies: quorum ſi copia non ſit, ſuillus eſt addendus. Dictarum autem herbarum, & cum his althææ radices poſt mediocrem coctionem cum pane & adipe contritæ eiuſmodi tumores diſcutiũt. His uerò ualentior eſt dracunculi radix: cum qua, ſi quãdo uti uoles, (cum maiore partium tenuitate & digerendi facultate, quàm quas modo cõmemorauimus, polleat) admiſcendus omnino adeps eſt. niſi enim humectaueris ac emollieris, ſed tantum uehementioribus medicamentis ſcirrhoſos tumores digerere ſtatueris, primis quidem diebus hos inſigniter minues, ſimul id quod relinquitur, indurans: quod ubi in duritiem coactum fuerit, ægre diſcutietur. Itaque commodius, ut diximus, ualenter digerentibus emollientia miſcebimus, cum in ſcirrhum

tumo

tumores mutari metuimus: cuius curandi ratio suprà audita est.

Apostema Græci, nos absceßum dicimus, cũ materia aliqua corporis partes quæ prius coalescebant, disiungit, spatiumq; in medio efficit, in quod sese ea recipit. Malè igitur nonnulli apostematis & inflammationis nomina confundũt: quando inflammatio & cum apostemate & sine eo, quemadmodum apostema cum inflammatione & sine ea potest accidere. Fit autem absceßus ex uaporoso spiritu, aut humida materia, aut mista utraq;. Vapor ac spiritus spatium sibi distendendo molitur. Humor autem uel acrimonia exulcerante, uel abundantia distendente rumpenteq; uelut sinum aliquem, in quem se recipiat, facit. Hanc autem materiam suggerit inflammatio, uel erysipelas, uel mista ex inflammatione & erysipelate affectio, cum in pus uertuntur, uel humor, aut uapor in loco genitus, aut aliunde accitus. Igitur quocunq; modo fiat absceßus, id spatium quod abscedentes interiacet partes, humoribus cum efficientibus impletur. qui si diutius aliquando maneant, in uarias formas mutantur: nempe lapidibus, arenis, testis, lignis, carbonibus, luto, strigmento, amurcæ, fæci, & id genus aliјs similes. Nam pro humoris tum colore, tum concretione, & caloris magnitudine, tẽporisq; spatio aliæ atq; aliæ formæ in aliјs & diuersis absceßibus fiunt: nempe duræ,

duræ, molles, liquidæ, nigræ, rubræ, flauæ, albæ. Crassam enim materiam in duritiem temporis processu cogit calor uehemens. quæ si nigra sit, carbonis speciem repræsentabit. Mediocrem uerò, calor mediocris, in pus mutabit: liquidam digeret. Qui igitur in carne cuti subiecta consistunt, facilè cognoscuntur, nec ægrè curantur. Si quidem materia, ex qua fit abscessus, crassa, aut glutinosa, aut mucosa, aut grumosa, aut in aliquam ex antè dictis formis mutata, tactui renititur. Humida uerò ac tenuis, aut iā in pus uersa, prementibus digitis cedit, nisi multitudine cutem distendat. Duris enim caro nostra cedit, carni uerò mollia. Curantur autem in summa cute inflammationes, quæ in abscessum uertūtur, initio quidem abscessionis dolorem sedando ac relaxando. ea uerò iam procedente, ad maturandi, & eius quæ propriè suppuratio dicitur, rationem transeundum est. Dolor interim, dum inflammatio in abscessū mutatur, uehemētius affligit. quia qui tum putrescit humor, partem acrimonia exulcerat, calor inflammat, & eandem multitudine distendit, ac unitatem eius soluit. Mitigatur igitur dolor, acrimoniam exulcerantem retundendo, calorem extinguendo, & distensionem remittendo. Acrimoniam retundunt ἐπικεραστικὰ, id est quæ suæ substantiæ mistura eam molliorem minusq; mordentem reddunt. Qualia sunt lac, oleum, aqua dulcis, & id

Z genus,

genus alia. Inflammatam partem refrigerant, propriè quidem, facultate frigida: impropriè uerò & ex accidenti, calida, materiam quæ partem inflammat, digerendo ac dißipando. Laxãt uerò, quæ emolliunt, rarefaciunt materiam in meatibus contentam, extenuant, æquant ac resoluunt, proindeq; dolorem sedant, & propriè anodyna dicuntur, ut prius docuimus. Constat autem hæc medicamenta, aut temperata, aut tẽperatis paulo eße calidiora. Mitigato uerò dolore, ad affectus curationem procedendum est. Curatur affectus uacuata, quæ in spatium collecta est, materia. Quoniam autem ea uaria est, ut modo dicebamus, ideo non eadem ratione omnes uacuantur. Nam si in sinu minimè profundo tenuis & pauca materia resoluiq; idonea contineatur, cutisq; rara sit, digerentibus molienda curatio est. Sin ob humoris craßitudinem aut copiam, cutis densitatem, & absceßus altitudinem digeri non poßit, ad maturationem & suppurationem transeundum est: uti in inflãmationibus maximè, quæ in absceßum iam uersæ sunt. In quibus uerò absceßibus nulla ob craßitudinem nec digestionis, nec maturationis spes relicta est, ut in steatomatis, uno præsidio utimur, nempe excisione: quemadmodum & in alijs, quibus pus ac alia materia digeri non potest. Nonnulli enim absceßus solam manus curationem efflagitant, in quibus materia propter craßitudinem nec

digeri

digeri, nec putreſcere poteſt. Quidam uerò tam ſectionem, quàm maturationem admittunt, ut in quibus humor maturari quidem poteſt, ſed ob craßitudinem, aut lentorem digeri non poteſt: cuiuſmodi eſt atheroma. Alij triplicem curationem, nempe digeſtionem, maturationem, & ſectionem recipiunt: quales ſunt qui ex tenuiori conſtant humore, ſed non, ut totus digeri poßit. Igitur ubi inflammatio (nam de hac præcipua noſtra eſt diſputatio) in pus conuertitur, doloremq́; inuehit, aqua dulci calida liberaliter fouenda eſt, ac oleo dulci perfundenda, ut dolor mitigetur. Aqua enim potentia refrigerando inflãmationis uehementiam extinguit, actu calfaciẽdo materiam calidam digerit. Oleum uerò humectat, emollit, relaxat quod diſtentum erat. utrunq; remedium, utpote calidum, impoſitum rarefacit, digerit, æquabilem reddit humorem, atq; ſuæ lenis ac dulcis ſuſtantiæ miſtura acrimoniam mitigat: tribus igitur his nominibus, nempe refrigerando tam per ſe quàm per accidens, relaxando, & ſua miſtura temperando, dolorem lenit. Poſteaquam ſedatus eſt dolor, imponendum eſt cataplaſma ex triticea farina in aqua & oleo mediocriter cocta. Vbi enim nulla digerendi humoris ſpes eſt, cæterum maturandi eſt, ad ea quæ pus mouendi facultatem habent, tranſire oportet. Pus mouent quæ natiuam humiditatem, nec augent, nec minuunt: caloris uero

ſubſtantiã non ſolum ſeruant, ſed & augent. Igitur hæc medicamenta noſtro calori ſimilia eſſe debent, atq; emplaſtica, ne ſuperuacanea caliditate ac ſiccitate diſsipent, frigiditate & humiditate coctionem impediant, ſed ſuo lentore corporis meatus obſtruendo natiui caloris diſsipationem prohibeant. Nam in coquendo humore plurimum ſpiritus intus ſeruari oportet. Eiuſmodi autem eſt cataplaſma, quod ex farina triticea in aqua & oleo mediocriter cocta conſtat. Hæc enim farina lentoris quidpiam habet, proindeq; emplaſtica ui prædita eſt: quemadmodum & oleum. quoniam autem hæc farina noſtrum calorem excedit, in aqua coquitur, ut eius calor noſtro æquetur. Oleum uerò præterquàm quòd tẽperatum eſt ac emplaſticum, efficit, ut medicamenti uires diutius inhæreant. commodè igitur eiuſmodi cataplaſma, ubi pus mouere conſilium eſt, imponitur. Celerius enim ad ſuppurationem ducit, quàm quod ex pane conficitur. hoc enim maxime digerit, ut quod ſalem & fermentum recipiat, exacteq; ſit coctum. Nihil uerò obtinet horum, quod ex triticea farina fit. Conſtat enim panem, in quo quidem ſal ſit adiectus ac fermentum, calidiorem noſtro temperamento eſſe, extergendiq; ac digerendi uim habere. Fermentum enim putris caloris eſt particeps, tenuitate partium pollens. Ideo ex profundo ſine moleſtia extrahit & digerit: Sal exiccat, & humorem

morem absumit redundantem. Quòd si modicè coctus panis sit, magis maturat, & minus digerit. Itaq; cum initio suppurationis, inflammationis curationem moliris, si speres hanc prohibere posse, panem oleo & aquæ permistum plurimũ incoques: aquæ autẽ quàm olei, maior sit portio. Speramus suppurationem prohiberi posse, si qui inflammationem producit humor, nec multus sit, nec crassus, nec lentus, proindeq; nec medicamentorum uim superet. Hunc autem anteuertemus humorem, qui abscessum gignit, uacuãdo. quod commode fiet digerentibus, exiccantibus, humoremq; depascentibus medicamentis. quale esse iam ostendimus cataplasma ex pane in oleo & aqua plurimum decocto. Farina item hordeacea eodem modo parata suppurationem magis impedit. Althææ autem radix in aqua concocta sit, quæ in hac curandi ratione perfunditur. Hæc enim medicamenta, exiccãdi, ac detergendi uim obtinent, ideo & inflammationis discutiendæ. Si uerò cutis partis inflammatæ, uehementer distenta sit, hanc frequentibus plagis per summa scarificare oportebit: postea hordeaceam farinam modo declarato coctam imponere. Cutis distenditur in hoc affectu humorũ plenitudine inflammationem efficiẽte, quæ quò maior fuerit, eò maiorem faciet distentionem, & quò ex tenacioribus ac crassioribus, eò ægrius discutietur. Igitur ubi cognoueris medicamentis

hunc affectum resolui non poße, & inflammationis ardor restinctus sit, frequentibus plagis cutis scarificanda erit: tantis quidem, quantum ex usu fore noueris. Incisuræ enim aliæ paruæ & in superficie tantum: aliæ magnæ ac profundæ: aliæ uero inter eas mediæ sunt. Quæ autem in summa cute existunt, parum sanguinis uacuãt. Altæ uero ac magnæ plurimum sanguinis fundunt: ita ut sæpe animi deliquiũ adferant. Quæ autem in harum medio consistunt, citra noxam plurimum utilitatis adferunt. Igitur ubi tumor ægrè ad suppurationem ducitur, ægreq; discutitur ob craßitudinem lentoremq; humoris, altis plagis utendum est. Vbi uero humor minus crassus est ac lentus, leuiter ac summa tantum cutis scarificanda est. at ubi humor inter eos medius est, mediocres incisuræ prosunt. Qui igitur ex craßis uiscosisq; humoribus fiunt tumores, altis, ut diximus, scarificationibus iuuãtur. iisdem & ex usu est cataplasma ex caricarum dulcium & pinguium decocto (tantisper autem concoqui debent, dum distabescant caricæ) & ex hordeacea farina, uel ex pane cibario. Eiusmodi decoctum (melitodes nonnulli, quòd mellis craßitudinem imitetur, uocant) digerendi uim obtinet, præsertim cum hordeacea farina mistum, cuius uires modo expositæ sunt: uel cum cibario pane, qui medius est inter exquisitè purum & furfuraceum, quorum omnium uirtutes ex ipso Ga-

leno

leno petendæ ſunt. Vbi uero tumor minus quàm res exigit, diſcutitur, augenda uis medicamenti eſt, addito hyſſopo, origano, aut ſimilibus. Quòd ſi ualentius ſit exiccandum, ſalem quoq; admiſcere licebit decocto, deinde hordeaceam farinam inſpergere, ut luculenter docet Galenus. Sed in his qui ægrè diſcutiuntur tumoribus, timendum eſt, ne reliquiæ in ſcirrhum mutentur. Quod cum depræhenderis (depræhendes autem reſoluendo à parte affecta cataplaſma, atq; eius habitum præſentem cum præcedente conferendo) à uehementer exiccantibus ac digerentibus temperabimus ipſis emollientia miſcentes, ne in ſcirrhum tumor mutetur.

RVRSVS igitur ad ſuppurantes tumores ueniamus: quos ubi digerere poſſe parum ſperaueris, cataplaſmatis ex triticea farina utere. Nam ad celeritatẽ ſuppurationis plurimum confert. Deinde plaga facta, ſi liberæ omnino ſint ab inflammatione partes plagæ uicinę, medicamentis quæ emplaſta dicuntur, obeunda curaratio eſt. Ea autem citra morſum exiccẽt, ex hisq; temperentur, quæ minimè aſtringant, ſed aut ſolum blande digerant, aut leuiter aſtringant. In eiuſmodi autem affectibus medicamento quod ex fermento & crematis conchis temperatur, perſæpe uſus ſum. Quòd ſi pars aliqua circa plagã

inflammatione ſit obſeſſa, medicamẽtum quod ex chalcite conſtat, oleo liquatũ ubi ſenſim refrixerit, & in pila contẽperatum, manibusq́; ſubactum, & uino, ut noſti, perfuſum commode imponitur. Hoc autem in plurimis affectibus utor: ut in libris de Compoſitione medicamentorum proditum eſt. Opus autem de affectibus partiũ corporis, ſi deo placet, conſcribemus: in quo medicamentorum omnium, quibus uti ſolemus, uirtutes diligenter exponere atque idoneum uſum explicare conabimur. Sed tu iam horum medicamẽtorum, de quibus in hoc opere memini, miſcendorum ac temperandorum rationem ex me didiciſti.

Vbi ob lentorem uel craßitudinem humoris tumor reſolui non poteſt, ad maturantia & pus mouentia ueniendum eſt: cuiuſmodi eſt cataplaſma ex triticea farina, uti prius docuimus: confecto autem iam pure & liberis ab inflammatione partibus, incidendus eſt tumor, ut quod digeri non potuit, pus facto emißario uacuetur. Deinde ulcus ad cicatricem ducendum eſt ſimiliter reliquis ulceribus: nempe cauitatem carne replendo, deinde glutinando, tandem cicatricem inducendo. Carne replent, quæ humiditatem ſiccant, & ſordem detergent, ut abunde Galenus libro tertio Methodi *medendi docet. Quoniam*

niam autem is quo de agitur affectus admodum humidus est, & fluxioni ob sectionem obnoxius, promptusq; iritari, siccantibus, digerentibus, ac detergentibus citra ullam molestiam eget: minime uerò, aut saltem modice astringentibus. Nam si ualenter exiccantia, digerentia, & detergentia adhibueris, fluxionem iritaueris. Si ualde astringas, quæ uulneri iam hæret, sordes firmius figetur, & quod ex uulnere effluere debet, reprimetur: nouaq; in partibus plagæ uicinis inflammatio gignetur. Itaq; emplastrum quod ex fermento & ustarum concharum cinere conficitur, utiliter adhibetur, ut quod citra ullā noxam exiccet, digerat, & detergat. Quòd si pars aliqua circa plagam inflammatione sit obsessa, medicamentum quod ex chalcite constat, in oleo liquatum, ubi sensim refrixerit & in pila contemperatum, manibusq; subactum, & uino (ut nosti) perfusum commode imponetur. Eiusmodi emplastrum Galenus in opere de Cōpositione medicamentorum κατὰ γένη phenicniō uocat. Eius uires & miscendi modus ex eodem libro petendus est. Hoc autem medicamento à multiplici, qua pollet, utilitate, polychreston dicitur. In cuius usu uinum & oleum adduntur, non tam quòd sua substātia prosint, quàm quòd emplastrum emolliant, alioqui sua duritie dolorem ulceri adlaturum.

CVM uero cutis in suppurationibus

amplius extabuerit, ita ut attritis ueſtium fragmentis ſimilis reddatur, haud facilè ſubiectis corporibus coaleſcit: itaq; emiſſario largiore facto ulcus neceſſario curandum eſt.

Vbi longa ſuppuratione cutis ita computruit, ut laceris ueſtium fragmentis ſimilis appareat, rhacodes Græcis dicitur, agglutinari facilè non poteſt: proinde hanc excidendo ulcus dilatare cõueniet: tantum quidem, quantum partem putredo occupauit: deinde medicamẽta, quæ ſine morſu exiccent ac digerant, qualia ſunt ex fermento & uſtarum concharum cinere nuper declarata, imponere: dilatari etiam poteſt exedenti medicamento, quod Græci ſepticum uocant. ubi in exemplaribus Græcis habetur, ὥστ᾽ ἀναγκαῖον εἶναι τῇ καλουμένῃ καταπλάσματος ἀγωγῇ θεραπεύεσθαι τὸ ἕλκος. *legendum eſſe putamus* κατὰ πλάτος. *proinde, emiſſario largiore facto, uertimus, ut locus planè exigere uidetur.* Leonicenus *uerò, qui ſecundum locum nominatur, curationis modum uertit, niſi errore chalcographi, locum, pro latum, legatur.*

A T cum minus ſubiectę carni coaleſcere cutis idonea eſt, eiuſmodi affectus ſinus appellatur: cuius curandi rationem, qua me ſępe in multis uti uidiſti, deinceps memoriæ tuæ ſubijciam. In hoc igitur affectu ſatius eſt fiſtulam aut æneam aut cor

neam

neam recto ductu foratam ad manum esse: aut si huius facultas non sit, aliquod instrumentum ex eorum genere, quæ, quoniam pus trahunt, pyulca uocantur, quod quidem latissimum habeat foramen, per quod medicamenti nostri ex cõbusta charta temperati exiguam portionem cum largo rosaceo mistam in sinus immittere sæpe me uidisti. Deinde eorum os concerpto linamento claudere. Emplastra uerò rosaceo liquata si in hos inijcere tentes, pyulcum non permeant, sed in his suillæ uesicæ lati foraminis fistula adiungenda est. Quę uerò liquantur medicamenta his quæ emmota dicuntur, acriora esse debent: qualia sunt apud omnes in usu, colore uiridia. Hæc autem cum largo oleo liquare oportet, ut indi in sinum possint. In hisce antem misturis emmotorum uis resoluitur. Medicamenta igitur exquisite emplasta, quale est Macherionis, & Epigoni, & quod Isis nuncupatur, cum in usum emmotorum afferuntur, cerati admistione egent. Hæc enim in sinibus opportuna sunt. Nam ideo nunc sunt commoda, quòd admistum habeant ceratum. Miscentur autem, quoniam si per se sola sine cerato liquarētur, uiribus mordacia essent. Si rosaceum autem oleum multum sit,

quod

quod uerò in oleo liquatur, medicamentum paucum, nullam amplius acrimoniã retinet. Vbi uero ſinus mediocriter carne repletus eſt, aliquod ex glutinantibus medicamentis adhibere oportet, perinde ac ſi recens uulnus & cruentũ curares. Multa autem eiuſmodi medicamenta inueniũtur. Alia quidẽ ex bitumine confecta, uocanturq́; neſcio qua ratione emplaſtra barbara. Alia uerò quia fului & fuſci ſunt coloris, Cirrha & Phæa nominantur, ex argẽti ſpuma & ęrugine liberalius decocta. Ad hunc enim modum ærugo fulueſcit: quæ ſi pauxillum concoquatur, lutea, ut uocant, reddit emplaſtra. Minime uerò te latet metallica omnia medicamenta maiori partium tenuitate, ac ſiccandi ui pollere, ſi pluſculum incoquantur. Fulua uerò medicamenta ſimul atq; repoſita fuerint, & recondita, fuſcam quandam cruſtam foris contrahunt, ſub qua in profundo medicamentum fuluius quàm ab initio eſſet, conſpicitur. proinde nonnulli Dichroma, alij Diproſopa, quaſi bicolora ac biformia, eiuſmodi emplaſtra uocant. Quò autem maiori partium tenuitate & ſiccandi facultate prædita fuerint, eò efficacius in ſinus inijciuntur. Horum enim uis in altum ferri debet, ſi propoſitum ſcopum aſſequi uelimus.

simus. Quæ uerò recentia & cruenta uulnera glutinant, tametsi his minus desiccant, labra tamẽ uulnerum, si quidem parua sunt, minimeq; profunda, glutinant. Quocirca facilius ac celerius quod agendum est, perficiunt. Quòd si recens uulnus profundum sit, suturis ac fibulis ipsius oras committere solemus.

Cum tarde suppurans affectus secatur, pus lõgo spatio cuniculos molitur, qui glutinationem difficiliorem reddunt. Hunc autem affectum sinum appellant: qui cum humidus admodum sit, ualenter exiccantia postulat: quale est Galeni medicamentum, quod ex combusta charta componitur. Ad hunc autem modum temperatur: Squammæ, gallæ, myrrhæ, singulorum pondo denarium octo: sandarachæ, arsenici, elaterij, singulorum pondo denarium quatuor: thuris pondo denarium trium: atramenti sutorij tantundem: chartæ quantum satis est ad inducendum colorem. Igitur exiguæ eius portioni largum rosaceum misceri debet, quo & eius uehementia remittatur, & per angustum foramen in sinus profundum inijci posit. nisi enim dilueretur, per pyulcum transmitti non poßet. Cum autem emplastra in oleo liquata infundere uolumus, non pyulco, sed lati foraminis fistula uesicæ suillæ insita utimur. Iniecto medicamento, ulceris os linamento concerpto claudimus, ne id refluat. nisi

enim

enim diutius maneat, exiccare non poterit. Emmota medicamenta ſunt, quæ linamentis uel linteolis excipiuntur, ſubſtantia humida. Emplaſtra uerò dura ſunt, & emmotis acriora, quibus cum cerato miſtis emmotorum modo in hiſce affectibus utimur. Ceratum enim illorum acrimoniam tẽperat. Si uerò & roſacei copia cum emplaſtri exigua portione miſceatur, omnem acrimoniam exuet. Emplaſtra autem quibus in ſinibus utimur ſunt, quæ ad Macherionẽ & Epigonũ referũtur, quæq; à uiridi colore chlora appellantur: quorum miſturas & uires Galenus libro ſecundo de Compoſitione medicamentorum κατὰ γένη docet. Vbi uerò ſinus carne mediocriter repletus eſt, aliquod ex glutinantibus medicamentis perinde applicabis, ac ſi recens uulnus ac cruentum curares. Glutinantia ſubſtantiam in idem cogunt, non detergunt, ſed ſiccant tantiſper dum humoris redundantiam, qui ſecũdum naturam eſt, abſumant. Igitur ubi mediocriter carne repletus eſt ſinus, aliquod ex glutinantibus medicamentis non uehementer ſiccantibus adhibendum eſt, quod creſcentem tenellam carnem blande & ſine morſu cogat, non aliter ac ſi recens ac cruentum uulnus curaretur. Curatur autem hoc mollibus, blandis, minimeq; dolorem excitantibus medicamentis: qualia ſunt enhæma. uocantur autem emplaſtra Barbara, Cirrha, & Phæa: quorum miſturas Galenus, Paulus,

lus, & Celsus docet. Metallica uerò quò plus incoquuntur, eò maiori partium tenuitate & siccandi facultate pollent: proinde efficacius in sinus iniiciuntur. Nam profundius ferũtur, quod in curandis sinibus necessarium est.

ITAQVE non omnis sinus simplex diuisio est, sed frequenter alia atq; alia parte laceratus est. quod te latere non debet. Cum igitur sursum tendit, facile per eius os sanies effluit. Cum uerò deorsum uergit, intus retenta contiguas partes erodit. In quo quidem sinu, nisi prius facto ad effluxionem uulnere, nihil profeceris, siue carnem generare, siue glutinare uelis. In alio uerò incisione nihil erit opus: modo situm commodum affectæ parti serues: quo quidẽ sinus qui sursum uergit, ut deorsum declinet: & qui deorsum declinat, sursum uergat, efficere posis. Vidisti quidem aliquando me, sinum in cubito, cuius os prope flexum erat, & situs sursum spectabat, citra ullam ex aduerso plagam persanasse. Et in coxa itidem sinum deorsum uergentem & ad genu terminatum, cuius os sublime supra femoris medium esset; sine ulla ex aduersa parte diuisione, ad sanitatem perduxisse, substrato popliti molli puluino, quò demisiusinguẽ quàm genu esset. Huius porrò sinus atq; aliorũ

maio

maiorum quamlibet profunditatem ad conglutinationem aptam sola reddere po test infusa mulsa. Sunt qui etiam lixiuium infundant, suam ipsorum inscitiam, ex his quæ prius ad carnem in sinu generandam medicamentis inijciebant, prodentes. Noua enim caro priori adnasci non potest, si sordes locum obsederit. Quo modo igitur abunde repleto carne sinu, glutinans adhibent medicamentum, si tanquam uehementer sordidum lixiuio detergere tẽtent, cum pura caro ne mulsam quidem acrem ferre possit? Huic enim satis facit ea, quæ bibi iucunde possit: post cuius usum, sinum deinceps nunc quidem puro uino, nunc uerò mulso antè glutinantis medicamenti impositionem eluere consueui. Itaque ad detergendam expurgandamq; eius saniem utilior mulsa: ad glutinandum uerò præstantius uinum est. Id autem medium sit inter dulce & astringens. Quinetiam post glutinantis medicamenti impositionem sola spongia noua ex mulso circumponatur, quàm fieri potest mollissima: & colligatio à sinus profundo quidem incipiat, & eius ore finiat. Fasciarum uerò spiræ sinus profundum sine dolore arctent, ac paulatim usq; ad os elaxentur, eidemq; indatur medicamentum

tum molle, circunducto forinsecus empla stro ad os sinus forficibus discisso, ut sanies aliqua effluere possit. Effluet autẽ è sinu, superposito aliquo alio paruo empla stro ad solutionem usq;, quam tertio quo que die faciens hoc ipsum tanquam oper culum circumpositũ auferes, relicto, quod totum ambit sinum, medicamento. An ue rò altæ sinus partes coaluerint, ex manan te sanie deprræhendes, si ea multa uel pau ca, cocta uel cruda sit. præterea si neq; in ipso sinu dolor sentiatur, nec tumor appa reat, sed totus locus ęquabilis sit, siccus ac doloris expers. Quòd si puris probe cocti portio exigua in ore conspiciatur, multo magis de glutinando sinu sperandum est. Cumq; spongiam rursus imposueris, rursusq;, ut diximus, adalligaueris, postero uel tertio die soluito, ut dictum est, semper linteolum sinus ori admotum permu tans: quod eodem emplastro illitum, totũ os ambitu cingat. neq; uerò omnino oppressum esse debet, sed ita, ut per id tota sanies uacuari posit. Itaq; si primo uel se cundo die tenuis quædam sanies ex sinu manet, non est omnino de glutinatione desperandum. Sæpe enim uis medicamẽ ti affectæ particulæ admoti ex ipsa cute & subiecta carne tenuem humiditatem uehe

menter exprimit, quoties eius qui curatur corpus ita affectum est siue ex natiua temperie, siue mala uictus ratione. Hac humiditate expressa loca mediocriter resiccata glutinantur. Quòd si tertio aut quarto ab initio die sanies cruda in ore apparuerit, scito sinum non esse glutinatum. In primis autem medicamentum, quod affecto loco circumponitur, uehementer quidem exiccet, sed nec mordeat, nec contrahat cutem. cuiusmodi nostrum est, quod à fuluo colore Cirrhum dicitur, ex concoctis metallicis pharmacis & oleo ricinino & aceto sine cera confectum. Idem & cruenta uulnera citra molestiam glutinat, & sinus exiccat. Hoc autem medicamento fistulam angusti oris, in qua nondum callus intus, sed sola sordes apparuerat, persanatam uidisti, infuso primum lixiuio, quòd in ea tantisper continui, dum sordem omnem integrè extersam esse cõiecissem. postea medicamentum imposui. Ad hunc autem modum sinus, qui sub sola cute erant, nec carnis generationem requirerent, inscite uero à quibusdam curarētur, simul atq; curandos suscepi, hoc medicamento glutinaui, lixiuio prius ablutos, cũ qui ulcera curarēt, nullum ex his quæ expurgandi uim habent, medicamentum ad

hibe

hiberent.

Cum sinus multæ sint differentiæ, nimirum ex cauernarum numero, magnitudine, situ, & figura desumptæ: aut enim simplices sunt, aut duplices, triplicésue: breues, aut altè penetrantes: iuxta carnem desinentes, aut ad oßa uel cartilaginem subeuntes: sursum, deorsum, uel ad latus tēdentes: recti, aut tortuosi, uel flexuosi: Galenus *tantum de his, qui à positionis figura sumuntur, meminit: ut qui præcipuè curationem uarient. Siue enim simplex, siue duplex sit: aut magnus, siue paruus: aut breuis, siue altus, eadem semper est eorum curandi ratio, solumq́; in ratione maioris & minoris differunt. At si uel sursum uel deorsum, uel ad latus, uel intrò ad oßa tendit, curationē uariat. Cū enim sursum tēdit, facilè per eius os sanies effluit. Cum uerò deorsum uergit, intus retenta contiguas partes erodit. Quare nisi facto ex aduerso emißario, nihil profeceris, siue carnem generare, siue glutinare uelis: moliri enim humoris effluxum oportet: quod fit uel uulnere tantum in imo facto, uel tota cauitate dissecta. In imo fit sectio, si ulcus magnum fuerit, & locus totus sine periculo secari non poßit. Cū uerò ad latus declinat, aut deorsum uergit, aut intrò fertur, sed ita locari pars affiicta potest, ut libere sanies è sinu effluere queat, incisione ex aduerso facta opus non est. Nam eiusmodi sinus atque aliorum maiorum totam profunditatem ad*

glutinationem aptam reddere potest iniecta mulsa. Vbi uero sinus aut positionis aut alia occasione sordidior aut humidior est, medicamẽta quæ ualentius desiccent ac detergant, exposcit: quale est medicamentum Galeni ex combusta charta largo oleo resolutum, de quo paulo antè meminimus. ubi uero rite detergendi & desiccandi ratione exhibita, carnis iam mediocriter in sinu regenitæ coniectura est, eluendum est uino uel puro, uel mulso. hoc quidem utemur, cum adhuc aliqua leuis cuiusdam sordis relictæ suspicio erit. Puro uerò subastringente, ubi carnem omnino puram esse coniecerimus. Vinum enim leniter glutinat. Deinde glutinans medicamentum in sinum indendum est, uti antè diximus. Post glutinantis medicamenti impositionem noua spongia ex mulso circumponenda est, quàm fieri potest, mollißima. Spongia circundatur ut exiccet, manantemq; è sinu saniem excipiat, alioqui partem erosuram, aut pruritum excitaturam. Imbuta autem mulso spongia sit, ut detergat: mollis, ne asperitate lædat: noua uerò, ut aqua marina adhuc imbuta partem affectam desiccet. Eius deligatura à sinus fundo incipiat, & ore sinus finiat. Fasciarum uerò circumplexus sinus profundum sine dolore arctent, ac paulatim usq; ad eius os laxentur. Arctius profundũ stringitur, ut adscititiam partis afflictæ humiditatem exprimat, & in os laxius deligatum minusq;

nusq; compressum trãsmittat, desluxionem à supernis partibus prohibeat, cogatq; partes quæ glutinari debent, sed tamen sine dolore, ne inflãmationem accersat. Quòd si intrò sinus tendat, premi duabus ferulis utrinq; impositis & fasciis deligari debet, ut per ulceris os sanies exprimatur. Ori sinus medicamentum molle indatur circumducto forinsecus emplastro, ad os sinus forficibus disciso, ut sanies aliqua effluere posit. Effluet autem è sinu superposito aliquo alio paruo emplastro ad solutionem usq;, quam tertio quoque die faciens hoc ipsum tanquam operculum circumpositum auferes, relicto, quod totum ambit sinum, medicamento. Græcum exemplar Aldinum legit, καὶ τοῦτο δὲ αὐτὸ χαλαρὰν ἐπίδεσιν ἐχέτω τοῦ φαρμάκου. Aliud à Nicolao Blasto excusum, χαλαροῦ ἐπίδεσιν ἐχέτω τοῦ φαρμάκου. Quoddam uerò manu scriptum, χαλαρὰν ἐπίδεσιν ἐχέτω τοῦ φαρμάκου. quam lectionem Leonicenus sequutus esse uideretur, nisi dictionẽ φαρμάκου omisisset. Eius enim uersio habet ad hunc modum: Et hoc ipsum habeat laxam alligationem. nullam de pharmaco mentionem faciens: quemadmodum nec Aëtius, cuius uerba secundum Ioannis Baptistæ Montani tralationem ita habent: Tandem in ipso ulceris ore laxius cõnectantur. Ex quo constat eos legisse χαλαρὰν ἐπίδεσιν sine dictionis φαρμάκου adiectione, aut eam prætermisisse. Nos uerò Blasti lectionem

ſequuti uertimus: Atq; *eodem molle medicamentum indatur.* Nam *quod cum linamento imponitur medicamentum, facultate ſiccum, ſubſtantia uerò molle eſſe debet.* Vlcus *enim cum humidum ſit, deſiccari poſtulat: ſed cum dolore facilè afficiatur, durum reſpuit.* Ideo *& medicamentum & ſpongia, de qua paulo antè uerba feci, mollia ſint, oportet.* Diſſecandum *uerò eſt forficibus emplaſtrum, ut per inciſuras ſanies effluere poſſit, ſi qua faſciarum arctatione ex alto exprimitur. ſuper has inciſuras aliud ex eodem medicamento ſuperponitur, ne immiſſum glutinans medicamentum refluat.* Cæterum *nõ ita priori emplaſtro apprimatur, ſed laxius relinquatur, ut per ipſum tenuis ſanies effluere poſſit.* Tertio *autẽ quoq; die aut certe citius uel tardius prout res efflagitabit, demenda ſpongia eſt, ac paruum emplaſtrum, ut ſi qua humoris colluuies in ore ſinus collecta ſit, uacuemus, exploremusq́;, an altæ ſinus partes coaluerint, an minimè: quòd ex manante ſanie deprælendetur, ſi ea multa uel pauca, cocta uel cruda ſit.* Præterea *ſi neq; in ipſo ſinu dolor ſentiatur, nec tumor appareat, ſed locus totus æquabilis ſit, ſiccus ac doloris expers. quòd ſi puris probe cocti portio exigua in ore cõſpiciatur, multo magis de glutinando ulcere ſperandum eſt.* Cumq́; *rurſus ſpongiã impoſueris, rurſusq́;, ut diximus, adalligaueris, ſecundo uel tertio quoq; die ſoluito, ut dictum eſt, ſemper linteum*

teum ori sinus admotum permutans, quod eodẽ emplastro illitum totum os ambitu cingat, neq; uerò omnino appreßum eße debet, sed ita ut per id tota sanies uacuari poßit. Cum secundo uel tertio quoq; die, ut diximus, spongia uel paruum emplastrum eximitur, consyderandum, multáne, an pauca: cruda, an cocta materia ad os ulceris effluxerit. Deinde expérsne sit, an particeps doloris locus affectus, & an tumor remanserit, an diminutus sit. Altas enim sinus partes coiße testatur pus coctum ac paucum, præcipueq; si dolor & tumor non adsint. Contrà, multum & crudum, & cum fœtore, & loci humiditate, dolore & tumore, nondum coaluiße significant. Temperata enim caro ad glutinanda ulcera esse debet, nihilq; intereße, quod ulceris orarũ coitionem impediat. Cum igitur humoris copia, eiusq; uel crudi uel male olentis effluit, dolorq; ac tumor locum occupat, temperata caro eße non potest. ergo neq; glutinari idonea est. Contrà, si neq; doleat, neq; tumor supersit, & quod manat, paucum ac coctum in sinus ore conspiciatur, locum affectum uacare superuacaneo humore, omniq; intemperie, nihilq; relictum eße, quod orarum coniunctionem prohibeat, conijciẽdum est. Neq; uerò si primo uel secundo die tenuis quædam sanies ex sinu manet, de glutinatione omnino desperandum est. Sæpe enim uis medicamenti affectæ particulæ admoti ex ipsa cute

& subiecta carne tenuem humiditatem uehementer exprimit. Glutinans medicamentum, quemadmodum antè proditum est, tantisper siccat ac stringit, dum redundantiam humoris exprimat, eam etiam, quæ secundum naturam est. Si igitur admoto hoc medicamento effluat sanies, uerisimile est hanc exprimi, non autem spōte per corporis imbecillitatem manare, præsertim si neq; dolor affligat, neq; tumor adsit, neq; tetrum odorem alienamq́; qualitatem habeat. Quòd si tertio aut quarto ab initio die sanies cruda in ore apparuerit, scito sinum nō esse glutinatum. Quare affecto loco medicamentum, quod uehementer quidem exiccet, sed nec mordeat, nec contendat contrahátue cutem, circumponendum est. Cuiusmodi Galeni medicamentum est, quod à fuluo colore cirrhum dicitur, ex concoctis metallicis, oleo ricinino, & aceto sine cera confectum. Huius compositionem & usum docet Galenus libro secundo de Compositione medicamentorum κατὰ γένη: exiccat enim uehementer (ut idem autor scribit) sine morsu. Ideo cruenta uulnera citra molestiam glutinat, sinus exiccat, & fistulam angusti oris, in qua nondū callus, sed sordes apparuerit, sanat, immisso prius lixiuio: quod in ea tantisper contineatur, dum sordes sit detersa, deinde medicamentum imponi debet. Ex abscessibus fistula nascitur. Est enim ulcus altum, angustum & callosum,

interd

interdum etiam & sine callo: de quo nunc Galenus meminit. cuius curandi ratio hæc est: In primis quia sordidum est, lixiuium immittatur, tantisperq; sinatur, dum repurgata fistula sit. deinde medicamentum quod exiccet, indatur: cuiusmodi est de quo agitur medicamentum. Si uerò callosum sit ulcus, haud ita facile curationem admittet, præsertim si ad oßa usque perueniat. Non enim antè curatio speranda est, quàm callus exemptus sit. Eximitur autem aut scalpello, aut medicamento. Expeditius quidē in ore ulceris exciditur. Intus medicamento exeditur. Exest autem, ut Paulus libro quarto scribit, spondilij radix derasa & in fistulam indita, & id genus alia tum simplicia, tum composita medicamenta ab eodem autore eodem in loco descripta.

CVM uerò tumores qui in abscessum uertuntur, tarde inciduntur, aut medici imperitia, aut eorum qui curantur timiditate, sectionem non admittētium, sed diutius protelando cutem ab eiusmodi pure, erodi sustinentium: hāc uniuersam à congesto in abscessu pure, attriti panniculi in modum uehementer attenuari sæpe contingit. unde à medicis rhacodem appellari existimo. Eiusmodi igitur cutis ægrè coalescit, maxime si substantia aridum medicamentum imponatur, ut à quo cutis te

nuior ſicciorq́ue in modum rhenonis at-
triti reddatur. Itaq; mihi commodum eſ-
ſe uidetur, ſi quis ad eius conglutinatio-
nem medicamento ſubſtantia humido, fa
cultate uerò ſicco utatur. Diximus autem
in libris de Medicamentis medicos ſole-
re medicamenta facultate ſicca appellare,
quæ exiccare ſuapte natura idonea ſint.
omnium autem quæ ſubſtantia ſunt humi
da, facultate uerò ſicca, optimum eſt, quod
à me ex argenti ſpuma, adipe ſuillo uete-
re, & chalcite contemperatum eſt: quibus
uetuſtiſsimum oleum admiſtum ſit. Eius
autem uim in hiſce affectibus efficaciorē
eſſe ſum expertus, cum neq; omnino du-
rum eſſet, neq; planè manus inquinaret.
Sed & ſi ad eundem modum temperetur,
cruēta quoq; uulnera glutinabit, omniaq́;
ulcera ad cicatricem ducet, oleo reſolutū,
poſtea cum uino mediocriter uetere mi-
ſtum, atq; his affectibus circumpoſitum ſi
ne moleſtia ſæpe glutinauit. Confert au-
tem, ut diximus, ubi cutis pellis attritę mo
do tenuata eſt, mel, maxime ſi ad empla-
ſtri craſſamentum coctum ſit. Eius uerò
coctionis temperamentum recte aſſequi,
niſi animaduertas, difficile eſt. Ipſum e-
nim neq; adeo durum eſſe debet ut ægrè
decidat, neq; adeo liquidum ut diffluat.
Durum

Durum enim eadem adfert incommoda, quæ dura emplastra. Liquidum uerò tanquam calido corpori admotum undiquaque effluit, aridumque linteolum relinquit. quod non solum non iuuat, sed & glutinandæ cuti officit. Mediocriter autem coctum mel eiusmodi sinibus commodissimum remedium est. Quoniã autem eius concoctionis mediocritas facilè conijci non potest, satius mihi uidetur myrrhæ pollinẽ, uel aloës, uel thuris, uel eorum aliquem, uel simul omnes inspergere: maxime, si quod linteolo inductum est, liquidius appareat. Hos autem per cribrum inspergere oportet, quod supra mel teneatur sublime. Satis enim fuerit semel aut iterum cribrum agitare, ut pollen mediocris excutiatur. Aliquando uerò & inter coquendum aliquod ex antè dictis medicamentis melli inspergo, maxime si sinus & maior, & altior sit. Tenue autem centaurium in hunc usum mirabile esse remedium sum expertus, deinde symphytum, postea iris illyricæ radicem, ad hæc eruinam farinam. Neq; uerò dubium est, quin hæc contundi & tenui cribro excerni, postea tenuiter conteri debeant. Melli uerò dum ab igni tollendum est, inspergantur tantisper nobis cunctantibus,

tibus, dum probe cum illo præcocto uniantur. Satius autem fuerit exempto ab igni cacabo, omnia hæc inspergere, deinde curiose mouere, dum mel ita tepidum reddatur, ut curando corpori imponi possit.

Manus artificis efflagitat abscessus, cum in pus uersus est. quod deprehendemus, si dolor, calor, aut febris, rubor, pulsatio, & alia inflammationis accidentia remissa sunt, & tumor prementibus digitis cedat. quæ si ignorarit medicus, simul & incidendi tumoris tempus ignorarit. Sin nouerit, sed æger sectionem formidet, proindeq; hanc respuat, diutius cunctando cutis à pure ita erodetur, ut attritæ uesti similis reddatur. unde & ῥακώδους nomen meruit. Eiusmodi ergo cutis ægre coalescit, maxime si medicamentum substantia siccum imponatur. Siccari abscessus desiderat, sed durum medicamentum non sustinet cutis iam attrita, ut à quo magis lædatur. Imponendum igitur medicamentum facultate siccum, sed substantia liquidum. quale est Galeni emplastrum, quod ex chalcite constat, oleo uetere ita resolutum, ut nec duritie lædat, nec mollitie diffluat. Eius mistionem & uires docet Galenus libro primo de Compositione medicamentorum κατὰ γένη. Eadem utilitate imponitur mel ad emplastri craßitudinem coctum: sed nec ita craßum,

ut ægrè elabatur: nec ita liquidum, ut diffluat. Quoniam autem eius coquendi modus facilè haberi non poteſt, ſatius eſt huic inſpergere myrrhæ, aloës, uel thuris pollinem, ſi linteolo inductum liquidius appareat. Hæc *enim dupli-ci nomine iuuant, tum quòd commodam craßitudinem efficiant, tum quòd ſine morſu deſiccent.*

CONSEQVENS autem eſt, ut de his quæ in gangrænam tranſeunt, inflammationibus diſſeramus. Gangrænas autem, ut noſti, uocant, cum pars corporis aliqua ob inflammationis magnitudinem nondum emortua eſt, ſed adhuc emoritur. Nam cum pars omnino emortua eſt ita, ut ſi hanc pupugeris, uel ſecueris, uel exuſſeris, ea non ſentiat, quæ patitur, ad uiuum uſq; recidenda eſt. At quæ ſic quidē affecta eſt, nigreſcit. Quæ uerò in medio conſtituta eſt, tenditq; ad extinctionem, gangrænoſa uocatur. Curatur autem uacuato quàm fieri poteſt, plurimo ſanguine, in affecta parte impacto: cuius occaſione ipſa emoritur, ſcilicet arterijs ob loci anguſtiam ſeſe dilatare nequeuntibus, reliquo uerò corpori perſpiratione ſuggerere. Cutis igitur uniuerſa uel multis profundisq; uulneribus unà cum ſubiecta carne ſecanda eſt, uel frequentibus ac altis

ſca

ſcarificationibus incidenda.

Poſt magnas inflammationes aliquando ſequitur affectus, quem Græci necroſin, uel ſphacelon uocant, nos extinctionem & ſyderationem, ubi ſcilicet uita pars priuatur: uel quē nos ſimiliter illis gangrænam dicimus, cum pars nōdum mortua eſt, nec ſenſu priuata, ſed emoritur, ad extinctionemq́; tendit. utraq; fit uel denegata parti uitali facultate, uel natiuo eius partis calore ac temperie pereunte. Denegatur facultas, ſi uehementer laqueo pars comprehendatur, aut ſi à ſede dimota ita uiæ ſpiritus ſtringātur, ut is ad locum affectū peruenire non poſſit, aut ſi alio quouis modo cædē uiæ impediātur. Perit natiuus calor aut à frigido extinguēte, cuiuſmodi per gelu ambiens aër eſt, uel per medicamēta, uel uenena frigida impoſita, aut à diſſipante calore, aut uenenata materia, naturaq́; tota ſubſtātia cōtraria partē corrūpēte, aut humorū multitudine uelut ſuffocante, ut in magnis inflammationibus accidit, arterijs ob anguſtiam ſeſe attollere nequeuntibus. Gangræna igitur curatur uacuato quàm fieri poteſt, plurimo ſanguine, in affecta parte impacto, cuius occaſione ipſa emoritur. Nam cum hunc affectum ſanguinis copia generet, eius curandi ſcopus erit, ut celerrime uacuetur, exicceturq́;. alioquin pars breui moritura eſt. Tota igitur cutis uel multis profundisq́; uulneribus unà cum ſubiecta carne ſe-

canda

canda est, uel frequentibus ac altis scarificationibus incidenda. Nam pro affectus magnitudine uel maximæ sectiones fiunt, uel incisuræ, utræq; frequentes: illa, ubi putredini propinquius malum est: hæ, ubi tantum putrescere incipit. Cõstat enim maiore remedio opus esse quò uitium maius est. Itaq; altis plagis multisq; cutem ac totam subiectam ei carnem, si uitium ad ossa perueniat, uulnerabimus: sin minus, solis scarificationibus ac simplicibus incisuris utemur.

VBI uerò manare sanguinem permiserimus, aliquod ex medicamentis quę ad putria ulcera faciunt, imponi debet. cuiusmodi est, quod ex mulso aceto constat, & eruina, aut loliacea farina: uel si harum facultas non sit, fabacea: atq; ipsum per se acetum mulsum. Quo si uehementiore uti uelis, adijciendus sal est, uel aliquis ex pastillis curiose tritus, qualis est Andronis, Polyidis & Pasionis. Quinetiam Musę medicamentum, quod in heræ tomo scriptũ est, his commodisime imponitur. His autem, & alijs quę antè cõmemorata sunt, cõsiderato ægroti corpore utendum est. Rustici enim cuius natura durum corpus sit, uehementisima remedia efflagitat: mulieris uerò molle, imbecilliora. Ad eundẽ modum uirile corpus, quod quidem albũ sit & molle, & balneis assuetum, & inexer

cita

citatum, mollia exposcit medicamina. Neque uerò dubium est, quin & pueris hæc conueniãt. Si uerò aliquando putrem ac syderatam carnem excideris securitatis gratia, modo dictis medicamentis utêre, non neglecta tum corporum, tum affectæ partis natura: quædam enim partes promptissimè putrescunt, easq; tutius est, ubi quod computruit, resecueris, uel amputaueris, tãquam radicem eius incolumi parti coniunctam, adurere: quemadmodum sæpe in pudendis partibus facere consueuimus: aliquando admoto quidem partibus affectis candẽte ferro: aliquãdo prius submisso linamento. Post exustionem uerò porri succo, ut nosti, aut si is non adsit, medicamentis paulo antè commemoratis uti consueuimus.

Putredinem auferunt, quæ ualenter siccant ac refrigerant, nonnihil etiam detergunt. Igitur acetum mulsum, & quæ ex eo & farinis modo declaratis & sale constant, medicamenta commode hisce uulneribus & scarificationibus imponuntur. Absumunt enim saniem & putrilaginem sua siccitate, eamq; detergunt: frigiditate uerò quod nondum uitiatum est, à putredine arcent. Pastilli autem dicti eadem utilitate adhibentur. magna enim ui siccandi præditi sunt, quorum componendorum rationem Galenus libro quin

bro quin

bro quinto de Compositione medicamentorum κατὰ γένη docet. Cum uerò emortua omnino pars est ita, ut læsionem non sentiat, siue hanc pũgas, siue seces, siue exuras, ad uiuum resecanda est, ne pars syncera contagione lædatur. Nam quod computruit, ueneni in modum, quicquid cõtingit, corrumpit, serpitq; in totum membrũ, ac tandem enecat, nisi excidatur, resecta uerò putrida carne uel membro toto, si ossa hanc luẽ senserint, inducenda crusta est, quæ uelut profluentibus uasis sit operculum. Crustam inducunt, tum medicamenta, tum ferrum ignitum. Medicamenta hac facultate prædita, aut solum calida sunt, ut calx uiua, aut simul astringunt. cuiusmodi est chalcitis, chalchanthum, & id genus alia. ualentiora quidem priora sunt, sed posteriora commodiora. Nam crustæ quæ ab astringentibus fiunt, tardius excidunt: quod in proposito affectu fieri oportet, ne celerius resolutis sanguinis profluuium non sine periculo sequatur. Crustam igitur medicamento inducemus, ubi res haud ita urget, id est, nec magna saguinis profusio, nec putredo timetur, aut ubi æger ferrum non sustinet. Minus timentur hæc pericula in siccis, tum corporibus, tum partibus. in humidioribus uerò, qualia uerenda sunt & sedes, tutior est candentis ferri usus. celeriter enim rofluuium sanguinis compescit, putredinemq; rcet. Post exustionem uerò, porri succo, ut nosti,

aut si is non adsit, medicamẽtis paulo antè cõme moratis uti consueuimus. Quoniam exusta pars ob dolorem quem ex candente ferro, & pronitatem ad putredinem quam ex demortua carne contraxit, fluxionem recipere ac putrescere idonea est, siccantia medicamenta efflagitat. Ideo post exustionem porri succus & supra dicti pastilli super uulnus imponi debent: nam siccant & stringunt putredinem, & fluxionem arcent.

HIS autem peractis cum finem fecisse putredo tibi uisa fuerit, ut crusta citius excidat, medicamento quod cephalicum uocant, ex melle utendum est. Cataplasma autem quod ex pane in hydrelæo cocto, aut hordeacea farina eodem modo parata, aut cum ea admista triticea foris commodius imponitur. Quinetiam medicamentum, quod tetrapharmacum dicitur, prȩterea & macedonicum tum ad pus mouendum, tũ ad crustas resoluẽdas idonea sunt, quemadmodum & omnia quæ ad suppurationem perducunt. Panis uerò cum apio aut ocimo intritus rumpit ac separat crustas à sanis partibus. Ex simplicibus autem, iris ex melle, uel radix panacis, aut aristolochiæ, aut acori. In mollibus autem corporibus abunde facit erui farina cum melle aut thure. Ad eundem modum crustas eli

dit Ma

dit Machærionis medicamentum & Isis emmota.

Crustam à subiectis corporibus diducũt, quæ emolliunt, detergunt sine erosione, & maturãt. humectatæ enim ac remollitæ crustæ à subiecta parte sponte separantur. Quæ autem maturãt, præter quam quòd emolliunt, pus sub crusta conficiunt, quod eam resoluit, scilicet inter carnem subiectam & crustam interiacens. Quæ uero detergunt, à subiecta carne resoluunt. Detergunt *autem Cephalicum, & Machærionis medicamentum, & Isis: panis cum opio & ocimo, panacis, aristolochiæ, acori, & iris radix ex melle. Tetrapharmacum, uerò, & macedonicum, panis, aut farina hordeacea, uel etiam triticea in hydrelæo cocta pus mouent ac emolliunt.*

RESOLVTIS uerò crustis ulcera eiusmodi quibuslibet idoneis medicamentis carne replentur.

Cõstat propositum ulcus cauum esse, ideo glutinari non posse sine carnis quæ peryt, restitutione. Quod fieri nõ potest, nisi pars temperata sit, & sanguis qui in eam affluit, tum quantitate, tum qualitate mediocris. Naturæ autem munus est, & probum sanguinem conficere, & carnem generare. Verum quoniam duplex in carne generanda excrementum prouenit: alterum quidem crassius, alterum uerò tenuius: utrunq; autem carnis generationem impedit, opus est medica-

mentis quæ & sordem detergant, & tenuem humiditatem exiccent: nec quibuslibet quidem, sed quæ mediocriter id præstent. Nam quæ ualentius siccant, non solum humoris redundantiam, sed & affluentem probum sanguinem ex quo caro generari debet, depascunt. Quæ uerò uehemẽtius detergunt, non solum sordem expurgant, sed & carnem ipsam erodunt & exedunt. Itaq; *medicamenta quæ generandæ carni sunt dicata, in primo ordine, ut Galenus interpretatur, tum siccare, tum detergere debent.*

QVONIAM autẽ de his satis diximus, de cancrosis tumoribus deinceps est disserendum: qui cum in omnibus corporis partibus fiunt, tum maxime in mulierum mammis, quæcunq; non amplius naturaliter purgantur: quod cum opportune fit, integra sanitate fruuntur. Omnes igitur huiusmodi tumores præter naturam ex atrę bilis redũdantia gignũtur. de qua re in commentarijs de Virtutibus naturalibus disputatum est. Vbi docuimus fæcis uini in modum hunc humorem, dum in iecore sanguis conficitur, generari, repurgari uerò à liene. Ab hoc enim humore hoc uiscus ali solet. Cum igitur natiua animantis temperies hunc humorem paucum generat, ad idq; confert uictus ratio, & lien ad se quod gignitur, ualenter trahit, nihil

eiusm

eiusmodi recrementi in uenis colligitur. Quòd si contraria adsint, multa in uenis aceruantur, ex quibus, quæ docebimus, uitia cõtrahuntur. Contraria autem his, quæ diximus, intelligo, iecur quidem, ad eiusmodi excrementi procreationem pronũ, uictus autem rationẽ ex ijs alimentis, quæ sanguinem crassum ac fæculentum generare idonea sint: lienem uerò natura imbecilliorem, ut qui ad se horum omnium excrementorum prouẽtum attrahere nõ possit. In tali autem corpore turbulentus crassusq; efficitur, qui in uenis continetur sanguis. Et nonnunquam uenæ excernendi quod alienum est, facultate præditæ, quemadmodum & omnes aliȩ partes, hũc humorem per mariscas effundunt: sæpe uerò ad uarices demittunt: aliquando autem ad uniuersam cutem. atque hæc quidem est affectus origo, quem elephanta uocant. Aliquando uerò & in alias corporis partes, quæ quidem omnium maxime sunt imbecillæ, eiusmodi succus fertur, atq; in ea parte uenæ luculenter conspiciuntur atro & crasso sanguine plenæ. Quò autem is crasior ac nigrior fuerit, eò affectum parit deteriorem. In mammis uerò tumorem sæpe uidimus cancro animanti omnino similem. Nam quemadmo

dum ille ex utraq; corporis parte pedes, ſic & hic affectus uenas pręter naturam in tumeſcentes exporrigit, effigiemq; cancro ſimilem reddit.

Bilis atra, ut ſuprà memorauimus, triplex eſt. prima ad modum fæcis uini in animantis corpore gignitur. Hæc dum probe repurgatur, nihil eius in uenas præter naturam colligitur. Repurgatur autem à liene hanc ex iecore attrahente, aut natura per hæmorrhoidas uel locos mulie bres naturaliter propellente. Cum igitur natiua animantis temperies hunc humorem paucum generat, ad idq; confert uictus ratio, & lien ad ſe quod gignitur, ualenter trahit, nihil eiuſcemodi recrementi in uenis colligitur. Contrà uerò plurima congeruntur, ſi iecur ad eiuſmodi excrementi procreationem ſit pronum, uictus ratio craſſum fæculentumq; ſanguinem gignat, lien imbecillius attrahat, ſuppreſſæq; ſint mariſcæ, aut in mulieribus menſes. Secunda ab hac fit, ubi amplius in aliquo loco calida efferbuerit, aut putruerit, aut alio quouis modo incaluerit. atque hæc longe malignior eſt, quàm prima: tantò quidem, quantò calidior fuerit, maioremq; acrimoniam contraxerit. Tertia uerò ex bile retorrida ortum habet, præſertim uitellina, quæ calfacta non minus, quàm hæc, eſt malefica. Ex primo genere naſcuntur cancri, minime quidem ulcerati, quos & latentes uocant, ſi nondum acrimoniã

contraxit, differentē pro humoris conditione curationem habentes. Nam ubi niger & craßus sanguis apparet, non sine chirurgia: ubi uero nō admodum craßus uidetur, sine hac curationem recipit. Vlcerati autem cancri ab atro humore fiunt, qui iā leuē quandam acrimoniam contraxerit, nondum tamen tantam, ut iam maleficus sit. Nam ex hoc nascuntur carbunculi, de quibus antè disceptauimus. Igitur cancer occupat cum reliquas corporis partes, tum maxime laxas cuiusmodi sunt nares, labra, mammæ fœminarum, & id genus aliæ natura fungosæ & inanes, proindeq; humorem craßum recipere idoneæ. Circa hoc malum uenæ intumescūt, & expanduntur non aliter, atque cancri aquatilis pedes: unde & cancri nomen hoc uitium adoptauit.

HVNC affectum, incipientem quidem sæpe sanauimus. Vbi uerò in molem insignem creuit, citra chirurgiam non curabis. Itaq; uniuersæ chirurgiæ tumorem præter naturam excidētis scopus est, ut eiusmodi tumor qua sanis partibus coniungitur, totus circūcidatur. Verum propter uasorum magnitudinem, maximeq; arteriarum, statim profusionis sanguinis periculum imminet, quas si laqueis intercipias, consortij iure aliæ partes afficientur. Quòd si eius mali radices adurere in ani-

mo ſit, neq; in hoc paruum erit periculũ, ſi iuxta principes partes exuſtio fiat. Sed eiuſmodi affectũ recentem, ut diximus, ſæpe curauimus, maxime ubi melãcholicus humor non admodum craſſus uidebatur. Hic enim purgantibus medicamentis prõpte cedit, unde fit curatio. Certum autem eſt quòd quę adhibentur medicamẽta, uim uacuãdi atri humoris habere debẽt. quod frequenter faciendum eſt, donec pars ad naturalem ſtatum omnino ſit reducta, uictus etiam ratione obſeruata quæ probũ humorem generet. Itaq; in Alexãdria plurimi elephantiaſi tum ob uictus rationẽ, tum regionis caliditatem, laborãt. In Germania uerò & Myſia rariſsime affectus is graſſari uiſus eſt. Et apud lactipotas Scythas nunquam ferè apparet. Sed in Alexandria ob uictus rationem frequẽter generatur. ueſcuntur enim pulte, lenticula, cochleis, multisq; ſalſamentis: nonnulli uero & aſinina carne, & id genus alijs craſſam ac atram bilem generãtibus. Quemadmodum ſi ambiens aër calidus ſit, horum humorum impetus ad cutem fertur. Igitur huic affectui dictæ purgationes proſunt. Quòd ſi ætas & uires ſuaſerint, ſanguis prius mittendus eſt. Neq; uero in cãcris, neq; in his, niſi quid prohibeat, inutile eſt

le eſt

e est uenam secare, deinde purgare, atq; si mulieres sint, menses ciere, si quidem quinquagesimum annum nondum attingant. In affecta autem parte solani succus imponatur, hoc enim medicamentum eiusmodi affectibus utilissimum est. Quòd si ægrotus tam liquidum medicamentum imponi nolit, præsertim cum domo exire, solitaq́; opera exercere cogitur, medicamentum ex pompholige imponendum est, quo & ad ulceratos cancros uti me uidisti: quod si in promptu non sit, nostrum quod ex chalcite constat, est adhibendum. Quatenus uerò ad uictus rationem attinet, pleniore ptisanæ cremore, sero lactis, & ex oleribus malua, atriplice, blito, & cum per tempus licuerit, cucurbita utendum est. Ex piscibus uero saxatiles, auesq́; omnes præter palustres, dare conuenit.

Cancer recens & qui ex humore minus inueterato constat, minusq́; tumentes uenas exerit, curationē admittit. Nam medicamētis huiusmodi humor cedit. Itaq; uacuādus est, ut mox dicemus. Craßus uero non cedit, ideo sine chirurgia non curatur: quæ cum sine ægrotantis periculo ministrari non poßit, temere adhibenda non est. in eo curando scopus est, ut humor hoc uitium procreans uacuetur, deinde affecto loco reme-

diũ adhibeatur. A` uacuatione igitur nos auſpi cari oportet: primũ ſanguinẽ ducẽtes, quãtũ ipſa res efflagitat: deinde purgare, per initia quidem mitioribus, quale epithymũ eſt, utẽtes: deinde ue hemẽtioribus, paulatim uim eorũ augẽtes. Nã ſi per initia medicamẽtũ adhibeas, quod uehemẽ ter trahat, non ſequẽte atro craſſoq; humore, ſan guinẽ & carnes eliquabit, naturãq; iritabit. Sin mite ac blãdũ, nullũ naturæ negotiũ faceſſet, ſed leniter trahet. itaq; blãdis ac frequẽtibus purga tionibus uti oportet, paulum, ut dixi, uim inau- gendo tantiſper, dum reſtituta ſanitas ſit. Sic e- nim quod magna ui ſemel educi ſine incommo- do non poteſt, ſenſim tutoq; uacuatur. Cæterum quibus ſuppreſſæ ſunt ſolitæ excretiones, prouo- centur. Imperanda quoq; uictus ratio eſt, quæ te nuis ſit boniq; ſucci. Quòd ſi ob iecoris calidita- tem, & ſiccitatem craſſus in corpore ſanguis gi gnatur, cibis refrigerantibus & humectantibus eſt utendum. loco autem dolenti imponenda re- media ſunt, quæ repellant & digerant, minime uerò iritent. Repellentia imponenda ſunt & an te purgationem, & purgationis tempore: dige- rentia uerò, ubi integrè corpus repurgatum eſt. ubi uerò mediocriter, miſtum ex digerentibus & reprimentibus. Quæ autem imponuntur, ne- que imbecilliora ſint, neq; ualentiora. Hæc enim quod in uenis tenuius eſt, digerunt ac repellunt: craſſius uero nec euocant, nec reprimunt. Illa ue

rò nihil efficiunt. Igitur si uehementioribus per initia utaris, tumorem quidem minues, sed quod relinquitur, resolutioni contumax reddes. Quare mediocribus opus est, quæ nec ob imbecillitatem uincantur, nec propter uehementiam succum crasſiorem efficiant. Cæterū nec hæc mordeant, ne uitium iritēt. itaq; eiusmodi remedia uiribus sint mediocria, et qualitate minime mordacia, cuiusmodi sunt usta elotaq; metallica, item solani succus, quo linteum duplicatum imbuitur, & loco affecto admouetur, superq; mollis lana imponi debet, quæ eo succo subinde inspergēda est, ne siccescat. Plumbum item ustum & elotum, & alia id genus, ex quibus temperantur medicamenta. ad hunc modum argenti spuma, & cerusa in plumbea pila cum oleo rosaceo in sole tantisper teruntur, dum plumbi colorem, quod ex his fit unguentum, nactum sit. Aliud quod habet plumbi usti & eloti, pompholygis, thuris, singulorum uncias quinq;, absinthij unciam unam, olei rosacei selibram, ceræ sescunciam, succi solani quod satis sit, ad unguenti crassitudinem. Alia id genus sexcēta à Galeno, Paulo, & Celso ad hunc usum conscripta sunt. Si autem chirurgiam affectus postulat, à uacuatione, ut dictum est, curationem auspicabuntur. deinde totum quod uitiatū est, prorsus excidemus sic, ut nulla superſit radix, patiemurq; sanguinē effluere, ac preſſis uicinis partibus craſſum sanguinem

guinem effluere, ac preßis uicinis partibus crassum sanguinem exprimemus. Postea alijs ulceribus similiter curabimus, ut docet Galenus. Quòd si periculum ex chirurgia timeamus, nec curari affectus aliter poßit, sat fecerimus, si hũc augeri prohibeamus his, quæ suprà diximus, medicamentis. Excidi autem ut plurimum non potest sine magna sanguinis eruptione, ubi uenæ arteriæq; amplæ sunt, quæ sanguinem immodicũ recisæ effundunt. Has si arcendæ profusionis gratia, laqueo compræhendas, ingenti dolore afficietur. Sin eius mali radices exurere uelis, neq; hoc quidem sine graui iactura uicinarum partium fiet. Tutius igitur à uehementibus medicamentis abstinebimus, solis lenibus & quasi adblandientibus contenti, præcipue in ulceratis cãcris. In quibus si non aliud agamus, ut Galenus ait, saltem saniem abluamus.

IN elephantiasi uero uiperæ mira utilitate eduntur: eas uerò eodẽ modo, quo Marsos parare uidisti, quos (quia aspidibus & serpentibus uescuntur) aspidotrophos & theriotrophos uocant, comesse oportet: primum quidem cauda & capite ad quaternum digitorum longitudinem abscisis. Deinde interaneis omnibus ac cute etiam exemptis, postea aqua abluto eorum corpore. Sed hactenus quidem, nec aliter sanè cum antidotum,

tum,ut uocant,theriacam temperantes facimus: cæterum dissimiliter coquimus. In theriaca quidem anethum & salis exiguũ in aqua miscemus. In elephantiasi uerò non aliter quàm anguillas ex albo iure in olla paramus: quod ad hunc modum fit: Aqua large in ollam conijcitur, & olei exiguum, cum quo & anethum & porrũ. Certum autem est carnes tantisper esse incoquendas, dum planè molles reddantur. Compositum autem ex his medicamentum, quod theriacam antidotum uocant, utiliter in eiusmodi affectu bibitur: atq; etiam si lubuerit, cuti illinitur. Peractis enim omnibus his, aliquando squamma è cute, quemadmodum quæ senecta dicitur ex anguibus, resoluitur.

Elephantiasis ab elephante animali nomen accepit ob affectionis magnitudinem, longitudinem, & cutis asperitatem. Longis enim morbis annumeratur, uixq; curationem admittit. contagione quoq; lædit, præcipue inueterata: siquidem putre quiddam exhalant ac expirant hac correpti: ambientem quoq; inficiunt aërem, atq; in eo uersantes. Fit autem eiusmodi affectus, quemadmodum cancer, ab atra bili, cuius originem antè prodidimus: sed cancer à parciore, partemq; aliquam solum occupante. Elephantiasis uerò, à larga & per uniuersum corpus diffusa ortum habet,

habet, ita ut ſpatio temporis oſſa quoq; uitiet. frequens eſt in Alexandria, ut paulò antè dictũ eſt, ob uictus rationem, & loci caliditatem. craſſis enim cibis, ut pulte, lenticula, cochleis, ſalſamentis, nonnunquam & aſinina carne Alexandrini utuntur. Ambientis uerò aëris caliditas hũc humorem ad cutem euocat: unde malo huic eſt origo In Germania & Myſia raro, apud Scythas qui lacte ueſcuntur, uix unquam apparuit: quoniam neq; craſſis cibis aluntur, neq; ambiẽs aër in hiſce locis calidus eſt. mares quàm fœminas, ex his qui craſſo atroq; ſanguine abundant, frequentius inuadit. item & qui in nimio labore uitam agunt. Nam craſſum retorridumq; ſuccum generat. Fœminæ autem menſtruis purgationibus ab hoc ſe malo uendicant. Per initia autem cutis neque ſquammis exaſperatur, neque exulceratur, neque crebris magnisq; tumoribus inæquabilis efficitur: ſed facies ſola, ut Paulus ait, aliquanto deformior, nondum autem planè fœda apparet: quædam tamen ſcabies & fœtor cutem occupat. Eodem tempore ſegnities corporis adeſt, tarda ac difficilis ſpiratio, mouendi difficultas. Morbo autem gliſcente non ſolum hæc ſigna augentur, ſed alia quàmplurima naſcuntur quæ illuſtriorem affectum reddunt. Cutis enim iam inæquabiliter craſſa, tenuis, dura, mollisq; redditur, ac crebros tumores crebrasq; maculas obtinet, atq; lentore

quo

quodam oleoso uelut peruncta, si aqua perfundatur, apparet: piliq; decidunt, deinde uel tenues renascuntur, uel glabrum corpus remanet. Nasus resimus est, naresq; intus astrictæ, foris uerò amplæ ac uelut intortæ sunt. Musculi cum aliarum partium, tum maxime pollicis atrophia absumuntur. Laxiores uerò corporis partes intumescunt, nempe humorem hunc facilè recipientes: ut labra, supercilia, frons, malæ, mẽtum. Sub lingua uenæ nigricantes ac uaricosæ uisuntur, quæ simili constitutione iecur præditum esse testantur. Sub hacq; & auribus crebræ minutæq; uelut glandulæ, his similes quæ in porcis grandinis nomen habent, inueniuntur. In summa, facies aspectu horrenda est. Si paulum corpus incaluit, cutis acubus pungi uidetur: aut si refrigeratur, instar deplumis anseris exasperatur. rubor paulatim in atrum mutatur, colorisq; uigor demoritur. Raucam uocem quasi de nare edunt. Quòd si magis adhuc morbus auctus sit, tumores crebriores ac maiores in tota cute oriuntur, ita ut digiti in manibus pedibusq; sæpe sub his condantur. Grauis odor ex ore spiratur, & è toto corpore fœtor exhalatur. Magna ex parte cutis sensu priuatur, exulceratur: & sanguis si ex uenis mittatur, cinerulentus apparet. Turbulenta insomnia sunt, mens subdola, uitam ut amittere metuunt, sic generoso animo affectũ ferre nõ poßunt, nec hominum consortia. Multa alia id

genus

genus signa affectum hunc comitantur: quæ qui atræ bilis mores norit, facilè depræhendet. Eius mali curandi ratio hæc est: iecur, si eius occasione uitium hoc sit ortum, ad natiuam temperiem reducendum est: & humor, qui totũ corpus obsidet, uacuandus. Quoniam autem iecoris curationem is impedit, à uacuatione auspicabimur. At cum succus hic non solum uenosum genus, sed uniuersum corporis habitum occupat, non uno uacuandi genere utemur, sed sectis in cubitis uenis, reseratis hæmorrhoidibus, prouocatis mẽsibus, purgationibus, uomitionibus, errhinis, diamaßematis, cucurbitulis, lauationib⁹, frictionibus, exercitationibus, illitis medicamẽtis. Protinus igitur inter initia si morbus deploratus nõ est, & uires ualidæ sunt, sanguis mitti debet: primũ ex cubiti dextri, deinde sinistri uena, nõ affatim, ne malũ sanguinẽ exhauriendo, bonũ quoq; detrahas. In multo enim inutili, benigni exigua est portio: proinde adhibẽdus in uacuãdo modus est. Paulatim igitur iterata uenæ sectiõe sanguis ducẽdus est, præcipueq; in uere: quo tẽpore is magis abũdat, morbusq; & fit & augetur. Deinde mariscæ si manare consueuerunt, euocãdæ sunt: sin minus, hirudines his admouendæ. Ex eiusmodi enim uenis craßus fæculentusq; humor magis effluit. Et si mulier est, quæ patiatur, ciendi menses sunt, nisi ætas prohibeat. Natura enim post humorem commode uacuatum, morbo supe-

rior euadit, calorq́; qui ab eius copia suffocabitur, uelut reuiuiscit, morbiq́; reliquias potentius abigit. Post sanguinis uacuationẽ interpositis aliquot diebus, nẽpe uel nouẽ, uel decem, ut Paulus scribit, ut in his natura recreetur, uiresq́; resumat, medicamẽtis quæ atrã bilẽ ducant, utendũ est. Primũ quidem leuioribus, ut in cancro diximus: deinde ualentioribus. Itaq; iteranda sæpe purgatio est. Opportuna igitur huic morbo sunt epithymum, polypodium, & quam senam uulgo dicunt, ueratrum, colocynthis, hiera, tum Rufi, tum Logadij, catapotia quoq; ex fumo terræ, & alia multa id genus medicamenta. Solent recentiores ex fumo terræ, buglosso, scolopendrio, seri, polypodio, epythimo, sena, agarico sirupum, ut Arabes uocant, conficere: quo subinde inter initia correptos hoc morbo purgãt. quibus peractis uomitus ciendus est: deinde elicienda per os & nares pituita. Paulus leues cucurbitulas ori uentris, & hypochõdrijs admouendas esse iubet, in potuq́; cedriam ex aceto & crudæ brassicæ succo mane & uesperi adhibendam esse, scillam quoq; torrefactam ex mulsa uel melle uel butyro elecmatis modo. Item cyrenaicum liquorem cum melle & butyro & alia id genus, quæ libro quarto idem autor scribit. Sunt qui ad tuendam faciei pulchritudinem aut candente ferro, aut exedenti medicamento caput exulcerẽt. Sudor euocãdus siccis sudationibus est. Frictio ad-

hibenda: post quam litu qui ab alto ad cutem euocet, ac digerat, metasyncriticon appellant, utendum: postea resiccantibus ac astringentibus. Multa eiusmodi Aëtius commentario decimotertio docet. In summa per omnes corporis uias, quibus quidem commodè fieri poterit, eliciẽdus humor est. Cæterũ ex omnibus quæ in hoc morbo conscripta sunt, maxime iuuant tum uiperinæ carnes in esu, tum ex his composita medicamenta, siue intrò sumpta, siue foris admota. Sũt enim cum aliis plurimis, tum maxime huic affectui saluberrima. similitudine enim substantiæ humorem hunc tanquam uenenosum trahunt, scilicet media inter ipsum & corpus curandum. Nam si ueneno propinquiora essent, ueneni ritu læderent. Sin curando corpori similiora, non attraherent, sed in substantiam corporis mutarentur, proinde nihil iuuarent. Moderata quoq; in quantitate esse debent, ne largius sumpta grauiter lædãt, parcius uerò adhibita à ueneno uincantur. Quantitatem dico nõ solum molem quæ adhibetur, sed & adhibitionũ numerũ. Eadem ratione sal & pastilli theriaci adhibendi sunt. quorum omnium componendorum rationem & usum Galenus docet in eo libro, cui titulus est de Antidotis. Vbi uerò morbus iam confirmatus est, manum admouere non licet. At quoniam plurimum incidunt periculosa symptomata: uerbi gratia, spirandi difficultas, suffocatio, atq;, ut

semel

ſemel finiam, ingens excrementorum prouentus, purgare per interualla licebit: non autem ſanguinem mittere, niſi cũ ſponte & naturaliter fluit, aut per mariſcas, aut locos muliebres.

ALIORVM autem tumorum præter naturam nullius curandi rationem per chirurgiam ad te ſcribendam eſſe duxi, cum tu probatiſsima medicamenta à nobis acceperis. Ad ſtrumas quidem quę repellere, exiccare, & pus mouere queant.

Struma, inflammatio eſt glãdularum in ſcirrhum mutatarum, quocirca curationem ægrè admittit. Curatur autem, ut aliarum partium ſcirrhi, quatenus ad uitium ipſum attinet. Quatenus uerò ad ipſius partis naturam ſpectat, aliam curandi rationem deſyderat. Cum enim glandulæ aliæ corpori omnino ſint neceſſariæ, aliæ minorem uſum præſtent: quæ corpori ſunt neceſſariæ, eximi citra magnum incommodum nõ poſſunt: cuiuſmodi ſunt quæ lac, ſaliuam, quæq; pituitoſum quendam humorem in faucibus & larynge generãt, & in quas uenæ ac arteriæ perueniunt. harum partium inflammatio aliarum modo curatur: nempe inter initia, aſtringẽtibus & exiccantibus, ut quæ quod influit, repellant, & quod iam locum obſidet, uacuẽt, affectamq; partem roborent: quemadmodum antè declaratum eſt. Quòd ſi totus humor is uacuari non poſſit, maturantibus eſt utendum. At ubi iam in-

duruerunt, non aliter quàm aliarum partium scirrhi curantur: nempe emolliendi & digerendi ratione, quæ suprà monstrata est. Quæ uerò non magnum usum animantibus præbent glandulæ, hoc est, quæ in uasorum medio locatæ sunt, qua parte in ramos diducuntur, sine magno incommodo demi poßunt, ubi iam in scirrhũ sunt mutatæ: ideo aut ferro excidere, aut medicamentis exedere oportet. Quibus autem remedijs hæc fiant, ex Pauli Aeginetæ libro quarto petendum est.

AD meliceridas uerò, quæ & has digerant, & pus discutiant.

In absceßuum genere tria, ut prius indicauimus, sunt frequẽtißima: nempe Steatoma, Atheroma, & Meliceris: à similitudine contentorum in his corporũ dicta, ut Galenus docet. In steatomate enim seuo, in atheromate pulticulæ, in meliceride uerò melli similis materia cõtinetur. quibus omnibus commune est, ut quod continetur, uel digeratur, uel putre reddatur, uel ferro excidatur. Steatoma enim ob contentæ materiæ duritiem neq; digeri, neq; putrescere potest, sed tantum excidi: Atheroma autẽ & excidi & putre reddi: Meliceris uerò digeri, putrescere, & excidi. Putrefacere dicuntur, non quæ substãtiam cũ fœtore corrumpunt, sed quæ sine hoc sineq; dolore, aut saltem non cum uehementi adurunt, eliquant, absumunt, & corrumpunt. quale est a-

pud

pud Paulum Aeginetam libro quarto, quod capit aluminis scißilis, sandarachæ, singulorum denarium quatuor, squammæ æris denarium unum, auripigmenti tantundem.

ET quemadmodum aqua in scroto & abdomine, cæterosq; hydropas curare oporteat, didicisti.

Morbus intercus, quem Græci hydropa uocant, non contingit, nisi ex improspera sanguinis generatione. Hæc autem fit iecore uel primario uel aliarum partium consensu affecto. Primario quidem, dum uehementer id refrigeratur, seu inflammatione, seu obstructione, seu scirrho obsessum, aut alia occasione tam interna quàm externa calorem natiuum uel extinguente, uel suffocante, uel dißipante. Refrigerare enim nunc dicimus tum propriè, ut frigidæ potionem quæ sua qualitate frigiditatem inducit: tum impropriè, ut inflammationem, scirrhum, obstructionem, & similes affectus, qui natiui caloris substantiam demoliuntur. Consensu uerò afficitur, dum alijs partibus eodem modo afflictis consentit. Nam si lienis occasione, ut docet Galenus, uel uẽtriculi, uel intestinorum cum aliorum omnium, tum maximè ieiuni in meseraicis uenis firmata sit intemperies hæc, cum simis iecoris partibus primum, deinde toto uiscere communicabitur. Similiter autem si uel pulmo, uel septum transuersum, uel renes intemperie laborent, hanc pri-

mum gibbæ eius partes, deinde totum iecur contrahet, unde tandem sanguinis conficiendi dote frustrabitur. Ad eundem modum, si immodicè fluant mariscæ, uenter, nares, & in mulieribus menses, aut solitæ excretiones omnino suppressæ, uel largo uictu uel crapula usus sit, idem malum accidet, siquidem superflua uacuatio calorem natiuum dissipat, uniuersumq; corporis habitum refrigerat. Retentio uerò & immodica plenitudo calorem hunc uelut suffocat. Similiter autem longæ febres aliiq; diutini affectus uires resoluunt. Quocirca non solum iecur, sed & uenter, & genus uenosum male suo munere funguntur. Vnde hydrops nascitur. In summa, affectus hic morbis omnibus succedit, qui corporis habitum corrumpunt. Igitur iocinore uenisq; non rite munus suum obeuntibus uitiosus sanguis alendoq; corpori inutilis procreatur: nõnũquam in tota corporis mole, ut Paulus ait, nonnunquã in ipso iecore, à quo nunc in uniuersum corpus fertur, nunc in spatium, quod peritonæo clauditur. Cum enim uenæ & renes per imbecillitatem non attrahunt, & iecur non expellit, sed nec continet, apertis poris eius, in uentris cauum humor elabitur. Attrahentibus uerò illis, & iocinore expellente, in uniuersum corpus distribuitur. Cum igitur uniuersum corporis habitum occupat, eam hydropis speciem generat, quæ à Græcis leucophlegmatias, uel hyposarcidios,

cidios, uel anaſarca dicitur. Cum uerò intra pe ritonæũ & ſubiectas partes collectus eſt, ſi quidem multus ſit, ac flatus paucus, eam quæ ab utris ſimilitudine aſcites dicitur, procreat. Si uerò humor paucus, flatus uerò multus contineatur, à tympani ſonitu quem percuſsum edit, tympanites appellatur. Cui niſi ſuccurratur, denſeſcente in aquam uapore, in aſcitem tranſit. In omnibus autem his affectibus corporis coloris decor amittitur. non enim aliter atq; in mortuis impalleſcit ob caloris natiui penuriam, cuius abſentia corporis uigor ac robur omne elangueſcit. In aſcite ſemper, in tympanite non ſemper pedes intumeſcere ſolent. Raro autem in utroq; affectu manus, ut in phtoë & longis affectibus. Humorem enim languidior uirtus in aſcite ſuo pondere decliuem continere nequit, nec ubi iam in partem aliquam deuolutus eſt, moderari. Igitur tumor uelut ædematoſus efficitur, ſcilicet aquoſo humore in uaporem conuerſo ob caloris imbecillitatem. Naſcitur ex hoc malo & cibi faſtidiũ: niſi cũ frigida qualitas malũ hoc attulit. Sitis quoq; uehemẽter urget, nimirũ ſtomacho ſalſa ac putri ſanie imbuto. Vrina pauca redditur, quòd uel in ſpatiũ peritonæo ſubiectũ, uel in corporis habitũ trãſmiſsa ſit. unde & ſpirãdi difficultas ſequitur. Peculiariter autem in anaſarca corpus uniuerſum intumeſcit, ceditq; prementibus digitis ſic, ut locus poſt preſsum cauus re-

maneat. Pulſus undoſus eſt, latus, ac mollis: quia humoris copia totum corpus occupantis, arteriã reddit molliorem. In aſcite pondere uenter grauatur, nec ſi pulſes, ſonitum edit, more utris aqua pleni, ſed ſi uerſetur, aut uolutetur, aut in latus mutetur, murmur quoddam uelut decurrentium aquarum auditur. Arteriæ pulſus paruus eſt, frequens, durus cum quadam tenſione. Nam contentus in uentre humor magnas arterias intendit, ac grauat, & cor refrigerat. Communis autem aſcitæ, & tympanitæ eſt uentris contentio & reliqui corporis tabes, niſi ubi per morborum magnitudinẽ & longitudinẽ extremæ partes intumeſcũt. Sed in tympanite ut grauitas uentris minor eſt, ſic diſtentio maior. proinde percuſſus maiorem ſonum edit. Pulſum quoq; longiorem minusq́; imbecillum, quàm aliæ duæ hydropis ſpecies, habet: utpote arteria contingentium corporum, ut Galenus ait, ponde re minus preſſa minusq́; grauata, ſed cum non minus tendatur, proindeq́; minus obediat, pulſum durum ac celerem obtinet.

HORVM autem geminus ſcopus eſt, nẽpe uiſceris ſcirrhũ curare, & collectam humiditatem digerere. De ſcirrhoſorum autem uiſcerum curatione antè diſputauimus. Itaq; intercutis aquæ curatio ad hos tres ſcopos reducitur: nempe ut uiſceris ſcirrhus ſanetur: medicamenta, quæ humi

dita

ditatem desiccant, imponantur: & quæ urinam cient, in potu dentur. Hæc quidem tibi ad longam peregrinationem accincto sat esse arbitror. Si uerò, ut antè dixi, opus de medicamentis secundum genera, & affectos locos, scripsero, illud quoq; à tua peregrinatione reuersus ex me accipies. Aliud autem magnum opus de uniuersa curandi ratione. efflagitantibus amicis conscribetur. Quòd si in ea peregrinatione diuti⁹ detinearis, omnes quotquot scripserimus commentarios ad te mittere non grauabimur.

Non solum scirrhum uisceris, sed & obstructiones & alias causas affectum aut afferentes aut augẽtes curare oportet. quod cũ humor aut uentris aut totius corporis impediat, à uacuatione curationem auspicabimur. quæ quidem omni hydropi communis est. Sed quoniam eius diuersæ sunt species, diuersæq; causæ, ut modo dictum est, uacuandi modi sunt diuersi. Si quidem uniuersum corpus intumuerit, causamq; malo dederit suppreßio aut hæmorrhoidum, aut mensiũ, uel crapula, uel otium, uel id genus alia causa, quæ humoris plenitudinem gignit, neceßario ex uena sanguis ducetur, nisi ætas aut tempus aut uires aut aliud id genus prohibeat. Hæc enim morbi causam minuit, naturam exonerat, ac potentiorem reddit aduersus morbum: quemadmo

dum in elephantiasi dicebamus. Sin scirrhus, aut aliquis ex compræhensis affectibus hũc morbum procrearit, omissa uenæ sectione ad purgationem ueniendum erit, quæ omni hydropis speciei communis est. Hæc autem fit medicamentis aquas trahentibus, non semel ac affatim data, sed subinde ac sensim repetita, ne unius medicamenti uehementia natura lædatur. A simplici igitur hiera picra purgationem auspicabimur, ut quæ sine ui potenter exiccet, detergat, roburq́; uentri & uisceribus inserat. Deinde ad ualentiora transeundum est, qualis radicis ireos succus, &, ut Paulus docet, ebuli radicis in uino decoctæ ius, & cucumeris syluestris in uino austero macerati dilutum ciathi mensura in potu datum: item sambuci radicis succus. Eadem utilitate datur tithymalus, nisi quòd uehementius remedium est. Cauendum autem ab omni uenenato medicamento, ut quod iecoris affectum augeat, ut scammonium. Alia id genus multa Paulus, Aëtius, & Alexander scripserũt. Postea urinas prouocare oportet nardo, cumino, casia, dulci radice, hyperico, asaro, dauco, pipere, seseli, & alijs id genus multis, siue per se singulis, siue ex his aliquibus, siue simul omnibus adhibitis, ut Paulus docet. Facit & ad hoc, medicamentum ex amygdalis, cuius compositio hæc est: Anisi seminis, apij, asari, absinthij, amygdalarum amararum, singulorum pondo denarium quatuor, ex

aqua pastilli finguntur, singuli singulorum denariũ, dãtur ex mulsa febricitantibus: ex mulso, si nõ adest febris. Cũ enim febris, urinas & obstructiones delẽt. Venter quoq; acribus siccãtibusq; clysteribus sollicitandus est, qualis est ex muria. Locis mulierum peßi ad menses euocandos indendi sunt, quales Paulus ad hunc modum describit, Anisi, cardami, cumini, nitri, aristolochiæ, fœnigræci, pulegij, ficuum, interioris pares portiones excipiuntur oleo susino, id est quod ex alijs confectum est. Posthæc aquarum sponte nascentium aut similium arte factarum usus frequens salutaris est, aliarum uerò inutilis. Sudor quoq; euocandus est non exercitatione tantum, ut Celsus ait, sed etiam in harena calida, uel laconico, uel clibano, similibusq; alijs. Ventri quoque imponuntur quæ uel humorem desiccent, uel uiscus roborent. Desiccat bubulus fimus in sole arefactus, tritus, & ex aceto coctus, addita sulphuris quarta parte. Eadem utilitate pollet fimus columbinus & caprinus. Itẽ emplastrũ ex fermento, aridis funibus, calce, nitro, iride, sulphure, uino, lauri baccis, ammoniaco. Ad idẽ facit quod habet lapidis pyritæ, sulphuris, uini, ammoniaci, nitri, singulorum pondo denariũ duodecim, cumini pondo denariũ sedecim, excipiuntur cera & terebinthina, inductaq; corio toti uentri imponuntur. Ex absinthio uerò, fœnogræco & polenta fit cataplasma, quod iecori robur

restituit, multa id genus medicamenta Paulus, Aëtius, & Alexander scripserunt: quæ referre lõgius esset. Satis enim est Galeni methodum explicare. Vacuato autem aliqua ex parte humore ad uitiati iocinoris aut partis quæ huic malo occasionem præbet, affectum curandum uidendum est: nempe scirrhum & alias prius cõmemoratas causas, quarum curandarum rationẽ partim supra commemorauimus, partim in libris Methodi medẽdi Galenus tradit. Victus ratio desiccet, ac urinam prouocet sic, ut iecur nõ offendat. Itaq; uinum austerum, sed quamtenuissimũ, ut Celsus ait, utiliter adhibetur. Exiccat enim ac urinas mouet, roburq́; uisceris seruat. sed parce id sumendum est, neq; enim id ultrà dandum, quàm ut uitam seruet. Eiusmodi uirtutis cibi dandi sunt, qualis est panis probè fermẽtatus. Inter aues, perdices, gallinacei, turtures, turdi, merulæ. Ex piscibus saxatiles, & id genus alia permulta, quæ ex Galeni de Alimentis libris petẽda sunt.

*

FINIS.

INDEX EORVM QVAE hoc in libro notatu digna continentur.

Aposte

Contra

Delig

Flux

Nutri

Venæ

Vibra

FINIS.

Εἰς τὸν Γαληνοῦ τὴν πρὸς Γλαύκωνα θεραπευτικῶν ἐξήγησιν, Ἰακώβου Τουσάνου.

*

Σμικρῆς μὲν σελίσιν ταύτης, κρυφίης δὲ Γαληνὸς
Τὴν καθόλου μάρψας τεῦξεν ἀκεστορίην.
Ὀψὲ γὰρ Ἀκάκιος λαμπραῖς, ὡς ἄλλος Ἀπόλλων,
Ἀκτῖσι ζοφερὸν τὸ σκότος ἐσκέδασεν.

ANTHONII GALLI, Doctoris Medici, ad Martinum Acakiam decastichon.

*

In triuijs quondam solitus dubitare uiator,
Stare loco, cœptam nescius ire uiam.
At Maiæ genitus fesso succurrit, & illi
Quod erat in uotis indice se exhibuit.
Quid nunc Martinus solus monstrator? in arte
Nempe dei partes gessit, & unus habet.
Quod cernens stupuit deus, aligero pede terram
Succutiens cœlos euolat, hæc & ait:
Perge alijs monstrare uiam, iamq; ipse facesso:
Nam medicina tuo deuiat haud digito.

